Dünya Edebiyatından Tercümeler

RUS KLÂSİKLERİ: 66

HİKÂYELER

III

Turgenyev

TURGENYEV

HİKÂYELER

III

Bu eseri H.TURGUT dilimize çevirmiştir.

İSTANBUL 1951 - MİLLÎ EĞÎTÎM BASIMEVİ

HAN

İki ilçe merkezinden geçen büyük yol üzerinde, her iki ilçeye de aşağı yukarı aynı uzaklıkta ve az zaman evveline kadar yerinde duran büyük bir han vardı. Burası, üç atlı yaylı araba sürücülerinin, köy arabacılarının, satıcıların, esnafın ve umumiyetle yollarımızda her mevsim dolaşan her çeşit kalabalık yolcuların gayet iyi bildiği bir yerdi. Vaktiyle, herkes bu hana uğrardı. Bazen yorgun altı atın çektiği bir çiftlik sahibi arabası, merasimle geçerken, arabacı da, arkaya binmiş hizmetçi de, ayrı bir his ve dikkatle, çok iyi tanıdıkları bu hanın gölgeliğine dönüp bakmaktan kendilerini alamazlardı. Yahut kötü bir arabaya binmiş bir baldırı çıplak, koynundaki kesesinde birkaç mangırı olduğu için, bu zengin hanın karşısına gelince, yorgun beygirini dehleyerek geceyi yolun etrafındaki küçük köy evlerinden birisinde geçirmek üzere acele ederdi. Tabii orada, ot ve ekmekten başka bir şey bulunmazdı; fakat böyle bir yerde fazladan bir kuruş bile harcanmazdı. Bu misafirhanenin, mevkiinden başka, daha birçok iyi tarafları da vardı. Gıcırdayan çarkları ve zincirli çıkrıkları olan iki kuyunun mükemmel suyu vardı. Geniş avluyu çevreleyen kiremit örtülü saçaklar, kalın direklere dayanıyordu. Bodrumda, fazla miktarda iyi cinsten arpa stoku bulunurdu. Ilık sofada, çok büyük ve Rus tarzında fırınlı duvar sobaları görünüyordu ve yanlarına, pehlivan omuzu kadar geniş ranzalar dayanmıştı. Ve nihayet, oldukça temiz iki odası da vardı ki, duvarları, alt kısımlarında oldukça yıpranmış mor renkte kâğıtla kaplanmıştı. Boyalı tahta divanla aynı tarzda birkaç sandalye diziliydi; hiçbir zaman silinmeyen ve üzerine senelerce toz biriken pencerenin önünde, iki tane ıtır saksısı duruyordu. Hanın daha başka iyi tarafları da vardı: hemen yanında bir demirci, nalbant, biraz ötede değirmen bulunuyordu. Şişman ve pembe yüzlü aşçı kadın sayesinde, handa iyi bir yemek yenebilirdi; çünkü kadın, erzak sarfında hiç cimri davranmaz, yemekleri nefis ve yağlı pişirirdi. Yarım kilometre kadar uzakta, enfiyesi de bulunan bir meyhane vardı; biraz da kül karıştırılmış olan bu enfiye, gene de sert ve burun gıcıklayıcı idi. Sözün kısası, bu handa her çeşit müşterinin eksik olmaması için birçok sebepler vardı. Yolcuların hoşuna giden bir yerdi vesselam. Tabii, böyle olmasa, iş yürümez. Beğenilmesinin sebebi de, etrafta söylendiğine göre,

sahibinin çok mesut ve her işte başarı gösteren bir adam olmasıydı. Saadete pek o kadar lâyık görülmemekle beraber, adam mesuttu. Zaten Allah birisine yürü ya kulum dedi mi, yürür gider.

Hanın sahibi, esnaftan Naum İvanoviç adında birisiydi. Orta boylu, şişman, çekik ve geniş omuzlu bir adamdı. Kocaman yuvarlak kafası vardı, dalgalı saçları kırlaşmaya yüz tutmuştu. Halbuki, görünüşte kırkından fazla değildi. Yüzü ablak ve tazeydi; dar, fakat beyaz ve düzgün bir alnı vardı; ufak, parlak mavi gözlerinin bakışı çok acayipti: alttan ve aynı zamanda küstahça bakardı ki, böyle bakışa binde bir tesadüf edilir. Başını daima aşağı eğer, zorlukla çevirirdi, bu da, belki boynunun kısalığından ileri geliyordu. Kollarını sallamadan, yumruklarını sıkarak hızlı hızlı yürürdü. Tebessüm ettiği zaman ki bunu sık sık yapardı, için için sessizce gülüyor gibi oluyordu ve bu sırada kalın dudakları sevimsiz bir şekilde açılır, sık ve parlak dişleri meydana çıkardı. Sesinde hiddetli bir ahenkle, kesik kesik konuşurdu. Sakalını tıraş etmekle beraber, Alman tarzına kaçar şekilde giyinmezdi. Elbisesi, uzun, çok yıpranmış, bir kaftandan, geniş bir pantolondan ibaretti ve kunduralarını, çorapsız giyerdi. İşi çoktu ve bunun için, evden ikide bir ayrılırdı. At cambazlığı yapar, icarla arazi tutar, bostan eker, bahçeler satın alırdı, çeşitli ticaret işleriyle uğraşırdı. Fakat evden ayrılışı, çok devam etmezdi; bir atmaca gibi, derhal yuvasına dönerdi. Gözlerinin ifadesi de, gerçekten bir atmacayı andırıyordu. Yuvasını derli toplu tutmasını bilirdi: her işe yetişir, her şeyi dinler ve emirler verir, alışverişi kendisi yapar, tartar, kimseye metelik kaptırmaz, bununla beraber, kimseden fazla para da almazdı.

Müşteriler, onunla konuşmazlardı, zaten o da boşuna lâf atmayı sevmezdi. Her kelimeyi daldan yaprak koparır gibi tane tane ayırarak şöyle fikir yürütürdü: "Bana, sizin paranız, size de benim yemeklerim lâzım; sizinle beraber çocuk vaftiz edecek değilim; yolcu, kendisi yer, içer, hayvancığını da besler, daha fazla oturmaz; yoruldu mu, git yat, boşuna konuşma." Kullandığı işçiler, boylu poslu, sağlam yapılı olmakla beraber, uslu, itaatli insanlardı, ondan çok korkarlardı. Kendisi, ağzına içki koymazdı; fakat büyük bayramlarda, votka içmek için işçilerine birer yirmilik harçlık verirdi. Başka günlerdeyse, işçilerin içki kullanmak hakları yoktu. Naum gibi insanlar, çabuk zengin olurlar. Fakat Naum İvanoviç, bu parlak

durumuna pek de doğru bir yoldan varmamıştı. Bununla beraber, kırk elli binlik bir adamdı.

Hikâyemize başladığımızdan aşağı yukarı yirmi yıl önce, büyük yolun gene aynı noktasında, bir han vardı. Yalnız, Naum İvanoviç'in şimdiki hanına bir çiftlik köşkü süsünü veren koyu kırmızı çatı, o zaman yoktu. Yapı, daha fakirdi ve dışarıdaki saçaklar, samanla örtülüydü; kalaslardan kurulmuş duvar yerine, o zaman basit çit örgü vardı. Çatının cephesi de, şimdiki gibi eski Yunan tarzında düzgün üçgen şeklinde değildi. Bununla beraber, o zaman da haylice geniş, sağlam ve sıcaktı. Misafirler, oraya seve seve giderlerdi. O vakitler, sahibi Naum İvanoviç değildi. Başka birisi, Akim Semyonov isminde bir köylüydü. Bu Akim Semyonov, Lizaveta Prohorovna Kuntse adlı, bir subaydan dul kalmış bir kadının çiftliğinden: bir köylüydü. Akim, anlayışlı ve iş bilir bir adamdı. Daha genç yaşında, iki zayıf atla arabacılık yapmış, bir sene sonra, gittiği yerden üç semiz atla geri dönmüştü, o zamandan beri de, ömrünü büyük yollarda geçirmişti. Kazan'a, Odesa'ya, Orenburg'a, Varşova'ya gitmiş, hatta hudut dışına bile çıkarak, Leipzig'e seferler yapmıştı. Böylece, beheri üç atlı iki arabanın sahibi olmuştu. Atları iri, kuvvetli, arabaları büyük, sağlamdı. Sonraları, bu yuvasız göçebe hayatından mı usandı, yoksa ev bark sahibi mi olmak istedi, her neyse, ilk mesleğini terk ederek, bir han açmaya karar verdi. (Zaten karısı, çocukları, o seyahatteyken ölmüşlerdi.) Çiftliğin sahibi olan dul hanımın müsaadesiyle, büyük yolun kenarında birkaç dönüm arazi satın aldı, oraya bir han yaptırıp yerleşti. Bu araziyi, dul hanım adına satın almıştı. İşleri düzgün gitmişti. Takım taklavat almasına yetecek parası vardı. Senelerden beri Rusya'nın her tarafında dolaşıp durmuş birçok faydalı tecrübeler edinmişti. Kendisini yolculara ve bilhassa eski meslek arkadaşları arabacılara beğendirmenin yolunu bulmuştu. Arabacılardan birçoğunu tanıyordu ki, buna da, han sahipleri çok önem verirler. Böyle tanıdık misafirler, kendileri için bol yemek, beygirleri için de fazlaca yem isterler. Akim'in hanı, yüzlerce kilometre ötelere kadar nam salmıştı. Hanın o zamanki sahibi Akim'e, şimdiki sahibi Naum'a gösterildiğinden daha çok rağbet gösterilirdi. Fakat idare bakımından, Naum, Akim'den daha üstündü ve onunla kıyas bile edilemezdi. Akim'in zamanında, handa her şey eski tarzda ve geniş ölçüdeydi. Meselâ, han sıcaktı, ama tam manasıyla temiz değildi. Arpa, bazen hafif ve biraz da ıslaktı; yemekler de, oldukça gelişigüzel pişirilirdi, hatta iyice pişmeden masaya geldiği de çok olurdu.

Fakat bu aksaklıklar, erzaka acımaktan veya cimrilikten değil, aşçı kadının ihmali yüzünden oluyordu. Hâlbuki Akim, sırasında fiyat indirmeye ve hatta birisine ödünç para vermeye bile yanaşırdı. Sözün kısası, Akim iyi bir adam, tatlı dilli bir hancıydı. Konuşkan ve misafir severdi. Çay masasında o kadar hoşsohbet olurdu ki, herkes kulak kesilir, onu zevkle dinlerdi. Petersburg'u, Çerkez illerini, deniz aşırı ülkeleri anlatır dururdu, dinletirdi de...

Eh, ara sıra, iyi bir insanla, fakat pek aşırı gitmemek şartıyla, içmesini de severdi, bunu, söylendiğine göre, ahbaplık hatırı için yapardı. Kendisine en çok iltifat gösterenler, tacirler ve umumiyetle eski geleneklere bağlı bulunan insanlardı ki, bunlar, bellerine kuşak bağlamadan yola çıkmazlar, istavroz çıkarmadan bir odaya girmezler ve birisiyle selâmlaşmadan önce konuşmazlardı. Akim'in kılığı, dış görünüşü, iyi intiba bırakıyordu: uzun boylu, biraz zayıfça, olgun yaşına rağmen güzel endamlı bir adamdı, yüzü uzunca, hoş ve düzgündü; geniş ve açık alnı, ince ve düz burnu, incecik dudakları vardı. Biraz patlakça elâ gözlerinde hem nezaket, hem de yumuşak bir ifade okunuyordu; seyrekçe ve yumuşak saçları, kıvrılarak ensesine dökülüyordu, fakat tepesindeki saçları oldukça azalmıştı. Sesi, zayıf olmakla beraber çok hoştu. Gençliğinde güzel şarkı söylerdi; yazık ki, kışın sert, açık havalarda yapmış olduğu yolculuklar, göğsünü bozmuştu. Konuşması sakin ve tatlıydı. Gülünce, gözleri etrafında, şua demeti gibi ve çok sevimli buruşuklar meydana gelirdi ki, bu da, yalnız iyi kalpli insanlarda görülür. Hareketleri çok zaman yavaş, fakat ölçülü bir saygıyla nefsine itimadı göstermekten geri kalmıyordu; bu da, onun görmüş, geçirmiş, olgun bir insan olduğunu gösteriyordu.

Akim, herkesçe iyi tanınmış bir adamdı; her pazar günü kiliseden çıktıktan sonra mutlaka çiftliğe uğrardı; orada, kendisine Akim Semyonoviç derlerdi.

İyi bir adam olmakla beraber, yazık ki, dünyada birçok insanları mahvetmiş olan bir zaafı vardı; nitekim bu zaafı, bir gün onu felâkete götürdü.

Akim, kadınlara düşkündü. Gönlünü kaptırmada aşırı gidiyordu. Kadın bakışına hiç dayanamazdı; kalbi, güneş altında eriyen ilk yağmış karlar gibi, hemen eriyiverirdi. Bu fazla hassasiyet, kendisine birçok defalar pahalıya mal olmuştu.

Büyük yol üzerinde yerleştiğinin ilk yılında, Akim, han inşaatıyla, ev eşik kurmakla ve her yeni yuvaya mahsus bir sürü işlerle o derece meşgul olmuştu ki, kadınları düşünmeye hiç fırsat bulamamıştı. Ara sıra aklına böyle günahkâr düşünceler gelince, çok hürmet ettiği din kitaplarını okur ve kötü düşünceleri derhal dağıtırdı. Hafif sesle mezamir okur veya başka bir şeyle oyalanırdı. Yaşı da artık kırk altıya varmıştı; bu yaşta her türlü ihtiraslar, haylice tavsar ve azalır. Kendisi için evlenme zamanı da geçmişti. Aklınca, bu deliliği atlatmıştı. Fakat mukadder olandan kaçınılmaz ki.

Akim'in eskiden çalıştığı çiftliğin sahibi Lizaveta Prohorovna Kuntse, bir üstsubayın karısıydı ve Alman aslından olan kocasının ölümünden sonra dul kalmıştı. Mitava şehrinde doğmuş, çocukluk devresini de orada geçirmişti. Çok kalabalık ve fakir ailesiyle akrabaları Mitava'da oturuyorlardı. Fakat Lizaveta Prohorovna, onları düşünerek kaygılanmıyordu. Hatta ordu piyade subaylarından öz biraderi, bir gün kendisine misafir gelmiş, ikinci günü gürültü ve rezalet çıkarmış, neredeyse dayak atmaya bile yeltenmişti. Üstelik Lizaveta Prohorovna'ya "sersem karı" demişti; halbuki bir gün evveline kadar, ona "hemşireciğim ve velinimetim" demekteydi. Bu hâdiseden sonra, Bayan Kuntse, akrabalarını arayıp sormaz oldu.

Lizaveta Prohorovna, eskiden mimar olan kocasının emekleriyle meydana gelmiş malikânesinde, hemen hemen hiçbir yere çıkmadan, daimi olarak oturuyordu; işlerini kendisi idare ederdi ve doğrusu, idare tarzına hiç de fena denemezdi. Menfaati olan hiçbir işi kaçırmaz, her şeyden faydalanmayı bilirdi. Damarlarındaki Alman kanı, hem idareciliğinde, hem de büyük bir titizlikle para harcamasında kendini gösteriyordu; beş kuruş yerine, bir kuruş sarf etmenin yolunu bilenlerdendi. Diğer hususlarda ise, çok Ruslaşmıştı. Hizmetçileri oldukça kalabalıktı; en çok, kız hizmetçileri vardı, bunlara da, doğrusu bedava ekmek yedirmezdi. Bu kızlar, sabahtan akşama kadar başlarını işten kaldıramaz, bellerini doğrultamazlardı. Arabasının arkasına sırmalı uşaklar bindirerek gezmeyi severdi; dedikoduyu, fiskosu zevkle dinler, kendisi de bu işi mükemmel yapardı. Birisine iltifat ederek onu minnettar kıldıktan sonra, birdenbire haşlamaktan zevk alırdı. Kısacası, Lizaveta Prohorovna, tam bir hanımefendi gibi davranırdı. Akim, epey yekûn tutan icarını, vergisini, daima muntazam ödemek suretiyle, Bayan Lizaveta'nın teveccühünü kazanmıştı; Bayan Kuntse, konuşurken ona iltifat eder, hatta kendisini yarım ağızla misafirliğe

bile davet ederdi. Akim'in başına gelecek olan felâket, işte bu evde kendisini beklemekteydi.

Lizaveta Prohorovna Kuntse'nin kız hizmetçileri arasında, yirmi yaşlarında, Dunyaşa adında yetim bir kız vardı. Güzelce, boylu poslu, kıvrak vücutlu bir kızdı. Yüzünün hatları, muntazam olmamakla beraber, gene hoşa giderdi. Teninin taze rengi, sık sarı saçları, ufacık yuvarlak burnu, al dudakları, hele yüzündeki lâubali, yarı alaycı, yarı küstah ifade, kendisine özel bir sevimlilik veriyordu. Canlı, açık renk gözleri vardı. Öksüzlüğüne bakmaz, ciddî, hatta kibirli davranırdı. Eski bir köylü ailesindendi; rahmetli babası Arefiy, eskiden çiftliğin kilercisiydi ve bu işi tam otuz sene yapmıştı; dedesi Stepan ise, hassa alayı subaylarından bir prensin yanında çok eskiden hizmetçilik etmişti. Dunyaşa, temiz giyinir, gerçekten pek güzel olan ellerini göstermeyi severdi. Peşinde gezenleri küçümser, onların söyledikleri tatlı sözleri, kendini beğenmiş bir kız tebessümüyle dinler ve ekseriyetle kesik cümlelerle cevap verirdi:

— Yaa, evet... ben mi?. yok canım, nasıl olur!. daha da neler!

Böyle nidalar, hemen hiç dilinden düşmezdi. Dunyaşa, üç sene kadar Moskova'da tahsil etmişti, orada, başkent hizmetçilerine mahsus birtakım edalar, tavırlar edinmişti. İzzetinefsi yüksek bir kız olduğu söylenirdi ki bu da, hizmetçiler muhitinde, üstün bir vasıf sayılır. Onun biraz da mazisi olduğunu, fakat kendisini hiçbir zaman düşürmediğini de takdirle söylerlerdi. Dikiş dikmesini oldukça iyi bildiği halde, Lizaveta Prohorovna nedense ona pek iltifat etmezdi; bunda da, baş hizmetçi kadın Kirillovna'nın parmağı vardı. Gençlik çağını atlatmış, sokulgan ve kurnaz bir kadındı bu Kirillovna Hanımı üzerinde çok nüfuzu vardı, kendisiyle rekabete yeltenenleri çok ustalıkla atlatmasını bilirdi.

Akim, işte bu Dunyaşa'ya âşık olmuştu... O güne kadar kimseye bu derece gönül vermemişti. Dunyaşa'yı ilk defa kilisede görmüştü; Dunyaşa'nın Moskova'dan yeni döndüğü sıralardaydı. Daha sonraları, kıza birkaç kere çiftlikte tesadüf etmişti. Bir defasında da, hatırı sayılan birkaç adamla birlikte, çiftlik kâhyasının evine çaya davet edildiği zaman, orada Dunyaşa'yı görmüş, bütün akşamı onunla beraber geçirmişti. Akim, sakal bıraktığı halde, çiftlik hizmetçileri, kendi muhitlerinden olmayan bu adama hiç hor bakmıyorlardı. Çünkü ne de olsa, Akim, okuryazar, tahsil görmüş,

üstelik paralı bir adamdı, hem de basit bir köylü gibi giyinmezdi; siyah çuhadan bir kaftan, konçlu çizme giyiyor, boynuna atkı bile sarıyordu. Hizmetçilerden bazıları, kendi aralarında onu bir yabancı saymakla beraber, yüz yüze gelince, neredeyse yaltaklanırlardı.

O akşam Dunyaşa, kâhyanın evinde, Akim'in sevdalı kalbini büsbütün fethetmişti; fakat Akim'in sözlerine, iltifatlarına tek bir kelimeyle bile mukabele etmiyor, ara sıra yan yan bakıyor ve bu köylünün burada ne işi var dermiş gibi bir tavır takınıyordu. Dunyaşa'nın bu hareketi, Akim'in sevdasını büsbütün alevlendirmişti. Eve dönünce, Akim oturup düşündü ve nihayet, evlenme teklifinde bulunmaya karar verdi. Dunyaşa, kendisini bu derece büyülemişti. Beş gün sonra, Kirillovna, Dunyaşa'yı, samimî bir tavırla odasına çağırmış ve Akim'in evlenme teklifini bildirmişti. Bu teklif karşısında, Dunyaşa'nın duymuş olduğu hiddeti tarif etmek bile zordur; kendisiyle yan yana oturmaya tenezzül etmediği şu sakallı, kaba köylü Akim, nasıl olur da ona evlenme teklif edebilirdi. Dunyaşa çok kızmıştı.

Bu teklifi işitince, önce irkildi, sonra kendini zorlayarak güldü, nihayet, ağlamaya başladı. Fakat Kirillovna, çok ustaca taarruza geçmiş, Dunyaşa'nın çiftlikteki mevkiini kendisine çıtlattıktan sonra, Akim'in zenginliğini, düzgün kılığını, kendisine olan bağlılığını sayıp dökmüştü; bundan başka, hanımefendinin de bu işi arzu ettiğini kurnazca ilâve etmişti. Kirillovna'nın sözleri Dunyaşa'ya o derece tesir etmişti ki, Dunyaşa, odadan düşünceli bir yüzle çıkmış ve Akim'e rastlayınca, gözlerine dikkatle bakmış, bu defa yüzünü çevirmemişti. Kendisine âşık olan bu adamın, pek eli açık davranarak verdiği hediyeler, Dunyaşa'nın son tereddüdünü de ortadan kaldırdı. Bunun sevinciyle Akim, Lizaveta Prohorovna'ya gümüş bir tepsi içerisinde yüz şeftali sunduktan sonra, hanımefendi, Dunyaşa ile evlenmesine razı oldu, bu evlenme de böylece gerçekleşti. Akim, masraftan hiç kaçınmadı, bu sayede, bir gün evveline kadar divan üzerinde taş gibi oturup düğün sabahı da hiç durmadan ağlayan gelin, çabucak kendini avuttu. Kiliseye giderken, hanımefendi kıza kendi omzundaki atkısını çıkarıp vermişti; Akim de, aynı gün, hanımefendinin atkısından daha güzelini hediye etmişti.

Böylece, Akim evlendi ve genç karısını evine götürdü. Bir müddet yaşadılar, geçindiler. Fakat Dunyaşa, idaresiz bir ev kadını ve kötü bir hayat

arkadaşı çıktı. Hiçbir işe el sürmüyor, kederleniyor, canı sıkılıyordu; ancak, yolcu bir subay, kendisine iltifat edip ilgi gösterdiği zaman, çay masası başında biraz canlanır gibi oluyordu. Evden sık sık ayrılıyordu; bazen öteberi almak için şehre, bazen de handan dört kilometre kadar ötede bulunan çiftliğe giderdi. Hanımefendinin çiftliğinde dinlenmek imkânını buluyordu; oradaki akran ve emsali kızlar arasında oturur, elbiselerini nasıl kıskandıklarını görmekten hoşlanırdı. Kirillovna, kendisine çay ikram eder, hanımefendi ise, onunla karşı karşıya oturup konuşurdu. Fakat bu ziyaretler, Dunyaşa için acısız geçmiyordu. Meselâ, hizmetçi sınıfından olduğu için, başına şapka giyemiyor, düzenbaz Kirillovna'nın tabiriyle, bir tacir karısı gibi, başörtüsüyle gezmeye mecbur kalıyordu. Dunyaşa ise, bu haliyle kendisini bir esnaf karısına benzetmekteydi.

Akim, biricik akrabası olan ihtiyar dayısının kendisine bir gün sokakta söylemiş olduğu sözleri sık sık hatırlamaya başlamıştı; yuvasız bir bekâr ve basit bir köylü olan bu dayısı, Akim'e demişti ki:

— Eh, Akimuşka kardeşçiğim, işittiğime göre, evlenecekmişsin, öyle mi?..

— Evet, doğru. Yoksa bir şey mi var?

— Hey, Akim, Akim... şimdi artık sen bizlerden değilsin, bizim gibi köylü olmaktan çıktın. Fakat o da sana eş olmaz, bunu bilesin...

— Neden bana eş olamasın?

Dayısı, sakalını göstererek:

— Hele sen şu sakalına bak da... demişti.

Akim, karısına yaranmak için, sakalını epey kısaltmış, fakat tamamıyla tıraş etmemişti.

Bu sözler karşısında, Akim başını yere eğdi. İhtiyar adam da, yüzünü çevirerek, omuzları sökülmüş kürkünün eteklerini toplayıp başını sallaya sallaya uzaklaştı.

Evet, gerçekten. Akim birçok defalar düşünceye dalmış, inlemiş, ah çekmişti... Fakat güzel karısına karşı beslediği aşk, azalmamıştı. Karısıyla övünüyor, onu, ne on altı sene evvel evlenip sonradan kaybettiği ilk karısıyla, ne de çiftlikteki kızlarla mukayese edilemeyecek derecede üstün görerek gurur duymaktaydı.

Kendi kendine:

— Biz işte böyle bir kuş avlamaya muvaffak olduk, diyordu. Karısının en ufak bir iltifatı, ona büyük bir zevk verirdi. Kendisine alışacağını ve uyuşabileceklerini ümit ediyordu. Karısının tavır ve hareketi de iyi olduğu için, kimsenin fena bir şey söylemesine mahal yoktu.

Böylece birkaç sene geçti. Dunyaşa, nihayet, bu hayata alışmıştı. Akim, ihtiyarladıkça, karısına daha çok bağlanıyor ve ona daha çok itimat ediyordu. Karısının, köylülerle evlenmeyi kabul etmemiş arkadaşlarından birçokları, ya sıkıntı ve yoksulluk içerisinde sürünüyorlar veya kötü adamların kucaklarına düşüyorlardı. Akim ise, gün geçtikçe daha çok zenginleşmekteydi. Talihi açıktı, tuttuğu her işte muvaffak oluyordu. Yalnız bir derdi vardı: Tanrı kendisine henüz evlât vermemişti. Dunyaşa, yirmi beş yaşını bitirmişti, ona herkes artık Avdotya Arefyevna diyordu. Bir türlü iyi bir ev kadını olamamıştı; fakat yuvasını seviyor, ev idaresiyle meşgul oluyor, işçilere nezaret etmekten geri kalmıyordu. Hakikatte, bütün bu işleri biraz da üstünkörü, temizlik ve intizama lâyıkıyla bakmaksızın yapardı; fakat gene de hanın oturma odasında, yan yana iki resim asılmıştı; birisi Akim'in, birisi de Dunyaşa'nındı; bu yağlıboya resimleri, Dunyaşa, köy papazının ressam geçinen oğluna yaptırtmıştı. Resimde Dunyaşa, beyaz elbisesiyle, sarı bir omuz atkısıyla, gerdanında altı dizi irice inciyle, kulaklarında uzun küpelerle gösterilmişti; her parmağında da birer yüzük vardı. Resimde Dunyaşa'yı tanımak gerçi mümkündü ama ressam onu lüzumundan fazla beyaz yüzlü ve pembe yanaklı göstermişti; sonra gözlerini açık renk değil de siyah yapmış, hatta biraz da şehlâlık vermişti. Akim'in resmindeyse, hiç muvaffak olamamıştı; resim, koyu tonda, güya Rembrandt tarzında yapılmıştı; Fakat bazen bu resme bakan herhangi bir yolcu, mırıldanarak başını sallardı. Avdotya (Dunyaşa), giyinmede de kayıtsız davranmaya başlamıştı. Üzerine bir omuz atkısı alır, elbisesinin duruşuna aldırış etmezdi. Üzerine, hayatını temin etmiş her Rus'ta görülen

bir gevşeklik, uyku getiren bir nevi tembellik çökmüştü; ahla, ohla vakit geçiriyordu.

Bütün bunlar böyle olmakla beraber, Akim ile karısının işleri yolundaydı. İyi yaşıyorlar, örnek bir çift sayılıyorlardı. Fakat avcının kendisine nişan aldığını görmeyip burnunu temizlemekle meşgul olan bir sincap gibi, insan da, kendisine yaklaşan felâketi önceden hissetmez ve ayağının altındaki buzlar, birdenbire kırılıverir.

Bir sonbahar akşamı, Akim'in işletmekte olduğu hana, tuhafiyecilik yapan bir tüccar inmişti. Yüklü iki arabasıyla, dolambaçlı yollardan, Moskova'dan, Harkov'a gidiyordu. Bu adam, çiftlik sahiplerinin, hele karılarının, kızlarının daima sabırsızlıkla bekledikleri seyyar satıcılardandı. Oldukça yaşlı olan bu satıcının iki arkadaşı, daha doğrusu yardımcısı vardı. Bunlardan birisi, solgun benizli, zayıf, kambur bir adamdı; ötekisi, genç, gösterişli, güzel ve yirmi yaşlarında bir delikanlıydı. Gelenler, önce akşam yemeği istediler, sonra da çay içmeye oturdular. Seyyar satıcı, han sahiplerinin de beraber çay masasına oturmalarını rica etmiş, onlar da kabulde mahzur görmemişlerdi. İki ihtiyar, çabuk anlaşarak konuşmaya başladılar (şunu da ilâve edelim ki, Akim, bu sıralarda elli altıyı bulmuştu). Seyyar satıcı, civardaki çiftlik sahiplerini soruyordu, bu yolda Akim'den daha iyi bilgi verecek kimse olamazdı. Kambur işçi, ikide bir gidip arabaları yokluyordu, nihayet, yatmaya gitti. Avdotya, ötekisiyle konuşmak mecburiyetinde kalmıştı. Genç adamın yanına oturmuş, az konuşuyor, anlattıklarını dinliyordu; belli ki, gencin konuşmasından hoşlanıyordu. Yüzü canlanmış, yanakları kızarmıştı; sık sık ve istekle gülüyordu. Genç işçi, hemen hiç kımıldamadan, kıvırcık saçlı kafasını masaya doğru eğmiş oturuyordu; sesini hiç yükseltmeden, yavaş yavaş konuşuyordu. Fakat gözleri, o küçük, parlak, küstah bakışlı mavi gözleri, Avdotya'ya saplanıp kalmıştı... İlkin bu nazarlardan kaçınan Avdotya, sonradan yüzüne kendisi bakmaya başlamıştı. Bu delikanlının yüzü, bir Kırım elması kadar taze ve düzgündü; sık sık tebessüm ederek, beyaz eliyle yeni tüylenmeye başlayan çenesini tutuyordu. Konuşurken, bir tüccara mahsus tarz ve ifadeyle, gayet serbest ve nefsine müthiş bir itimat besleyerek konuşuyor, bir taraftan da, karşısındaki kadına dikkatli, küstahça bakmaya devam ediyordu. Birdenbire, yüzünün ifadesini hiç değiştirmeden, genç kadına sokuldu.

— Avdotya Arefyevna, dünyada sizden daha iyi bir kadın bulunamaz, dedi, sizin için ölmeye bile razı olurum belki!

Avdonya, bir kahkaha attı; bunu duyan Akim, öteden sordu:

— Ne oluyorsun? Ne var?

Avdotya, işi bozuntuya vermeden:

— Ne bileyim, dedi, tuhaf şeyler anlatıyor da...

İhtiyar satıcı, sırıttı:

— Ha, evet, evet... Bizim Naum şakacıdır... Fakat siz ona pek aldırış etmeyin... kulak asmayın...

Avdotya, başını sallayarak, ilâve etti:

— Yok, canım, aldırır mıyım hiç, dinlemem bile...

İhtiyar satıcı, şarkı söyler gibi:

— Evet, öyle ya, dedi. Neyse, teşekkür eder ve özür dileriz; müsaadenizle, biz artık gidelim yatalım.

Ayağa kalktı. Akim de, ayağa kalkarak:

— Biz de çok memnun olduk, dedi, teşekkürler ederiz. Geceniz hayırlı olsun... Haydi, Avdotya, kalkalım.

Avdotya, istemeye istemeye kalktı. Naum da doğruldu, hep birlikte dağıldılar.

Ev sahipleri, kendilerine yatak odası vazifesini gören ayrı bir hücreye çekildiler. Akim, hemen horlamaya başladı. Avdotya ise, uzun zaman uyuyamamıştı. Önce sessiz uzanmış, yüzünü duvara çevirmişti. Bir müddet sonra, sıcak ve kuştüyünden yapılmış yatağında kıvranmaya başladı; yorganını bazen üzerinden atıyor, bazen üzerine çekiyordu. Nihayet, hafif bir uykuya daldı. Bu sırada, birdenbire, dışarıdan yüksek bir erkek sesi

duyuldu. Bu ses, sözleri iyice anlaşılmayan, monoton, fakat pek de hüzünlü olmayan bir şarkı söylemekteydi.

Avdotya, gözlerini açarak, dirseklerine dayandı, şarkıyı dinlemeye başladı. Şarkı, sonbahar gecesinin havası içinde yayılıp gidiyordu.

Akim, başını kaldırarak:

— Bu şarkı söyleyen kim? diye sordu.

— Bilmiyorum.

Akim, biraz sustuktan sonra:

— Güzel söylüyor, dedi. Hem de kuvvetli bir sesi var. Bir zamanlar ben de iyi söylerdim, fakat sonradan sesim bozuldu. Fakat bu ses, güzel ses. Söyleyen, Naum ismindeki o delikanlı olsa gerek...

Akim, öbür tarafına dönerek, içini çekti ve tekrar uyudu.

Ses, uzun zaman kesilmedi. Avdotya, hep dinliyordu. Nihayet, şarkı söylemekte olan ses, bir daha yükseldikten sonra, şen bir nağme ile kesildi ve yayılarak söndü.

Avdotya, istavroz çıkardı, başını tekrar yastığa koydu. Böylece yarım saat geçti. Avdotya, yerinden kalkarak, yavaşça yataktan çıkmaya başladı.

Akim, uyku arasında:

— Nereye gidiyorsun, karıcığım? dedi.

Avdotya durdu:

— Kandilin fitilini düzelteceğim, dedi. Nedense uykum yok.

— Öyleyse biraz dua et.

Bunu söyledikten sonra Akim, gene uykuya daldı.

Avdotya, kandile yaklaşarak fitili düzeltirken, kandil sönüverdi. Kadın tekrar yatağına döndü ve uzandı. Ortalığı sessizlik kapladı.

Seyyar satıcı, ertesi sabah erkenden arkadaşlarıyla birlikte yola çıktı. Avdotya henüz uykudaydı. Akim, yarım kilometre kadar onlara arkadaşlık etti; oradan da değirmene gidecekti. Eve döndüğü zaman, karısını giyinmiş buldu. Hem de, karısı yalnız değildi: Naum adındaki delikanlı onunla beraberdi... Her ikisi de, pencerenin önündeki masaya oturmuş, konuşuyorlardı. Avdotya, Akim'i görünce, hiçbir şey söylemeden odadan çıktı. Naum ise, satıcının unutmuş olduğu kürklü eldivenleri almak üzere geri döndüğünü söyleyerek kalktı gitti.

Şimdi, okuyucuların da hiç şüphesiz sezmiş oldukları meseleyi, bir defa da biz belirtelim. Avdotya, Naum'a çılgınca tutulmuştu. Bu işin nasıl böyle çabucak olup bittiğini izah etmek, güçtür. Avdotya, birçok tesadüflere, birçoklarının da teşebbüslerine rağmen, şimdiye kadar zevcelik sadakatini hiç bozmamış, daima kusursuz hareket etmişti. Öyle ki, bu iş meydana çıkıp da dillere düştükten sonra, herkes, Naum'un daha ilk akşamı, kadının çayına birtakım büyülü otlar karıştırdığını ileri sürüyordu. (Halkın böyle şeylere hâlâ derin inancı vardır.) Hem bunu Avdotya'nın halinden de anlamak mümkünmüş, çünkü kadın, gün geçtikçe zayıflamaya ve sıkılmaya başlamışmış.

Ne olursa olsun, mesele şu ki, Naum, sık sık Akim'in evinde görünmeye başlamıştı. Bir defasında, gene aynı seyyar satıcıyla gelmişti. Üç ay sonra, yalnız başına ve kendi malı ile gelmişti. Daha sonra, Naum'un yakındaki kasabalardan birisine yerleştiği rivayetleri dolaştı. Gerçekten, o zamandan itibaren, hafta geçmezdi ki Naum'un bizzat idare ettiği çift semiz beygirli sağlam ve boyalı arabası, büyük yol üzerinde gözükmesin. Naum ile Akim arasında bir yakınlık ve dostluk olmamakla beraber, gerginlik de görülmüyordu. Akim, ona fazla ehemmiyet vermiyor, onu yalnız açıkgöz ve çabuk ilerlemiş bir adam sayıyordu. Avdotya'nın hakiki hislerinden haberi olmadığı için, ona eskisi gibi itimat ediyordu.

Böylece iki sene daha geçti...

Bir yaz günü, yemekten evvel, saat iki sularında, Lizaveta Prohorovna, yanında köpeği ve elinde bükme şemsiyesiyle, temiz ve Alman tarzında

tanzim edilmiş bahçesinde gezinmeye çıkmıştı. Her çeşit krem, allık ve pudralara rağmen, Lizaveta Prohorovna'nın yüzü, bu son iki sene içinde sararmış ve buruşmuştu. Kolalı elbisesini hafifçe hışırdatarak, iki çiçeklik arasından, kumlu yol üzerinde küçük adımlarla ilerlerken, bildiğimiz o Kirillovna, birdenbire arkasından yetişti, saygılı bir tavırla, bir tacirin mühim bir iş için görüşmek istediğini söyledi. Kirillovna, eskiden de olduğu gibi, hanımından iltifat görmekte ve hatta hanımın emlâkini idare etmekteydi; bir müddet evvel, örtü yerine beyaz dantelli başlık giymek müsaadesini bile hanımdan alabilmişti ki, bu da, yüzünün esmerliğine, ince hatlarına daha fazla bir keskinlik veriyordu.

— Bir tacir mi dedin? Acaba ne istiyor?

Kirillovna, sokulgan bir sesle:

— Ne istediğini bilemiyorum. Yalnız, sizden bir şey satın almak istediğini zannediyorum.

Lizaveta Prohorovna, salona dönerek, her zaman oturmaya alışmış olduğu güzel kadife kaplı, üzeri kubbeli koltuğa yerleştikten sonra, ziyaretçinin içeri alınmasını emretti.

İçeriye giren, Naum'du. Kapının eşiğinde durarak, selâm verdi.

— İşittiğime göre, benden bir şey satın alacakmışsınız, öyle mi?

Bir taraftan da, bu tacirin gerçekten yakışıklı bir erkek olduğunu düşünmekten kendini alamadı.

— Evet, öyle.

— Almak istediğiniz nedir?

— Hanınızı lütfen bana satmaz mısınız?

— Hangi hanı?

— İşte buradan biraz ötede bulunan, yol üzerindeki hanı.

— Fakat o benim değil ki, Akim'in.

— Sizin değil mi? Nasıl olur! Arsası, toprağı sizindir.

— Öyle olduğunu kabul edelim. Arsa, benim namıma satın alınmıştı. Fakat han, onun.

—Öyle olsun. İşte bu hanı bize satmaz mısınız?

— Peki ama nasıl satabilirim?

— İyi bir fiyatla.

Lizaveta Prohorovna, bir müddet sustu. Tekrar söze başlayarak:

— Fakat çok acayip, dedi. Bunu nasıl teklif ediyorsunuz. Peki, acaba nasıl bir fiyat verebilirsiniz? Bunu kendim için değil, Akim için soruyorum.

— Bütün yapı ve teferruatıyla, arazisi de dahil, iki bin ruble veririm.

Lizaveta Prohorovna, itiraz etti:

— İki bin ruble mi? Azdır.

— Hayır, tam değeri.

— Siz bu işi Akim ile konuştunuz mu?

— Onunla ne diye konuşayım. Mülk sizin, ben de sizinle konuşmaya geldim.

— Fakat ben de size söyledim ki... Doğrusu, beni anlayamadığınıza hayret ediyorum...

— Niçin anlamayacakmışım, anlıyorum.

Lizaveta Prohorovna, Naum'un yüzüne baktı.

Naum da, gözlerini ona dikerek, sözüne devam etti:

— Fiyat hakkında isteğiniz ve teklifiniz nedir?

Lizaveta Prohorovna, oturduğu koltukta kımıldadı.

— Benim teklifim mi? Evvelâ, size şunu söyleyeyim ki, iki bin ruble azdır. İkincisi de...

— Öyleyse yüz ruble daha ilâve ediyorum!

Lizaveta Prohorovna, yerinden kalktı.

— Görüyorum ki, siz büsbütün başka bir şey söylüyorsunuz. Bu hanı satmayacağımı size söyledim ve satmayacağım. Yapamam... Yani, istemiyorum!

Naum, hafifçe tebessümle iktifa etti, bir şey söylemedi. Sonra, omuzlarını silkerek:

— Tabii, nasıl arzu ederseniz öyle olur. Kusura bakmayın.

Selâm vererek, elini kapının üzerine koydu.

Lizaveta Prohorovna, onu durdurdu:

— Bununla beraber, hemen gitmeyin.

Biraz tereddüt geçirdikten sonra, zili çaldı. Yandaki odadan Kirillovna geldi.

— Kirillovna, bay tacire çay ikram edin, dedi ve başıyla hafif işaret etti.

Naum, tekrar selâm vererek, Kirillovna ile birlikte çıktı.

Lizaveta Prohorovna, odada biraz dolaştıktan sonra tekrar zile bastı. Bu defa, içeriye kazak çocuğu girdi.

Lizaveta Prohorovna, çocuğa, Kirillovna'yı çağırmasını emretti.

Biraz sonra, Kirillovna, keçi derisinden dikilmiş yeni ayakkabılarını hafifçe gıcırdatarak, içeriye girdi.

Lizaveta Prohorovna, yapmacık bir gülümseme ile:

— İşittin mi bu tacir bana neler teklif ediyor? Hakikaten acayip bir adam, dedi.

Kirillovna, çekik gözlerini kırparak:

— Hayır, işitmedim. Ne söyledi.

— Benden, Akim'in hanını satın almak istiyor.

— Peki, bunda ne var?

— Fakat nasıl olur, Kirillovna. Ya Akim ne olacak? Ben bu hanı Akim'e vermiştim.

— Aman, hanımefendiciğim, neler söylüyorsunuz! Bu han sizin değil mi? Bizler de hep sizin bendeleriniz değil miyiz? Neyimiz varsa, hep sizin değil mi? Sizin malınız değil mi, hanımefendiciğim.

Lizaveta Prohorovna, ince batist mendilini çıkararak, sinirli sinirli burnunu sildi.

— Sen neler söylüyorsun, Kirillovna! Akim, bu hanı kendi parasıyla yaptırdı...

— Kendi parasıyla mı buyurdunuz? Bu parayı nereden aldı? Gene sizin sayenizde değil mi? Hem de, toprağınızdan bu kadar zaman istifade etti... İşte hep sizin sayenizde bunlara sahip oldu. Hem siz, hanımefendiciğim, Akim parasız mı kalır, diye endişe ediyorsunuz? Vallahi o sizden zengindir, inanın.

— Evet, bu böyle ama gene de yapamam. Bu hanı nasıl satarım?

— Neden satmayasınız? Çok şükür, müşteri var. Ne kadar verdiğini sormama müsaade buyurur musunuz?

Lizaveta Prohorovna, hafif sesle:

— İki bin ruble, dedi.

— Söze iki binden başladığına göre, daha fazla da verecektir. Akim ile de, sonradan başka türlü anlaşırsınız. Meselâ, vergilerini azaltırsınız diyelim. Size karşı minnettar bile kalır.

— Elbet, vergilerini azaltmalı. Fakat Kirillovna, söyle bakalım, ben bunu nasıl satabilirim?

Lizaveta Prohorovna, odada dolaşmaya başladı.

— Hayır, mümkün değil, olamaz... hayır, rica, ederim, bana bir daha bu işten hiç bahsetmeyin, yoksa kızarım ha.

Heyecanlanmış olan Lizaveta Prohorovna'nın bu yasağına rağmen, Kirillovna konuşmaktan vazgeçmedi, söyledi durdu. Yarım saat sonra da, çay masası başında bırakmış olduğu Naum'un yanına döndü.

Naum, boş çay tasını kibarca bir eda ile tersine çevirerek, tabağın içerisine koydu, Kirillovna'ya dönerek:

— Eh, hele bakalım, sayın bayan, bize ne havadisler getirdiniz, dedi.

—Bakınız ne diyeceğim: hanımın yanına gidiniz, sizi çağırıyor.

— Peki, başüstüne.

Naum, yerinden kalkarak, Kirillovna'yı takip etti ve salona girdi.

Salonun kapısını, arkalarından kapamışlardı. Fakat bir müddet sonra kapı açılıp da Naum, selâm vererek geri geri çıkarken, işler artık yolundaydı. Akim'in hanı, Naum'un malı olmuştu. Hanı, banknot para ile iki bin sekiz yüz rubleye hanımdan satın almıştı. Alım satım mukavelesini mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda yaptırmaya ve iş bitinceye kadar meseleyi kimseye açmamaya karar vermişlerdi.

Lizaveta Prohorovna, kaparo olmak üzere, yüz ruble almıştı. Kirillovna'ya gelince, ona da, el altından, iki yüz ruble rüşvet verilmişti.

Naum, gitmek üzere arabasına binerken, kendi kendine şöyle düşünüyordu:

— Eh, bin bereket, çok şükür... ucuza aldım. Tesadüf de yardım etti.

Hikâye ettiğimiz bu alım satım işi; çiftlikte olup biterken, Akim, evinin penceresi altında bir sıraya oturmuş, tasalı tasalı sakalını karıştırmaktaydı. Yukarda da söylediğimiz gibi, Akim, karısının Naum'a karşı temayülünü, hislerini bilmiyordu. Fakat bazı iyi insanlar, birçok defa ona bir şeyler çıtlatarak aklını başına topla, demek istemişlerdi. Kendisi de, karısının bazen huysuzlaştığını, hırçınlaştığını fark ediyordu, Fakat malûm ya, kadın kısmı daima şımarıktır, nazlıdır. Akim, evdeki işlerin düzgün gitmediğini sezdiği zamanlar bile, elini sallar geçerdi, çünkü tatsızlık çıkarmak istemiyordu. Seneler geçtiği halde, saflığı azalmamıştı, ayrıca, işin içinde tembellik de vardı. Fakat bugün, çok canı sıkılıyordu. Bir gün evvel, bir tesadüf eseri olarak, işçi kızlardan birisiyle başka bir kadının sokaktaki konuşmalarına şöyle bir kulak misafiri olmuştu.

Komşu kadın, işçi kızdan, yortu günü niçin kendisine uğramadığını soruyor, sitem ederek, beklediğini söylüyordu.

İşçi kız ise, kendisini şöyle müdafaa ediyordu:

— Tam çıktım geliyordum, bizim hanıma rastladım, günah işlerken gördüm. Hay ömrü tükenesice...

— Vay anam... onu nerede böyle bastırdın?

— Nah işte orada, papazın kuşyemi tarlasından biraz ötede. Bizim hanım, sevgilisi Naum ile buluşmak için, nedense kuşyemi tarlasına çıkmıştı; ben de, karanlıkta etrafı pek göremiyordum. Ayışığından mı, neden, bilemiyorum ama tam üzerlerine vardım.

Komşu kadın, sualini tekrar etti:

— Üzerlerine mi vardın? Vay anam, vay. E, sonra ne oldu? Sizin hanım onunla beraber mi duruyordu?

— Hiç, duruyordu işte. Her ikisi de duruyordu. Beni görünce, hanım, bana burada ne arıyorsun, dedi, haydi eve git. Ben de gittim.

Komşu kadın, sesini çıkarmadı. Sonra ilâve etti:

— Ya, gittin demek... Neyse... Eh, Fetinyuşka, hoşça kal.

Komşu kadın, ayrılarak yoluna devam etti.

Dinlediği bu konuşma, Akim'in üzerinde çok kötü tesir bırakmıştı. İşçi kızın sözleri hiç hoşuna gitmemişti; Avdotya'ya karşı sevgisi, hayli soğudu. Kızın söylediklerine gelince, hepsi doğruydu. Gerçekten, o akşam Avdotya, Naum ile buluşmuştu; Naum, onu kuşyemleri arasında, koyu gölgelikte bekliyordu; bu gölge, kuşyemlerinden yol üzerine aksetmekteydi. Tarla üzerine çöken çiğ, başakları ta dibine kadar nemlendirmişti, etrafa da, kuvvetli, bayıltıcı bir koku yayılıyordu. Yeni doğan ay, koyu ve donuk sis içerisinde büyük ve kıpkırmızı gözüküyordu. Naum, Avdotya'nın acele yürüyüşünü ta uzaklardan fark ederek, onu hemen karşılamıştı. Koşmaktan benzi solmuş Avdotya, Naum'a yaklaştı. Ay ışığı, yüzünü aydınlatıyordu.

Naum, sormaya başladı:

Avdotya, kararsız bir tavırla:

— Getirdim ama Naum İvanoviç, bilmem ki nasıl olur...

— Mademki getirdin, ver bakalım.

Avdotya, omuz atkısının altından bir paket çıkararak uzattı. Naum, hemen alıp koynuna soktu.

Avdotya, gözlerini Naum'a dikerek, hafifçe:

— Naum İvanoviç, dedi, ah, Naum İvanoviç! senin için galiba hayatımı mahvediyorum.

Hizmetçi kız, işte tam o sırada gelmişti.

Şimdi Akim, sıra üzerine oturmuş, düşünerek sakalını karıştırıyordu. Avdotya, sık sık odaya girip çıkıyor, Akim de, her defasında gözleriyle onu süzüyordu. Avdotya, tekrar odaya girerek, yünlü hırkasını aldı ve tam çıkmak üzereyken, Akim artık sabredemedi. Kendi kendine konuşuyormuş gibi, söylenmeye başladı:

—Şu kadınların telâşına hayret ediyorum. Neden bir yerde duramazsınız? Biraz da otursanız ne olur? Hayır, olmaz!.. Gündüz olsun, akşam olsun, ne yapıp yapıp muhakkak bir yere kayboluverirsiniz... evet, öyle işte...

Avdotya, hiç istifini bozmadan, kocasının sözlerini sonuna kadar dinledi. Yalnız, kocasının ağzından çıkan "akşam" kelimesini işittiği zaman, başını hafifçe yere eğerek düşünceli bir hal almıştı.

Sonra, hiddetle çıkıştı:

— Aman, sen de, Akim Semyonoviç, dedi. Bir defa söylenmeye başladın mı, söylenir durursun!..

Eliyle, hoşnutsuzluk ifade eden bir işaret yaparak, kapıyı çarpıp çıktı. Avdotya, Akim'in konuşmasına pek aldırış etmezdi ve kocası akşamları misafirlere hikâye anlatır veya bir mesele üzerinde münakaşa ederken çoğu zaman esner veya yavaşçacık kalkar giderdi..

Akim, onun arkasından kapanan kapıya baktı ve kendi kendine yavaşça söylenmeye başladı:

— Demek söylenmeye başladı mı, durmazmışım... Öyle ya, zaten seninle nasıl konuşmak icap ettiğini bilemiyorum. Şimdi de bak neler oluyor... diyerek, kalktı ve kendi eliyle ensesine bir yumruk indirdi.

Bundan sonra geçen günlerde bir hayli acayip şeyler oldu. Akim, hep karısına bakıyor, bir şeyler söyleyecek gibi oluyordu. Karısı da, ona şüpheli nazarlarla bakıyordu. Her ikisi de, zoraki bir sükût içerisinde bulunuyordu. Bu sükûtu, ara sıra, Akim'in ev işlerine dair bir tenkidi veya umumiyetle kadınlara dair menfi mütalâaları bozuyordu. Avdotya, çoğu hiç cevap

vermiyordu. Fakat Akim'in bütün safdilliğine, zaafına rağmen, nasıl olsa bir gün aralarında kesin bir konuşma olacaktı. Birdenbire patlak veren bir hâdise, buna lüzum bırakmadı; öyle bir hâdise ki, ondan sonra hiçbir münakaşaya artık mahal kalmadı..

Bir sabah, Akim ile karısı, öğle yemeğine hazırlanırken, tekerlekleri tıkırdayan bir araba, yol üzerinden han kapısına doğru saparak, durdu. Mevsim yaz olduğu için, herkes tarlalarda çalışıyordu, yolcu, hiç yok gibiydi. Akim, pencereden bakınca, kaşlarını çattı; keyfi kaçmıştı. Arabadan, hiç acele etmeyerek, Naum iniyordu. Avdotya, gelenin kim olduğunu henüz görmemişti; fakat dışarıdan Naum'un sesini işitince, elindeki kaşık hafifçe titredi. Naum, beraberinde getirdiği bir işçiye, beygiri ahıra çekmesini tembih ediyordu. Nihayet, kapı açıldı, Naum içeriye girdi.

Şapkasını çıkararak selâm verdi. Akim, dişlerini sıkarak, mukabelede bulundu:

— Nereden böyle? dedi.

— Yakından; sizin çiftlik sahibi hanımın yanından geliyorum.

Bunu söyledikten sonra, Naum, sıralardan birisine oturdu. Akim, yerinden kalkmadan sordu:

— Hanımın yanından mı? Orada bir işiniz mi vardı?

— Evet, işim vardı, dedi, sonra, Avdotya'ya döndü:

— Eh, nasılsınız, Avdotya Arefyevna, saygı ile selâmlarız!

Avdotya, mukabelede bulundu:

— Günaydın, Naum İvanoviç.

Sonra, üçü de bir müddet sustular. Söze, ilk Naum başladı:

— Ne o, çorba mı yaptınız?

Akim, sapsarı kesilerek, cevap verdi:

— Evet, çorbamız var, fakat senin için değil!

Naum, hayretle Akim'in yüzüne baktı:

— Neden benim için olmasın?

Akim'in birdenbire gözleri parladı, masaya bir yumruk indirerek haykırdı:

— İşte öyle, senin için değil dedik ya!.. Benim evimde, sana ait olabilecek hiçbir şey yok, anladın mı?

— Ne var, ne oluyorsun Akim Semyonoviç, sana bir şeyler oluyor.

Akim, yerinden fırladı. Bütün vücudu titriyordu.

— Bana bir şey olmadı, Fakat sen artık canımı sıkıyorsun, Naum İvanoviç! Evime fena dadandın, yeter artık, anladın mı?

Naum da oturduğu yerden kalktı; alaycı bir tavırla:

— Dur, kardeşim, ne oluyorsun böyle... yoksa aklını mı oynattın. Siz söyleyin Avdotya Arefevna, bu adama ne oldu böyle?

Akim, bağırmaya başladı:

— Defol git buradan, herif!.. Avdotya Arefevna ile senin ne işin var? Git diyorum sana!

Naum, manalı manalı:

— Sen neler söylüyorsun yahu...

— Buradan git, defol diyorum sana. İşte kapı, işte Allah'ın yolu... Git, yoksa fena olur!..

Naum, bir adım ileri çıktı; bu ana kadar, masanın başında hareketsiz oturan Avdotya, araya girdi:

— Aman kuzum, kavga etmeyin, durun bakalım...

Naum, gözlerini kadına çevirdi:

— Rahatsız olmayın, Avdotya Arefevna. Neden kavga edelim.

Sonra, Akim'e döndü:

— Amma da bağırdın ha, birader. Yaman adamsın doğrusu. Kimi nereden kovuyorsun? Ev sahibini evinden mi kovacaksın?

Sonra, her kelimenin üzerine basarak, ilâve etti:

— Ev sahibi benim, sen beni buradan nasıl kovarsın?

Akim, şaşkın şaşkın geveledi:

— Ne demek başkasının evi... Hangi ev sahibi?

Naum, gözlerini kırparak, beyaz dişlerini gösterdi:

— İşte ben!..

— Ne söylüyorsun yahu! Bu ev benim değil mi?

Naum, devam etti:

— Amma da beyinsiz adamsın ha!.. Dedim ya, bu ev artık benim işte!

Akim'in gözleri yerinden fırladı:

— Neler saçmalıyorsun be!.. Aklını mı oynattın yoksa? Hangi cehenneme ev sahibi oluyorsun? Yok, şeytanın kuyruğu! Daha neler!

Naum da sabırsızlanmaya başlamıştı:

— Eee, seninle mi uğraşacağım, dedi ve cebinden, dörde bükülmüş, pullu damgalı bir kâğıt çıkardı.

— Bak şu kâğıdı görüyor musun? Tapu senedi, anladın mı? Senin hanı da, arazisini de satın alan bir kâğıt bu! Ben burasını, sahibinden, yani Lizaveta

Prohorovna'dan satın aldım, işte bu kadar. Dün bütün muamelesini şehirde yaptırdık. Demek şimdi buranın sahibi benim, senin burada işin kalmadı. Anladın mı?

Sonra, Naum, kâğıdı katlayarak tekrar cebine koydu ve ilâve etti:

— Şimdi, hemen bugün, pılı pırtıyı topla ve yarın seni burada görmeyim artık. İşittin mi?

Akim, yıldırımla vurulmuşa döndü. Nihayet, kendini toplayarak, inledi:

— Seni haydut seni!.. Hey, Fedka, Mitka, neredesiniz? Tutun şu herifi!.. Sen de, karıcığım, tut bu haydudu...

Akim, kendisini büsbütün kaybetmişti.

Naum ise, tehdit edici bir vaziyet alarak:

— Bana bak, ihtiyar, dedi, sersemliğin lüzumu yok!..

Akim, mecalsiz ve lüzumsuz hareketlerle, yerinde tepinip duruyordu. Ağlar gibi bir sesle bağırıyordu:

— Vur şu hayduda, karıcığım, vur... katil, haydut!.. Elimden karımı aldın... bu yetmezmiş gibi, evimi, varımı yoğumu da almak istiyorsun... yoook, hele dur bakalım, böyle şey olmaz!.. Bizzat gidip söyleyeceğim... nasıl olur bu, nasıl satılır? Dur bakalım!..

Akim, böylece haykırarak, şapkasını giymeden sokağa fırladı.

İşçi kızlardan Fetinya, Akim'i kapıda görünce:

— Nereye böyle, Akim Semyonoviç, nereye? dedi.

Akim, haykırarak:

— Bırak beni, hanıma gidiyorum!. dedi, Naum'un henüz içeriye alınmamış arabasını görerek, içine atladı, dizginleri toplayıp var kuvvetiyle beygiri kamçıladı, çiftliğe doğru yol almaya başladı.

Yolda, hep kendi kendine söyleniyordu:

— Lizaveta Prohorovna, anacığım, beni niçin böyle perişan ettin, suçum neydi? Ben ki olanca gayretimle çalıştım.

Bir taraftan da, beygiri kamçılamaya devam ediyordu. Yolda kendisine rastlayanlar, kenara çekilerek arkasından bakakalmışlardı.

Çeyrek saat sonra, Akim, Lizaveta Prohorovna'nın çiftliğine varmıştı. Alt katın balkonuna yanaşarak, arabadan fırladı ve doğruca evin içine daldı.

Bir iskemle üzerinde hafifçe kestiren hizmetçi, ürkek sesle:

— Ne istiyorsun? diye sordu.

Akim, bağırarak:

— Hanımı görmem lâzım.

Hizmetçi, hayretle:

— Ne var, bir şey mi oldu?

— Bir şey olmadı, fakat hanımı görmeliyim.

Gittikçe hayreti artan hizmetçi, ağır ağır kalkarak, homurdandı:

— Nasıl, ne dedin?

Akim, derhal kendine geldi. Sanki başından soğuk su dökmüşlerdi. Yerden bir selâm çakarak, devam etti:

— Piyotr Yefgrafoviç, size zahmet ama lütfen hanıma haber verir misiniz? Kendilerini görmek istiyorum...

— Peki, gidip söyleyeyim. Sen burada bekle. Hem sarhoşsun galiba...

Akim, bozuldu, sıkıldı. İçeriye girdikten sonra sebatı, cesareti kırılmaya başlamıştı.

Lizaveta Prohorovna da Akim'in geldiğini öğrenince, şaşırdı ve sıkıldı. Hemen Kirillovna'yı çağırttı.

Kirillovna içeriye girince, hanım telâşla:

— Onu kabul edemem, imkân yok, edemem... Kendisine ne diyeceğimi bilemiyorum. Ben sana demedim mi, Akim mutlak gelecek ve dert yanacak diye. Böyle olacağını biliyordum.

Hanım, heyecanlanmış, sesi öfkeli çıkıyordu.

Kirillovna, soğukkanlılıkla, cevap verdi:

— Akim'i kabul etmenize hiç lüzum yok. Ne diye üzülüyorsunuz hanımefendiciğim? Müsaade buyrulursa, onunla ben konuşayım.

Lizaveta Prohorovna, başını kaldırdı:

— Lütfen, Kirillovna, dedi, git sen konuş. Ona söyle... yani... meselâ, ne diyelim... meselâ, bunu lüzumlu gördüm diyelim... kendisine, mükâfat vesaire veririz... eh, neyse, sen artık bir şeyler söyleyiver, bildiğin gibi yap, kuzum Kirillovna...

— Siz hiç merak etmeyin, hanımefendiciğim.

Kirillovna, ayakkabılarını gıcırdatarak, odadan çıktı. Aradan çeyrek saat bile geçmeden, Kirillovna, aynı gıcırtı ile, yüzündeki sakin ifadeyi muhafaza ederek, tekrar içeri girdi. Gözlerindeki hilekâr ifade hiç değişmemişti.

Hanım, hemen sordu:

— Nasıl oldu? Akim ne yaptı?

— Hiç... dedi ki, siz sağ olun, her şey sizin lûtfunuza bağlıdır, daima duacıyız.

— Şikâyet etmedi mi?

— Hayır, ortada şikâyet edecek bir şey yok ki!..

Lizaveta Prohorovna, hayret etmekten kendini alamadı:

— Peki, öyleyse buraya niçin gelmiş? dedi.

— Ricaya gelmiş. Kendisine bir mükâfat verilinceye kadar, şimdilik, gelecek sene vergilerinin affedilmesini diledi, o kadar.

Lizaveta Prohorovna, hemen canlandı:

— Elbet, elbet, vergilerini affederiz... memnuniyetle... ve kendisine söyle, onu taltif edeceğim... Sana da teşekkür ederim, Kirillovna. O da, görüyorum, iyi bir köylü. Şunu da götür, benim tarafımdan kendisine ver.

Bu sözlerin arkasından, Lizaveta Prohorovna, masanın çekmecesinden üç rublelik bir banknot çıkardı ve Kirillovna'ya uzattı:

— Al, Akim'e ver,

Kirillovna:

— Başüstüne, vereyim, dedi ve gayet sakin bir hareketle kendi odasına gitti; gene aynı sükûnetle, bu banknotu, yatağının başucunda duran demir çemberli küçük sandığına koydu, kilitledi. Kirillovna, eline geçen parayı, hep bu sandıkta muhafaza ederdi. Paranın miktarı da az değildi... Oldukça birikmişti.

Kirillovna, verdiği malûmatla, hanımı yatıştırmıştı. Halbuki Akim ile konuştukları, hakikatte böyle değildi. Kirillovna, Akim'i hizmetçi kızların odasına çağırtmıştı. Akim, önce gitmek istememiş, bizzat hanımla görüşmek istediğini ileri sürmüştü. Fakat sonradan itaat ederek, arka balkondan dolaşıp Kirillovna'nın yanına gitmişti. Kirillovna, odada yalnızdı. Akim, odaya girince, olduğu yerde durakladı, kapının kenarına yaslanarak, konuşmak istedi. Fakat dili tutulmuştu.

Kirillovna, onu dikkatle tetkik ediyordu.

— Akim Semyonoviç, hanımla mı görüşmek istemiştiniz?

Akim, bir şey söylemeden başını salladı.

— Bu olamaz, Akim Semyonoviç... Hem buna ne lüzum var sanki? Olan olmuş, geriye gelmez. Hanımı boşuna rahatsız etmiş olursunuz. Hanım sizi şimdi kabul edemez.

Akim, son kelimeyi tekrar etti:

— Edemeeez...

Sonra, fısıldar gibi, devam etti:

— Şu halde evim elden gitti... ve gitsin mi?

— Bakın, Akim Semyonoviç, ne diyeceğim. Siz, her zaman aklı başında bir insansınız, biliyorum. Mülk sahibi işte öyle arzu etti. Bunu değiştirmek mümkün değil. Değiştiremeyiz... Sizinle ne diye çene çalalım, faydası yok. Doğru değil mi?

Akim, ellerini arkasına koydu. Kirillovna, söylemeye devam ediyordu:

— Daha başka bir şey düşünün, meselâ, hanımdan vergilerinizin affedilmesini isteyin, daha iyi olur.

Akim, sesinin ahengini değiştirmeden:

— Yani, evim barkım elimden gitti demek...

— Akim Semyonoviç, söyledim ya, çaresi yok. Bunu siz benden daha iyi bilirsiniz.

— Ya, neyse... Bari, hanın kaça satıldığını bana söyleyin.

— Bunu da bilmiyorum, Akim Semyonoviç, bir şeycik söyleyemem... Niçin hep öyle ayakta duruyorsunuz, oturmaz mısınız?

— Biz ayakta da dururuz, zararı yok. Köylü adamız biz. Teşekkür ederim.

— Amma da yaptınız, haaa... Akim Semyonoviç, siz her zaman bir tacirsiniz, sizi köylülerle kıyas edemem doğrusu. Ne söylüyorsunuz Allah aşkına... Hem boşuna üzülmeyin. Bir çay arzu etmez misiniz?

Akim, yaslandığı duvardan çekildi.

— Hayır, teşekkür ederim, istemez... Ya, demek böyle. Ev sizlere kaldı... Neyse, buna da şükür. Eh, özür dileriz bayan... Müsaadenizle.

Akim, dönerek, odadan çıktı. Kirillovna, derhal önlüğünü çıkardı, hanımına koştu.

Bu sırada, Akim, bahçe kapısının önünde durarak, düşünceye dalmıştı. Kendi kendine söyleniyordu:

— Eh, demek ben üstelik tacirmişim de haberim yokmuş be! Amma da tacir haaa... Ne yapalım, öyle olsun...

Akim, söylenerek kafasını, elini salladı, acı acı gülümsedi. Kendi kendine mırıldanıyordu:

— Acaba ne yapsam, eve mi dönsem? diye düşündü.

Binerek gelmiş olduğu Naum'un arabasını unutmuştu. Yaya olarak hanın yolunu tuttu. İki kilometre kadar yürümüştü. Birdenbire, bir araba tıkırtısı işitti. Birisi, kendisine sesleniyordu:

— Akim Semyonoviç, hey, Akim Semyonoviç!

Akim, gözlerini kaldırdı. Karşısındaki, tanıdıklardan papaz Yefrem idi. Bu ufak yapılı, kambur, sivri burunlu ve çipil gözlü papaza, herkes köstebek derdi.

Köstebek, kötüce bir arabaya kurulmuş, saman üzerine oturmuş ve arabanın korkuluğuna abanmıştı. Akim ile konuşmaya başladı:

— Ne o, eve mi gidiyorsun? Yoksa başka bir yere mi?

— Eve gidiyorum, dedi.

— Hay, hay... olur...

Yefrem, arabaya tırmanan Akim'e yer açtı. Yefrem, biraz da sarhoştu. İpten örülmüş dizginlerin ucu ile beygiri kamçıladı: hayvan, yorgun bir tırısla, gem vurulmamış kafasını oynatarak, arabayı sürükledi.

Birbirleriyle hiç konuşmadan, bir kilometre kadar yol almışlardı. Akim, başını eğmiş oturuyordu. Yefrem, burnundan bir şeyler mırıldanıyor, bazen de beygirini dehliyor veya dizginleri topluyordu. Birdenbire Akim'e dönerek:

— Sen böyle şapkasız nerelere gitmiştin, Akim Semyonoviç? dedi. Cevap beklemeden, hafif sesle ilâve etti:

— Hem misafirhaneyi de terk ettin. İşte horoz böyle olur! Horoz olduğun içindir ki seni severim doğrusu... Kavgacı, gürültücü, edepsiz değilsin, bilirim seni... Fakat yapıcı bir adamsın, üstelik de horoz... Seni daha evvelden ele avuca almalıydı, vesselâm. Çünkü işler fena...

Birdenbire, coşarak avazı çıktığı kadar bağırdı:

— Hurrraaa! Hura... Hura!

Tam bu sırada, bir kadın sesi işitildi.

Akim, başını çevirip baktı. Tarladan yola doğru, bir kadın koşuyordu. O kadar benzi uçmuş ve perişandı ki, Akim birdenbire onu tanıyamamıştı.

Kadın, nefesi kesilmiş ahlayıp pufluyor ve elini sallıyordu:

— Durun, durun!..

Akim, irkildi. Gelen, karısıydı. Arabayı durdurmak için, Akim, dizginlere sarıldı.

Yefrem, mırıldanarak:

— Canım, bir karı için ne diye duralım, dedi.

Fakat Akim, sert bir hareketle beygiri durdurdu, Avdotya, yolun üzerine çıkınca kendini yüzüstü tozların içine attı. Durmadan ağlıyordu:

— Bak, Akim Semyonoviç, bak! İşte, beni de kovdu!

Akim, karısının yüzüne baktı. Hiç kımıldamadı, yalnız elindeki dizginleri biraz daha sıktı.

Yefrem, yeniden coşmaya başlamıştı:

— Hurraaa! diye naralar atıyordu.

Akim, nihayet ağzını açabildi:

— Demek seni de kovdu...

Avdotya, hem ağlıyor, hem de cevap veriyordu.

— Kovdu, kuzum efendiciğim, kovdu... Ev benim, dedi, defol git, dedi...

Yefrem de söze karıştı:

— Yaaa, çok mühim, çok mühim... hem çok iyi bu...

Akim, arabanın içinden acı acı söylendi:

— Zannedersem, sen orada kalmaya niyetlenmiştin.

— Nasıl kalırım, ah... ah, sen bilmezsin!.. Ah, öldür beni, Akim Semyonoviç, hemen şuracıkta, olduğum yerde öldür!

Avdotya, bunları hıçkıra hıçkıra söylerken, dizleri üzerine doğruldu, tekrar yüzüstü yere yattı.

Akim, acı acı:

— Hey, hey Avdotya Arefevna! dedi, seni ne diye öldürelim. Kendi elinle başını belâya soktun. Daha ne olsun.

— Fakat iş bununla bitmiyor, Akim Semyonoviç, sen ne zannediyorsun... Ya paralar, senin paraların! Onlar da elden çıktı... Ben, lanet olasıca ben, paraları döşemenin altından söküp çıkardım, hepsini ona, o zalim herife verdim... Allah beni kahretsin... gözlerim kör olsun... Sen niçin paraların yerini bana söyledin? işte ben de o zalime verdim onları. O da, senin hanını, senin paranla satın aldı!

Sesi, hıçkırıklar içerisinde boğuldu.

Akim, iki elini birden başına götürdü.

— Ne dedin, neee! Demek param da gitti, ha! Her şeyim gitti desene... Evim, karım, param!.. Paraları döşemenin altından bulup çıkardın... buldun... seni hain yılan seni! Öldüreceğim seni...

Haykırarak, arabadan aşağı atladı.

Hiç beklenmeyen bu hâdiseler karşısında, Yefrem'in sarhoşluğu geçmeye başlamıştı. Kekeleyerek işe karıştı:

— Akim Semyonoviç, dur, yapma... aman yapma... vurma...

Avdotya, kocasının ayaklarına kapanmış, kıvranıyordu:

— Hayır, kocacığım, hayır... onu dinleme, öldür beni, öldür! öldür bu haini, canımı al...

Akim, olduğu yerde kadını şöyle bir süzdü, yolun kenarına çekilerek, otların üzerine oturdu.

Bir müddet, kimseden ses çıkmadı. Avdotya, tekrar Akim'e doğru döndü. Yefrem de, arabanın içerisinde doğrularak, teselliye başladı:

— Yeter artık, Akim Semyonoviç. Olan oldu, çaresiz...

Sonra, kendi kendine söylendi:

— Tuh, murdar karı... Pis melun seni...

Arabadan aşağı sarkarak, bu defa Avdotya'ya seslendi:

— Biraz baksana ona... Adamın üzerine fenalık geldi.

Avdotya, kalkıp Akim'e yanaştı, tekrar ayaklarına kapandı. Hafif sesle:

— Benim efendiciğim, diyerek, inledi.

Akim, kalktı ve arabaya doğru yürüdü. Avdotya, eteklerine sarılmıştı. Kadını hiddetle iterek:

— Defol! dedi.

Yefrem, Akim'in tekrar arabaya binmek istediğini görünce:

— Nereye gideceksin? diye sordu.

— Beni hiç olmazsa hana kadar götürmek istemiştin. Şimdi, size gidelim. Evim barkım kalmadı, görüyorsun. Baksana, satın almışlar.

— Peki, buyur bize gidelim. Ya şu kadını ne yapalım?

Akim, cevap vermedi. Avdotya, ağlayarak:

— Ya ben? Ben ne olacağım? dedi. Beni kimlere bırakıp gidiyorsun? Ben nereye gideyim?

— O herife git, paraları verdiğin adama git. Eh, haydi Yefrem, biz de gidelim...

Avdotya'nın feryadı arasında Yefrem beygiri kamçıladı ve araba hareket etti.

Yefremin evi, Akim'in hanından aşağı yukarı bir kilometre ötedeydi. Bu küçücük ev, papazlar mahallesinde, tek başına dikili duran beş kubbeli kilisenin yanındaydı. Bu kilise de, bir müddet evvel, zengin bir tacirin vasiyeti üzerine, vârisleri tarafından yaptırılmıştı. Bütün yol devamınca, Yefrem, Akim'e bir şey söylemeden başını salladı, söylendi, bazı kelimeler mırıldandı:

— Hey, seni... Ah seni... Vah seni.

Yefrem böyle kendi kendine söylenirken, Akim, hareketsiz, yüzünü bir tarafa çevirmiş, sessiz oturuyordu. Nihayet, geldiler. Arabadan, önce Yefrem indi. Kuşaklı kısa bir gömlek giymiş, altı yaşında bir kız çocuğu, koşarak geldi.

— Baba, babacığım!

Yefrem, çocuktan:

— Annen nerede? diye sordu.

— Kenar odada uyuyor.

— Eh, bırak uyusun. Akim Semyonoviç, içeriye buyurun.

Şunu da ilâve edelim ki, Yefrem, yalnız sarhoş olduğu zamanlar Akim'e "sen" diye hitap ederdi; başka zamanlarda, Yefrem'den daha önemli adamlar bile Akim ile konuşurken, hep "siz" diye hitap ederlerdi.

Akim, papazın evine girdi. Yefrem:

— Lütfen şöyle, sedirin üzerine buyurun, dedi. Sonra da, ellerinde zayıf ve çamura bulaşmış bir kedi yavrusu ile birlikte, odaya akın eden üç küçük çocuğu azarladı:

— Hey, yaramaz şeytanlar, siz de şöyle gelin bakalım ve çekilin oradan! Haydi bakalım!

Çocukları savdıktan sonra, tekrar Akim'e iltifatla:

— Şöyle buyurun, Akim Semyonoviç, lütfen şöyle buyurun. Bir şey emreder misiniz? dedi.

— Ne yapsak acaba... Biraz şarap bulunur mu, Yefrem?

Yefrem, derhal canlandı:

— Şarap mı buyurdunuz? Hemen, şimdi. Evde yok ama ben şimdi gider, Feodor Baba'dan alırım. Onda her zaman bulunur. Şimdi getireyim...

Kulaklıklı şapkasını alarak, odadan fırladı.

Akim, arkadan bağırdı:

— Fazlaca getir, parasını ben veririm. Azıcık param vardır daha, çok şükür.

— Şimdi, şimdi...

Yefrem, telâşlı telâşlı kapının arkasında kayboldu.

Az sonra, koltuğunun altında iki binlik şişesiyle döndü; şişelerden birisini, yolda açmak fırsatını bulmuştu bile... Şişeleri masanın üzerine koyduktan sonra, iki yeşil kadeh, bir somun ekmek ve tuz getirdi.

Akim'in karşısına geçip oturdu.

— Bak işte bunu severim, dedi. Ne diye her şeyi kendimize dert edinelim.

Kendine de, misafirine de şarap koydu; sonra, boşboğazlığa başladı. Avdotya'nın yaptıkları, onda hayret uyandırmıştı.

— Gerçekten, hayret edilecek şey, dedi, acaba nasıl oldu? Herhalde, herif kadını büyülemiştir, değil mi? İşte bunun için, karıyı daima sıkı tutmalı. Âdeta kıskaç içerisinde tutmalı. Her şeye rağmen, evinize bir kere uğrasanız fena olmaz; orada, ne de olsa, çok malınız kalmıştır.

Yefrem, buna benzer daha da birçok şeyler söylüyordu; içtiği zamanlar, susmayı sevmezdi.

Bir saat sonra, bakın Yefrem'in evinde neler oluyordu. Akim, içki içildiği müddetçe, zevzek ev sahibinin suallerine, mütalâalarına tek bir kelimeyle bile cevap vermemiş, durmadan kadehini doldurup boşaltmıştı. Şimdi ise, yüzü kıpkırmızı, fırınlı ocağın kerevetinde uyuyordu. Ağır, ıstıraplı bir uykuya dalmıştı. Çocuklar, toplanmış, onu hayretle seyrediyorlardı. Yefrem'e gelince, o da kendinden geçmiş, uyuyakalmıştı, fakat dar soğuk tavan arasında uyumuştu. Erkek yapılı, güçlü kuvvetli karısı, Yefrem'i oraya

kapatmıştı. Yefrem, bir aralık, karısının yatmakta olduğu kenardaki odaya girmiş, karısını tehdit mi etmişti, yoksa ona bir şeyler mi anlatmak istemişti; her neyse, o kadar saçma ve manasız konuşmuştu ki, karısı, meseleyi derhal kavrayarak, onu yakasından tutmuş ve hak ettiği bu yere kapatmayı faydalı görmüştü. Bununla beraber, Yefrem, tavan arasında gayet iyi, hatta çok rahat uyumuştu. Bir alışkanlık olsa gerek!

Kirillovna'nın Akim ile arasında geçen konuşmayı, Lizaveta Prohorovna'ya doğru nakletmediğini işaret etmiştik. Aynı şeyi, bu defa, Avdotya için söyleyebiliriz Hakikat şudur: Naum onu kovmamıştı. Hâlbuki Avdotya, hâdiseyi Akim'e anlatırken, Naum'un kendisini kovduğunu ileri sürmüştü. Naum, elbet onu hemen kovamazdı, eski ev sahiplerine, çıkmak için bir mühlet vermeye mecburdu. Naum ile Avdotya arasında, başka türlü bir konuşma olmuştu.

Akim, hanımefendiye şikâyete gideceğini haykırarak sokağa fırladığı zaman, Avdotya, Naum'a dönerek ellerini kenetlemiş ve bakakalmıştı. Sonra, Naum'a demişti ki:

— Hey Allah’ım, bu da ne demek oluyor, Naum İvanoviç. Bizim hanı gerçekten satın mı aldınız?

— E, aldım işte, ne olacakmış?

Avdotya, sustu ve irkildi.

— Demek bunun için size para lâzım olmuştu!..

— Evet, buyurduğunuz gibi. Bak hele, kocanız, bizim atı, arabayı alıp gitmiş galiba. Aferin!..

Bunu, dışarıdan duyulan araba tıkırtısı üzerine söylemişti.

Avdotya, feryat ederek:

— Fakat bu düpedüz soygunculuk!.. Paralar, bizim, kocamın. Han da bizim malımız!

Naum, hemen sözünü kesti:

— Hayır, Avdotya Arefevna, öyle değil. Han sizin değildi, niçin böyle söylüyorsunuz. Hanımın toprağı üzerine inşa edilmiş; demek onundur. Paraya gelince, evet, para sizin. Buna karşı da, çok cömert davranarak, parayı bana bağışladığınızı söyleyebilirim. Medyun ve minnettar oldum. Sırası gelince, şayet imkân bulursam, ileride bu parayı size iade ederim. Fakat şunu da takdir edersiniz ki, ben bu dünyada baldırı çıplak kalmak istemiyorum.

Naum, tebessüm ederek, sakin sakin konuşuyordu.

Avdotya, tekrar haykırmaya başladı:

— Hey Allah'ım, bu nasıl iştir böyle? Bundan sonra, kocamın yüzüne nasıl bakacağım? Sen, çok hainsin, hain...

Kadın, Naum'un genç ve taze yüzüne nefretle baktı.

— Senin için kendimi mahvettim, hırsız bir kadın oldum... Sen de, bizi dilenci yaptın, hain, insafsız seni!.. Bundan sonra, boynuma bir ip takmaktan başka çarem kalmamıştır... Hain, sahtekâr, katil seni!..

Avdotya, iki gözü iki çeşme ağladı, ağladı..

Naum, bir taraftan cevap yetiştirmekteydi.

— Avdotya Arefevna, endişe etmeyin. Bakın size bir şey söyleyeceğim: evvelâ can, sonra canan!.. Denizde dişli balığın hikmeti, dişsiz balığın gafil davranmaması içindir. Anladınız mı?

Avdotya, ağlamaya devamla, şöyle söyleniyordu:

— Şimdi biz nereye sığınalım?

— Eh, orasını bilmem.

— Seni keseceğim, hain, keseceğim!

— Yook, Avdotya Arefyevna, bunu yapamazsınız, ne diye böyle konuşuyorsunuz. Şimdi, görüyorum ki, sizi fazla rahatsız ediyorum, biraz

gideyim bari... Özür dilerim, yarın mutlak uğrarım. İşçilerinizi, artık bize gönderin lütfen.

Naum konuşurken, Avdotya da söylenmeye devam ediyor, hem onu, hem kendisini öldüreceğini tekrar ediyordu.

Naum, pencereden baktı.

— İşte, geliyorlar. Tanrı korusun, fena bir hâdise de olabilir. Böyle daha emin olur herhalde. Siz de, lütfen pılıyı pırtıyı bugün toplamaya gayret edin; işçiler size yardım ederler; aynı zamanda eşyaları beklerler. Eh, özür dileriz, Allah'a ısmarladık!

Naum, selâm vererek odadan çıktı, hizmetçilere seslendi.

Avdotya ise, sedirin üzerine yığılarak, göğsünü masaya dayadı, hırsından ellerini ovuşturmaya başladı. Sonra, yerinden fırlayıp kocasını aramaya gitti; kocasıyla nerede, nasıl buluştuğunu, biraz önce anlattık.

Akim ile Yefrem, Avdotya'yı yolun kenarındaki tarlada yalnız bırakıp gittikten sonra, Avdotya, olduğu yerde kalmış ve çok ağlamıştı. Doya doya ağladıktan solara, çiftliğe doğru yürüdü. Fakat oraya girmek, çok ağrına gidiyordu. Hele, hizmetçiler odasına girmeyi hiç hazmedemiyordu. Fakat içeri girer girmez, bütün hizmetçi kızlar, onun derdini paylaşarak, teessürle etrafını sarmışlardı. Avdotya, kızları görünce, gözyaşlarını tutamadı. Şişmiş, kızarmış gözlerinden, tekrar yaşlar akmaya başladı. Dermanı kesilerek, önüne gelen ilk iskemleye çöküverdi. Kızlar, Kirillovna'yı çağırmak için koşuştular. Kirillovna, hemen geldi. Avdotya'ya karşı iyi davranmakla beraber, onu hanımın huzuruna çıkarmadı. Akim'e karşı da öyle hareket etmemiş miydi? Avdotya da, hanımla görüşmek için pek o kadar ısrar etmedi. Hanımın evine, başka gidecek bir yeri olmadığı için sığınmıştı.

Kirillovna, çay hazırlanmasını emretti. Avdotya, uzunca bir müddet, çay içmeye hiç istek göstermediyse de, nihayet, kızların ısrar ve ricalarına dayanamayarak, ilk fincandan başka, dört fincan daha içti. Misafirin bu kadar yatıştığını gören Kirillovna, ara sıra hıçkıran ve irkilen kadına, nerede yerleşmek niyetinde olduğunu ve eşyalarını nereye bırakacağını sordu. Bu sual, Avdotya'nın yeniden gözyaşları dökmesine sebep olmuştu. Avdotya,

ölmekten başka bir şey düşünmediğini söyledi. Fakat Kirillovna, akıllı bir kadın olduğu için, derhal sözünü keserek, hiç vakit kaybetmeden, eşyalarını Akim'in eski evine, köye nakletmesini tavsiye etti. Akim'in dayısı, işte o evde; köyde oturuyordu ve Akim'i vaktiyle evlenmekten vazgeçirmeye çalışan, gene bu ihtiyar dayısıydı. Kirillovna, eşya nakli için, kendilerine hanımın müsaadesiyle, beygir ve adam verileceğini, yardımda bulunulacağını söyledikten sonra, dudaklarını ekşi bir tebessümle büktü ve dedi ki:

— Senin için bizde daima yer bulunur, şekerim; yeni bir ev buluncaya kadar, bizde misafir kalırsan, memnun oluruz. Bütün mesele, yeise kapılmamaktır. Tanrı verdi, Tanrı aldı... İnşallah tekrar verir. Her şey O'nun emriyle olur. Lizaveta Prohorovna, hiç şüphesiz, hanı bazı hususi sebeplerle, satmak mecburiyetinde kaldı. Fakat sizleri unutmaz ve bir şeyler ihsan eder. Kendisi de öyle söylüyor ve bunu Akim Semyonoviç'e de bildirmenizi istiyor. Akim Semyonoviç acaba şimdi nerede?

Avdotya, Akim'in kendisine çok hakaret ettiğini ve sonra da papazın evine gittiğini, şimdiki halde Yefrem'in yanında bulunduğunu anlattı.

Kirillovna, manalı bir tavırla:

— Ya, o adamın evine mi gitti? dedi. Evet, anlıyorum. Herhalde şimdi zor bir durumda olsa gerek, onu bugün arayıp bulamayız bile. Ne yapsak acaba? Bir karar vermeli!

Sonra, hizmetçi kızlardan birisine döndü:

— Baksana, Malaşka, sen git Nikanor İlyiç'i bana çağır, akıl danışalım.

Nikanor İlyiç, oldukça perişan kılıklı bir hizmetçiydi. Derhal gelerek, dalkavuklara mahsus bir tavırla, Kirillovna'nın emirlerini dinlemeye başladı. Sonra:

— Emirleriniz yerine getirilecektir, diyerek çıktı.

Avdotya'ya, üç araba ile üç işçi verildi. Bir dördüncüsü de, kendi arzusuyla katıldı. Bu adam, kendisinin ötekilerden daha çok faydalı olacağını ileri

sürmekten çekinmedi.

Avdotya, adamları alarak hana gitti. Oraya varınca, eski işçilerle hizmetçi kız Fetinya'yı büyük bir heyecan ve endişe içerisinde buldu.

Naum'un adamlarından kuvvetli üç delikanlı, sabahtan beri, nasıl geldilerse öyle duruyorlardı. Naum tarafından kendilerine verilen emir mucibince, hiçbir yere ayrılmadan hep nöbet bekliyorlardı ve işgüzarlığı o derece ileri götürmüşlerdi ki, yeni arabalardan birisinin tekerlek çemberi bile ansızın ortadan kaybolmuştu.

Eşya toplamak, zavallı Avdotya'ya çok acı gelmişti. Kendini akıllı zanneden o dördüncü işçinin yardımına rağmen, handan, bir günde toplanıp çıkamamış, bu sebeple, geceyi orada geçirmek mecburiyetinde kalmıştı. Akıllı geçinen o işçi de, elinde bir çomak, ötekilere bakıp duruyor ve ara sıra yere tükürüyordu; yaptığı iş, bu kadardı.

Avdotya, Fetinya'dan, odadan çıkmamasını rica etmiş ve yanında kalmasını istemişti. Ancak sabaha karşı derin bir uykuya dalabilen Avdotya'nın yanaklarından hiç arasız yaşlar aktı, uyurken bile ağlıyordu.

Bu sıralarda Yefrem, evinin tavan arasında gözlerini açmış ve her zamankinden daha erken uyanmıştı. Kapıyı vurarak, çıkmak müsaadesi istiyordu. Karısı, onun henüz lâyıkıyla uykusunu alamamış olduğunu ileri sürerek, dışarı bırakmıyor ve kendisiyle kapı arkasından konuşuyordu. Fakat Yefrem, karısına Akim'in çok meraklı hikâyesini anlatacağını söyleyerek kadının merakını uyandırınca, kapının mandalı nihayet açılmıştı. Yefrem, bildiklerini olduğu gibi karısına anlattı ve sonra, Akim'in uyanıp uyanmadığını sordu.

Karısı da:

— Tanrı bilir, dedi, git kendin bak. Fırınlı sobanın üzerinden henüz inmedi. Her ikiniz de dün haylice içmiştiniz. Kendini bir görseydin, korkardın; insan kılığından çıkmış, saçların saman içerisinde, âdeta bir vebalı gibiydin.

Yefrem, itiraz ederek, elini saçlarına götürdü, yokladı ve odadan çıktı.

— Saman falan dolmamış, dedi.

Akim, artık uyanmış, ayaklarını aşağıya sarkıtmış, oturuyordu. Onun da yüzü acayip ve karmakarışıktı. Fazla içki kullanmaya alışık olmadığı için, gözü bir tuhaf olmuştu.

Sözü, Yefrem açtı:

— Eh, nasıl, Akim Semyonoviç, iyi uyuyabildiniz mi? dedi.

Akim, bulanık nazarlarla Yefrem'e baktı:

— Kardeşim Yefrem, dünkü o nesneden biraz daha yok mu?

Yefrem, Akim'i şöyle bir süzdü; o anda, bir nevi merhamet hissiyle irkilmişti. Orman alanında av bekleyen bir avcı da, içerisinde av kalmamış ormanda boşuna koşup havlayan köpeklerin sesini işitince tıpkı böyle bir şey duyar.

— Ne dediniz? Biraz daha mı?

— Evet, azıcık daha!

Yemrem, kendi kendine düşündü:

— Ya karım görürse? Bırakmaz ki.

Sonra, Akim'e döndü:

— Evet, ne zararı var, mümkündür, dedi.

Dışarı çıkarak, birtakım tedbirlerle, kimseye göstermeden, eteğinin altında saklı büyükçe bir şişe ile döndü.

Akim, derhal şişeye sarıldı. Fakat Yefrem, dün yaptığı gibi, beraber içmeye hiç yanaşmadı. Karısından korkuyordu. Akim'e, gidip eşyalara bakacağını, handa olup bitenleri görmeye gideceğini, kimsenin bir şeyler çalmamasına dikkat edeceğini söyleyerek, yem yüzü görmemiş beygirine atladı ve hana

doğru sürdü. Elbisesinin koltuk kısmındaki şişkinliğe bakınca, Yefrem'in, kendisine lüzumlu olan içkiyi ihmal etmemiş olduğu anlaşılıyordu.

Yefrem gittikten sonra, Akim, fırınlı sobanın üzerinde, tekrar ölü gibi uyudu. Hemen hemen dört saat sonra eve dönen Yefrem, onu ne kadar itip kaktı ise de, bir türlü uyandıramadı; belki de Akim, uyandığını belli etmek istemiyordu. Onu uyandırmaya çalışan Yefrem, bir taraftan da, kesik kesik cümlelerle bir şeyler anlatmaya çalışıyordu: birisinin gittiğini, ötekisinin geldiğini, duvardaki resimlerin çıkarılarak bir yere gönderildiğini, işlerin bittiğini, kendisinin gerekli talimatı verdiğini, bilmem neyi yasak ettiğini ve buna benzer rabıtasız bir sürü sözler söylüyordu. Fakat bu gevezeliği uzun sürmedi. Karısı, onu tekrar tavan arasına kapattı. Kadın, hem kocasına, hem de sarhoşluğuna vesile olan misafire çok kızmıştı: haylice söylendikten sonra, odadaki sıralardan birisi üzerine uzandı. Her zamanki gibi ertesi sabah çok erken kalktığı vakit, Akim'in soba yanında olmadığını gördü. Akim, papazın evinden çıkıp gittiği sırada, henüz horozlar bile ötmemişti; gecenin karanlığında, gökyüzü belirsiz ve boz bir renk almıştı; etrafı saran karanlığın içerisinde, ufuklar fark edilemiyordu. Akim, benzi solmuş, etrafa keskin nazarlarla bakmaktaydı ve yürüyüşünde sarhoşluk alâmeti yoktu. Hana doğru yürüdü; bir zamanlar kendi yuvası olan bu yer, artık elinden çıkmış, tamamıyla Naum'un malı olmuştu.

Akim'in böyle gizlice papaz Yefrem'in evinden çıktığı sıralarda, Naum da uykuda değildi. Henüz uyumamış, altına sermiş olduğu kürkün üzerine, soyunmadan uzanmıştı. Onu uyutmayan, vicdan azabı değildi. Bilâkis, hayret edilecek bir soğukkanlılık göstererek Akim'in eşyalarını, taşındıklarını sükûnetle seyretmiş ve hatta o gün Avdotya ile birkaç defa konuşmuştu bile. Avdotya, ruhen çok çökmüştü; kendisinde, Naum'u suçlandıracak hal kalmamıştı. Evet, Naum'un vicdani bir huzursuzluk duymuyordu. Onu meşgul eden, bazı düşünceler ve hesaplardı. Yeni atıldığı bu işte muvaffak olamayacağını düşünüyordu. Şimdiye kadar, hancılık yapmadığı gibi, hiçbir zaman ev eşik sahibi de olamamıştı. Böylece, uykusu kaçmış, düşünceye dalmıştı. Zihnini kurcalayan mesele de, şimdilik iyi başlayan bu işin, ileride nasıl gelişmeler göstereceği idi. Akşamüstü, Akim'in eşyalarını taşıyan son araba ile ağlaya ağlaya onun arkasından giden Avdotya'yı yolcu ettikten sonra, Naum, her yeri gözden geçirdi: bahçe, bodrum, tavla, köşe bucak ne varsa, hepsine baktı ve hatta çatı altını

bile aradı, işçilere, etrafa göz kulak olmalarını sıkıca tembih ettikten sonra, akşam yemeğini yiyerek yalnız kaldı; fakat gözüne uyku girmedi. Tesadüfen, o akşam hana gelen ve geceleyen yolcu olmadı. Naum, buna çok memnun olmuştu.

Naum, uzandığı yerde dönüyor ve düşünüyordu:

— Yarın, muhakkak bir köpek tedarik etmeliyim. Değirmenciden, şöyle oldukça azgın ve hırçın bir köpek satın alsak fena olmaz. Baksana, buradakileri alıp götürmüşler. Kendi kendine böyle düşünürken, birdenbire sıçradı ve başını uzattı. Pencerenin altından bir adam geçtiğini işitmiş gibiydi. Kulak verdi, bir şey anlayamadı. Sobanın arkasında, bir böcek ötüyordu; bir yerde de fare eşeleniyordu. Bu seslere bir de kendi nefesi karışmıştı. Köşede Meryem Ana resminin altına asmış ve yakmış olduğu küçük cam kandilin sarı ve donuk ışığıyla aydınlanmış boş oda, sessizdi.

Naum, başını çekti; Fakat kulağına tekrar kapı gıcırtısına benzer bir ses geldi. Biraz sonra da, bahçedeki tahta parmaklık çıtırdadı. Artık dayanamadı, yerinden fırlayarak yandaki odanın kapısını açtı ve alçak sesle:

— Feodor, baksana... Feodor! diye çağırdı.

Kimse ses vermedi. Naum, sofaya çıktı ve ayağı, yerde yatmakta olan Feodor'a takılarak, az kalsın düşecekti. Feodor, uyku arasında bir şeyler geveledi; Naum, onu sarsarak uyandırdı.

Feodor, uyku sersemliğiyle:

— Ne var, ne oluyor? dedi.

Naum, hafif sesle:

— Sus, ne bağırıyorsun öyle... Amma da uyumuşsunuz ha, lânet olasılar! Bir şeyler işitmediniz mi?

Feodor, cevap verdi:

— Hayır, işitmedik. Yoksa bir şey mi var?

— Ötekiler nerede uyuyorlar?

— Nerede emrettinizse, orada uyuyorlar. Bir şey mi oldu?

— Sesini çıkarmadan arkamdan gel!

Naum, evden bahçeye çıkmak için, kapıyı yavaşça açtı. Dışarısı çok karanlıktı. Fark edilebilen biricik şey, saçakları siyah ve koyu gölgeler gibi destekleyen direklerdi.

Feodor, alçak sesle:

— Bir fener yakalım mı? diye sordu.

Fakat Naum, eliyle susmasını işaret ederek nefesini kesti. Önce, kulağına şüpheli bir ses gelmemişti; işitilen sesler, her meskûn yere mahsus tabii seslerdi: bir tarafta, beygir yulaf çiğnemekteydi; ötede, uykulu bir domuz hafifçe homurdanmıştı; bir yerden de, insan horlaması duyuluyordu.

Birdenbire, kulağına bahçenin öbür ucundaki parmaklıklardan, şüpheli bir gürültü geldi. Sanki orada, birisi kımıldıyor, sert sert nefes alıyor veya bir şeyin üzerine üflüyordu. Naum, başını çevirerek Feodor'a baktı ve gölgelikten indi; ihtiyatlı adımlarla gürültünün geldiği istikamette yürüdü. Bir iki defa durarak, kulak kabarttı ve tekrar sessizce ilerledi. Birdenbire irkilerek durdu. On adım kadar ilerisinde, koyu karanlığın içerisinden parlak bir nokta belirdi. Bu, kızarmış bir kömürdü; ta yanında da, üflemek için dudaklarını uzatmış bir insan yüzünün ön kısmı, bir an görünüp kayboldu. Naum, fareye saldıran bir kedi gibi, çevik ve sessiz hareketle, ateşin üzerine atıldı. Telâşla yerden kalkan uzunca bir insan vücudu, Naum'u karşılayarak, çarptı, az kalsın onu düşürecek ve elinden sıyrılacaktı. Fakat Naum, bütün kuvvetiyle bu vücuda sarıldı, avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı:

— Hey, Feodor, Andrey, Petruşka!.. Çabuk gelin, yetişin. Bir hırsızı, kundakçıyı yakaladım!

Yakalamış olduğu adam, var kuvvetiyle çabalıyor ve tepiniyordu. Fakat Naum, onu çok sıkı kavramıştı. Feodor da derhal imdada yetişmişti.

Naum, Feodor’a bağırdı:

— Aman bir fener getirin, çabuk getirin!.. Koş, herkesi uyandır!.. Şimdilik ben yalnız başıma onu tutabiliyorum, üzerine oturdum. Sen çabuk koş. Bağlamak için bir kuşak getirmeyi de unutma!

Feodor, eve koştu. Bu sırada, Naum'un sıkıca tutmakta olduğu adam, hareketsiz kaldı. Boğuk bir sesle:

— Anlaşılan, karımı, paramı ve evimi elimden aldığın halde gözün doymamış. Canımı da almak istiyorsun!

Naum, Akim'in sesini tanıdı:

— Ya, demek sensin, ha!... dedi. Çok iyi, hele dur bakalım!

Akim, yalvardı:

— Bırak beni! Yaptıkların yetmez mi?

— Bak, yetip yetmediğini sana yarın mahkemede gösteririm, dedi.

Bu sırada, ellerinde fener ve iplerle işçiler geldiler.

Naum, keskin sesiyle emirler veriyordu:

— Bağlayın şunu!

İşçiler, tuttukları gibi Akim'i kaldırdılar, ellerini geriye bükerek bağladılar. Bunlardan birisi, küfretmeye başladı; fakat hanın eski sahibini tanıyınca, birdenbire sustu ve arkadaşlarıyla bakıştılar.

Naum, fenerin ışığında yerleri yokluyor ve durmadan söyleniyordu:

— Bak, hele şuraya bak! Çömlek içerisinde kızgın kömür! Kocaman bir marsık... Bu çömleği nereden bulduğunu tahkik etmeliyiz. Kuru ağaç dalları da getirmiş.

Naum, ateşin üzerine basarak söndürdü ve sonra:

— Feodor, dedi, şunun üzerini iyice arayın, başka şeyler de bulunabilir.

Feodor, başını bir ölü gibi önüne sarkıtmış, hareketsiz duran Akim'in üzerini aradı.

— Üzerinde bıçak da var! dedi, Akim'in koynundan, eski bir mutfak bıçağı çıkardı.

Naum, birden haykırdı:

— Hey, sevgili dostum! Bak nelere niyet etmişsin! Bakın, şahit olun çocuklar: beni kesmeye, evimi de yakmaya gelmiş bu adam. Onu, sabah oluncaya kadar bodruma kapatın. Oradan kolay kolay çıkamaz. Başında kendim nöbet bekleyeceğim ve erkenden polise teslim edeceğim. Sizler de şahitsiniz, anladınız mı?

Akim'i iterek bodruma attılar, kapıyı üzerine kilitlediler. Naum, iki nöbetçi dikti ve kendisi de artık yatmadı.

Bu sıralarda Yefrem'in karısı, davetsiz misafirin gitmiş olduğunu anlayınca, sabahın alacakaranlığında yemek pişirmeye başlamıştı. O gün, yortuydu. Kadın, fırından ateş almak üzere çömelince, birisinin kendisinden daha evvel oradan ateş almış olduğunu gördü. Biraz sonra, bıçak aradı, yerinde bulamadı. Dört toprak çömlekten birisi de noksandı. Yefrem'in karısı, hiç de aptal bir kadın değildi. Bir müddet düşündükten sonra, tavan arasında yatmakta olan kocasına gitti. Adamı uyandırmak pek kolay olmadı, uyandırdıktan sonra da, meseleyi ona anlatmakta haylice güçlük çekti. Yefrem, karısının anlattıklarına hep aynı cümleyle karşılık veriyordu:

— Eh, gittiyse gitti, uğurlar olsun, ne yapalım. Bundan bana ne? Bıçağı, çömleği de alıp götürmüş. Eh, götürdüyse götürdü, varsın götürsün, bundan bana ne?

Fakat böyle söylemekle beraber, nihayet kalktı ve karısını bir daha iyice dinledikten sonra, bu işin içinde bir iş olduğunu anlayarak, harekete geçmek gerektiğini düşündü.

Karısı, durmadan anlatıyordu:

— Evet, bu iyi bir iş değil. Ne olur, ne olmaz. Bakarsın ümitsizliğe düşerek bir şeyler yapar. Dün hiç uyumadı, fırın üzerinde uzanıp düşündü. Sen git şöyle bir bakıver, Yefrem Aleksandroviç. Bak ne oldu.

Yefrem, karısına şöyle bir teklifte bulundu:

— Bakın, Ulyana Feodorovna, ben de size arz edeceğim. Ben, hemen şimdi hana giderim. Lâkin siz de bendenize bir lütufta bulununuz ve bir kadehçik içki ikram etmek suretiyle mahmurluğumu gidermeme delâlet buyurunuz.

Yefrem'in karısı Ulyana, biraz düşündü. Sonra:

— Eh, olur, dedi, sana içki vereceğim, Yefrem Aleksandroviç. Fakaaat, sakın fazla kaçırma!

— Müsterih olun, Uiyana Feodorovna.

Böylece kendisini bir kadehçikle takviye eden Yefrem, hanın yolunu tuttu.

Hana yaklaştığı zaman, ortalık henüz yeni aydınlanıyordu; kapının önünde, koşulu bir araba duruyordu; Naum'un işçilerinden birisi de, ellerinde dizgin, sürücü yerine oturmuştu.

Yefrem, ona sordu:

— Nereye böyle?

İşçi, isteksiz isteksiz cevap verdi:

— Şehre.

— Niçin?

İşçi, omuz silkti, cevap vermedi. Yefrem, atından inerek, içeriye girdi. Sofada, başında şapkası ve tamamıyla giyinmiş olan Naum'la karşılaştı.

Yefrem, Naum'u tanırdı.

— Yeni ev sahibini, yeni evinde tebrik ederiz, dedi, sabahın bu saatinde nereye böyle?

Naum, asık bir yüzle cevap verdi:

— Evet, tebrike değer birçok şeyler var. Daha ilk günde az kalsın yanacaktık!

Yefrem, ürktü:

— Ne var, bir şey mi oldu?

— İşte öyle. İyi niyetli birisi, hanı yakmak istedi. Fakat çok şükür, suçüstü yakalandı, şimdi onu şehre götüreceğim.

Yefrem, merak etti:

— Sakın Akim olmasın?

— Nereden anladın? Evet. Gece, bir çanak dolusu ateşle gelip hana girdi ve kundak koydu. Buradaki işçiler şahit. Görmek ister misiniz? Esasen onu alıp götürmenin zamanı da geldi.

Yefrem, yalvardı:

— Kuzum Naum İvanoviç, onu bırakın gitsin. İhtiyar bir adamı büsbütün mahvetmeyin. Böyle bir günahı üzerinize almayın, Naum İvanoviç! Bir kere düşünün: adam ümitsizliğe kapılmış, şuurunu kaybetmiş.

Naum, onun sözünü kesti:

— Şuna bak hele, ne saçmalıyorsun öyle! Onu bırakayım ha! Hiç olur mu!.. Yarın tekrar gelip yakarsa?

— Yakmaz, Naum İvanoviç, bana inanın. Sizin için bu daha iyi, daha kolay olur. Yoksa sorgu, mahkeme alıp yürür. Bunu siz de takdir edersiniz.

— İş mahkemeye düşerse ne olur sanki? Mahkemeden korkmam için sebep yok!

— Kuzum Naum İvanoviç, mahkemeden korkulmaz olur mu?

— Eeeh, yeter artık! Görüyorum ki, sen daha sabahtan sarhoşsun. Bugün yortu üstelik.

Yefrem, birdenbire ağlamaya başladı:

— Ben gerçi sarhoşum ama doğruyu söylüyorum. Siz onu, yortu hürmetine, Hazreti İsa’nın hatırı için bırakın gitsin!

— Eh, gidelim artık mızmız herif.

Naum, gölgeliğe doğru yürüdü; Yefrem, arkasından yürüyerek, hep yalvarıyordu:

— Avdotya Arefyevna'nın başı için onu affedin!

Naum, bodruma yaklaştı, kapıyı ardına kadar açtı. Yefrem, korku ile tecessüsle boynunu onun arkasından uzatarak baktı ve küçücük bodrumun bir köşesinde oturmakta olan Akim'i güçlükle fark edebildi.

Bir zamanlar bütün o bölgede herkesin saydığı zengin hancı Akim, şimdi, bir suçlu gibi elleri bağlı, yerde samanlar üzerinde sürünüyordu. Gürültüyü işitince, başını kaldırdı. Bu son iki gün içinde, hele son gece içinde çok zayıflamıştı; çukura kaçmış gözleri, balmumu gibi sararmış yüksek alnı altından güçlükle fark ediliyordu; kurumuş dudakları, morarmıştı. Bütün yüzü değişmiş, hem merhametsiz, hem korkak, acayip bir ifade almıştı.

Naum, seslendi:

— Hey, kalk, çık dışarı, dedi.

Akim, kalkarak kapının eşiğini aştı.

Yefrem, bir yaygaradır kopardı:

— Akim Semyonoviç, sen ne yaptın! Başına belâ açtın!

Akim, hiç sesini çıkarmadan ona baktı.

— Niçin içki istediğini bilseydim vermezdim. Hepsini kendim içer bitirirdim!

Sonra, tekrar Naum'u kolundan yakaladı:

— Aman Naum İvanoviç, onu affedin, bırakın, dedi.

Naum, alaylı bir ifadeyle:

— Amma da tuhafsın haaa... dedi, bu defa Akim'e dönerek:

— Çıksana, ne duruyorsun öyle! diye bağırdı.

Akim, bir şeyler söylemek istedi:

— Naum İvanoviç!

— Ne var?

Akim, devam etti:

— Naum îvanoviç, beni dinle. Bak, ben suçluyum. Çünkü seni kendi elimle cezalandırmak istedim. Hâlbuki bizi Tanrı yargılamalıdır. Sen her şeyimi, son çöpe kadar, elimden aldın, kendin de bunu biliyorsun. Şimdi, beni büsbütün mahvedebilirsin. Bak, sana ne diyeceğim: beni bırakırsan, her şeyim senin olsun! Buna razıyım ve sana bütün işlerinde muvaffakiyet dilerim. Şimdi, Tanrının huzurunda söylüyorum: beni bırak, pişman olmazsın! Tanrı seni affetsin.

Akim, bunları söyledikten sonra, gözlerini kapadı ve sustu.

Naum, itiraz etti:

— Fakat sana nasıl inanayım, bilmem ki.

Yefrem, birden söze karıştı:

— Vallahi olur, gerçekten olur! Ben, kellemi rehine kor, Akim Semyonoviç için kefil olurum. Vallahi olurum!

Naum, tekrar böbürlenerek:

— Saçma lâflar!.. Haydi, gidelim, dedi.

Akim, tekrar ona baktı.

— Peki, Naum İvanoviç, bildiğin gibi yap. İrade senindir. Yalnız şunu bil ki, vicdanın üzerine fazla mesuliyet alıyorsun. Eh, ne yapalım, mademki sabredemiyorsun, gidelim.

Naum, keskin nazarlarla Akim'e baktı ve kendi kendine düşünmeye başladı:

— Sahi, bırakayım da gitsin cehenneme. Yoksa halkın diline düşerim. Yakamı şu Avdotya'dan da kurtaramam.

Naum düşünürken, etraftakilerden hiç ses çıkmıyordu.

İçeride olup biteni açık duran kapıdan seyreden işçi, arabaya oturmuş, başını sallıyor ve dizginleri, beygirin sırtına vurarak şaklatıyordu. Öbür iki işçi de, gölgelikte sessiz duruyorlardı.

Naum, tekrar söze başladı:

— Bana bak, ihtiyar! Seni bıraktıktan sonra, bu adamlara da, boşboğazlık etmemelerini tembih edeceğim.

Başıyla, biraz ötede duran işçileri işaret etti. Konuşmaya devamla:

— Eh, demek seninle ödeştik, dedi, anlıyor musun, ödeşmiş oluyoruz!

— Dedim ya, her şey senin olsun!

— Şu halde beni borçlu saymayacaksın, öyle mi?

— Ne ben seni, ne de sen beni! Birbirimize borcumuz yok.

Naum, biraz düşündü:

— Öyleyse yemin et, dedi.

Akim, derhal kabul etti:

— Tanrının kutsiyeti üzerine yemin ederim!

Naum, fikirlerini açıklıyordu:

— Pişman olacağımı önceden biliyorum ama neyse. Varsın öyle olsun. Ellerini uzat bakayım.

Akim, arkasını çevirdi ve Naum, onun ellerini çözmeye başladı.

İpleri çekip bileklerinden sıyırdıktan sonra, ilâve etti:

— Bak ihtiyar, unutma! Seni affettim.

Yefrem de bir taraftan heyecanlanmıştı:

— Kuzum Naum İvanoviç, Tanrı sizden razı olsun!

Akim, üşümüş ve şişmiş ellerini ovalayarak, bahçe kapısına doğru yürüdü.

Fakat tam bu sırada, Naum'un birdenbire kalleşliği tuttu. Akim'i bıraktığına pişman olmuştu galiba.

Arkasından bağırdı:

— Bak yemin ettin, haaa! Sakın unutma!

Akim, başını geriye çevirdi, kederli gözlerle bütün mülkünü bir daha süzdü.

— Hepsi senin olsun, uzun yıllar, hep senin olsun, dedi, son olarak da: hoşça kal, kelimesini söyledi.

Yefrem'le birlikte, yavaşça sokağa çıktılar.

Naum, arkalarından elini salladı, beygirin arabadan çözülmesini emrettikten sonra eve döndü.

Yolda giderken, Yefrem, Akim'in sağa saptığını görünce, sordu:

— Akim Semyonoviç nereye gidiyorsun böyle? Bize gitmeyecek miyiz?

Akim:

— Hayır, Yefremuşka, dedi, gidip karımı göreyim.

— Canım, sonra gider görürsün. Simdi ise, bu işin şerefine birer kadeh atalım.

— Hayır, teşekkür ederim, Yefrem. Şimdilik yeter. Allah’a ısmarladık!

Akim, arkasına bakmadan yürüdü.

Bu hareketten şaşıran papaz, hiddetle söylenmeye başladı:

— Yeter de ne demekmiş! Hem, ona kefil de oldum. Bunu beklemezdim doğrusu! Onun için yemin de ettim. Tuh! Amma da tuhaf iş!

Bu sırada, bıçakla çanağı handa unuttuğunu hatırladı, geri döndü. Naum, bunları kendisine verdi ama içki ikram etmeyi hiç düşünmedi bile. Yefrem, çok kızgın, fakat ayık bir kafa ile evine döndü.

Karısı, derhal sual sormaya başladı:

— E, nasıl, Akim'i bulabildin mi?

— Neyi? Elbet buldum. İşte senin çanak!

Karısı, merakla sormaya devam ediyordu:

— Ya Akim? ne oldu?

Yefrem, kafasını salladı:

— Akim mi? Amma da kaz herif. Onun için yemin ettim. Etmeseydim, kodese girecekti. Buna karşılık, bana bir kadeh içki bile almadı. Şimdi, Ulyana Feodorovna, hiç olmazsa siz bana iltifat buyurun, şöyle bir kadehçik lütfediniz.

Fakat Ulyana Feodorovna, ona iltifat buyurmadı ve yanından kovdu.

Bu sırada, Akim ağır adımlarla Lizaveta Prohorovna'nın çiftliğine doğru yol almaktaydı. Kendini daha iyice toplayamamıştı. Muhakkak bir ölümden yeni kurtulmuş bir adam gibi, içi titriyor ve yeniden hürriyete kavuştuğuna inanamıyordu. Hisleri körleşmiş, hayretle tarlalara, göklere ve ılık havada uçan tarla kuşlarına bakıyordu. Bir gün evvel, Yefrem'in evinde hiç uyuyamamış ve yemekten sonra fırın üzerine uzanarak hareketsiz kalmıştı. İçinde kaynayan hakaret acısını, önce içkiyle boğmak istemişti; fakat içki bu dayanılmaz acıyı, şahlanmış hiddetini ve kederini, bir türlü yatıştıramamıştı. Kalbi, intikam hırsıyla parçalanıyordu. O zalim adamdan nasıl intikam alacağını bilemiyordu. Onu, yalnız Naum'u düşünüyordu. Lizaveta Prohorovna, hatırından bile geçmiyordu. Avdotya'yı ise, büsbütün zihninden silip atmak istemişti. O gün akşama doğru, içini yakan intikam ateşi alevlenmiş, son haddine varmıştı, bu zayıf adam, akşamı hummalı bir sabırsızlık içerisinde beklemiş, eline ateş alarak, avına saldıran bir kurt gibi, eski yuvasını yakmaya gitmişti. Fakat ne çare ki, onu yakalayıp mahzene tıkmışlardı. Sonra, gece olmuştu. Bu buhranlı gecede, aklından neler gelip geçmişti. Bu gibi hallerde, insanın kalbinde neler olup bittiğini tarif etmek zordur. Böyle acılar, sessizce insanın kalbini kemirir ve anlatılamaz. Sabaha karşı, Naum ile Yefrem gelmeden evvel, Akim biraz ferahlar gibi olmuştu. Her şeyin mahvolduğunu, bir rüzgâr gibi gelip geçtiğini düşünerek kolunu salladı.

Akim, doğuştan kötü ruhlu bir adam olsaydı, o anda katil bile olabilirdi. Fakat fenalığa istidadı yoktu. Haksız yere başına gelen bu beklenmedik felâketin darbesi altında, ümitsizlik ve teessüre kapılarak, böyle bir suç işlemeye karar vermişti. Bu hâdise, onu müthiş sarsmıştı. Akamete uğrayan teşebbüsünden sonra, derin bir yorgunluğun ağırlığı altında ezildi. Suçunu bilerek, bütün kalbiyle fâni emellerden ayrılmış, acı acı, fakat hararetle dua etmeye başlamıştı. Önce, yavaş sesle dua ederken, birdenbire sesini yükselterek: Yarabbim! diye feryat etmişti. Bu feryatla birlikte, gözlerinden yaşlar boşandı. Uzun müddet ağladı; nihayet sustu. Eğer dünkü teşebbüsünün cezasını çekmiş olsaydı, belki de şimdi fikrini değiştirirdi. Fakat hiç ummadığı halde hürriyetini iade etmişlerdi. Şimdi ise, yorgun, bitkin, fakat vicdanı müsterih, karısını görmeye gidiyordu.

Lizaveta Prohorovna'nın evi, Akim'in gitmekte olduğu küçük köyden aşağı yukarı bir buçuk kilometre ötedeydi. Yolun hanımın çiftliğine ayrılan noktasına varınca, Akim bir an tereddüt geçirdi ve sapmadan yoluna devam etti. Önce, eski kulübesine uğrayarak ihtiyar dayısını ziyaret etmeye karar verdi.

Akim'in bu küçücük ve oldukça eskimiş kulübesi, köyün hemen hemen öbür uçundaydı. Bütün sokak boyunca, Akim kimselere tesadüf etmedi. Halk, hep kiliseye gitmişti. Yalnız, hasta ve ihtiyar bir kadın, arkasından bakmak üzere, pencereyi aralamıştı; boş su kovasıyla kuyuya doğru gitmekte olan bir kız çocuğu da, onu gözleriyle biraz süzmüştü. Rastladığı ilk adam, aradığı dayısı olmuştu. İhtiyar adam, ta sabahtan beri pencerenin önüne, keçe üzerine oturmuş, enfiye çekerek güneşlenmekteydi. Sıhhati bozuk olduğu için, kiliseye gidememişti. Komşuda, kendisi gibi ihtiyar bir hastayı yoklamaya niyet etmişti, birdenbire Akim'in geldiğini görünce, durdu ve bekledi.

Akim yaklaşınca ona:

— Merhaba, Akimuşka, dedi.

Akim de:

— Merhaba, dedikten sonra, dayısının yanından geçip kulübe kapısından içeriye girdi. Avluda, atları, arabası ve ineği duruyordu; birkaç tavuk, ötede geziniyordu. Akim, sessizce içeri girerken, ihtiyar da arkasından gelmişti. Akim, ranzanın üzerine oturdu, yumruklarını şakaklarına dayadı. Dayısı, kapının yanından merhametle bakıyordu.

Akim karısını sordu:

— Bu evin hanımı nerede?

İhtiyar, çabucak cevap yetiştirdi:

— Çiftlikteki hanımefendinin evinde... oradadır. Hayvanları, sandıkları buraya yerleştirdiler. Karın ise, orada, çiftlikte. Gidip çağırayım mı?

Akim, bir müddet sustu. Nihayet:

— Git çağır, dedi.

Dayısı, çiviye asılı şapkasını almaya çalışırken, Akim içini çekerek dert yandı:

— Hey, dayıcığım!.. Düğünümüz arifesinde bana söylediğin sözleri hatırlıyor musun?

— Her şey Tanrının emriyle olur, Akimuşka yeğenim!

— Hatırlar mısın, dayıcığım, bana demiştin ki, Akim, sen biz köylülere eş ve kardeş değilsin. Öyle demiştin. Şimdi, bak, ne hallere düştüm. Çırılçıplak kaldım, kuşa benzedim.

İhtiyar, onu teselli etmeye başladı:

— Kötü adamlardan korunmak zordur. Bari birisi çıksa da bu vicdansız herifin hakkından gelse. Artık bunu birisi mi, yoksa hükümet mi yapar, bilmem. Dinsizin hakkından imansız gelir, oğlum!

Sözünü bitiren ihtiyar, şapkasını giyerek çıktı.

Avdotya, kiliseden yeni dönmüştü; kocasının dayısına geldiğini söylediler. O zamana kadar, Avdotya bu ihtiyarı pek az görebilmişti. Acayip tabiatlı ihtiyar, çiftliğe pek uğramaz, boyuna çok sevdiği enfiyeden çeker, az konuşurdu.

Avdotya, ziyaretçiye çıktı.

— Ne var, Petroviç, dedi, yoksa bir şeyler mi oldu?

— Bir şeycik yok, Avdotya Arefyevna. Kocan gelmiş de seni soruyor.

— Kocam döndü mü?

— Döndü.

— Şimdi nerede?

— Köyde, bizim evde.

Avdotya şaşırdı. İhtiyarın gözleri içine bakarak:

— Ne dersiniz, Petroviç, bana kızgın mı acaba?

— Pek kızmışa benzemiyor.

— Öyleyse gidelim!

Avdotya, omzuna büyükçe bir atkı alarak ihtiyarla birlikte çıktı.

Hiç konuşmadan köye vardılar. Kulübeye yaklaştıkça, Avdotya'yı korku aldı. Dizleri titremeye başladı. İhtiyara dönerek:

— Petroviç, babacığım, dedi, sen gel de önce gir, geldiğimi haber ver.

Petroviç, içeri girdiği zaman, Akim'i bıraktığı yerde, derin düşünceye dalmış gördü.

Akim, başını kaldırdı:

— Ne o, yoksa gelmedi mi?

İhtiyar, cevap verdi:

— Geldi, bahçe kapısında.

— Öyleyse buraya gönder!

İhtiyar, dışarıya çıkarak Avdotya'ya eliyle işaret etti:

— Haydi gir, dedikten sonra, kendisi de keçesinin üzerine oturdu.

Akim, gözlerini kaldırdı:

— Hey, Arefyevna, dedi, şimdi söyle bakalım, biz ne yapacağız?

Avdotya, çok hafif bir sesle:

— Suçluyum, dedi.

— Hey, Arefyevna! Hepimiz günahkâr insanlarız, bu böyle!

Avdotya, inleyerek:

— O hain, ikimizi de mahvetti, dedi, gözlerinden yaşlar boşandı. Ağlayarak devam etti:

— Sen, Akim Semyonoviç, bu işin peşini bırakma, parayı ondan al. Bana da hiç acıma. Mahkemede yemin eder, bu parayı benden borç aldı derim. Lizaveta Prohorovna, hanımızı satabilir, bunda serbesttir. Fakat o adam, insanı nasıl soyar böyle? Parayı ondan al.

Akim, homurdandı:

— Benim ondan alacağım yok, ödeştik.

Avdotya, hayret etti:

— Ne demek? Nasıl?

Akim'in gözleri parladı:

— Geceyi nerede geçirdiğimi biliyor musun? Tabii, bilmezsin. Bir koyun gibi eli kolu bağlı, Naum'un bodrumunda geceledim! Ben, onun hanını yakmak istedim, o da beni yakaladı. Çevik adam doğrusu! Bugün beni şehre götürmek istiyordu, fakat sonra affetti. Şu halde, alacağım kalmadı. Alamam da... Ya benden ne zaman ödünç para aldığını sorarsa, ne diyebilirim? Ne diyeyim, karım döşemeyi sökerek çaldı, sana verdi mi diyeyim? Senin karın yalan söylüyor, diyecek. İşte böyle, Arefyevna. Dillere düştüğün yetmez mi? İyisi mi, hiç sesini çıkarma, otur oturduğun yerde!

Bir kat daha korkmuş olan Avdotya, geveledi:

— Suçluyum, Akim Semyonoviç, suçluyum!..

Akim, bir müddet sustu. Sonra, itiraz etti:

— Mesele orada değil. Biz ne yapacağız, onu söyle. Evimiz, barkımız elden gitti. Paramız da yok!

— Halimize göre geçiniriz, Akim Semyonoviç. Lizaveta Prohorovna'ya yalvarırız, bize yardım eder. Kirillovna bana söz verdi.

— Hayır, Avdotya Arefyevna! Sen şu Kirillovna ile beraber git de kendin yalvar! İkiniz de aynı tarlanın mahsulüsünüz. Bak ne diyeceğim: sen burada kal, ben kalmam. Çocuğumuz falan da yok. Ben nasıl olsa sürünür, geçinirim. İki elim, bir başım!

— Nasıl, Akim Semyonoviç, yoksa tekrar araba mı işleteceksin?

Akim, acı acı güldü:

— Benim gibi arabacıya da maşallah! Tam buldun arabacıyı. Hayır, bu iş evlenmeye benzemez. İhtiyar işi değil. Ancak, ben buralarda kalamam. Parmakla gösterilmek istemem, anladın mı? Dua etmeye, günahlarımı affettirmeye gideceğim. İşte öyle bir yere gideceğim.

— Senin ne günahın var sanki?

— Olup olmadığını ben bilirim.

— Ya beni kimlere bırakacaksın? Yalnız başıma, kocasız ben nasıl yaşarım?

— Seni kimlere mi bırakacağım? Ne söylüyorsun Allah aşkına! Benim gibi hem ihtiyar, hem iflâs etmiş bir kocayı ne yapacaksın? Evvelce bensiz nasıl yaşadın? İşte ileride de öyle yaşarsın! Elimizde, avucumuzda artakalan ne varsa, onları da al.

Avdotya, hüzünlü hüzünlü:

— Peki, Semyonoviç, sen bilirsin, dedi, sen daha iyi bilirsin.

— İşte öyle. Yalnız, sana kızdım zannetme. Hayır, ne diye kızacakmışım. Daha evvel davranmalıydım. Kabahat bende, cezasını çekiyorum! (Akim,

burada içini çekti). Gülü seven, dikenine katlanır. Yaşım da ilerlemiş, ahireti düşünmek zamanım geldi. Tanrı, aklımı başıma getirdi. Ben, ihtiyar bir budalayım. Güya, genç bir kadınla, hayatın zevkini çıkarmak istemiştim. Hayır, moruk kardeşim! yağma yok. Önce, alnını yere sürterek şöyle bir ibadet et, perhiz yap, sabret. Eh, neyse, anacığım şimdi sen gidebilirsin. Çok yoruldum, biraz uyuyacağım.

Akim, inleyerek, ranzanın üzerine yattı.

Avdotya, bir şeyler söylemek istiyordu; biraz durdu, bakındı ve dönüp gitti. Bu kadar ucuz kurtulacağını hiç tahmin edememişti.

Petroviç, kamburunu çıkarmış, keçenin üzerinde oturuyordu, Avdotya yanından geçerken sordu:

— Kocan sana dayak atmadı mı?

Avdotya, cevap vermeden geçip gitti.

İhtiyar, kendi kendine:

— Bak, dayak bile atmamış! dedi, gülümseyerek, sakalını karıştırdı, enfiye çekti.

Akim, düşündüklerini yaptı.

Bu konuşmadan birkaç gün sonra, işlerini çabucak bitirdi ve üzerine bir yol elbisesi geçirerek çiftlikteki eve sığınmış olan karısıyla vedalaşmaya gitti. Vedalaşma, uzun sürmedi. Orada bulunan Kirillovna, Akim'e, hanımın huzuruna çıkmasını tavsiye etti. Akim, kabul etti ve çıktı. Lizaveta Prohorovna, Akim'i kabul ederken oldukça sıkılmıştı; fakat bununla beraber, elini öptürmek lütfunda bulundu, nereye gideceğini sordu. Akim, önce Kiev'e, sonra da, Tanrı nereye kısmet ederse oraya gideceğini söyledi. Hanım, onun fikrini beğendi ve gitmesine müsaade etti. O günden sonra Akim hanımın evine gayet seyrek uğradı; fakat uğradığı zamanlar, hanıma, içerisine dua yazılmış ve takdis edilmiş bir kurabiye getirmeyi de ihmal etmezdi.

Dindar Rusların ziyaret ettikleri yerlerde Akim'in de zayıflamış ve ihtiyarlamış nurani yüzünü görmek ve ona tesadüf etmek mümkündü. Akim, çok yerler gezdi: evliyadan Sergiy türbesini, Beyaz Sahilleri, Optinaya Çölünü, daha uzaklarda bulunan Valaam Kilisesini ve diğer yerleri hep ziyaret etti.

Meryem'in tasvirini Korennaya manastırında ziyaret etmek üzere topluca akın eden halkın içerisinde, bu sene belki Akim de vardı, ona siz de tesadüf etmiş olabilirsiniz. Gelecek yıl, onu, sırtında torbasıyla, diğer ziyaretçilerle birlikte, Mitsensk şehrindeki Nikolay Çudotvorets türbesinde görmeniz ihtimali vardır. Velhasıl, her yeri gezdi. Ayrıca, hemen hemen her ilkbaharda Moskova'ya uğrardı.

Kendine mahsus ağır, sakin adımlarıyla, hiç durmadan, ülkeden ülkeye dolaştı, hatta Kudüs'e kadar gittiğini söyleyenler vardır. Daima gayet sakin ve mesut görünüyordu; onunla konuşmuş olanlar, dindarlığını, uysal halini överlerdi.

Bu sıralarda, Naum'un işleri gayet iyi ve yolunda gitmekteydi. İşe, anlayışla ve hızla başlamış, yokuşun en dik kısmını, tabir yerinde ise, bir solukta çıkmıştı. Civarda herkes onun bu hanı nasıl ve hangi vasıtalarla ele geçirdiğini, Avdotya'nın ona ne suretle para bulup verdiğini bilirdi. Naum'u, soğuk ve sert tabiatı yüzünden, kimse sevmezdi. Bir gün penceresinin altına gelerek ondan sadaka dilenen Akim'i kovduğunu ve Allah versin diyerek savdığını söyleyenler vardı. Bununla beraber, herkes onu çok bahtiyar bir insan sayıyordu. Naum'un buğday mahsulü, komşularına nispetle, daima daha boldu; arıları, daha iyi bal veriyor; tavukları bile daha çok yumurtluyordu. Hayvanları, hiç aksamıyordu. Avdotya, Lizaveta Prohorovna'nın teklifi üzerine, tekrar çiftlikte hizmete girmiş, terzilik yapıyordu. Uzun zaman, Naum'un ismini bile işitmek istemiyordu; fakat sonradan, nefreti bir dereceye kadar azaltmıştı. Söylendiğine göre, bir gün başı sıkılınca, Naum'a başvurmuş ve yüz ruble alabilmişti. Neyse, bu kadına karşı çok sert davranmayalım: fukaralık, hayatta çok kimselerin belini bükmüştür. Hayatındaki ani değişiklik, Avdotya'yı çok ihtiyarlatmış ve uslandırmıştı. Tasavvur edilemeyecek derecede çirkinleşmiş, düşmüş ve çökmüştü; maneviyatı da bozulmuştu.

Şimdi okuyucu, bu işlerin nasıl bittiğini merak edip soracaktır. Bakınız nasıl bitti:

Naum, malını mülkünü on beş yıl kadar idare ettikten sonra, başka birisine devretti. Hanı, belki de hiç elden çıkarmak istemezdi. Fakat ehemmiyetsiz görünen hâdise, işi değiştirmişti. Pencerenin altında yatan köpek, iki sabah üst üste, uzun uzun, acı acı ulumuştu. Naum, iki defa sokağa çıkarak, uluyan köpeğe dikkatle bakmış ve kafasını sallamıştı.

Sonra şehre gidip hanı öteden beri satın almak isteyen birisiyle konuşmuş ve fiyat üzerinde anlaşmıştı. Bir hafta sonra, Naum uzak bir yere göç etti. Yeni mülk sahibi, gelip hana yerleşti. Ve sonra ne oldu, biliyor musunuz?

Geldiğinin akşamı han, baştanbaşa yanıp kül oldu. Bu yangından, bir kümes bile kurtarılamamıştı!

Böylece, Naum'un halefi, dilenmeye mahkûm kaldı.

Okuyucu, bu yangının etrafta ne kadar dedikodulara yol açtığını tahmin edebilir. Herkes, Naum'un bir tılsımı olduğunu, giderken bu tılsımı beraber alıp götürdüğünü söyledi. Gene rivayete göre, Naum, sonradan zahire ticareti yaparak büyük servet kazanmıştı. Fakat bu zenginliği çok sürdü mü acaba? Bu dünyada, daha nice sütunlar devrilmiştir!

Kötülükle başlayan her iş, eninde sonunda, kötü bir neticeye varır. Lizaveta Prohorovna'ya gelince, hakkında söylenecek fazla bir şey yoktur. O yaradılışta insanlarda olduğu gibi, hâlâ hayattadır, hiç değişmemiştir. Hatta ihtiyarlamadı bile. Ancak, biraz daha zayıfladı. Aynı zamanda, cimriliği de son haddini buldu; çoluk çocuğu olmadığı, kimseye bağlı bulunmadığı dikkate alınırsa, bu serveti kimin için sakladığını anlamak güçtür. Konuşurken, Akim'i sık sık anar, onun faziletini gördükten sonra, Rus köylüsüne karşı derin hürmet duyduğunu söyler.

Gelelim Kirillovna'ya. Kirillovna, hanımına hatırı sayılır bir para ödeyerek kölelikten kurtuldu. Sonra, genç ve sarışın bir garsona tutulup evlendi. Fakat kocasıyla hiç geçinemiyor, çekip duruyor.

En sonunda, Avdotya'dan bahsedelim. Eskiden olduğu gibi Avdotya, Lizaveta Prohorovna'nın hizmetçi kızları arasındadır. Birkaç basamak daha düşmüştür, çok fakir, hatta kirli kıyafetle dolaşıyor. Başşehir oda hizmetçilerinde veya umumiyetle hali vakti yerinde kadın kalfalarda görülen kibarlık taslamalarından eser bile kalmamıştır. Ona kimse aldırış etmiyor, buna kendisi de memnundur. İhtiyar Petroviç, ölmüştür. Akim ise, hâlâ dolaşıp duruyor. Daha ne kadar dolaşacağını da yalnız Tanrı bilir!

1852

SESSİZ KÖŞE

I.

T... ilinin... İlcesine bağlı Sasovo köyünde, çiftlik sahipleri evinin yeni badana edilmiş büyücek bir odasında, küçük tahta sandalyeye oturmuş, paltolu bir genç adam, eski, eğrilmiş küçük bir masa başında hesaplarını gözden geçiriyordu. Önünde, kulplu gümüş şamdanlar içinde iki yağ mumu yanıyordu. Odanın bir köşesinde, sıra üzerine konmuş kapağı açık bir yiyecek sandığı duruyordu; öteki köşede de bir hizmetçi, demir karyolayı kurmakla meşguldü. Alçak bölmenin arkasından, kaynayan bir semaverin fokurtusu duyuluyordu. Aynı yerde bir köpek, yeni getirilmiş ot yığını üzerinde yuvarlanıyordu. Kapıda, yeni kaftan giymiş, belinde kırmızı kuşak, uzun sakallı ve zeki yüzlü bir köylü duruyordu; görünüşe göre, köyün muhtarı idi. Oturmakta olan genç adamı dikkatle süzüyordu. Bir duvarda köhne ve ufacık bir piyano, yanında da bir masa üzerinde kilit yerinde yalnız delikleri görülen bir dolap duruyordu. İki pencere arasında, donuk bir ayna görünüyordu. Bölme üzerine, pudralı, uzun elbise giymiş, ince gerdanına siyah kurdele bağlamış bir kadın portresi asılmıştı; bu eskimiş portrenin boyaları neredeyse büsbütün dökülecekti.

Okuyucuyu içerisine soktuğumuz bu ev, tavanın eğriliğine ve çatlak döşemenin çarpıklığına bakılırsa, hayli eskiydi. Bu evde, daimî olarak, kimse oturmuyordu; ancak köye geldikleri zaman mülk sahibi kalıyordu.

Masa başında oturan genç adam, Sasovo köyünün sahibiydi. Bir gün önce, yüz kilometre kadar ötede bulunan asıl malikânesinden gelmişti; mülkünü teftiş edip köylülerin isteklerini dinledikten ve bütün kâğıtları gözden geçirdikten sonra, hemen ertesi günü dönecekti.

Genç adam, başını kaldırdı:

— Eh bu kadar yeter, yoruldum, dedi ve sonra, muhtara dönerek, ilâve etti:

— Şimdi gidebilirsin, yarın erken gel; köylülere de toplantıya gelmeleri için, sabahtan haber ver. Anladın mı?

— Anladım.

— Korucuya da söyle, bana son aylık raporu getirsin.

Sonra, etrafa göz gezdirerek:

— Badana yaptırdığına çok iyi etmişsin, dedi, böyle daha temiz görünüyor.

Muhtar da, bir şey söylemeden, duvarlara baktı.

— Eh, şimdi git artık.

Muhtar, selâm vererek çıktı. Mülk sahibi, gerindi.

— Hey! çay getirin... Yatmak zamanı geldi.

Bölme arkasında kaybolan hizmetçi, biraz sonra, üzerinde bir bardak çayla şehir çörekleri ve kaymak tabağı bulunan teneke bir tepsiyle döndü. Efendi çay içmeye başladı; fakat henüz iki yudum bile almadan, öteki odaya giren bir kalabalığın gürültüsünü işitti. Çatlak bir ses soruyordu:

— Vladimir Sergeyiç Astahov evde mi? Kendisini görebilir miyiz?

Vladimir Sergeyiç (paltolu gencin ta kendisiydi), hayretle uşağın yüzüne baktı ve acele acele fısıldadı:

— Bunlar kim? Git çabuk öğren.

Uşak, iyi kapanmayan kapıyı arkasından çekerek çıktı.

Deminki çatlak ses, yeniden işitildi:

— Vladimir Sergeyiç'e söyle, rahatsız olmazsa, komşusu İpatov, kendisiyle görüşmek istiyor. Benimle beraber başka bir komşusu daha geldi: İvan İlyiç Bodriyakov. O da saygılarını bizzat sunmak istiyor.

Vladimir Sergeyiç, gayriihtiyarî, memnuniyetsizlik ifade eden bir hareket yaptı. Buna rağmen uşak içeriye girince:

— Söyle, buyursunlar! dedi.

Misafirleri beklemek üzere, ayağa kalktı.

Bu sırada kapı açıldı ve misafirler içeri girdi. Birisi, yuvarlak kafalı, küçük mavi gözlü ve tıknaz bir ihtiyar, önde yürüyordu. Onun arkasından, otuz beş yaşlarında, uzun boylu, zayıf vücutlu, esmer yüzlü ve saçları karmakarışık bir adam, sağa sola sallanarak odaya girdi.

İhtiyarın üstünde, büyük sedef düğmeli, gri renk, temiz bir redingot vardı; beyaz gömleğin devrik yakası altında yarı yarıya saklanan pembe boyunbağı, boynunu rahat rahat sarıyordu; ayaklarını da, yandan düğmeli fotinler süslemekteydi. İskoç biçimi pantolonunun renkli kareleri, göze hoş görünüyordu. Bu adamın bıraktığı intiba, umumiyetle iyi idi.

Yanındaki arkadaşı ise, seyreden üzerinde daha silik bir tesir bırakıyordu. Üzerinde, baştan aşağı iliklenmiş siyah, eski bir frak vardı; kalın ve kışlık örme pantolonu, frakının rengine uygundu; ne, boynunda yaka, ne de kollarında beyaz kolluk vardı. Vladimir Sergeyiç'e ilk yaklaşan ihtiyar, nezaketle selâm verdikten sonra, o ince sesiyle konuşmaya başladı:

— Kendimi takdim etmekle şeref duyarım; ben, yakın komşunuz, hatta akrabanız Mihaylo Nikolayeviç Ipatov'um. Öteden beri sizinle tanışmak şerefini elde etmek arzusundayım. Rahatsız etmediğimi ümit ediyorum.

Vladimir Sergeyiç, çok memnun olduğunu, aynı şeyi kendisinin de arzu ettiğini, hiç rahatsız olmadığını söyleyerek, oturmalarını ve bir bardak çay içmelerini rica etti.

İhtiyar, Vladimir Sergeyiç'in kesik ifadelerini tatlı bir tebessümle dinledikten sonra, eliyle fraklı adamı gösterdi:

— Bu asilzade de, sizin komşunuz, benim de iyi bir dostum. Sizinle tanışmayı çok arzu ediyor. Takdim edeyim: İvan İlyiç Bodriyakov!

Yüzündeki ifadeden, hayatta çok arzu ettiği bir şey var mı, yok mu asla kestirilemeyen bu fraklı zat, dalgın ve mahmur çehresiyle, beceriksizce,

gevşek bir selâm verdi. Vladimir Sergeyiç, mukabele ettikten sonra, misafirlerinden tekrar oturmalarını rica etti:

Misafirler oturdular.

İhtiyar adam, ellerine güzel bir vaziyet vererek konuşmaya başladı. Arkadaşı ise, bu sırada hafifçe ağzını açmış tavanı tetkik etmeye koyulmuştu.

— Çok memnun oldum. Nihayet sizi bizzat görebildiğim için hakikaten çok memnunum, şerefyabım. Daimî ikamet yeriniz buradan oldukça uzak bir ilçede bulunuyor, ama biz sizi gene yakın ve diyebilirim ki, yerli bir mülk sahibi sayıyoruz.

Vladimir Sergeyiç:

— Bütün bu söyledikleriniz, ruhumu okşuyor, dedi.

— Okşasın, okşamasın, bu böyle. Vladimir Sergeyiç, affedersiniz ama biz burada, bu ilçede, basit yaşayan doğru insanlarız. Düşündüklerimizi açıkça söyleriz. Şunu da söyleyeyim ki, biz, birbirimizin isim günlerine bile redingotla gideriz. Hakikaten âdetimiz böyle. Komşu ilçelerde, bu yüzden bize redingotçu derler ve hatta bizi zevksiz diye ayıplarlardı; ama buna aldırış etmeyiz biz. Düşünün bir kere, hem köyde yaşamak, hem kibarlık taslamak, ne tuhaf!

Vladimir Sergeyiç, ona hak verdi:

— Elbette, bir köyde, böyle tabii davranışlardan daha iyi ne olabilir!

İhtiyar, devam etti:

— Bununla beraber, bizim ilçede de diyebilirim ki gayet akıllı ve Avrupa tarzında tahsil görmüş adamlar vardır; fakat frak giymezlermiş, ne çıkar....

Meselâ, tarihçimiz Stepan Stepanoviç Yevsükov'u örnek olarak alalım. Bu zat, en eski zamanlara ait Rus tarihiyle meşguldür, çok bilgili bir adamdır, Petersburg'ta onu tanırlar. Kasabamızda, İsveçlilerden kalma eski bir top güllesi vardır, belki bilirsiniz, şimdi meydanda duruyor; işte bu gülleyi o

keşfetti. Hele şu Anton Karloviç Zenteler yok mu?.. Tabiat tarihi okumuştur, bu da, bütün Almanlara vergidir. On sene evvel, yolunu şaşırarak buralara gelen bir sırtlan öldürülmüştü; bu hayvanın bir sırtlan olduğunu da o keşfetmiş, bunu, kuyruğunun hususi şeklinden anlamıştı. Bizde bir de Kaburdin isminde bir çiftlik sahibi vardır; bu adam, daha çok, hafif makaleler yazar; canlı bir kalemi vardır, Galateya mecmuasına yazılar verir. Ya şu Bodriyakov! Fakat buradaki İvan Ilyiç değil, Sergey Bodriyakov. İvan İlyiç böyle işlerle meşgul olmuyor. O Bodriyakov'un tam ismi neydi canım?

İvan Ilyiç Bodriyakov, hemen cevap verdi:

— Sergey Sergeyiç Bodriyakov!

— Hah, işte o... Şiir yazar. Tabii, Puşkin kadar değil... Fakat bazen öyle bir tıraş eder ki, Petersburg'a lâyık! Agey Fomiç için yazmış olduğu bir hicviyesi vardır, bilir misiniz?

— Hangi Agey Fomiç?

— Ah, affedersiniz, buralı olmadığınızı hep unutuyorum. Agey Fomiç, bizim komiser. Hicviye, çok güldürücü. Siz, İvan İlyiç, bunu hatırlarsınız herhalde...

Agey Fomiç, boşuna seçilmedi,

Zadeganın saygısını kazanmıştı.

İpatov, sözünü kesti:

— Şunu da size arz edeyim ki, hep oybirliğiyle ve beyaz bilyelerle seçilmişti; çünkü gerçekten çok liyakatli adam... Bodriyakov, tekrar söylemeye başladı:

Agey Fomiç, boşuna seçilmedi,

Zadeganın saygısını kazandı

Bol mezeyle şişeleri devirir,

İşleri de düzgün yürütür.

İhtiyar, güldü.

— Ha, ha, ha!.. Hiç de fena değil. İşte o günden beri, birimiz, Agey Fomiç'e bir merhaba dedik mi, arkasından derhal şunu da ilâve ederiz: "İşleri de düzgün yürütür." Agey Fomiç'in kızdığını mı zannedersiniz? Asla!.. Yok, bizde böyle bir âdet yoktur. İşte, İvan İlyiç'ten sorun.

İvan İlyiç, gözlerini oynatmakla yetindi.

— Lâtifeye hiç kızılır mı, nasıl olur! Meselâ İvan İlyiç'i alalım: ona hep uysal deriz, çünkü her şeyi derhal kabul eder. E, ne oluyor? İvan İlyiç buna güceniyor mu? Hiçbir zaman!

İvan İlyiç, gözlerini ağır ağır kırparak, önce ihtiyar adama, sonra da Vladimir Sergeyiç'e baktı.

Uysal ismi, gerçekten İvan İlyiç'e çok yaraşıyordu. İrade veya karakter denilen şeyden kendisinde eser yoktu. Kim istese, onu istediği tarafa sürükleyebilirdi. Haydi, İvan İlyiç, gidelim, demek yeterdi; hemen şapkasını alır, gelirdi. Bu sırada başka birisi çıkar da kalalım dedi mi, şapkasını bırakır, kalırdı. Barışsever, sakin bir adamdı, bütün ömrünü bekâr geçirmişti; kumar oynamazdı, fakat oynayanların yanında oturarak, sıra ile oyuncuların yüzlerine bakmayı severdi. Cemiyetsiz yaşayamaz, yalnızlığa hiç tahammül edemezdi, keyfi kaçardı; fakat böyle bir hali binde bir görülürdü. İvan İlyiç'in başka bir özelliği daha vardı: sabahları erkenden kalkarak, hafif bir sesle eski bir şarkı tuttururdu:

Bir zamanlar köyde bir bey,

Köylü gibi basit yaşardı...

Bu özelliği yüzünden, İvan İlyiç'e ispinoz kuşu ismini vermişlerdi; bilindiği gibi, kafes içerisindeki bir ispinoz, bütün gün yalnız bir defa, sabah erkenden öter.

İşte İvan İlyiç, böyle bir adamdı.

İpatov ile Vladimir Sergeyiç arasındaki konuşma, oldukça uzun sürdü, ama başlangıçtaki kadar nükteli geçmedi. İhtiyar, Vladimir Sergeyiç'e, onun emlâki, ormanlarda ve diğer yerlerde bulunan sayfiyeleri, çiftliklerde yapmış olduğu veya yapmak niyetinde bulunduğu yenilikler hakkında sualler soruyordu. İhtiyar, bazı şahsi tecrübelerinden de bahsetti bu arada, çayırlardaki kaba otların temizlenmesi için bir tavsiyede bulundu: otların etrafına arpa serpilirse, domuzlar, kaba otları burunlarıyla eşeleyerek koparırlarmış.

Nihayet, Vladimir Sergeyiç'in gözleri kapanmaya, konuşmasında bir nevi durgunlukla düzensizlik görülmeye başladı; bunu gören ihtiyar, ayağa kalkarak nezaketle selâm verdi, fazla rahatsız etmek niyetinde .olmadığını bildirerek aziz misafiri yarın öğle yemeğine bekleyeceğini, evinde görmekle zevk duyacağını söyledi.

Sonra, ayrıca ilâve etti:

— Benim köyüme giden yolu, değil yalnız bir çocuk, bir tavuk veya ilk tesadüf edeceğiniz bir karı bile gösterebilir. Ipatovka köyü nerededir diye sormak yetişir. Orasını atlar kendiliğinden bulurlar.

Vladimir Sergeyiç, ona has hafif bir tereddütle, bir engel çıkmazsa gelmeye çalışacağını söyledi.

— Hayır, muhakkak bekleriz.

İhtiyar, sevimli bir tavırla böylece itiraz ettikten sonra, Vladimir Sergeyiç'in elini kuvvetle sıktı ve çevik adımlarla çıktı. Kapının eşiğinden:

— Aramızda teklif yok! diye bağırdı.

Uysal Bodriyakov da, sessizce bir selâm vererek arkadaşının arkasından çıktı. Kapının eşiğinde ayağı dolaştı.

Beklemediği misafirleri uğurladıktan sonra, Vladimir Sergeyiç derhal soyunarak yatağına girdi ve uyudu.

Vladimir Sergeyiç Astahov, kudret ve kabiliyetini iki veya üç muhtelif sahada ihtiyatla denedikten sonra, neticede hayata pratik cepheden bakmaya karar vermiş ve boş zamanını da, gelirini artırmaya vakfetmiş insanlardandı. Vladimir Sergeyiç, hiç de akılsız değildi: mantıkla hareket eden oldukça hasis bir adamdı. Okumayı, sosyeteyi, musikiyi severdi; fakat her şeyin hudut ve ölçüsünü bilir, kendini çok iyi idare ederdi. Yirmi yedi yaşındaydı. Son zamanlarda, onun gibi gençlere çok tesadüf edilmektedir. Orta boylu ve iyi yapılıydı Yüzünün hatları, hoş ve inceydi. Yüzünün ifadesi hemen hemen hiç değişmezdi, gözlerinin her zaman sert ve açık bakışları vardı. Ara sıra, hüzün veya kederi andıran hafif bir gölge, bakışlarını yumuşatırdı. Nazik bir gülümseme, dudaklarından eksik olmazdı. İpek gibi açık sarı saçları, gayet güzeldi ve uzun kıvırcıklar teşkil ediyordu. Vladimir Sergeyiç'in altı yüz nüfuslu iyi emlâki vardı. Evlenme üzerindeki tasavvuru, hem his ve temayüle, hem de menfaate dayanmaktaydı. Muhiti geniş bir eşi çok arzu ediyordu; kendi muhitinin geniş olmadığı fikrindeydi. Velhasıl, son zamanlarda moda olan centilmen sözüne hak kazanmış bir gençti.

Bizim centilmen, âdeti üzere, ertesi sabah çok erkenden kalkarak, işleriyle meşgul oldu, doğrusu oldukça faaliyet gösterdi, bu da, pratik geçinen her Rus gencine nasip olmaz. Köylülerin birbirini tutmayan dileklerini ve şikâyetlerini sabırla dinledi; elinden geldiği kadar, onları memnun etmeye çalıştı; birbiriyle akraba olan bazı köylüler arasındaki anlaşmazlıkları inceledi, kimisini sözle, kimisini azarlayarak yola getirdi. Korucunun hesaplarını gözden geçirdi, muhtarın birkaç hilesini meydana çıkardı. Neticede, gördüğü işlerden hem kendisi memnun kaldı, hem de, sona eren toplantıdan evlerine dönen köylüler, onu, hep methedip durdular. Vladimir Sergeyiç, bir gün önce İpatov'a söz vermiş olmakla beraber yemeğini evde yemeye karar verdi, beraberinde gezdirdiği aşçıya, sevdiği pirinçli böbrek çorbası pişirmesini bile emretti. Fakat birdenbire, belki de ta sabahtan içerisine işlemiş bir memnuniyet hissinin tesiriyle, odanın ortasında durdu, eliyle alnına vurdu ve babacan bir eda ile, yüksek sesle bağırdı:

— Şu gamsız ihtiyara gidivereyim, canım!

Dediğini de yaptı. Yarım saat sonra, dört semiz köy atı koşulu yepyeni arabasının içerisine oturmuş, güzel bir yoldan, on iki kilometre kadar uzakta bulunan İpatova köyüne doğru gidiyordu...

II.

Mihayil Nikolayeviç Ipatov'un malikânesi, akarsulu bir havuzun iki sahilinde yapılmış karşılıklı iki köşkten ibaretti. Etrafına gümüş yapraklı gürgen ağaçları dikilmiş uzun bir ark, gölcüğün ağzından, kırmızı çatısı neredeyse kendisiyle bir seviyede gözüken bir değirmene akıyordu. Aynı tarzda yapılmış, aynı mor renge boyanmış olan bu iki köşk, ufak pencerelerinin temiz camlarıyla, geniş su sathı üzerinden, birbiriyle bakışıyor gibiydi. Her birinin ortasından, yuvarlak birer taraça çıkmaktaydı, birbirine yakın dört beyaz sütun da, köşkün cephesinden yükselmekte olan sivri saçağı destekliyordu. Gölcüğü, eski bir bahçe fırdolayı çevrelemişti; ıhlamur ağaçları, bazı yerlerde sıra halinde uzuyor, bazı yerlerde toplu kümeler teşkil ediyordu; sarı gövdeli eski çamlar, koyu renkli meşe ağaçları, ulu köknarlar, yer yer uçlarını ayrı ayrı gösteriyorlardı. Büyümüş leylâkların, akasyaların sık yeşilliği, iki köşkün de yanlarına kadar dayanmış, yalnız ön cepheleri açık kalmıştı ve buradan aşağıya doğru, üzerleri tuğla döşeli yollar kıvrılıyordu. Gölcüğün berrak sularında, ayrı ayrı sürüler halinde renk renk ördekler, beyaz, boz kazlar yüzüyorlardı. Bu gölcük, baş tarafında bulunan dik ve taşlı bir derenin dibinden bol bol fışkırmakta olan su kaynakları sayesinde, hiç yosun tutmazdı. Konağın mevkii iyi idi; insanın yüzüne gülen, sessiz, güzel bir köşe...

Küçük köşklerden birisinde, Mihayil Nikolayiç, diğerinde, çok ihtiyar, yetmiş beş yaşındaki annesi oturuyordu.

Vladimir Sergeyiç, arkın kenarına varınca, iki evden hangisine gideceğini bilemedi. Etrafına bakmadı; yarı yarıya çürümüş bir iskelecik üzerinde, yalınayak bir çocuk, balık tutuyordu. Çocuğa seslendi.

Çocuk, gözünü oltanın mantarından ayırmadan sordu:

— İhtiyar hanıma mı, yoksa beye mi gideceksiniz?

— Hangi hanıma? Ben Mihayil Nikolayiç'i istiyorum.

— Ha, küçük beyi göreceksiniz. Öyleyse, sağa doğru gidin.

Çocuk, aynı zamanda oltayı çekerek durgun sudan gümüş renginde küçük bir balık çıkardı.

Vladimir Sergeyiç, sağa saptı.

Vladimir Sergeyiç'in geldiğini haber verdikleri zaman, Mihayil Nikolayiç, Uysal ile dama oynamaktaydı. Çok sevindi, derhal oturduğu koltuktan fırlayıp dışarıya koştu ve misafirini üç defa öptü.

Konuşkan ihtiyar, söze başladı:

— Vladimir Sergeyiç, beni bu defa da, hiç ayrılamadığım dostumla bir arada buldunuz; şunu da ilâve edeyim ki, İvan İlyiç, nezaketinize hayran oldu (İvan İlyiç, ses çıkarmadan gözlerini bir köşeye dikmişti). Dostum, burada kalmak, benimle dama oynamak lûtfunda bulundu. Bizimkiler hep bahçeye çıktılar, arkalarından hemen adam göndereyim.

Vladimir Sergeyiç itiraz etti:

— Fakat niçin rahatsız edelim...

— Lütuf buyurun, ne rahatsızlığı... Hey, Vanka, çabuk, genç bayanlara koş! Misafir geldi de. Burası hoşunuza gitti mi? Fena bir yer olmasa gerek, öyle değil mi? Şair Kaburdin, burası için şiir bile yazdı. Şöyle başlıyor: "İpatovka, şirin bir yuva." Arkası da güzeldir, fakat hatırımda kalmamış. Bahçe de çok büyük, ama işte bu fena: iktidarım ölçüsünde değil! Birbirine pek benzeyen, herhalde dikkat buyurmuşsunuzdur, şu iki evi de, iki kardeş yaptırmıştı: babam Nikolay'la amcam Sergey. Bahçeyi de onlar yaptırdılar. Birbiriyle, herkese örnek olacak kadar dosttular. Efsanede de böyle iki dost vardır, birisi Damon, diğeri... hay Allah, bak unuttum... Ötekinin ismi neydi?

— Pition.

— Ya, öyle miydi? Ne ise (ihtiyar, kendi evinde, misafirlikte bulunduğu zamanın aksine, daha lâubali konuşurdu). Evet, Vladimir Sergeyiç, herhalde malûmunuzdur, ben dulum, karımı kaybettim. Büyük çocuklarım, devlet mekteplerinde okuyorlar; yanımda, yalnız iki küçükle baldızım var, şimdi

göreceksiniz... A, size bir şey de ikram etmedim! İvan İlyiç, kardeşim, meze vesaire için tedbirler alın. Vladimir Sergeyiç, hangi cins votkayı seversiniz?

— Yemekten önce hiç içmem.

— Aman lütuf buyurun, nasıl olur? Ama, nasıl arzu buyrulursa!.. İrade ve şeref, misafirindir. Bizde sadelik vardır. Ve burası, müsaadenizle arz edeyim, ıssız bir yer değilse de, sakin, tenha bir yerdir, sessiz bir köşedir! Evet, böyledir! Fakat neye oturmuyorsunuz?

Vladimir Sergeyiç, şapkasını elinde tutarak oturdu.

Ipatov, nazik bir tebessümle:

— Müsaade buyurun da sizi rahat ettirelim, dedi, ince bir hareketle, şapkayı alarak bir köşeye götürdü. Sonra, dönerek, güler yüzle, misafirinin gözleri içine baktı. Nasıl iltifat edeceğini bilemiyordu. Çok samimî bir tavırla, dama oyununu sevip sevmediğini sordu.

Vladimir Sergeyiç:

— Bütün oyunları fena oynarım, dedi.

Ipatov:

— Sizin hesabınıza, bu da güzel bir şey, dedi. Fakat dama bir oyun değil, daha ziyade bir eğlence, bir vakit geçirme vasıtasıdır. Öyle değil mi, İvan İlyîç?

İvan Ilyiç, kayıtsız kayıtsız Ipatov'a baktı. İçinden herhalde şöyle diyordu: "Oyun mudur, eğlence midir, orasını şeytan bilir." Biraz sonra, cevap verdi:

— Evet, dama oyunu pek öyle bir şey değil...

Ipatov, söze devam etti:

— Fakat satranç oyununun, çok başka bir şey olduğunu söylerler; çok zor bir oyunmuş. Bana kalırsa...

Sözünü yarıda kesip bahçeye çıkan ve yarı açık duran camekânlı kapıya baktı.

— Hah, işte bizimkiler geliyor, dedi.

Vladimir Sergeyiç, kalktı ve döndü; gözüne ilk çarpan, on yaşlarında, pembe basma elbiseler giyinmiş, başlarında büyük şapkalarıyla, iki kız çocuğu idi; taraçanın merdivenlerini hızlı hızlı çıkıyorlardı. Biraz sonra, arkalarından, yirmi yaşında, uzun boylu, dolgun, güzel vücutlu, koyu elbise giymiş genç bir kız göründü. Hep beraber odaya girdikten sonra, kız çocukları, terbiyeli bir tavırla, misafirin karşısına oturdular.

Ev sahibi:

— Takdim edeyim: kızlarım, dedi, bunun ismi Katya, öteki de Nastya. Bu genç bayan da, önce arz etmiş olduğum baldızım Mariya Pavlovna'dır. Sevmenizi ve saymanızı rica ederim.

Vladimir Sergeyiç, derhal Mariya Pavlovna'yı selâmladı.

Genç kız, hafif bir baş hareketiyle mukabele etti.

Mariya Pavlovna'nın elinde, büyük ve açılmış bir çakı vardı. Sık sarı saçları, biraz dağılmış, arasına yeşil bir yaprak girmişti; saçının örgüsü, çengelli tarağın altından kurtulmuştu. Esmer yüzü kızarmış, kırmızı dudakları açılmıştı. Elbisesi, buruşmuş gibiydi. Hızla nefes alıyordu, gözleri parlamıştı. Bahçede uğraştığı belliydi.

Biraz sonra, genç kız odadan çıktı. İki küçük kız da arkasından koştu.

İhtiyar, Vladimir Sergeyiç'e döndü:

— Herhalde, kendisine çekidüzen vermeye gitti; malûm ya, kadınlar bunsuz yapamazlar...

Vladimir Sergeyiç, cevap verecek yerde, gülümsedi ve biraz da düşünceli bir hal aldı; Mariya Pavlovna, üzerinde kuvvetli bir tesir bırakmıştı. Genç adam, çoktan beri böyle tam Rus tipinde bozkır güzeline tesadüf etmemişti. Mariya Pavlovna, biraz sonra dönerek, divanın üzerine oturdu ve hareketsiz

kaldı. Saçlarını düzeltmişti; fakat elbisesini değiştirmediği gibi, manşet bile takmamıştı. Genç kızın yüzünde, gurur değil, bir nevi sertlik, hatta kabalık ifadesi vardı. Alnı enli ve dardı; kısa ve düz burunluydu. Dudaklarında ara sıra ağır ve tembel bir tebessüm beliriyor, düz kaşları da, alaycı bir eda ile çatılıyordu, iri, koyu gözlerini, hemen hiç ayırmamasına yere dikiyordu. Taze ve asık yüzü, sanki: "Biliyorum, hepinizin gözü bende; eh, istediğiniz kadar bakın, artık usandım", diyordu. Gözlerini kaldırdığı zaman, içerisinde, kendine özel yabani bir güzellikle karışık bir manasızlık beliriyor, bakışları ceylân bakışlarını andırıyordu. Vücudu, muhteşemdi. Klâsik bir şair, onu muhakkak ki tanrıçalardan Seres'e veya Jünon'a benzetirdi.

Genç kızı konuşturmak isteyen İpatov, sordu:

— Bahçede neler yaptınız?

Kız, biraz kalın, fakat hoş ve açık bir sesle:

— Kuru dalları kesiyor ve toprağı kazıyorduk, dedi.

— Tabii yoruldunuz, değil mi?

— Çocuklar yoruldu. Ben yorulmadım.

İhtiyar, gülümsedi:

— Bilirim, sen tam erkek gibi bir kızsın. Büyük anneye de uğradınız mı?

— Uğradık, istirahat ediyordu.

Vladimir Sergeyiç, söze karıştı:

— Çiçek sever misiniz? diye sordu.

— Severim.

Ipatov, konuşmaya devam etti:

— Çıkarken neye şapka giymiyorsun? Bak, yüzün ne kadar kızarmış, yanmış!

Genç kız, bir şey söylemeden, eliyle yüzünü yokladı. Elleri büyük değildi; fakat biraz geniş ve oldukça kırmızıydı. Eldiven giymiyordu.

Vladimir Sergeyiç, tekrar sordu:

— Bahçe ile uğraşmayı sever misiniz?

— Evet.

Vladimir Sergeyiç, zengin bir komşusunun çok güzel bahçesinden bahsetti. Bahçıvanın da, senede iki bin gümüş ruble alan bir Alman olduğunu ilâve etti.

İvan İlyiç, birdenbire atıldı:

— Bu bahçıvanın ismi ne?

— Pek hatırımda değil. Zannedersem Mayer veya Miller. Niçin sordunuz?

İvan İlyiç:

— Hiç, dedi, ismini öğrenmek istedim de.

Vladimir Sergeyiç, anlatmaya devam etti; Mihayil Nikolayeviç'in kızları, içeriye girerek yavaşça oturdular, sessiz sessiz dinlemeye başladılar.

Bu sırada kapıya gelen uşak, Yegor Kapitoniç'in geldiğini haber verdi.

Ipatov:

— Söyle buyursunlar, buyursunlar... dedi. İçeriye, kısa boylu, şişman bir ihtiyar girdi; bu insanlara bodur derler. Yüzü pişmiş elma gibi, hem şiş, hem de bumburuşuktu. Sırtında, dik yakalı ve siyah kaytanla işlenmiş bir Macar ceketi vardı. Kahverengi geniş kadife pantolonunun paçaları, aşık kemiklerinden daha yukarda duruyordu. Ipatov, yeni gelen misafiri karşıladı:

— Hoş geldiniz, çok sayın Yegor Kapitoniç. Çoktan beri hiç görüşemedik.

Yegor Kapitoniç, odadakilerin hepsini selâmladıktan sonra, bozuk ve ağlar gibi bir sesle:

— Mihayil Nikolayiç, dedi, benim serbest bir adam olmadığımı bilmez değilsiniz ki!..

— Neden serbest bir adam olmayasınız? Ne var ki?..

— İşte öyle, Mihayil Nikolayiç... aile işleri... üstelik bir de Matrena Markovna...

— Matrena Markovna'ya bir şey mi oldu yoksa? Bunu sorarken de, Ipatov, Vladimir Sergeyiç'e göz kırparak, önceden dikkatini çekmek istedi.

Yegor Kapitoniç, oturdu ve anlatmaya başladı:

— Bildiğiniz gibi, Matrena Markovna benden pek de memnun değildir. Ben ne söylersem, hep yanlış, kaba, uygunsuzdur! Neden öyledir, orasını Tanrı bilir! Kızlarım da, annelerine bakıyor, ondan ders alıyorlar. Matrena Markovna'nın çok güzel bir kadın olduğunu iddia etmiyorum; Fakat tavır ve hareket meselesinde, çok sert davranır...

— Peki, Yegor Kapitoniç, sizin hareketlerinizde ne gibi bir fenalık vardır?

— Ben de öyle düşünüyorum; fakat ne çare ki, kendimi bayana beğendirmek, çok güç.

Sonra, sesini yumuşatarak, devam etti:

— Meselâ, dedim ki: Matrena Markovna, bakın, şu Aldoşka denen delikanlı, atlarımıza hiç bakmıyor, ata binmesini de bilmiyor; şu yağız aygırı çok hırpaladı, dedim. Eh, Matrena Markovna'yı görmeyin! öyle bir köpürdü ki! Beni paylamaya başladı: sen, dedi, kadınların yanında konuşmasını bilmiyorsun. Kızlarım da hemen masadan kalkıp gittiler. Ertesi günü de, bütün olup bitenleri karımın yeğenleri, yani şu Birülev'de oturan kızları hep haber almışlardı. Rica ederim, benim söylediklerimde bir terbiyesizlik var mı? Siz söyleyin! Bazen ağzımdan belki ihtiyatsızca bir

söz kaçırabilirim. Böyle bir şey, evde herkesin başından geçebilir. Ama ertesi gün, bir de bakıyorsunuz, şu Birülev'de oturan bayanlar, hepsini haber almışlar. Yani, ne yapacağımı bilemiyorum doğrusu. Bazen de, oturur, kendi kendime düşünürüm; bilirsiniz, biraz ağır nefes alırım. Matrena Markovna, hemen atılır, beni azarlar: böyle soluma, kimse böyle yapmaz! Ben de derim ki, Matrena Markovna, beni azarlama, bilâkis, bana acı. Eh, şimdi artık evde oturup düşünemiyorum bile. Bir köşeye sığınır, hep yere bakarım. Vallahi böyle! Birkaç gün evvel de, tam yatmaya hazırlanıyorduk. Karıma dedim ki, sen şu hizmetçi çocuğa çok yüz verip şımartıyorsun; şu domuz enceği hiç olmazsa pazar günleri elini yüzünü yıkasa. Görüyorsunuz ki, gene nezaketten ayrılmış değilim; Fakat bu defa da kendimi beğendiremedim; Matrena Markovna, beni ayıplamaya başladı: sen, dedi, kadınların yanında konuşmasını bilmiyorsun! Ertesi günü de bu hâdiseyi, Birülev'deki bayanlar hemen haber aldılar. Böyle bir vaziyette, ben evden nasıl çıkabilirim, Mihayil Nikolayiç.

Ipatov, ona teselli verdi:

— Anlattıklarınıza, doğrusu çok hayret ettim. Matrena Markovna'dan, bunları hiç beklemezdim... Matrena Markovna, çok...

Yegor Kapitoniç, İpatov'un sözünü keserek, cümleyi kendisi tamamladı:

—... iyi bir kadındır. Diyebilirim ki, örnek olacak bir zevce ve annedir; Fakat tavırları, hareketleri, çok sert. Her şeyde bir ahenk olmalı, diyor; güya, bende bu hiç yokmuş. Hem de, Fransızca tabir kullanıyor ki, bendeniz de bu dili bilmem, ancak biraz anlarım. Şu bende bulunmayan ahenk denen şey nedir acaba?

Fransızcası hiç de kuvvetli olmayan İpatov, omuzlarını silkmekle yetindi. Biraz sonra, Yegor Kapitoniç'e dönerek:

— Oğullarınız nasıl? diye sordu.

Yegor Kapitoniç, yan yan baktı:

— Oğullarım iyi. Kendilerinden memnunum. Kızlarım, elden çıkmıştır, fakat oğullarımdan memnunum. Lölya, iyi çalışıyor ve üstlerinin takdirini

kazanıyor; açıkgöz bir çocuk. Fakat ötekisi, Mihez, öyle değil, filântropun birisi.

— Neden filântrop olsun?

— Tanrı bilir... kimse ile konuşmuyor, yabanileşmiş âdeta. Matrena Markovna, onu da hep utandırıyor: babandan mı ders alıyorsun, diyor. Sen babana gene hürmet et, fakat tavır ve hareketinde, anneni örnek al. Ne yapalım, o da benzeyecek galiba...

Vladimir Sergeyiç, İpatov'dan, kendisini Yegor Kapitoniç ile tanıştırmasını rica etti. Tanışarak sohbete başladılar. Mariya Pavlovna, konuşmalarına iştirak etmemişti. Yanına oturan İvan İlyiç ile de ancak bir iki kelime konuştu. Kız çocukları, İvan İlyiç'in yanına sokularak hafif sesle ona bir şeyler anlatmaya başladılar.

Bu sırada, içeriye, koyu başörtülü, zayıf ve ihtiyar kilerci kadın girdi ve yemeğin hazır olduğunu söyledi. Hep birlikte yemek odasına gittiler.

Yemek, oldukça uzun sürdü. İpatov'un iyi bir aşçısı vardı. Şaraplarını da Moskova'dan değil, yakın vilâyet merkezinden getirtirdi; fakat bu şaraplar, hiç de fena değildi. İpatov, keyfine düşkün bir adamdı. Elindeki köylüler, üç yüzden fazla olmamakla beraber, kimseye borcu yoktu ve mülkünü muntazam idare etmekteydi. Masada en çok konuşan, ev sahibiydi. Yegor Kapitoniç de, bir taraftan ev sahibini tasdik ederken, diğer taraftan da, kendini hiç unutmayarak, bol bol yiyip içiyordu. Mariya Pavlovna konuşmuyor, yalnız ara sıra sağında ve solunda oturmakta olan kız çocukların telâşlı suallerine hafifçe gülümseyerek cevap veriyordu. Çocukları çok sevdiği belliydi. Vladimir Sergeyiç birkaç defa genç kızla konuşmaya teşebbüs ettiyse de fazla muvaffak olamadı. Uysal Bodriyakov, yemekte de gevşek ve tembeldi. Yemekten sonra, kahve içmek için hepsi taraçaya çıktılar. Hava gayet güzeldi; bahçeden, çiçek açmış ıhlamurların tatlı kokusu gelmekteydi. Ağaçların koyu gölgeleriyle yakındaki gölcüğün rutubetinden hafifçe serinlemiş olan yaz havasında, okşayıcı bir nefes ılıklığı vardı.

Birdenbire, arkı çevreleyen gürgen ağaçları arkasından, nal sesleri duyuldu ve biraz sonra, doru bir ata binmiş, yuvarlak gri şapkalı ve uzun etekli

amazon kıyafetli atlı bir kadın göründü. Atını dörtnala koşturuyordu; arkasından, küçükçe bir beygire binmiş bir kazak çocuğu gelmekteydi.

Ipatov, hayretle:

— Aa! dedi, bakın, bakın, Nadejda Alekseyevna geliyor; ne güzel bir sürpriz!

O zamana kadar hiç kımıldamadan kapıda durmakta olan Mariya Pavlovna, birdenbire sordu:

— Yalnız mı?

— Evet, yalnız. Anlaşılan Piyotr Alekseyeviç'in bir işi çıktı.

Mariya Pavlovna alttan baktı; yüzünde bir kırmızılık belirdi; başını çevirdi.

Bu sırada, atlı bayan bahçe kapısından içeriye girerek, ne arkasından gelen seyisi, ne de kendisini karşılamaya koşan İpatov'u beklemeden, çevik ve hafif bir hareketle yere atladı. Canlı bir hareketle de, amazon elbisesinin eteklerini toplayarak, merdivenleri çıktı ve taraçaya vardıktan sonra, şen bir tavırla:

— İşte ben de geldim, dedi.

İpatov, hemen cevap verdi:

— Hoş geldiniz. Hiç beklenmedik, güzel bir sürpriz yaptınız. Elinizi öpmeme müsaade eder misiniz?

— Hay hay, buyurun. Ancak, eldivenimi de kendiniz çıkarın lütfen, ben çıkaramıyorum, diyerek, elini uzattı.

Sonra da, başıyla Mariya Pavlovna'yı selâmladı:

— Maşa, dedi, biraderim bugün gelemedi.

Bunu söylerken de, hafifçe içini çekti.

Mariya Pavlovna, hafif sesle cevap verdi:

— Evet, gelmediğini zaten görüyorum.

— Çok meşgul olduğunu sana söylememi rica etti. Fakat kızma. A! Yegor Kapitoniç, merhaba! İvan İlyiç, selâmlarız. Çocuklar, günaydın!

Sonra, beraberinde gelmiş olan kazak çocuğuna seslendi:

— Vasya, bizim şu güzeli iyice gezdir, terini soğut, anladın mı? Maşa, lütfen bir toplu iğne verir misin, eteğimi tutturayım. Mihayil Nikolayiç, yanıma gelmez misiniz?

Genç bayan, yüksek sesle sordu:

— Yeni gördüğüm bu zat kim?

— Komşumuz Vladimir Sergeyiç Astahov, Sasovo malikânesinin sahibi. Sizi tanıştırayım mı?

— Tabii, elbette. Fakat biraz sonra. Ah, hava da ne kadar güzel! Yegor Kapitoniç, söyleyin bakalım, Matrena Markovna, böyle bir havada gene söyleniyor mu?

— Sayın bayan, Matrena Markovna hiçbir havada söylenmez. Yalnız, tavır ve hareket bahsinde çok serttir.

— Pekâlâ. Ya şu Birülev'de oturan genç bayanlar ne yapıyorlar? Her şeyi hemen ertesi günü haber alıyorlar mı?

Bunu söylerken de, yüksek perdeden bir kahkaha attı.

— Maşallah hep gülüyorsunuz. Tabii, sizin yaşınızda gülünmez de, ne zaman gülünür?

— Azizim Yegor Kapitoniç, kızmayın! Ah, çok yoruldum, müsaade edin de oturayım.

Nadejda Alekseyevna, bir koltuğa oturarak, yaramazca bir eda ile şapkasını gözleri üzerine indirdi.

Ipatov, Vladimir Sergeyiç'i takdim etti:

— Nadejda Alekseyevna, müsaade buyurun da size komşumuz bay Astahov'u takdim edeyim. Herhalde adını işitmişsinizdir.

Vladimir Sergeyiç, eğildi. Nadejda Alekseyevna yuvarlak şapkasının altından Astahov'u süzdü.

İpatov, takdim merasimine devam etti:

— Komşunuz Nadejda Alekseyevna Veretyeva, dedi, biraderi sabık hassa alayı üsteğmeni Piyotr Alekseyeviç ile birlikte burada yakın oturuyorlar. Nadejda Alekseyevna da bizim baldızla çok samimî arkadaştır ve umumiyetle, evimize, ailemize karşı çok lütufkârdır.

Nadejda Alekseyevna, şapkasının altından Vladimir Sergeyiç'e bakmaya devam ederek gülümsedi:

— Tam manasıyla resmî bir takdim listesi!

Vladimir, kendi kendine, bu bayanın çok güzel olduğunu düşünmekteydi. Nadejda, gerçekten çok sevimli bir kızdı. İnce ve güzel vücutluydu, kendi yaşından da genç görünüyordu; fakat yirmi yediyi geçmişti. Yuvarlak yüzü, küçük kafası ve yumuşak sarı saçları vardı. Sivri ve küstahça kalkık burnu, şen ve biraz da kurnaz bakışlı gözleri, dikkati çekiyordu.

Gözlerinde, her şeyle alay eden bir ifadenin kıvılcımları parlamaktaydı. Yüzünün hatları, gayet canlı ve hareketliydi ve ara sıra, çok neşeli bir hal alarak, alaycılığını açığa vuruyordu. Bazen de, birdenbire yüzünü bir düşünce gölgesi kaplardı; böyle zamanlarda, sakin ve iyi kalpli olurdu. Fakat kendisini devamlı olarak bir düşünceye hiç kaptırmazdı. İnsanların gülünç taraflarını hemen kavrardı ve epey güzel karikatür yapardı. Doğduğu günden beri şımarık büyütülmüş olduğu belliydi; çocuklukta şımartılmış olanlar, ömürlerinin sonuna kadar bunun izlerini taşırlar. Biraderi, kendisini çok severdi ve onun, bir bal arısı değil, yabani bir arı gibi insanı soktuğunu

söyleyerek, bal arısının bir defa soktuktan sonra öldüğünü, yabani arının ise ne kadar sokarsa soksun, hiç zarar görmediğini ileri sürerdi. Genç kız, bu mukayeseye kızardı.

Nadejda, gözlerini yere dikerek, elindeki zarif kamçı ile oynamaya başladı. Vladimir Sergeyiç’e dönerek sordu:

— Buraya, uzun zaman kalmak niyetiyle mi geldiniz?

— Hayır, hemen yarın gitmek tasavvurundayım.

— Nereye?

— Evime.

— Evinize mi? Fakat niçin, sorabilir miyim?

— Niçin mi? Çünkü evde birçok acele işlerim var.

Nadejda Alekseyevna, Vladimir'in yüzüne baktı:

— Siz bu kadar intizamı seven bir insan mısınız?

Vladimir Sergeyiç:

— Öyle olmaya çalışıyorum, dedi, müspet çalışmaya dayanan zamanımızda, her dürüst insan, müspet ve intizamlı olmalıdır.

İpatov, öteden söze karıştı:

— Gayet doğru, öyle değil mi, İvan İlyiç?

İvan İlyiç, hiç sesini çıkarmadı, sadece bir baktı. Onun yerine, Yegor Kapitoniç cevap verdi:

— Evet, öyle...

Nadejda Alekseyevna:

— Çok yazık, dedi, burada bize bir *"jeune premier"* lazım. Komedilerde oynayabilir misiniz?

— Kabiliyetimi bu sahada hiç denemedim.

— Fakat iyi oynayacağınıza eminim. Duruşunuz şöyle, nasıl diyelim, azametli. Bu da, bugünkü *jeune premier*'ler için çok lüzumludur. Biraderimle birlikte, burada bir tiyatro kurmak istiyoruz. Fakat yalnız komedi değil, daha birçok şeyler oynayacağız; dram, bale, hatta trajedi... Meselâ bizim Mariya, Kleopatra veya Teodora olamaz mı? Kendine şöyle bir bakın!

Vladimir, dönüp baktı. Mariya Pavlovna, başını kapıya dayamış, kollarını göğsü üzerinde kavuşturmuş, düşünceli düşünceli uzaklara bakmaktaydı. Bu anda, düzgün endamıyla, gerçekten eskiçağ heykellerini andırıyordu. Nadejda'nın son sözlerini işitmemişti; Fakat bütün gözler birdenbire kendisine çevrilince, meseleyi anladı ve kızararak, hemen salona gitmek istedi. Nadejda Alekseyevna, atılarak onun elini yakaladı ve bir kedi yavrusu sokulganlığı ile Mariya'yı kendine doğru çekti, erkek elini andıran elini öptü. Mariya'nın yüzü büsbütün kızardı.

— Nadya, sen hep böyle yaramazlık edersin, dedi.

— Senin hakkında söylediklerim doğru değil mi? Herkesi şahit gösterebilirim. Eh, hadi sıkılma; bir daha yapmam.

Sonra tekrar Vladimir'e döndü:

— Ne yazık ki gidiyorsunuz. Bizim başka bir *jeune premier*'imiz var, kendisi de istekli ama ne yapalım ki pek iyi oynayamıyor.

— Kim olduğunu öğrenebilir miyim?

— Şair Bodriyakov. Bir şair, nasıl *jeune premier* olur? Bodriyakov, bir defa çok kötü giyiniyor. Sonra hicviye yazdığı halde, kadınlar karşısında çok sıkılgan; hatta bana karşı bile çekingen. Bir elini daima başından yukarı kaldırarak bir şeyler fısıldar durur. Ne söylediği anlaşılmaz. Siz söyleyin, mösyö Astahov, bütün şairler hep böyle mi olur?

— Ben hiçbir şairle tanışmadım doğrusu, tanışmak da istemedim.

— Ha, evet, siz pozitivist bir adamsınız. Ne yapalım, öyleyse Bodriyakov'u alacağız, çaresiz, öteki premier'ler daha fena. O, hiç olmazsa rolünü ezberler. Mariya ise, trajedi rollerinden başka, primadonna vazifesini de üzerine alır. Mösyö Astahov, onun nasıl şarkı söylediğini hiç dinlediniz mi?

Vladimir Sergeyiç, gülümsedi:

— Hayır, söylediğini bile bilmiyordum.

Mariya Pavlovna, memnuniyetsizlikle:

— Nadya, dedi, bugün sana bir şeyler oldu.

Nadejda, yerinden fırladı:

— Mariya, Allah aşkına, bize bir şarkı söyle. Söylemedikçe peşini bırakmam, canım Mariya'cığım... Misafiri eğlendirmek için ben kendim bile söylerdim; fakat ne yapayım ki, sesim güzel değil, bilirsin. Ama sana piyanoda çok iyi eşlik edeceğim.

Mariya Pavlovna, sesini çıkarmadı. Sonra:

— Senden kurtuluş yok, dedi, şımarık bir çocuk gibi, her hevesini yaptırmaya alışmışsın. Neyse, söyleyeceğim.

Nadya, ellerini çırptı:

— Bravo, bravo! Haydi baylar, hep salona geçelim.

Sonra, Mariya'ya dönerek:

— Kapris meselesine gelince, alacağın olsun! Başkaları yanında benim zayıf taraflarımı söylüyorsun demek... Yegor Kapitoniç, zevceniz Matrena Markovna da sizi böyle başkaları yanında mahcup eder mi?

Yegor Kapitoniç, mırıldandı:

— Matrena Markovna, çok muhterem bir hanımdır. Ancak, tavır ve hareket bahsinde, biraz...

Nadejda, onun sözünü kesti:

— Neyse, gidelim, dedi ve salona girdi...

Diğerleri de onu takip ettiler. Nadejda, şapkasını bir tarafa fırlatarak, piyanonun başına geçti. Mariya, biraz ötede, duvarın yanında durdu.

Nadejda, bir an düşündükten sonra:

— Mariya, dedi, bize "Delikanlı tarla eker" halk türküsünü söyle.

Mariya Pavlovna, söylemeye başladı. Sesi berrak ve kuvvetliydi; kırıtmadan, sade ve güzel söylüyordu. Dinleyenler, büyük bir ilgiyle takip ediyorlardı. Vladimir, hayranlığını saklamadı, Mariya şarkıyı bitirdikten sonra, genç kıza yaklaşarak, bu kadar güzel söyleyeceğini ümit etmediğini bildirdi.

Nadejda, söze karıştı:

— Bakın daha neler olacak, dedi, sonra, Mariya'ya döndü:

— Mariya, sizin Ukraynalı ruhunuzu okşayacağım; şimdi, bize halk türkülerinden "Orman boyunca" şarkısını söyle.

Bunu işiten Vladimir, Mariya'ya sordu:

— Siz Ukraynalı mısınız?

Genç kız:

— Evet, orada doğdum, dedi ve şarkıyı söylemeye başladı... İlkin kayıtsız söylüyordu; fakat hüzünle karışık coşkun memleket havası gittikçe kızı sarmaya ve sürüklemeye başladı; yanakları kızardı, gözleri parladı ve sesi daha heyecanlandı.

Şarkı bitince, Nadejda piyanoya eğilerek:

— Aman Yarabbi, ne kadar da güzel söyledin. Ne yazık ki, biraderim burada değil.

Mariya Pavlovna, gözlerini indirdi ve dudaklarında, her zamanki acı tebessüm belirdi.

Ipatov, öteden:

— Bir şeyler daha söyleseniz... dedi.

Vladimir Sergeyiç, onu destekledi:

— Evet, lütfedersiniz.

Mariya:

— Mazur görün, bugün artık söyleyemem, diyerek odadan çıktı.

Nadejda, Mariya'nın arkasından baktı. Önce biraz düşündü, sonra gülümsedi ve tek parmakla, piyanoda deminki halk havasını çalmaya başladı; sonra, birdenbire, güzel bir polkaya geçti ve onu bitirmeden, birkaç coşkun nağmeden sonra piyanoyu kapattı ve kalktı.

— Ne yazık ki, dans edecek kimse yok, dedi, hiç de fena olmazdı.

Vladimir Sergeyiç, Nadejda'ya yaklaştı:

— Mariya Pavlovna'nın sesi çok güzel, çok içten söylüyor, dedi.

— Musikiyi sever misiniz?

— Evet, çok.

— Hem böyle bilgin bir adamsınız, hem de musikiyi seviyorsunuz...

— Benim bilgin olduğumu ne bildiniz?

— Ha, affedersiniz; pozitivist olduğunuzu hep unutuyorum... Mariya acaba nereye gitti? Siz durun, ben gidip bir bakayım, diyerek, salondan fırladı.

Ipatov, Vladimir Sergeyiç'e yaklaştı:

— Görüyorsunuz ya, tam bir fırdöndü... Fakat çok iyi kalplidir. Ne kadar iyi bir tahsil gördüğünü tasavvur edemezsiniz. Bütün dilleri biliyor. Eh, elbet öyle olacaktı, zengin adamlar...

Vladimir, dalgın dalgın:

— Evet, dedi, çok sevimli bir kız. Karınızın da memleketi Ukrayna idi, değil mi?

— Evet, rahmetli karım, hemşiresi Mariya gibi, Ukraynalıydı. Eşim, doğrusunu isterseniz, Rusçayı çok iyi bilmekle beraber, temiz konuşamıyordu, hatta yanlış konuşurdu. Mariya ise, daha çocukken memleketinden çıkmıştı. Fakat Ukrayna kanı, kendisini belli ediyor, değil mi?

Vladimir Sergeyiç:

— Hayret edilecek derecede güzel söylüyor, dedi.

— Evet, gerçekten fena değil. A, bize çay bile getiren yok... genç bayanlar nereye gittiler acaba? Çay zamanı gelmiştir.

Bayanlar, biraz geç dönmüşlerdi. Bu sırada çay takımları da geldi, masa hazırlandı. Ipatov'un çağırması üzerine, iki genç bayan, beraber yürüyerek geldiler. Mariya Pavlovna, masanın başına geçerek, çay dağıtmaya başladı. Nadejda Alekseyevna ise, taraçanın kapısına giderek, bahçeyi seyre daldı. Parlak yaz gününden sonra, açık ve sessiz bir gece başlıyordu. Ufukta henüz kırmızılık vardı. Geniş havuzun düz bir ayna gibi görünen parlak, derin kırmızı sathına, akşamın gümüş loşluğu içine, engin gökyüzü, yana yıkılmış ve koyulaşmış gibi gözüken ağaçlar ve köşk aksetmekteydi. Hiçbir ses işitilmiyordu, etrafı sessizlik kaplamıştı.

Nadejda, bu sırada kendisine yaklaşan Vladimir'e bu manzarayı gösterdi:

— Bakın etraf ne güzel. Şurada, gölcüğün suları içinde bir yıldız parlıyor; tam yanında da, evin penceresinden akseden ışık yanıyor; birisi kırmızı,

birisi altın renginde.

Sonra ilâve etti:

— İşte büyük anne de geliyor.

Leylâkların arasından, iki hizmetçinin çekmekte olduğu küçük bir el arabası göründü. İçinde, sımsıkı örtünmüş, kamburu çıkmış, başı göğsü üzerine sarkmış ihtiyar bir kadın oturuyordu. Beyaz başlığının kenarındaki danteller, kurumuş ve buruşmuş yüzünü hemen hemen tamamıyla kaplamıştı. El arabası, taraçanın önünde durdu. Ipatov, salondan dışarıya fırladı; iki kız çocuğu da, arkasından koştular. Çocuklar, bütün akşam, fare yavruları gibi odadan odaya geçiyorlardı.

Ipatov, ihtiyar kadını karşıladı:

— Akşamınız hayrolsun, anneciğim, dedi, nasılsınız?

İhtiyar kadın, zorlukla ve boğuk bir sesle cevap verdi:

— Sizleri görmeye geldim. Bak ne güzel bir akşam. Bütün gün uyudum, bacaklarım tutuldu. Ah şu bacaklarım! İşe yaramıyor, yalnız ağrıyor.

— Anneciğim, müsaade buyurun, size komşumuz Vladimir Sergeyiç Astahov'u takdim edeyim.

İhtiyar kadın, iri, siyah, fakat sönük gözleriyle Astahov'a baktı:

— Oğlumu sevmenizi dilerim. İyi bir insandır; kendisine elimden gelen tahsil ve terbiyeyi verdim... Yani, bir kadının elinden geldiği kadar... Şimdiki halde, biraz kararsız; ümit ederim, ileride daha iyi olur, olmak sırası da gelmiştir...

Sonra, gözü Nadejda'ya ilişti:

— Siz misiniz Nadya, dedi.

— Evet, benim, büyükanneciğim.

— Maşa çay mı dağıtıyor?

— Evet büyükanneciğim.

— Başka kimler var?

İvan İlyiç'le Yegor Kapitoniç.

— Matrena Markovna'nın kocası mı?

—Evet, büyükanneciğim.

İhtiyar kadın, dudaklarını oynattı.

— Eh, pekâlâ. Baksana, Mihayil, ben şu muhtarı bir türlü göremiyorum; çok işlerim var, söyle yarın erkence gelip beni görsün. Bakıyorum, bensiz işleriniz pek düzgün gitmiyor... Eh, neyse, yoruldum. Beni götürün.

Sonra, Vladimir Sergeyiç'e dönerek:

— Allah'a ısmarladık, bayım, dedi, isminizi unuttum, ihtiyar bir kadının kusuruna bakmazsınız. Sizler de, torunlarım, rahatsız olmayın. Aklınız hep koşmakta. Oturun da derslerinize çalışın, anladınız mı? Maşa sizi şımartıyor. Eh, gidelim...

İhtiyar kadının güçlükle dik tuttuğu başı, tekrar göğsü üzerine düştü.

El arabası, yavaşça hareket etti.

Vladimir Sergeyiç, İpatov'a sordu:

— Anneniz kaç yaşında?

— Yetmiş üç yaşına girdi. Bacakları tutulalı da, yirmi altı yıl oluyor. Babam öldükten biraz sonra tutulmuştu. Vaktiyle güzel kadındı.

Herkes susmuştu.

Nadejda Alekseyevna, birdenbire irkildi.

— Ay, yanımdan bir yarasa geçti galiba... Ne korkunç bir şey!..

Acele salona girdi. Sonra:

— Mihayil Nikolayeviç, dedi, eve dönmeliyim, vakit geldi. Atımın hazırlanmasını emir buyurun.

Vladimir Sergeyiç de müsaade istedi:

— Ben de gideyim.

Ipatov, itiraz etti:

— Yok, canım, nereye? Geceyi burada geçirin. Nadejda Alekseyevna, ancak iki kilometrelik bir yol gidecek. Fakat sizin yolunuz, tam on iki kilometre. Siz de, Nadejda Alekseyevna, acele etmeyin, ayın doğmasını bekleyin; neredeyse doğar. Daha aydınlık olur...

Nadejda:

— Olur, dedi, çoktan beri ay ışığında gezmedim.

Ipatov, tekrar Vladimire döndü:

— Nasıl, geceyi bizde geçirecek misiniz? diye sordu.

— Bilmem ki... Rahatsız etmiş olmayayım...

— Hayır, lütfetmiş olursunuz!.. Size hemen oda hazırlatalım.

Biraz sonra, mumlar yakıldı, çay geldi ve Ipatov ile Yegor Kapitoniç, preferans oynamaya oturdular. Uysal da, sessizce onların yanına yerleşti. Nadejda Alekseyevna:

— Ay ışığında ata binmek çok hoş olur, dedi, hele orman içerisinde fındık ağaçları arasından geçmek, pek zevklidir... Hem korkunç, hem zevkli. Ormanda, aydınlıkla karanlık arasındaki oyun, acayip bir şeydir; sanki birisi arkanızdan geliyor veya önünüzden gidiyormuş gibi oluyor...

Vladimir, halden anlar bir tebessümle mukabele etti.

Nadejda, anlatmaya devamla:

— Bir de, şöyle bir şey var, dedi, ılık, karanlık ve sessiz bir gecede, orman kenarında hiç oturdunuz mu? Bana öyle geliyor ki, sanki iki adam arkanızda ve tam kulağınızın dibinde, çok hafif bir sesle hararetli hararetli münakaşa ediyorlar...

İpatov, öteden söze karıştı:

— Bu, kanın dolaşmasından ileri gelen bir uğultudur.

Vladimir Sergeyiç, genç kıza:

— Çok şairce anlatışınız var, dedi, çok canlı.

Nedejda, gözlerini kaldırdı:

— Öyle mi diyorsunuz? Fakat bu tasvirlerim, Mariya'nın hoşuna gitmez.

— Niçin? Mariya Pavlovna şiir sevmez mi?

— Hayır, sevmez. Bunun uydurma, asılsız bir şey olduğu fikrindedir. Bu sebepten sevmez.

— Acayip bir sebep doğrusu. Uydurma olmasın da ne olsun?

— Böyle olmazsa, mevzu icat edenler ne yapar?

— Haydi, bakınız şimdi!.. Şiiri herhalde siz de sevmezsiniz.

— Bilâkis!.. Şiir güzel olursa, mana ve fikir ifade ederse, elbette severim.

Mariya Pavlovna kalktı.

Nadejda Alekseyevna, süratle atıldı:

— Nereye gidiyorsun Maşa? dedi.

— Çocukları yatırayım. Saat dokuz oldu.

— Sensiz yatamazlar mı?

Mariya, cevap vermeden, çocukların elinden tutarak çıktı.

Nadejda, Vladimir’e izahat verdi:

— Mariya'nın keyfi bugün yerinde değil, dedi ve sesini alçaltarak ilâve etti: Ben sebebini de biliyorum. Fakat geçer.

Vladimir Sergeyiç, sözü değiştirdi:

— Bu kışı nerede geçirmek tasavvurunda olduğunuzu sorabilir miyim?

— Belki burada, belki de Petersburg'da. Zannedersem, Petersburg'da canım sıkılır.

— Petersburg'da canınız mı sıkılır! Aman nasıl olur, lütfedin!

Vladimir Sergeyiç de, başkent hayatının bütün rahatlığını, iyiliğini ve zevklerini anlatmaya başladı. Nadejda, gözünü ondan ayırmadan, dikkatle dinliyordu. Vladimir'in yüzünü inceler gibi bir hali vardı ve ara sıra, kendi kendine gülümsüyordu. Sonra, fikrini söyledi:

— Görüyorum, natıkanız çok kuvvetli. Bu gidişle kışı Petersburg'da geçireceğiz.

— Pişman da olmazsınız!

— Ben hiç pişman olmam, zahmetine değmez. Meselâ, bir budalalık ettim mi, onu çabucak unutmaya çalışırım... işte bu kadar!

Vladimir, biraz sustuktan sonra, Fransızca sordu:

— Müsaadenizle bir şey sorayım: Mariya Pavlovna ile çoktan beri mi tanışıyorsunuz?

Nadejda, güldü ve suale, sualle mukabele etti:

— Müsaadenizle bir şey sorayım: bu suali bana niçin Fransızca sordunuz?

— Bilmem... Ayrıca bir sebebi yok.

Nadejda, gene güldü:

— Hayır, pek o kadar eskiden değil. Fakat çok dikkate değer bir kız, değil mi?

Vladimir, dişlerinin arasından:

— Çok orijinal, dedi.

— Bu tabir, sizin gibi pozitivist bir adamın ağzında, acaba bir takdir midir? Zannetmem. Hatta ben bile size orijinal görünüyorum.

Sonra, yerinden kalkarak, açık pencereden baktı:

— Herhalde ay doğmuştur, dedi, gürgenler üzerine ışık aksediyor. Gitmem lâzım. Gideyim de şu Güzeli eyerlemelerini söyleyeyim.

Tam bu sırada, Nadejda'nın seyisi kazak çocuğu, bahçenin gölgeliğinden taraçanın aydınlığına çıkıverdi:

— Atınız eyerlenip hazırlanmıştır, dedi.

— Ya, öyle mi, çok güzel. Mariya!.. Neredesin, gel de vedalaşalım.

Mariya, yandaki odadan göründü. Erkekler de, oyun masasından kalktılar. Ipatov:

— Demek hemen gidiyorsunuz? diye sordu.

— Evet, vakittir.

Nadejda, bahçe kapısına doğru yürüdü.

— Bakınız nasıl bir gece, dedi, yüzünüzü şöyle bir geceye veriniz, âdeta nefes aldığını hissedeceksiniz. Hem de ne güzel kokuyor!.. Bütün çiçekler

uyanmış... Onlar uyanırken, biz de uyumaya hazırlanıyoruz...

Sonra, Mariya'ya döndü:

— Mariya, dedi, senin şiir sevmediğini, Vladimir Sergeyiç'e söyledim. Eh, şimdilik hoşça kalınız. Atımı getirmişler.

Nadejda, çevik adımlarla taraça merdivenlerini inerek, hafif bir hareketle atına atladı: — yarın görüşürüz — diyerek, kamçı ile atın boynuna dokundu, su arkına doğru koşturdu. Kazak çocuğu da, tırısla onu takip etti.

Evde kalanlar, genç kızın arkasından bakıyorlardı.

Nadejda'nın sesi, gürgen ağaçlarının arasından:

— Yarın görüşürüz! dedi.

Nal sesleri, bir müddet sonra, yaz gecesinin sessizliği içerisinde kayboldu.

İpatov, içeriye girelim, dedi:

— Açık hava pek hoş ama dedi, oyunumuzu da bitirmemiz lâzım.

Teklifi kabul edildi, içeriye girdiler.

Vladimir Sergeyiç, Mariya'ya, niçin şiiri sevmediğini sordu.

Mariya, isteksiz isteksiz cevap verdi:

— Her nedense sevmiyorum.

— Belki az şiir okudunuz da ondan.

— Hiç okumadım, başkaları bana okudu.

— Hiçbirini de beğenmediniz mi?

— Hiçbirini!..

— Puşkin'in şiirleri de hoşunuza gitmedi mi?

— Puşkin'i bile beğenmedim.

— Neden acaba?

Mariya, cevap vermedi. Ipatov, oturduğu sandalyenin üzerinde dönerek, saf bir gülümseme ile Mariya'nın değil şiir, şeker bile sevmediğini ve umumiyetle bütün tatlı şeylerden hoşlanmadığını söyledi.

Vladimir, itiraz etti:

— Fakat hiç de tatlı olmayan şiirler de vardır, dedi.

Mariya, sordu:

— Meselâ hangisi?

Vladimir Sergeyiç, kulağının arkasını kaşıdı ve düşündü. Ezbere, hem de tatlı olmayan herhangi bir şiiri hatırlayamadı. Nihayet, buldu:

— Bakın, meselâ Puşkin'in "Ançar" adlı şiirini bilir misiniz? Buna artık kimse tatlı bir şiir diyemez.

Mariya, düşünceli düşünceli:

— Öyleyse okuyun, dedi.

Vladimir, önce tavana baktı, kaşlarını çattı ve kendi kendine biraz prova yaptıktan sonra, "Ançar" şiirini okumaya başladı.

Mariya, daha ilk dörtlükte hafifçe gözlerini kaldırdı. Vladimir şiiri okuyup bitirdikten sonra, genç kız, gene hafif bir sesle:

— Lütfen bir daha okuyun, dedi...

— Demek hoşunuza gitti.

— Bir daha okuyunuz.

Vladimir, "Ançar" şiirini bir daha tekrar etti. Mariya, yerinden kalkarak yandaki odaya geçti ve biraz sonra, elinde kalem, kâğıt ve mürekkeple döndü. Vladimir'e:

— Bunu lütfen benim için yazınız, dedi.

Vladimir, derhal kalemi aldı:

— Büyük bir memnuniyetle, dedi, Fakat bu şiiri bu kadar beğenmenize de hayret ettiğimi itiraf ediyorum... Bu şiiri, tatlı olmayan bir şiire misal diye size okudum.

Ipatov, bu defa da söze karıştı:

— Ben de bu fikirdeyim... İvan İlyiç, bu işe siz ne dersiniz?

İvan İlyiç, her zamanki gibi, bir şey söylemeden İpatov'un yüzüne baktı.

Vladimir Sergeyiç, son satırı da yazıp bitirdikten sonra, bir nida işareti koydu:

— Buyurun, tamam, dedi.

Mariya Pavlovna, teşekkür etti, yazılı kâğıdı alıp çıktı.

Yarım saat sonra, akşam yemeği verildi ve bir saat sonra da, misafirler odalarına çekildiler. Vladimir Sergeyiç, birkaç defa Mariya ile konuşmaya teşebbüs etti; fakat genç kızla anlaşmak çok güçtü ve Vladimir'in hikâyeleri, onu pek o kadar ilgilendirmiyor gibiydi. Vladimir, yatağına girdikten sonra, hem Mariya'yı hem de Nadejda'yı uzun uzun düşündü. Tam uyumak üzereyken, Matrena Markovna'nın kocası Yegor Kapitoniç'in sesi gelmeye başladı; Yegor Kapitoniç, soyunmuş, yatağına girmiş olduğu halde, uzun zaman uşağıyla konuştu ve ona boyuna nasihat verdi. Söylediği her kelime, Vladimir'in odasından işitiliyordu, çünkü iki odayı birbirinden yalnız ince bir tahta bölme ayırıyordu.

Yegor Kapitoniç, ağlar gibi bir sesle, uşağıyla konuşuyordu:

— Şu mumu göğsünün önünde tut, öyle tut ki yüzünü görebileyim. Beni ihtiyarlattın seni insafsız adam, ihtiyarlattın.

Hizmetçi, boğuk ve uyku sersemi bir sesle, itiraz ediyordu:

— Lütuf buyurunuz Yegor Kapitoniç, ben ne yaptım da sizi ihtiyarlattım?

— Ne mi yaptın? Dur söyleyeyim ne yaptığını... Bak, meselâ kaç defa sana söyledim: Mitka, kuzum, bir yere misafir giderken, her şeyden iki kat al ve bilhassa, ikişer kat çamaşır almayı unutma, dedim. Hey, mumu doğru tut!.. Hah, öyle... Tembih ettiğim, halde, sen ne yaptın, aldın mı?

— Neyi?

— Neyi mi? Ey, yarın ben ne giyeceğim?

— Bugün giydiğinizi bayım.

— Beni ihtiyarlattın, mahvettin, zalim herif... Bugün sıcaktan ne yapacağımı bilemiyordum. Hey, mumu doğru tutsana!.. Hem de ben konuşurken öyle mahmurlaşma!..

— Matrena Markovna da öyle emir buyurdular. Dediler ki, beraber aldıklarınız idare eder, fazlasına ne lüzum var. Eşya boşuna yıpranıp duruyor, dediler

— Yok bilmem Matrena Markovna... Bu iş kadın işi mi ki buna da karışıyor? Öf, beni ihtiyarlattınız, kanımı kuruttunuz!..

— Yahim de aynı şeyi söylemişti, almayın demişti...

— Ne dedin, ne dedi?..

— Dedim ki Yahim de fazla almayın demişti.

Yegor Kapitoniç, uşağı azarladı:

— Yahim Yahim... yok bilmem ne... ömrümü törpülediniz, zalim herifler... Rusça konuşmasını da bilmiyorsunuz. Yahim, Yahim... bu da ne demek...

Yefim desenize, neyse. Bu ismin esası, Yunancadan gelir, anlıyor musun? Aslı, Eftim'dir. Şu mumu göğsünün önünde tutsana... Hadi, çabuk söylerken, diyelim ki Yefim olsun; fakat şu Yahim ne oluyor?.. (Yegor Kapitoniç, Ya hecesi üzerinde bilhassa durdu). Öff, ömrümü tükettiniz!.. Mumu göğsünün önünde tut diyorum sana!..

Böylece, Yegor Kapitoniç, uzun uzun uşağına akıl öğretmeye devam etti. Vladimir Sergeyiç'in odasından gelen ahlara, öksürmelere ve diğer sabırsızlık alâmetlerine hiç aldırış etmiyordu.

Nihayet, Mitka'yı serbest bıraktı ve uyudu. Fakat Vladimir Sergeyiç, gene rahata kavuşamadı: Yegor Kapitoniç, çok yüksek sesle horluyordu; kalın ve ince sesler, ıslıklar, iniltiler, birbirine karışmış, gürültüden neredeyse bölme çökecekti. Vladimir, ağlayacak hale gelmişti... Kendisine verilmiş olan oda, çok sıcaktı ve üzerindeki yorgan, vücudunu boğucu bir hararetle kaplamıştı.

Ne yapacağını bilemeyen Vladimir, nihayet kalktı ve pencereyi açarak gecenin serinliğini alabildiğine içine çekmeye başladı. Pencere, bahçeye bakıyordu. Gökyüzü berraktı ve tam doğmuş ay, bazen parlak bir daire halinde gölcüğe aksediyor, bazen de, dalgalanan suyun içinde, eğrilmiş bir altın tepsi gibi, parlak çizgiler meydana getiriyordu. Vladimir Sergeyiç, birdenbire, bahçedeki yolda bir kadın gölgesi gördü. Dikkatle bakmaya başladı ve Mariya Pavlovna'yı fark etti. Kızın yüzü, ay ışığında solgun görünüyordu. Mariya, hareketsiz duruyordu. Birdenbire, bir şeyler söylemeye başladı. Vladimir, başını yavaşça ileriye uzattı. Kulağına şu iki mısra geldi:

Ve o insan, kendi hemcinsini,

Hakimane bir bakışla Ançar'a gönderdi...

Vladimir, kendi kendine:

— Bak, işte şiir tesirini gösterdi, dedi.

Dikkatini bir kat daha artırarak dinlemeye devam etti. Fakat Mariya, biraz sonra sustu ve yüzünü, Vladimir'in bulunduğu tarafa çevirdi. Vladimir, onun iri, koyu gözlerini, kaşlarının sert çizgilerini, dudaklarını fark etti.

Mariya, birdenbire irkildi ve dönerek, yüksek akasyaların bir set gibi uzayan gölgeleri içerisine dalıp kayboldu...

Vladimir, uzun zaman pencerenin önünde durdu. Sonra, tekrar gidip uzandı, fakat hemen uyuyamadı.

Yatakta, bir taraftan öbür tarafa dönerek düşünüyordu:

— Bu kız, çok acayip bir mahlûk. Bir de, taşrada dikkate değer bir şey bulunmadığını söylerler... Hiç de öyle değil! Bahçede gece ne yaptığını yarın kendisinden sorayım.

Yegor Kapitoniç, yandaki odada horlamaya devam ediyordu.

III

Vladimir Sergeyiç, ertesi sabah oldukça geç kalktı ve yemek salonunda hazırlanmış olan çay ve kahvaltıdan sonra, ihtiyar Ipatov'un ısrar ve itirazlarına rağmen, köydeki idari işlerini bitirmeye gitti. Mariya Pavlovna da çay masasına oturmuştu; fakat Vladimir, kızın gece gezintisi hakkında bir şey sormaya lüzum görmedi. Vladimir, olağanüstü fikir ve tahminler üzerinde iki gün üst üste durmayı ağır bir yük sayan adamlardandı. Şiir hakkında konuşurken bile, bu şairane hal, kendisini çabucak yorardı. Vladimir, öğle yemeğine kadar bütün vaktini, tarlalarda geçirdi ve dönünce, büyük bir iştah ile yemeğini yedikten sonra yatıp uyudu. Uyandığı zaman, korucunun hesaplarını tetkike başladı; fakat ilk sahifeyi bile bitirmeden, arabasını hazırlattı ve Ipatovka'ya gitti. Bu da gösteriyor ki, pozitivist insanların da yürekleri taştan değildir ve onlar da, diğer fâniler gibi, can sıkıntısını, sevmezler.

Su bendine vardığı zaman, köşkten gelen bir musiki duydu.

Ipatov'un köşkünde, hep bir ağızdan, Rus halk türküleri söylüyorlardı. Sabahleyin orada bırakmış olduğu bütün kalabalığı, tekrar taraçada buldu. Nadejda Alekseyevna da onların arasındaydı ve bütün bu kalabalık, otuz iki yaşlarında, esmer, siyah saçlı, siyah gözlü, kadife ceket giymiş, boynuna gelişigüzel bir kırmızı mendil sarmış, elinde bir gitar tutmakta olan bir

erkek etrafına toplanmıştı. Bu zat, Nadejda Alekseyevna'nın biraderi Piyotr Alekseyeviç Veretiyev'di.

İhtiyar İpatov, Vladimir'i görünce, sevinçle haykırarak karşılamaya koştu, misafiri Veretiyev'in karşısına getirip takdim etti. Astahov, yeni tanıştığı Veretiyev ile selâmlaşıp hal hatır sorduktan sonra Veretiyev'in hemşiresini hürmetle selâmladı.

Ipatov:

— Bakınız, Vladimir Sergeyiç, dedi, biz burada köylüler gibi şarkı söylüyoruz.

Sonra, Veretiyev'i göstererek ilâve etti:

— Piyotr Alekseyeviç, bilseniz ne kadar güzel şarkı söyler. Bir kere dinleyin de görün!

Vladimir:

— Çok memnun olurum, dedi.

Nadejda, hemen teklifte bulundu:

— Koromuza iştirak etmez misiniz?

— Bütün ruhumla arzu ederim, fakat sesim yok ki.

— Oo, zararı yok! Bakın, Yegor Kapitoniç de iştirak etti, ben de ettim... Bütün mesele, sesleri çoğaltmak. Buyurun oturun. Sen de, kardeşim, başla bakalım!

Veretiyev, gitarını akort ederek:

— Acaba hangi havayı çalsak? diye sordu ve birdenbire durarak, yanında oturmakta olan Mariya'ya baktı:

— Şimdi zannedersem sıra sizde, dedi.

Mariya Pavlovna, itiraz etti:

— Hayır, siz söyleyin.

Vladimir Sergeyiç, bir şarkı teklif etti:

— Volga diye bir şarkı vardır...

Veretiyev:

— Onu sona saklıyoruz, dedi.

Sonra gitarının tellerine vurarak, "Gün batarken" şarkısını tutturdu.

Güzel, canlı, şen söylüyordu. Şarkı söylediği zaman, erkek güzeli ve zaten manalı olan yüzü bir kat daha canlanıyordu. Söylerken, bazen omzunu oynatıyor, birdenbire telleri eliyle kapatıyor, kolunu kaldırıyor ve kıvırcık saçlarını sallayarak, şahin bakışlarını etrafa gezdiriyordu. Moskova'da, birkaç defa, meşhur İlya'yı dinlemiş, onun tarzını benimsemişti. Koro, hep bir ağızdan ona refakat ediyordu. Mariya’nın sesi, bu sesler ırmağı içerisinde, ayrı bir akıntı olarak beliriyordu; bu akıntı, sanki hepsine hâkimdi, onları arkasından sürüklüyordu. Fakat yalnız söylemek istemiyordu ve şarkı bitinceye kadar, korobaşı vazifesini, Veretiyev yaptı.

Daha birçok şarkılar söylediler.

Bu sırada, akşamla birlikte, fırtına yaklaşmaktaydı. Zaten öğleden beri, hava boğucuydu, uzaklardan gök gürültüsü işitiliyordu. Birdenbire, uzun zamandan beri bir kurşun parçası gibi tam ufuk üzerinde durmakta olan büyük bir bulut, genişleyerek, ağaçların tepesinden belirdi. Yaklaşmakta olan fırtınanın tesiriyle gittikçe daha çok sarsılan boğucu havada, ansızın, rüzgâr çıktı ve yaprakları hışırdatarak gelip geçtikten sonra tekrar uzun uzun inledi. Zemini saran loşluk, batmakta olan güneşin son akislerini de süratle boğmuştu... Yekpare bulutlar, yerlerinden kopmuş cisimler gibi, gökyüzünde birbirini kovalıyorlardı. Yağmur damlamaya başladı. Kızıl bir ateş şeridi halinde çakan şimşeğin arkasından, tok ve ağır bir gök gürültüsü işitildi.

İhtiyar Ipatov:

— Gidelim, dedi, yoksa ıslanırız.

Herkes yerinden kalktı. Yalnız Veretiyev:

— Şimdi, son bir şarkı dinleyin de öyle, dedi, eli ile gitarın tellerine vurarak, gür sesle bir halk havasını söylemeye başladı: "Evciğim, ah, benim yeni evciğim".

Koro, birden coşarak, hep bir ağızdan: "Yeni evciğim, gürgen evciğim" diye gürledi. Tam bu sırada, yağmur bütün şiddetiyle boşanmaya başladı; fakat Veretiyev, şarkıyı sonuna kadar söyledi. Ara sıra boğuk gök gürültüleriyle bastırılan şarkı, bu gürültü ve yağmur sesi arasından, bir kat daha şen şakrak duyuluyordu. Nihayet, koronun sesi, son defa bir daha gürledi ve bütün kalabalık, gülüşerek taraçadan salona koştu. En çok gülen de yağmur damlalarını elbiseleri üzerinden silken İpatov'un kızlarıydı. Ipatov, bir tedbir olmak üzere, pencereleri ve kapıları kapattırdı. Yegor Kapitoniç, onun bu hareketini beğendi ve Matrena Markovna'nın da fırtına esnasında her yeri kapattırdığını, havadaki elektriğin boş kalan aralıklara daha çok nüfuz ettiğini söyledi. O anlatırken, İvan İlyiç Bodriyakov, gözlerini açmış dinliyordu ve çekilirken bir sandalyeyi devirdi. Sık sık böyle ufak kazalar yapardı...

Fırtına çok çabuk geçti. Yeniden açılan kapı ve pencerelerden içeriye güzel kokulu, nemli bir hava doldu. Bu esnada çay getirildi. İhtiyarlar, çaydan sonra tekrar oyun masasında oturdular. İvan Îlyiç, her zaman olduğu gibi, oyuncuların yanına yerleşti. Vladimir Sergeyiç de, pencerenin yanında Veretiyev'le oturmakta olan Mariya Pavlovna'ya yaklaştı, fakat Nadejda, müdahale ederek, Vladimir'i yanına çağırdı, derhal hararetle Petersburg'tan, oradaki hayattan bahsetmeye başladı. Nadejda, başkent hayatını şiddetle tenkit ediyor, Vladimir de müdafaaya çalışıyordu. Nadejda, anlaşılan, Vladimir'i oyalamak, onu yanında tutmak istiyordu.

Veretiyev, yerinden kalkarak geldi:

— Münakaşa ettiğiniz nedir? diye sordu.

Yürürken, sağa sola sallanıyordu; bütün hareketlerinde bir nevi lâkaytlık ve yorgunluk vardı.

Nadejda, cevap verdi:

— Hep Petersburg üzerinde konuşuyoruz. Vladimir Sergeyiç, başkent hayatını boyuna methedip duruyor.

Veretiyev:

— Evet, güzel şehir, dedi, fakat bana kalırsa, her yer iyidir; elverir ki, iki üç kadınla biraz şarap bulunsun; açık konuştuğum için beni mazur görünüz. Bunlar olduktan sonra, aranacak başka şey yoktur.

Vladimir, itiraz etti:

— Buna hayret ettim doğrusu. Sizce, münevver bir insanın daha başka gayeleri yok mudur?

Veretiyev, onun sözünü kesti:

— Evet, dediğinize iştirak ediyorum; fakat bunlar benim branşım dahilinde değildir. Ben filozof değilim.

Veretiyev, nazik bir adam olduğu halde, böyle söz kesmek âdeti vardı.

Vladimir, cevap verdi:

— Ben de filozof değilim, olmaya niyetim de yok; fakat bu mevzu, başka...

Veretiyev, dalgın bakışlarını hemşiresine çevirdi.

Nadya ise, hafifçe gülümseyerek eğildi, onun kulağına:

— Petruşka, kuzum, dedi, ne olursun, şu Yegor Kapitoniç'in taklidini yap!..

Veretiyev'in yüzü derhal değişti ve hayret edilecek derecede Yegor Kapitoniç'in yüzüne benzedi. Halbuki bu iki adamın yüzleri arasında, hiçbir

benzerlik yoktu. Veretiyev, bütün bu benzerliği, burnunu buruşturmakla, dudaklarının kenarlarını aşağıya sarkıtmakla elde etmişti.

Sonra, Yegor Kapitoniç'in sesini taklit ederek konuşmaya başladı:

— Evet, Matrena Markovna, terbiye bahsinde çok sert bir hanımdır... Fakat herkese örnek olacak bir eştir. Evet, öyledir, bu yolda ne söylesem azdır...

Nadejda, kendini gülmekten zor tutarak ilâve etti:

— Birülev'de oturan bayanlar da her şeyi bilirler!..

Veretiyev, hemen cümleyi tamamladı:

— Ertesi gün her şeyi derhal haber alırlar... Bunu o kadar komik bir şekilde taklit etmişti ki,

Vladimir, kendini tutamayıp güldü.

— Taklit kabiliyetiniz çok büyük, dedi. Veretiyev, elini yüzüne sürerek, yüzüne tabii ifadesini verdi.

Nadejda:

— Evet, dedi, istediğini taklit eder, bu işin ustasıdır.

Vladimir, sordu:

— Beni de taklit edebilir mi? Nadejda, güvenle:

— O, elbette, hem de nasıl eder, bilseniz!..

Bunun üzerine, Astahov, Veretiyev'den rica etti:

— Lütfen, benim de taklidimi yapınız; teklifsizce yapabilirsiniz.

— Siz hemşiremin dediklerine hemen inandınız mı?

Veretiyev, bu cümleyi, Vladimir'in sesini taklit ederek ve bir gözünü hafifçe kırparak söylemişti. Fakat bunu o kadar ince bir maharet ve ihtiyatla yapmıştı ki, yalnız Nadejda farkına varmış ve dudaklarını ısırmıştı.

Veretiyev, devam etti:

— Hemşireme fazla inanmayın; kim bilir hakkımda daha neler söyler!..

Nadejda:

— Bilseniz nasıl bir aktördür, dedi, her rolü oynar. Hem de öyle güzel oynar ki... Hem rejisör, hem suflördür, hatta her şeydir!.. Fakat yazık ki, yakında gidiyorsunuz, göremeyeceksiniz.

Veretiyev, gene aynı tonla, sesine heybet ve azamet vererek:

— Hemşireciğim, bitaraf konuşmuyorsun, dedi, bay Astahov senin için kim bilir neler düşünecek. Seni taşralı bir kız zannedecek.

Vladimir, mahcup oldu:

— Aman, müsaade buyurun, dedi.

Nadejda, tekrar bir şeyler istedi:

— Bak, Petruşka, bize bir sarhoşun nasıl cebinden mendil çıkardığını göster... Daha iyisi, bir çocuğun penceredeki sineği nasıl tuttuğunu ve sineğin nasıl vızladığını taklit et kuzum.

Veretiyev, hemşiresine:

— Sen hakikaten daha çocuksun, dedi.

Fakat gene de, yerinden kalkarak Mariya'nın bulunduğu pencereye gitti ve elini camın üzerine sürmeye başladı; çocuğun nasıl sinek tuttuğunu taklit ediyordu. Sineğin vızıltısını, hayret edilecek bir gerçeklikle aynen taklit etti. Parmaklarının arasında sanki hakiki, canlı bir sinek vardı. Nadejda, odadakiler de hep gülüştüler.

Yalnız Mariya'nın yüzü hiç değişmemişti. Hatta dudakları bile oynamadı. Gözlerini yere dikmiş, oturuyordu... Gözlerini bir an kaldırarak, ciddî ciddî Veretiyev'e baktı, dişleri arasından:

— Kendinizi maskara etmekten ne zevk alıyorsunuz? dedi.

Veretiyev, derhal pencerenin önünden çekildi ve biraz odanın ortasında durduktan sonra taraçaya çıktı, oradan da karanlık bahçeye indi.

Yegor Kapitoniç, yedili kozla karşısındaki oyuncunun elindeki maça asına vurdu:

— Şu Piyotr Alekseyeviç çok şakacı bir adam, dedi, gerçekten şakacı.

Nadejda, yerinden kalkarak yavaşça Mariya'ya yanaştı ve hafif sesle sordu:

— Kardeşime demin ne söylediniz?

Mariya:

— Hiç... diye cevap verdi.

— Ne demek hiç... elbet bir şey söyledin.

— Biraz durduktan sonra, Nadejda, Mariya'nın elinden tutarak kaldırdı, bahçeye çekti:

— Gidelim, dedi.

Vladimir, gitmekte olan iki genç kızın arkasından biraz da hayretle baktı. Kızların kayboluşu, uzun sürmedi; çeyrek sonra döndüler. Piyotr Alekseyeviç de onlarla birlikte içeriye girdi.

Nadejda, kapıdan girerken:

— Ne güzel bir gece, dedi, hele bahçe o kadar hoş ki...

Vladimir, Mariya'ya dönerek:

— Ha, şunu sorayım, dedi, dün gece bahçede gördüğüm siz miydiniz? Bunu sorabilir miyim, Mariya Pavlovna.

Mariya, Vladimir'e çabuk bir nazar attı; Vladimir, devam etti:

— Hatta Puşkin'in Ançar şiirini söylediğinizi bile fark eder gibi oldum.

Veretiyev, hafifçe kaşlarını çatarak, Astahov'a baktı. Mariya, cevap verdi:

— Evet, bahçedeydim. Fakat şiir okumuyordum. Ben hiç şiir söylemem.

— Belki bana öyle geldi. Fakat...

Mariya, soğuk bir tavırla:

— Evet, herhalde size öyle gelmiştir, dedi.

Bu defa Nadejda söze karıştı:

— Şu Ançar dediğiniz nedir?

Astahov, anlattı:

— Bilmiyor musunuz? Puşkin'in eserlerinden: "Çorak ve verimsiz bir toprak"... diye başlar. Hatırladınız mı?

— Hatırlayamadım. Bu Ançar, zehirli bir ağaç mıdır?

— Evet...

— Demek zakkum ağacı gibi... Bak Mariya, bizim balkondaki zakkum ağaçlarını hatırlarsın, ne güzeldi. Uzun, beyaz çiçekleri vardı. Hem de tatlı, insanın içine işleyen, sinsi, hain bir kokusu vardı.

Vladimir:

— Berbat bir koku... diye tekrar etti.

— Evet, berbat bir koku. Neye hayret ettiniz? Bu kokunun tehlikeli, fakat cazip olduğunu söylerler. Fena bir şey, acaba insanı neden cezp eder? Fena bir şey, güzel olamaz mı hiç?

Piyotr Alekseyeviç:

— Hele şu fikirlere bakın! dedi, mevzu, şiirden ne kadar uzaklaştı.

Vladimir, izahat verdi:

— Dün, ben bu şiiri Mariya Pavlovna'ya okudum, o da, çok beğendi.

Nadejda:

— Ah, lütfen okuyun, diye rica etti.

— Başüstüne.

Astahov, Ançar'ı bir daha okudu. Bitirince, Veretiyev:

— Lüzumundan fazla gösterişli! dedi.

— Şiir çok gösterişli mi dediniz?

— Hayır, şiir değil... Affedersiniz ama zannedersem söyleyiş tarzınız pek sade değil, bana öyle geliyor. Fakat aldanmış da olabilirim.

Nadejda, kardeşine hak verdi ve kelimeleri teker teker söyleyerek:

— Hayır, aldanmıyorsun, dedi.

— Evet, anlaşıldı.. Senin nazarında ben her şeyi bilen, her şeyi yapabilen bir dahiyim. Yalnız, maalesef tembelim, değil mi?

Nadejda, başını sallamakla iktifa etti.

Vladimir, biraz gücenmiş gibiydi.

— Bahse giremem, dedi, siz daha iyi bilirsiniz. Bu, benim ihtisasımla ilgili bir şey değil.

Veretiyev, hemen özür diledi:

— Aldanmışım, affedersiniz.

Bu sırada, masadaki oyun da bitmişti. İpatov, yerinden kalkarak, Vladimir Sergeyeviç'e:

— Komşularımızdan Gavrila Stepanoviç Akilin, tertip ettiği baloya lütfen şeref vermenizi sizden rica etmemi söyledi. Çok iyi ve pek muhterem bir adamdır. Balo dediğim de, danslı bir suare, teklifsiz bir toplantı. Davet etmek için bizzat kendisi gelmek istemişti, fakat rahatsız etmekten çekindi.

Vladimir, teşekkür etti:

— Çok memnun oldum. Ama muhakkak eve dönmem lâzım.

— Balo yarın, daha geç olacağını zannetmeyin. Yarın, Gavrila Stepanoviç'in isim günüdür de. Bir günden ne olacak; günlerimizi nerelere harcamıyoruz ki! Fakat kabul ederseniz, çok sevinecek. Gideceğimiz yer buradan on kilometre; müsaade ederseniz, sizi götürürüz.

Vladimir, tereddüt etmekteydi.

— Bilmem ki, nasıl yapalım... Siz gidecek misiniz?

— Bütün aile gideceğiz. Nadejda Alekseyevna, Piyotr Alekseyeviç de gidecekler.

Nadejda:

— Arzu ederseniz, beni şimdiden beşinci kadril dansına bile davet edebilirsiniz, dedi, ilk dört dansa önceden angaje edilmiş bulunuyorum.

— Çok naziksiniz. Mazurkalara da önceden angaje edildiniz mi?

— Durunuz düşüneyim... Hayır, zannedersem edilmedim.

— Şu halde lütfederseniz... şeref duyarım.

— Ha, demek baloya gideceksiniz, Çok iyi. Kabul ettim.

Ipatov, sevindi:

— Bravo, dedi, doğrusu, Vladimir Sergeyeviç, çok minnettar olduk. Gavrila Stepanoviç, büyük sevinç duyacaktır değil mi İvan İlyiç?

İvan İlyiç, her zamanki gibi, sükûtla geçmek istedi; fakat nedense bu defa anlaşılmaz bir sesle cevap vermeyi tercih etmişti.

Bir saat sonra, Piyotr Alekseyeviç, hemşiresiyle birlikte, kendi idare ettiği hafif tek atlı arabaya binmiş, eve dönüyorlardı. Piyotr, hemşiresine:

— Şu ekşi suratlı adama kendini mazurkaya davet ettirmekten ne gibi bir zevk duydun? diye sordu.

Nadejda, itiraz etti:

— Kendime göre bazı plânlarım var.

— Bunları benim de öğrenmeme müsaade eder misin?

— Bu, benim sırrım.

— Yaaa!..

Piyotr, bu sırada kulaklarını dikerek tepinmeye ve inat etmeye başlayan ata hafifçe bir kamçı indirdi.

At, donuk ay ışığının aydınlatmakta olduğu yolun, üzerine düşen bir çalının gölgesinden ürkmüştü.

Sual sormak sırası, Nadejda'ya gelmişti. Biraderine dönerek:

— Mariya ile dans edecek misin? diye sordu.

Piyotr, lakayt bir sesle:

— Evet, dedi.

Nadejda, kardeşini ayıpladı:

— Evet, öyle işte... siz erkekler, dürüst kadınlar tarafından sevilmeye lâyık değilsiniz!

— Öyle mi düşünüyorsun? Peki, şu Petersburg'lu ekşi yüzlü adam lâyık mıdır?

— Senden fazla lâyıktır.

— Haydi, sen de...

Ve sonra, içini çekerek şikâyet etti:

— Ne kadar zor iştir Tanrım, yetişkin bir kızın kardeşi olmak!

Nadejda, güldü:

— Demek başına iş açıyorum ha... Fakat asıl benim seninle görecek hesabım var!

— Ne işi? Hiç tahmin edememiştim.

— Mariya'ya ait bir iş değil.

— Neye ait öyleyse?

Nadejda'nın yüzünde hüzün belirdi. Yavaş sesle:

— Orasını sen bilirsin ve anlarsın.

— Ha, anladım. Eh, ne yapalım, Nadejda... İyi bir dostla ara sıra içmeyi severim. Günahkâr insanlarız, ne yapalım... Seviyorum işte...

— Öyle söyleme kardeşim. İçki ile şaka olmaz!

Piyotr, dişlerini sıkarak:

— Tram-tram-bum!.. diye bağırdı.

— İçki seni mahveder. Bir de alay ediyorsun...

Piyotr Alekseyeviç, dizginlerle beygire vurdu. Beygir, hızlanarak, tırısla yol almaya devam etti.

Piyotr, gür sesle, bir Ukrayna halk havası söylemeye başladı.

IV

Eve döndükten sonra, Piyotr Alekseyeviç Veretiyev, hiç soyunmadı ve şafak sökerken, evden çıktı.

İpatovka ile kendi malikânesi arasında, yarı yolda ve geniş bir derenin keskin kenarı üzerinde, küçük bir fidanlık vardı. Gayet sık bu fidanlığa henüz hiç balta girmemiş ve ağaçların düzgün gövdelerine dokunmamıştı. Ufak yaprakların biraz seyrek, fakat geniş bir saha kaplayan gölgesi, yerdeki yumuşak ve ince otların üzerine düşmekteydi; bu otların arasını, altın sarısı tavuk gözü çiçekleri, beyaz orman küpeleri ve kırmızı yabani karanfiller süslemişti. Biraz evvel doğmuş olan güneş, bütün fidanlığa kuvvetli ve yumuşak bir aydınlık saçıyordu. Otların üzerinde birikmiş olan su damlacıkları, yer yer birleşerek birdenbire parlak ve iri damlalar haline geliyorlardı. Her yer tazelik ve hayatla, sabahın ilk anlarında beliren o muhteşem sükûnet ve aydınlığın masumiyetiyle doluydu.

Uzak tarlalar üzerinden, tarla kuşlarının kıvrak sesler gelmekteydi; birkaç küçük kuş da, fidanlığın içerisinde telâşsız ve kısa bir ötüşten sonra, durarak kendi seslerine hayret etmiş gibi etrafı dinliyorlardı.

Yaş topraktan çıkan sağlam ve sert bir koku ile beraber, hafif ve temiz havanın serin akışı hissolunuyordu.

Her yerden, güzel bir yaz sabahı havası esiyor ve her yer, uykudan yeni kalkmış, pembe yüzü yeni yıkanmış bir çocuğun yüzü gibi gülüyordu.

Dereden biraz ötede, Veretiyev, pelerinini yere sermiş oturuyordu; yanında, bir ağaca dayanmış ve ellerini arkaya koymuş, Mariya duruyordu.

Her ikisi de susmuşlardı. Mariya, gözlerini uzaklara dikmişti. Başına sarmış olduğu beyaz eşarp, çözülerek omuzlarına düşmüştü; ara sıra gelip geçen rüzgâr, aceleyle taranmış saçlarının uçlarını oynatıyordu.

Veretiyev, oturmuş ve eğilmişti; elindeki ağaç dalı ile yerdeki otlara vuruyordu. Nihayet, konuştu:

— Demek bana güceniyorsunuz...

Mariya, cevap vermedi. Veretiyev genç kıza baktı ve tekrar sordu:

— Maşa, bana kızıyor musunuz?

Mariya, bir lâhza ona baktı, yüzünü hafifçe çevirdi:

— Evet, dedi.

Veretiyev, elindeki dalı yere atarak, sordu:

— Fakat niçin?

Mariya, gene cevap vermedi.

Veretiyev, bir sükûttan sonra:

— Bana kızmakta haklısınız, dedi, beni, değil yalnız hafifmeşrep bir insan, kim bilir daha ne zannetmişiniz...

Mariya, onun sözünü kesti:

— Beni anlamıyorsunuz, dedi, size kendim için kızmıyorum.

— Öyleyse kimin hesabına kızıyorsunuz?

— Bizzat sizin hesabınıza!

Veretiyev, başını kaldırdı ve güldü:

— Evet, anlıyorum. Sizi gene aynı fikir endişeye düşürmektedir: neden ben hiçbir iş sahibi değilim fikri... Bilir misiniz Mariya, siz çok hayret edilecek bir mahlûksunuz... Herkesi çok düşünüyor, kendinizi ihmal ediyorsunuz. Sizde hiç egoistlik yoktur. Dünyada sizin gibi başka bir kıza tesadüf edilmez. Fakat dert şudur ki, ben sizin teveccühünüze hiç lâyık değilim. Ciddî söylüyorum.

— Daha fena ya... hem hissediyor, hem de faaliyetsiz kalıyorsunuz.

Veretiyev, tekrar gülümsedi ve okşayıcı, sokulgan bir sesle:

— Maşa, elinizi arkanızdan çekiniz ve bana veriniz, dedi.

Mariya, omuzlarını sıkmakla iktifa etti.

Veretiyev, tekrar:

— Bana şu güzel, namuslu elinizi veriniz, dedi, onu hürmetle öpmek ve okşamak istiyorum. Yaramaz bir çocuğun iyi kalpli hocasının elini öptüğü gibi...

Veretiyev, Mariya'ya doğru uzandı.

Mariya:

— Yeter, dedi. Siz hep gülüyor ve alay ediyorsunuz. Bütün ömrünüzü alayla geçireceksiniz!

— Hım... bu da yeni bir tabir... Mariya Pavlovna, siz alay etmek sözünü hakiki manasıyla mı kastediyorsunuz?

Mariya tekrar:

— Yeter, Veretiyev, dedi.

Veretiyev, yerden kalkarak, söze devam etti:

— Bütün bir ömrü, alay ederek geçirmek... Fakat siz daha fenasını yapacaksınız, ömrünüzü ciddiyetle geçireceksiniz... Mariya, siz bana

Puşkin'in Don Juan eserinden bir sahneyi hatırlattınız. Bu eseri okudunuz mu?

— Hayır.

— Ha, evet, unutmuştum... Kitap ve şiir okumazsınız... Bu eserde, Laura isminde bir kıza misafirler geliyor. Fakat Laura bunların hepsini savarak Karlos adlı birisiyle kalıyor. İkisi balkona çıkıyorlar. Gece çok güzel. Laura, gecenin güzelliğine dalmıştır, Karlos, birdenbire ona zamanla ihtiyarlayacağını söylüyor. Laura ise, şöyle cevap veriyor: "Bundan ne çıkar? Şimdi belki Paris'te hava soğuktur, yağmur yağıyordur; hâlbuki burada, etrafa limon çiçeği ve defne kokuları yayılmakta. Hem şimdi siz, Mariya, niçin hep o bilinmeyen geleceğe bakıyorsunuz? Etrafınıza bakın: burası güzel değil mi? Her şey, hayat sevinciyle dolu, her şey öylesine taze ki!.. Biz kendimiz de genç değil miyiz?

Veretiyev, Mariya'ya yaklaştı; Mariya, geri çekilmedi; fakat yüzünü de çevirmedi.

— Mariya, bir defacık gülün, o her zamanki gülüşünüzle değil, candan gülün. Bu gülüşünüzü severim. Mağrur ve sert bakışlı gözlerinizi kaldırın, bana bakın. Niçin yüzünüzü çeviriyorsunuz? Hiç olmazsa elinizi uzatın!..

Mariya:

— Ah, Veretiyev, dedi. Bilirsiniz ki güzel söz söylemek kabiliyetim yoktur. Bana demin Laura'dan bahsettiniz. Fakat o bir kadındır, bir kadının da istikbali düşünmemesi mazur görülebilir...

Veretiyev, hararetle:

— Siz konuşurken, Mariya, onurunuzdan, gönülsüzlüğünüzden boyuna yüzünüz kızarıyor, dedi. Yanaklarınız birden al oluyor. Bu halinizi öyle seviyorum ki.

Mariya Pavlovna, Veretiyev'in gözleri içine baktı ve Allaha ısmarladık, diyerek eşarbını başına sardı.

Fakat Veretiyev, onun elini tutarak bırakmadı.

— Biraz durun, dedi. Ne isterseniz emredin yapayım. Askerliğe mi gireyim? Ziraatçı mı olayım? Gitar için havalar, notalar mı yazayım? Şiir mi yazayım, ressam mı, heykeltıraş mı olayım? Hatta ip cambazlığı bile yapmaya razıyım... Ne isterseniz hepsini yaparım; yeter ki benden memnun kalasınız, inanın dediklerime!

Mariya, tekrar ona baktı,

— Bunlar hep söz; ortada iş yok. Beni dinleyeceğinizi söylüyorsunuz...

— Evet, dinlerim!

— Öyle ama bakınız, sizden kaç defa bir ricada bulundum da...

— Ne ricası?

Mariya, biraz durakladı. Sonra:

— İçki içmemeniz... dedi.

Veretiyev, güldü.

— Ah, Mariya, Mariya, dedi. Siz de aynı şeyden bahsediyorsunuz: kız kardeşimin de derdi hep bu! Fakat evvelâ ben bir ayyaş değilim. Sonra niçin içtiğimi bilir misiniz? Meselâ, şu uçan kırlangıca bakın... küçücük vücudunu ne güzel idare ediyor! Nereye isterse oraya uçuyor. Bir yükseliyor, bir alçalıyor, sevinçten ötüyor. İşitiyor musunuz? İşte ben de bunun için içiyorum, bu kırlangıcın bütün hislerini yaşamak istiyorum... İstediğim yere atılmak, istediğim yere gitmek hevesindeyim...

Mariya, onun sözünü kesti:

— Fakat bundan maksat ne?

— Ne demek, maksat ne? Niçin yaşıyoruz öyleyse?

— Peki, bunlar içmeden de olmaz mı?

— Olmaz! Bizler hep bozulmuş, ezilmiş insanlarız. İhtiras da aynı tesiri yapar. Bunun için de sizi seviyorum.

— Şarabı sevdiğiniz gibi... Eksik olmayın!

— Hayır, Mariya, sizi şarap gibi sevmiyorum! Biraz bekleyin. Bunu size ileride evlendikten sonra ve beraberce memleket dışına çıktığımız zaman ispat edeceğim... Sizi bir gün Venüs heykelinin karşısına çıkaracağımı şimdiden hayal ediyorum. O zaman, şöyle diyeceğim:

Yüz yüze geldi iki güzel,

Birisi canlı, öbürü heykel.

Yokken mermerin en ufak kusuru,

Değişti birden yüzü, kayboldu huzuru.

— Bakın, bugün hep şiirle konuşuyorum. Bu da, sabahın benim üzerimde yaptığı tesirden olsa gerek... Ne güzel bir hava! Teneffüs ederken insan âdeta şarap içer gibi oluyor.

Mariya, bu söze takıldı:

— Gene mi şarap? dedi.

— Elbette öyle! Böyle güzel bir sabahta sizinle beraber bulunmak insanı elbet mest eder. O şahane bakışınızla... Evet, evet! Bu güzel koyu gözlerinizde, insanı okşayan bir ifade belirdiği zamanları da bilirim. Ne kadar da güzel oluyor! Mariya, yüzünüzü çevirmeyin, hiç olmazsa gülün! Bana, merhametli bir bakışla bakın; istemeseniz bile, ne olur gözlerinize şen bir mana verin!

— Yeter, Veretiyev. Bırakın beni, eve dönmek zamanı geldi.

Veretiyev, itiraz etti:

— Bakın, sizi güldüreceğim, vallahi güldüreceğim... Bak, şuradan bir tavşan kaçtı, gördünüz mü?

Mariya:

— Hayır, nerede? diye sordu.

— Şu derenin ötesinde, arpa tarlasında. Herhalde birisi ürkütmüş olacak. Çünkü tavşan, sabahları koşmaz. Onu şimdi olduğu yerde durdurayım mı?

Veretiyev, keskin bir ıslık çaldı. Tavşan, hemen sinerek, kulaklarını oynattı, ön ayaklarını kıstı, vücudunu doğrultarak ağzında bir şey çiğner gibi yaptı, havayı kokladı ve tekrar ağzını oynattı... Veretiyev, hemen yere çöktü ve tıpkı tavşanın yaptığı gibi, burnunu gezdirerek havayı kokladı ve ağzıyla, çiğner gibi yaptı.

Tavşan, iki üç defa ön pençesiyle yüzünü sildi, üzerinde birikmiş ıslaklığı silmek için vücudunu salladı ve kulaklarını dikerek koştu.

Veretiyev de, elleriyle yanaklarını silerek vücudunu salladı.

Mariya, dayanamadı güldü...

Veretiyev, yerinden fırlayarak:

— Bravo, diye bağırdı, bravo! Bakın, hiç de hoppa bir kız değilsiniz. Biliyor musunuz, sizin dişleriniz bir salon kızında olsa, hiç durmadan gülerdi. Sizi, bunun için seviyorum Maşa. Sosyeteye kapıldığınız yok, sebepsiz yere gülmezsiniz, eldiven giymezsiniz; giymediğiniz için de insan bu ellerinizi zevkle öpmek istiyor, çünkü güneşten yanmış ellerinizde, kuvvet hissediliyor. Bilgiçlik taslamadığınız, vakarlı ve sessiz olduğunuz, kitap okumadığınız ve şiir sevmediğiniz için sizi seviyorum.

Mariya, yüzünde beliren acayip bir ifade ile sözünü kesti:

— İster misiniz size bir şiir okuyayım?

Veretiyev, hayret etti.

— Şiir mi dediniz?

— Evet, şiir. O Petersburg'lu bayın dün okuduğu şiir...

— Gene mi Ançar? Demek gece bahçede şiir söylediğiniz doğru. Hem, size yakışıyor doğrusu. Bu şiir o kadar mı hoşunuza gitti?

— Evet, beğendim.

— Öyleyse okuyun!

Mariya, biraz sıkıldı. Veretiyev üsteledi:

— Okuyun, okuyun...

Mariya, ezberden okumaya başladı. Veretiyev, karşısına geçerek, kollarını göğsü üzerinde çattı ve dinlemeye başladı.

İlk mısraı söylerken, Mariya, gözlerini gökyüzüne kaldırdı Veretiyev ile göz göze gelmek istemediği belliydi...

Mariya, kendine vergi o düzgün, yumuşak ve viyolonsel sesini andıran sesiyle, okuyordu; bir yere gelince, sesi titredi:

Ve zavallı köle,

Hükümdarın önünde öldü.

Sabit, mağrur kaşları, saf bir kız çocuğu edasıyla, çatıldı. Gözleri, kendiliğinden doğan bir sadakat ifadesiyle, Veretiyev'in üzerine dikildi.

Veretiyev, birdenbire kızın ayaklarına kapandı ve dizlerine sarıldı:

— Senin kölen benim... ayaklarının altındayım. Kraliçem, tanrıçam, sensin!.. Hera, Medea, hep sensin, diye inledi...

Mariya, eliyle onu itmek istedi. Fakat elleri Veretiyev'in sık ve kıvırcık saçları üzerinde hareketsiz kaldı.

Sonra şaşkın bir tebessümle, başını göğsünün üzerine eğdi.

V

Baloyu veren Gavrila Stepanoviç Akilin, az gelirle iyi geniş yaşamasını bilen adamlardandı, komşuları, onun bu kabiliyetine hayret ederlerdi. Can sayısı dört yüzü geçmeyen emlâkiyle, bütün vilâyetin ileri gelenlerini, kendi yaptırmış olduğu sütunlu, kuleli, bayraklı taş konağında kabul ediyordu. Elindeki emlâk, babasından kalmıştı ve o vakte kadar hiç de bakımlı sayılamazdı. Gavrila Stepanoviç, uzun zaman, memur olarak Petersburg'da oturdu, nihayet on beş sene evvel, emekliye ayrılınca, karısıyla, üç kızı ile birlikte memleketine döndükten sonra, hemen ıslahat ve inşaat yapmaya ve aynı zamanda, bir orkestra teşkil ettirerek, ziyafetler vermeye başlamıştı. İlkin, herkes kısa bir zamanda muhakkak iflâs edeceğini tahmin ediyordu; birkaç defa, emlâkinin artırmaya çıkarılacağı rivayetleri bile dolaştı. Fakat seneler geçiyor, ziyafetler, balolar, eğlenceler, konserler birbirini takip ederken, öte taraftan da, yerden mantar biter gibi, binalar yükseliyordu. Gavrila Stepanoviç'in emlâkı, satılmadığı gibi, kendisi de, hep eskisi gibi yaşıyordu, hatta son zamanlarda şişmanlamıştı bile... Bu durum karşısında, komşuların dedikoduları başka bir istikamet aldı; adamın zimmetine büyük paralar geçirdiğinden, hatta define bulduğundan bahsetmeye başladılar. Kendi aralarında konuşurken, şöyle diyorlardı: "Akilin, gerçi iyi bir idareci ama ortada fazla bir gelir yok; işte hayret edilecek ve anlaşılmayan nokta da bu!" Ne olursa olsun, Gavrila Stepanoviç'i ziyaretten kimse geri kalmıyordu; o da, misafirlerini iltifatla kabul ediyor ve onlarla büyük para üzerine kumar oynamaktan çekinmiyordu. Gavrila Stepanoviç Akilin, ufak yapılı, sivri kafalı, sarı benizli, sarı gözlü, daima iyi tıraş olan ve kolonya sürünen bir ihtiyardı. Gerek adi günlerde, gerekse yortularda yukarıya kadar iliklenmiş geniş ve mavi bir frak giyerdi; çenesini, büyük kravatının içerisine gömmek âdeti vardı ve güzel gömlekleriyle gösteriş yapardı. Enfiye çekerken, gözlerini küçültür, dudaklarını gererdi; gayet iltifatlı, yumuşak konuşur, lügat paralardı. Dışarıdan bakılınca, Gavrila Stepanoviç, canlı, gösterişli, zeki bir adam hissini vermiyordu; fakat zaman zaman, gözlerinde, kurnazca bir parlaklık belirirdi. İki büyük kızını, iyi şartlarla evlendirmişti; küçük kızı ise, henüz nişanlıydı, evdeydi. Karısına gelince, silik, sessiz bir kadındı.

Vladimir Sergeyiç, akşam saat yedide, frak giymiş ve beyaz eldivenle, İpatov'lara geldi. Evdekileri hep giyinmiş, hazırlanmış buldu; kız çocukları, kolalı beyaz elbiselerini buruşturmaktan korktukları için uslu oturuyorlardı. İhtiyar Ipatov, Vladimir Sergeyiç'i fraklı görünce, nazik bir tavırla ona

çıkıştı ve kendi üzerindeki redingotu gösterdi. Mariya Pavlovna, koyu pembe krepten bir elbise giymişti, bu da, kendisine çok yakışmıştı. Vladimir, genç kıza iltifat ederek birkaç söz söyledi. Mariya'nın güzelliği, Vladimir'i büyülüyordu; fakat genç kız nedense ona karşı ürkek davranıyordu. Nadejda Alekseyevna da Vladimir'in hoşuna gidiyordu; fakat bu kızın teklifsizce hareketleri, bir dereceye kadar cesaretini kırıyordu. Bundan başka, Nadejda'nın sözlerinde, bakışlarında, gülümsemelerinde sık sık beliren alaycılık, başkent terbiyesi almış Vladimir'in ruhunu okşamıyordu. Bazen, Vladimir, Nadejda'ya uyarak, başkalarıyla biraz alay etmeyi aklından geçirir gibi oluyordu; Fakat Nadejda'nın onunla da alay edecek kabiliyette olduğunu düşününce neşesi kaçıyordu.

İpatov ailesi, Vladimir'le birlikte Akilin'in evindeki salona girdikleri zaman balo başlamıştı; davetli, çoktu ve uydurma bir orkestra, koro ile birlikte, gürültüsüyle, gümbürtüsüyle, vızıltısıyla ortalığı inletiyordu. Ev sahibi, misafirlerini kapıda karşılayarak, bu hoş sürpriz ve ziyaretten dolayı Vladimir'e teşekkür ettikten sonra, İpatov'un koluna girdi ve onu oyun salonundaki masalara doğru götürdü. Gavrila Stepanoviç, iyi terbiye görmüş bir insan değildi ve evindeki musiki, eşya, yemekler, şaraplar, her şey, birinci sınıf değil, ikinci sınıf bile sayılamazdı. Fakat her şey boldu, ev sahibinde de, yapmacık tavırlar yoktu. Misafirler de, zaten fazla bir şey istemiyorlar, ağırlamasından çok memnun kalıyorlardı. Meselâ, akşam yemeğinde, dilim dilim kesilmiş, çok tuzlu havyar ezmesi verilirdi; fakat onu alıp el ile yemeğe bir mâni olmadığı gibi, üzerine içilecek bir şeyler de bulunurdu, bu da, ucuz cinsinden de olsa, gene üzüm şarabı idi.

Evdeki takımların yayları, kötü ve sert olduğu için, gerçekten pek rahat oturulmuyordu; fakat birçok divanların, koltukların zaten yayı olmadığından, herkes pekâlâ altına birer yastık koyabiliyordu. Gavrila Stepaniç'in eşi, kendi eliyle işlemiş olduğu bu yastıklardan bol miktarda her tarafa yerleştirmişti, bundan daha iyisi de can sağlığı.

Kısacası, Gavrila Stepaniç'in evi, bu ilçede yaşayan halkın topluluk ve teklifsizlik anlayışına gayet uygundu ve ev sahibinin seçimlerde ilçe meclisi başkanı seçilmemesinin tek sebebi, gösterişsiz bir insan olmasıydı. Akilin'in yerine, daima emekli binbaşı Podpekin başkan seçilirdi; bu emekli binbaşı, çok saygıdeğer, liyakatli bir zat olmakla beraber, saçlarını sol kulağının

üzerinden alarak, sağ şakağı üzerine toplar, bıyıklarını da mor renge boyardı. Nefes darlığından rahatsızdı, öğle yemeğinden sonra hep melânkoliye kapılırdı.

Neyse, balo böylece başlamıştı. On çift bir arada kadril oynuyordu. Kavalyeler, civarda bulunan bir alayın subaylarıyla, genç ve bazıları da artık yaşlanmış yerli emlâk sahiplerinden ibaretti; şehirden gelmiş birkaç memur da vardı. Her şey yerinde ve yolundaydı. İlçe meclisi başkanı, bir tarafında emekli bir müşavir, öbür tarafında da üç bin can köylüsü olan bir emlâkin sahibi zengin bir zat olduğu halde, kumar masasına oturmuştu. Müşavirin işaret parmağında tek taş elmas yüzük vardı; çok yavaş sesle konuşuyordu ve eski zaman dans meraklıları gibi birleştirmiş olduğu ökçelerini birbirinden hiç ayırmıyor, çok mükemmel kadife yakasının yarıya kadar kapatmakta olduğu başını yanlara çevirmiyordu. Zengin emlâk sahibi ise, aksine, nedense hiç durmadan bir şeylere gülüyor, kaşlarını kaldırıyor, gözlerinin beyazlarını oynatıyordu. Kaba yapılı ve yabani görünüşlü şair Bodriyakov ile tarih bilgini Yevsükov, bir köşede, birbirlerinin yakalarındaki düğmeleri tutmuş, konuşuyorlardı. Biraz ötede, vücudunun belden yukarı kısmı çok uzun bir bay, pervasız, cesur fikirlerini, karşısında duran ve çekingen bakışlarını konuşanın alnına dikmiş olan başka bir baya izah etmekle meşguldü. Salonun duvarları boyunca, renk renk dantelli başlıklar giymiş yaşlıca bayanlar oturuyorlardı.

Kapıların yanlarında, basit giyinmiş bazı kimseler duruyordu; gençlerin yüzünde sıkılganlık, yaşlı olanların ise tevekkül okunuyordu. Neyse, oradakilerin hepsini anlatmakla bitiremeyiz. Mesele şudur ki, her şey yerindeydi, yolundaydı...

Nadejda Alekseyevna, baloya İpatov ailesinden daha evvel gelmişti. Vladimir onu, yakışıklı, zarif bir frak giymiş, manalı bakışlı, ince siyah bıyıklı, beyaz parlak dişli bir gençle dans ederken gördü. Bu gencin yeleği üzerinde, yarım daire şeklinde, altından bir saat kösteği sarkıyordu. Nadejda, beyaz çiçekli mavi bir elbise giymişti; genç kızın dalgalı saçlarını, aynı beyaz çiçeklerden yapılmış bir çelenk çevrelemişti. Nadejda hep gülüyor, elindeki yelpaze ile oynuyor ve neşeli nazarlarla etrafa bakınıyordu; kendisini balonun kraliçesi zannettiği belliydi.

Vladimir Sergeyeviç, Nadejda'ya yaklaşarak, nezaketle selâmladı, kızın yüzüne tatlı tatlı bakarak dün verdiği sözü hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Nadejda:

— Nasıl söz? dedi.

— Benimle bir mazurka oynamayı kabul etmemiş miydiniz?

— O, tabii, sizinle... hay hay.

Bu sırada Nadejda'nın yanında durmakta olan o genç adamın yüzü birdenbire kızardı:

— Siz, Mademoiselle, bu akşamki mazurka için daha evvelden bana söz vermiş olduğunuzu unuttunuz herhalde, dedi.

Nadejda Alekseyevna, şaşırmıştı.

— Ih, evet.. Aman Yarabbi, ne yapmalı? Beni lütfen affedin, Monsier Stelçinskiy, o kadar dalgınım ki... mahcup oldum...

Stelçinskiy hiç cevap vermedi ve yalnız gözlerini yere dikti. Vladimir, hafifçe doğruldu.

Nadejda, söze devam etti:

— Lütfedin, Monsieur Stelçinskiy, sizinle eskiden beri tanışıyoruz; fakat Monsieur Astahov, burasının yabancısı. Beni müşkül mevkide bırakmayın, kendisiyle dans etmeme müsaade edin...

Genç adam:

— Nasıl isterseniz, dedi. Başlayabilirsiniz.

Nadejda:

— Teşekkür ederim, dedi ve karşısına gelen bir kavalye ile kadrile katıldı.

Stelçinskiy, kızın arkasından baktı ve sonra, gözlerini Vladimir'e çevirdi. Vladimir de, ona bakarak bir kenara çekildi.

Biraz sonra, kadril bitti. Vladimir, biraz salonda dolaştı ve misafir odasına giderek oyun masalarından birisinin yanında durdu. Bu sırada, birisinin eline dokunduğunu hissedince dönüp baktı. Karşısında, Stelçinskiy vardı.

Stelçinskiy, nezaketle ve Rus aksanına kaçmayan bir Fransızca ile:

— Müsaade ederseniz, yanımızdaki odada size birkaç kelime söylemek isterdim, dedi.

Vladimir, onun arkasından yürüdü.

Stelçinskiy, bir pencerenin yanında durdu ve gene Fransızca:

— Bir kadının huzurunda, size fazla bir şey söyleyemezdim, Fakat Mademoiselle Veretiyeva ile mazurka oynamak hakkımı size terk ettiğimi zannetmeyiniz, dedi.

Vladimir, hayret etti.

— Ne demek istiyorsunuz?

Stelçinskiy, elini koynuna sokarak burun deliklerini şişirdi ve sükûnetle:

— İşte öyle, dedi. Terk etmek niyetinde değilim.

Vladimir Sergeyiç de, elini koynuna soktu, fakat burun deliklerini şişirmedi.

— Şu halde, sayın bayım, size şunu söylemek isterim ki, bu hareketinizle bayan Veretiyeva'yı çirkin bir vaziyet karşısında bırakmış olursunuz.

— Ben de onu müşkül duruma sokmaktan müteessir olurum. Fakat siz rahatsız olduğunuzu ileri sürerek danstan vazgeçebilirsiniz veya buradan gidebilirsiniz...

— Ben bunu yapmam. Beni kim sandınız?

— Şu halde, sizden tazminat istemeye mecburum.

— Ne gibi ve ne manada bir tazminat?

— Ne manada olduğu malûm...

— Beni düelloya mı davet ediyorsunuz?

— Mazurkadan vazgeçmezseniz, evet!

Stelçinskiy, bu sözleri mümkün olduğu kadar kayıtsız bir tavırla söylemeye çalışmıştı. Vladimir'in kalbi oynadı. Hiç ummadığı, beklemediği hasmının yüzüne baktı, kendi kendine: "Amma da saçma iş" diye düşündü.

Sonra, yüksek sesle:

— Lâtife mi ediyorsunuz? diye sordu.

Stelçinskiy, böbürlenerek:

— Umumiyetle lâtife etmek âdetim değildir, hele, tanımadığım kimselerle hiç lâtife etmem, dedi ve biraz bekledikten sonra da ilâve etti:

— Mazurkadan vazgeçiyor musunuz?

Vladimir, düşünür gibi bir tavırla:

— Hayır, vazgeçmiyorum, dedi.

— Pekâlâ! Öyleyse yarın düello yapacağız.

— Hayhay!

— Şahidim yarın sabah sizi görecek.

Bunu söyledikten sonra Stelçinskiy, kendinden memnun, nezaketle selâm vererek çıktı.

Vladimir, bir müddet daha pencerenin yanında kaldı. Kendi kendine düşünüyordu:

— İşte, al sana bir belâ! Al sana yeni tanıdıklar! Ne zorum vardı da buralara geldim. Olur şey değil doğrusu...

Sonra, kendine çekidüzen vererek salona gitti.

Salonda, polka oynuyorlardı. Vladimir'in gözü, Mariya ile o ana kadar göremediği Piyotr Alekseyeviç'e ilişti. Mariya, benzi solmuş, hatta hüzünlü görünüyordu.

Biraz sonra, yanından Nadejda geçti; yüzü neşeli ve sevinçliydi; yanında kısa boylu, eğri bacaklı, fakat çok canlı, ateşli bir topçu subayı vardı. Nadejda, ikinci turu Stelçinskiy ile yaptı. Stelçinskiy, dans ederken saçlarını alabildiğine sallıyordu.

Vladimir, birdenbire arkadan Ipatov'un sesini işitti:

— Ne o böyle? Efendimiz yalnız seyrediyor, kendileri danslara hiç iştirak etmiyorlar! Bizim şu sessiz köşemizi nasıl buldunuz? Sizce de sessiz bir köşe, değil mi?

Vladimir, cevap yerine bir şeyler mırıldanarak salonun öbür ucuna geçti. Kendi kendine de şöyle düşünüyordu:

— Amma da sessiz köşe haa... Şeytan görsün...

Düşünmeye devam etti:

— Bir de şahit bulmalı. Hangi cehennemin dibinden bulayım? Veretiyev'e teklif edemem. Başkalarını da tanımıyorum... Hay aksi şeytan, ne budalaca bir iş bu!..

Vladimir kızdığı zaman şeytandan sık sık bahsederdi.

Tam bu sırada, gözü pencerenin yanında hareketsiz durmakta olan Uysal Adam İvan İlyiç'e takıldı. Kendi kendine:

— Acaba şahit olarak onu çağırsam olur mu? diye düşündü, hemen hemen yüksek sesle ilâve etti:

— Evet, o, şahitlik etsin bana.

İvan İlyiç'e yaklaşarak zoraki bir tebessümle:

— Biraz evvel, dedi, başımdan acayip bir şey geçti. Tasavvur edin, tanımadığım bir genç, beni düelloya davet etti. Reddetmek imkânsız. Bana bir düello şahidi lâzım. Siz kabul eder misiniz?

İvan İlyiç, bilindiği gibi, kayıtsızlığı hiç değişmeyen bir adamdı; fakat böyle olağanüstü bir teklifi hayretle karşıladı ve gözlerini, şaşkın şaşkın Vladimir'e dikti.

Vladimir, tekrar etti:

— Evet, çok minnettar kalırım; burada kimseleri tanımıyorum. Yalnız sizi biliyorum.

İvan İlyiç, uykudan uyanmış gibi:

— Yapamam, dedi. Asla yapamam!..

— Müşkül duruma mı düşmekten korkuyorsunuz? Bu iş, ümit ederim ki, gizli kalır...

Bunu söylerken, Vladimir, kızarmış ve sıkıldığını kendi de hissetmişti. Kendi kendine düşünüyordu: "Aman ne manasız bir şey, ne budalaca bir şey."

İvan İlyiç, tekrar:

— Mazur görün, dedi, yapamam.

Başını sallayarak geriye çekilirken bir sandalyeye çarptı, üzerine oturdu. Ömründe ilk olarak bir ricaya ret cevabı veriyordu... Fakat hatırı sayılır bir rica idi bu.

Vladimir, onun elini yakaladı ve endişeli bir sesle:

— Hiç olmazsa, bir lütufta bulunun da söylediklerimden kimseye bahsetmeyin, çok rica ederim...

İvan İlyiç, telâşla cevap verdi:

— Bu, olur, bu olur... Fakat öbür işi yapamam, yani hiç yapamam...

Vladimir:

— Peki, peki, dedi. Fakat unutmayın, sıkı ağızlılığınıza güveniyorum.

Sonra, hiddetle kendi kendine söylenmeye başladı:

— Ben yarın şu baya, şahit bulamadığımı söylerim; ne yaparsa yapsın, orasını kendisi düşünsün; ben buranın yabancısıyım. Hele şu adama da müracaat etmek için sanki şeytan beni dürttü. Fakat başka ne yapabilirdim?

Vladimir Sergeyeviç'in keyfi kaçmıştı.

Öte tarafta ise, balo devam ediyordu. Vladimir, hemen çıkıp gitmek istiyordu; fakat mazurka bitinceye kadar, bunu düşünemezdi. Hasmını sevindirmesi doğru olur muydu? Vladimir'in talihsizliğine bakın ki, dansları idare eden, uzun saçlı, çekik göğüslü ve lâubali bir gençti; kocaman altın iğne ile tutturulmuş siyah kravatı, bir şelâle gibi, çekik göğsü üzerine dökülüyordu. Bu genç, vilâyet içinde, yüksek sosyete hayatının bütün usullerini, kaidelerini bilen bir adam geçinirdi. Fakat Petersburg'da ancak altı ay kalmıştı ve müşavir Sandaraki ile onun damadı müsteşar Konstandaraki'nin muhitinden daha yukarılara girmek fırsatını bulamamıştı. Bütün balolarda dansları bu genç idare ederdi; çalgıcılara, ellerini birbirine vurarak işaretler verir ve boruların gürültüsü, kemanların vızıltısı arasından bağırırdı: *En avant deux! Grande chaine! A vous, Mademoiselle*! Sonra da, rengi uçmuş, kan ter içinde, salonun bir ucundan öbür ucuna, ayaklarını takırdatarak koşar, kayardı. Mazurkaya hiçbir zaman gece yarısından evvel başlatmazdı ve şöyle derdi: "Buna da şükredin; Petersburg'da olsaydık, mazurka için sizleri gece saat ikiye kadar bekletirdim." Bu balo, Vladimir Sergeyiç'e çok uzun geldi. Bir gölge gibi, salondan misafir odasına geçiyor,

ara sıra da, hiçbir dansı kaçırmayan hasmıyla soğuk soğuk bakışıyordu. Bir aralık, Mariya'yı kadrile davet etmek istedi; fakat başka birisi kızı angaje etmişti. Bir iki defa da, misafirinin yüzünde belirmiş olan can sıkıntısından endişe duyan ev sahibiyle bir kaç kelime konuştu.

Nihayet, herkesin sabırsızlıkla beklemekte olduğu mazurka başladı. Vladimir, dans edeceği Nadejda'yı aradı buldu; iki sandalye getirerek, son dans edecek olan çiftlerin bulunduğu yere, hemen hemen; Stelçinskiy'in karşısına oturdular.

İlk dans edecek çift yerine, tahmin edildiği gibi, dansları idare eden genç adam oturdu. Mazurkaya kalkarken yüzündeki ifadeyi, beraberindeki bayanı nasıl kapıp ortaya atıldığını, ayaklarını yere vurarak nasıl tepindiğini, başını nasıl bir eda ile oynattığını kalemle tarif etmek, imkânsızdır.

Nadejda, birdenbire başını Vladimir'e çevirerek:

— Sizin, bay Astahov, zannedersem canınız sıkılıyor, dedi.

— Benim mi? Hayır. Neden öyle zannettiniz?

— Hiç, öyle işte... yüzünüzden anladım. Geldiğiniz andan beri hiç gülmediniz. Sizden bunu beklemezdim. Sizin gibi pozitivist baylara, Byron tarzında yabanileşmek ve somurtmak hiç yakışmıyor. Bunu yazarlara bırakın.

— Nadejda Alekseyevna, görüyorum ki alay eder gibi, sık sık bana pozitivist diyorsunuz. Herhalde beni çok soğuk ve ihtiyatlı bir mantıkla hareket eden, başka bir şey elinden gelmeyen bir insan sayıyorsunuz. Size şunu söyleyeyim ki, birçok zamanlar, pozitivist adamların bile kalbi rahat değildir; fakat insan, içindekileri dışarıya belli etmemeye çalışır ve ses çıkarmamayı tercih eder.

Nadejda, Vladimir'i şöyle bir süzdü:

— Bununla ne demek istiyorsunuz? diye sordu.

Vladimir, esrarlı bir hal takınarak, yapmacık bir kayıtsızlılıkla:

— Bir şey demek istemiyorum, dedi.

— Fakat ne de olsa?

— Gerçekten, bir şey yok. Belki sonra, başka bir zaman, anlarsınız.

Nadejda, sorgularına devam etmek istiyordu; fakat tam bu sırada, ev sahibinin kızı, bir tarafında Stelçinskiy, öbür tarafında mavi gözlüklü başka bir kavalye ile yaklaştı ve Fransızca:

— Hayatı mı, seçtiniz, ölümü mü? dedi.

Nadejda, hemen cevap verdi:

— Hayatı! Daha ölmek istemiyorum.

Stelçinskiy, bir reverans yaptı ve Nadejda, onunla beraber gitti.

Bu oyunda kendisine ölüm ismini vermiş olan mavi gözlüklü bay da, ev sahibinin kızıyla gitti. Her iki ismi, Stelçinskiy düşünmüştü.

Biraz sonra, Nadejda tekrar yerine dönünce, Vladimir ona sordu:

— Şu bay Stelçinskiy kim, lütfen söyler misiniz?

— Valinin yanında memur; çok nazik bir gençtir. Buralı değil. Biraz züppe, ama bu, onların kanında vardır. Ümit ederim, mazurka yüzünden aranızda bir münakaşa olmamıştır.

Vladimir, biraz duraksayarak:

— Hayır, olmadı, dedi.

— Ben o kadar unutkanım ki, tasavvur edemezsiniz!

— Bu unutkanlığınıza sevinmeliyim, çünkü bu sayede sizinle bu akşam dans etmek zevkini elde ettim.

Nadejda, hafifçe gözlerini süzerek ona baktı.

— Sahi mi? Benimle dans etmekten zevk alıyor musunuz?

Vladimir, bir iltifatla mukabele etti. Gittikçe açılarak konuşmaya başladı. Nadejda, her zaman sevimliydi, hele bu akşam Vladimir'e çok cazip görünüyordu. Yarınki düello düşüncesi, sinirlerini gıcıklıyor, sözlerine parlaklık, canlılık veriyordu; bu tesirin altında, hislerini biraz mübalâğalı olarak ortaya döküyor, ne olursa olsun diyordu. Bütün sözlerinde, gizli gizli içini çekmesinde, birdenbire durgunlaşan bakışlarında bir nevi esrarlı bir mana, gizlenemeyen bir keder ve güzel görünen bir ümitsizlik hissolunuyordu. Açılmaya, konuşmaya devam ederek, sözü aşka, kadınlara, kendi istikbaline, saadetten ne anladığına ve felekten neler istediğine getirdi. Meramını hep ima ile ve kapalı ifade ediyordu. Yani, Vladimir, belki de ölüm arifesinde Nadejda ile flört etmekteydi...

Nadejda, onu dikkatle dinliyor, gülüyor, başını sallıyor, bazen dediklerini kabul ediyor, bazen itirazla karşılıyor ve inanmıyormuş gibi görünmek istiyordu. Kendilerine sık sık yanaşan dam ve kavalyelerin müdahalesiyle kesilen ve sonra tekrar canlanan bu konuşma, nihayet acayip bir mecraya girdi. Vladimir, Nadejda'dan hayatına, karakterine ve zevklerine dair sualler sormaya başlamıştı.. Nadejda, önce şaka ile karşılık verirken, birdenbire, Vladimir'den ne zaman gideceğini sordu.

Vladimir, hayretle:

— Nereye? diye sordu.

— Evinize.

— Sasovo köyündeki evime mi?

— Hayır, buradan yüz kilometre ötedeki evinize.

Vladimir, gözlerini önüne eğdi ve düşünceli bir ifade ile:

— Bir an evvel gitmek isterdim, dedi. Meselâ, sağ kalırsak, yarın gitmek niyetindeyim. İşlerim çok. Fakat bunu neden böyle birdenbire sordunuz?

Nadejda:

— Ne bileyim, sordum işte... dedi.

— Fakat ne de olsa bir sebebi vardır!

— Sordum, ne bileyim... Yarın gitmek istediği halde, bugün bütün karakterimi öğrenmek isteyen bir adamın bu merakına hayret ettim de onun için sordum.

Vladimir:

— Müsaade ediniz, dedi.

Nadejda, gülerek sözünü kesti ve yanındaki masadan almış olduğu bir bonbondan çıkan kâğıdı Vladimir'e uzatarak:

— Bakın, tam yerinde... okuyunuz! dedi ve başka bir bayanla gelip önlerinde duran Mariya'yı karşılamak üzere yerinden kalktı.

Mariya, biraz evvel Piyotr Alekseyeviç'le dans etmişti. Yüzü pembeleşmiş ve canlanmıştı; fakat neşeli değildi.

Vladimir, Nadejda'nın demin vermiş olduğu bonbon kâğıdına baktı. Kötüce Fransızca harflerle şu cümle basılmıştı:

Qui me neglige, me perd. [Beni ihmal eden, kaybeder.]

Başını kaldırdığı zaman, gözlerini ona dikmiş olan Stelçinskiy'le karşılaştı. Vladimir, istemeyerek gülümsedi ve sandalyenin arkasına dayanarak ayak ayak üstüne attı. Sanki: "Al işte sana", demek istiyordu.

Bu sırada, ateşli mizaçlı topçu subayı, Nadejda'yı danstan sandalyesine kadar getirdi ve Vladimir'in önünde birkaç hafif tur yaptıktan sonra, selâmladı ve mahmuzlarını şakırdatarak uzaklaştı. Nadejda, oturdu.

Vladimir, kelimeleri uzatarak, sordu:

— Bu kâğıtta yazılı olanları nasıl anlamam lâzım geldiğini öğrenmeme müsaade eder misiniz?

Nadejda Alekseyevna:

— Orada ne yazılıydı? dedi. Ha, evet; beni ihmal eden, kaybeder... Eh, ne de olsa, güzel bir vecize; hayatta her adımda işe yarayabilir. Bir şeyde muvaffak olmak için, hiçbir şeyi ihmal etmemeli. Israrla üzerinde durmalı; belki o zaman bir şey elde edilebilir. Fakat bu, tuhafıma gidiyor... Sizin gibi pratik bir adama, ne diye hayat kaidelerinden bahsediyorum?..

Nadya, güldü. Vladimir, mazurka bitinceye kadar, bu mevzuyu hep yenilemek istedi, ama olmadı. Nadejda, yaramaz ve inatçı bir çocuk edasıyla hep kaçamak yapıyordu. Vladimir ona kendi hislerinden bahsederken, Nadejda ya hiç dinlemiyor veya Vladimir'in dikkatini, kadınların elbisesine, bazı erkeklerin gülünç yüzlerine, kardeşinin danstaki maharetine, Mariya'nın güzelliğine çekmek istiyordu, musikiden, dünkü günden, Yegor Kapitoniç'le eşi Matrena Markovna'dan söz açıyordu... Yalnız, mazurkanın sonunda, Vladimir kendisiyle vedalaşırken, bakışlarında ve dudaklarında beliren bir istihza ile sordu:

— Demek yarın mutlaka gidiyorsunuz?

Vladimir, manalı bir tavırla:

— Evet, gidiyorum, dedi. Belki de çok uzaklara!

— Size iyi yolculuklar dilerim!

Nadejda, ayrılıp çabucak kardeşinin yanına gitti, neşeli neşeli kulağına bir şeyler fısıldadı ve sonra yüksek sesle sordu:

— Benden memnun musun? Bak, yoksa "onu", "o adam" mazurkaya davet ederdi haaa...

Veretiyev, omuz silkti:

— Bununla beraber, bu işten bir şey çıkmaz, dedi.

Nadejda, kardeşini alıp misafir odasına götürdü.

Vladimir de, şapkasını eline almış, yavaşçacık salondan çıkarken, kendi kendine söylendi: "işte kırıtkan bir kız" dedi. Dışarıda, hazır bulunmasını önceden tembih etmiş olduğu hizmetçisini buldu; tam paltosunu giymek üzereyken hizmetçisi, Vladimir'in hayretine rağmen, gidemeyeceklerini ve arabacının, kimse görmediği bir sırada, alabildiğine içip sarhoş olduğunu, kendisini uyandırmaya asla imkân olmadığını söyledi. Vladimir, yanlarında kimse bulunmamasını fırsat bilerek, arabacı için kısa, fakat çok kuvvetli bir küfür savurdu. Hizmetçisine, arabacı sabah şafak sökerken hazır bulunmazsa, dünyada akla sığmayan felâketler olacağını söyledi, sonra, salona dönerek, evin kâhyasından bir oda verilmesini istedi, salonda hazırlanmakta olan yemeği beklemeden, odasına çekilmeye karar verdi. Fakat tam bu sırada, ev sahihi, yerden bitmiş gibi, Vladimir'in dirseğine dokundu. (Gavrila Stepanoviç, ökçesiz yumuşak ayakkabı giyerdi, bunun için de sessiz yürürdü). Ev sahibi, yemekte birinci nevi havyar bulunacağını söyleyerek, misafirini durdurmak istiyordu; fakat Vladimir, baş ağrısını ileri sürdü, özür diledi. Yarım saat sonra, üzerinde kısa bir battaniye ile, küçük bir karyolaya uzanmış, uyumaya çalışıyordu...

Fakat uykusu kaçmıştı. Bir sağına döndü, bir soluna döndü, başka şeyler düşünmek istedi ama, nafile!.. Karşısına, hep Stelçinskiy'in hayali dikilmiş duruyordu... İşte, şimdi nişan alacak... sonra ateş edecek... Birisi de, öteden, "Astahov vuruldu" diyecek.

Vladimir Sergeyeviç'e çok cesur bir adam denemezdi, ama korkak da değildi. Günün birinde, herhangi bir kimseyle düello yapacağını hiç aklından geçirmemişti. Sağduyulu, barışsever, adaba saygısı olan bir adamın düello ile ne işi olabilirdi. Hem de ilerisi için bu kadar refah ve iyi bir evlenme düşündüğü bir sırada!

Vladimir, kendi canı bahis mevzuu olmasa, çok manasız, çok gülünç bulduğu bu işe gülerdi. Düello... Kiminle, niçin?

Kendi kendine düşündü:

— Hay aksi şeytan, hay... bu ne budalaca bir şey. Ya beni öldürürse? Buna karşı bir tedbir almalı, icabına bakmalı. Ölürsem sonra bana kim acır.

Bu düşünce ile açık duran gözlerini hiddetle kapatıyor, battaniyeyi ta boynuna kadar çekiyordu; fakat gene de bir türlü uyuyamıyordu.

Şafak sökmek üzereydi. Uykusuzluktan yorgun düşen Vladimir, biraz dalmaya başlamıştı. Birdenbire, ayakları üzerinde bir ağırlık hissetti ve gözlerini açtı. Karyolanın ayakucunda Veretiyev oturuyordu.

Vladimir Sergeyiç, hayret içinde kalmıştı; Veretiyev'in üzerinde redingot yoktu ve yakası çözülmüş gömleğinin altından çıplak göğsü görünüyordu; saçları alnına dökülmüş, yüzü değişmiş gibiydi. Bu manzara, Vladimir'in hayretini bir kat daha artırmıştı.

Vladimir, yatağında doğruldu ve ellerini yanlara dayayarak sordu:

— Ziyaretinizin sebebini sorabilir miyim?

Veretiyev, kısık bir sesle:

— Bu kıyafetle geldiğim için özür dilerim... Biraz içtik de... Sizi teskin etmek için geldim. Kendi kendime şöyle düşündüm: "Orada, şimdi herhalde uykusu kaçmış bir centilmen vardır, ona yardım edelim". Şimdi, beni dinleyin: yarın düello yok, uyuyabilirsiniz...

Vladimir, daha çok hayret etti.

Veretiyev, devam etti:

— Her şey halledildi. Vistül nehri sahillerinden gelmiş olan o bay, yani Stelçinskiy, sizden özür diliyor; kendisinden yarın sabah mektup da alacaksınız. Tekrar ediyorum: mesele kalmamıştır. Horlayarak uyuyabilirsiniz!

Veretiyev, sözlerini bitirdikten sonra, kalktı, ayakları dolaşarak kapıya doğru yürüdü.

Vladimir:

— Müsaade edin, müsaade edin, dedi. Bunu nasıl öğrendiniz ve buna inanabilir miyim?

Veretiyev, dönüp baktı:

— Ha, beni herhalde biraz sarhoş zannettiniz... Size söyledim ya, sabahleyin size mektup da gönderecek. Bende fazla bir sempati uyandırmış değilsiniz; Fakat iyi kalpli olmak, zayıf tarafımdır. Fazla söze ne lüzum var... bütün bunlar, boş şeyler... Fakat biraz korktuğunuzu itiraf edersiniz, değil mi? diyerek göz kırptı.

— Sayın bayım, müsaade buyurun!., dedi.

Veretiyev, saf bir tebessümle:

— Peki, peki, dedi, kızmayın. Siz bunu bilmezsiniz, bizde hâdisesiz geçen tek bir balo yoktur. Artık bu böyle kurulmuştur. Hâdiseler de hep neticesiz kalır. Kim alnını kurşuna hedef etmek ister? Yeni gelmiş birisine kafa tuttu. Doğru söylüyorum... *In vino veritas* [Lâtince: Hakikat şaraptadır.]... Hah, evet, siz de, ben de, Lâtince bilmiyoruz. Yüzünüzden, uykunuzun geldiğini anlıyorum. Size hayırlı geceler dilerim, ey pozitif adam, ey iyi niyet sahibi fâni!.. Bakır bir metelik bile etmeyen başka bir fâninin bu dileğini kabul ediniz. *Addio, mio caro*!..[İtalyanca: Elveda, azizim.]

Veretiyev, nutkunu bitirince çıktı.

Vladimir, biraz bekledikten sonra, yastığa bir yumruk indirerek hiddetle haykırdı:

— Hay aksi şeytan, bu da ne biçim iş! Bir şeye benzemedi! Bunu izah etmeli! Böyle bir şeye tahammül edemem!..

Buna rağmen, beş dakika sonra, Vladimir sakin ve derin bir uykuya dalmıştı. Yüreği hafiflemişti. Atlatılmış bir tehlike, insanın ruhuna tatlı bir gevşeklik verir.

Vladimir ile Veretiyev'in bu konuşmasından evvel geçmiş olan hâdiselere gelelim.

Gavrila Stepanoviç'in evinde ve alt katta, bekâr bir yeğeni oturuyordu. Balo olduğu zamanlar, dans arasında, bütün gençler onun odasına giderler ve tez

elden birer Jukov sigarası içerlerdi. Gece yemeğinden sonra da, orada toplanır, dostça bir içki âlemi yaparlardı. İşte o gece de, onun odasından bir misafir kalabalığı toplanmıştı. Stelçinskiy ile Veretiyev de onların arasındaydı. Arkalarından, Uysal Adam İvan İlyiç de gelmişti. Rom ile yakılmış şekerden içki yapıldı. İvan İlyiç, Vladimir'e, düello hakkında kimseye bir şey söylemeyeceğini vaat etmiş olduğu halde, Veretiyev kendisine o asık suratlı adamla ne konuştuğunu sorunca, dayanamadı ve Vladimir'le konuştuklarını kelimesi kelimesine anlattı.

Veretiyev, önce güldü, fakat sonra düşünmeye başladı:

— Kiminle düello yapacak? diye sordu.

— Bunu hiç bilemiyorum!

— Peki, kiminle konuşuyordu?

Birkaç kişiyle konuştu. Yegor Kapitoniç de dahil. Sakın o olmasın?

Veretiyev, İvan İlyiç'i bırakıp çekildi.

Yanmış şekerle romdan yapılmış içki hazırdı ve içmeye başladılar. Veretiyev, en çok göze çarpan bir yere oturmuştu; neşeli ve eğlenceyi sever bir adam olduğu için, gençlerin toplantılarında hep elebaşı olurdu. Redingotunu çıkarmış, boyun bağını çözmüştü.

Kendisinden şarkı söylemesini istediler. O da, gitarı alarak birkaç şarkı söyledi. Kafalar gittikçe dumanlanıyordu. Gençler, şerefe kadeh kaldırmaya başladılar.

Stelçinskiy, birdenbire, yüzü kıpkırmızı olmuş, masanın üzerine fırladı ve kadehini başından yukarı kaldırarak, yüksek sesle bağırdı:

— Birisinin şerefine! Kim olduğunu da ben bilirim!

İçtikten sonra, kadehini yere vurarak kırdı; arkadan da:

— Yarın sabah, düşmanım da işte bu kadeh gibi parçalansın! dedi.

Deminden beri gözünü ondan ayırmayan ve hareketlerini tetkik eden Veretiyev, hemen başını kaldırdı:

— Stelçinskiy, dedi. Evvelâ, şu masadan aşağı in, ayıptır; hem ayakkabıların çok kötü. Şimdi biraz yanıma gel, sana bir şey söyleyeceğim...

Onu bir kenara çekti.

— Bana bak kardeşim, sen yarın şu Petersburg'lu centilmen ile düello yapacakmışsın, biliyorum.

Stelçinskiy, irkildi.

— Nasıl? Bunu sana kim söyledi?

— Bunu ben sana söylüyorum. Bu düelloyu kimin için yaptığını da biliyorum.

— Kimin içinmiş? Merak ettim!

— Seni Talleyrand seni! Kız kardeşim için. Haydi, haydi, öyle şaşırmış gibi numara yapma!.. Bu halinle tam bir kaza benziyorsun. Aranızdaki münakaşayı bilmiyorum, fakat bu böyle. Yeter kardeşim, ne diye bilmezlikten geliyorsun. Çoktan beri kız kardeşimin peşinde gezdiğini de biliyorum.

— Fakat bunlar bir delil değil ki...

— Dur, rica ederim... bak sana şimdi ne diyeceğim. Bu düelloya hiçbir suretle müsaade etmem. Anladın mı? Bütün bu budalalığın ucu nihayet kız kardeşime dokunur. Hem, kusura bakma, ama ben sağ oldukça buna imkân yoktur... Sen de, ben de, batmış insanlarız ve yolumuz oraya gidiyor; fakat kız kardeşim, daha uzun seneler ve mesut yaşamalıdır...

Sonra, birdenbire coşarak devam etti:

— Bak, yemin ediyorum, herkesten ve hatta benim için canlarını feda etmeye hazır bulunanlardan bile vazgeçerim, fakat kız kardeşimin saçındaki

bir tüye bile dokundurmam!

Stelçinskiy, sahte bir kahkaha ile mukabele etti:

— Sen sarhoşsun azizim, sayıklıyorsun, dedi.

— Sen sarhoş değil misin sanki? Ben sarhoş muyum, değil miyim, bunun ehemmiyeti yok. Sana işten bahsediyorum. Bu bayla düello yapmayacaksın, bunu bilesin. Hem de ne diye ona sataştın? Kıskandın mı yoksa? Âşıkların aptal olduğunu söylerler, doğru imiş! Kız kardeşimin onunla dans etmesinin sebebi, onu meşgul ederek birisiyle dans etmesine mâni olmaktı... Neyse, bu da başka bir mesele. Fakat bu düello yapılmayacak, işte o kadar!..

— Hımm... bana nasıl mâni olacaksın, merak ettim!..

— Bak nasıl: şimdi, düellodan vazgeçtiğine dair hemen bana söz vermezsen, bu defa ben seninle düello yapacağım!

— Sahi mi?

— Azizim, hiç şüphe etme. Bak, şimdi sana, herkesin gözü önünde, akla gelmedik bir hakaret yaparım, sonra da, perde arası düellosuna çağırırım. Zannedersem, bu da, birçok sebeplerden dolayı, senin hiç de hoşuna gitmez!

Stelçinskiy, böbürlendi; bunun bir korkutma olduğunu, kimseyi, kendi işlerine karıştırmayacağını, gerekirse her şeyi göze almaktan çekinmeyeceğini söyledi... Fakat gene de şartları nihayet kabul etmekle kaldı ve Vladimir'in hayatına kıymaktan vazgeçti.

Veretiyev bunun üzerine, Stelçinskiy'i kucakladı ve yarım saat bile geçmeden, ikisi de kol kola tutunmuş, neredeyse onuncu defa "Bruderschaft" içiyorlardı [Almanca: Kardeşlik uğruna.].

İçki masasını idareye memur genç de, bu samimiyetlerine katıldı, ilkin onlardan geri kalmadı; fakat sonunda, çok masum bir vaziyette sızdı, uyudu. Kendini bilmeyecek bir halde uzun zaman sırtüstü yattı. Küçük ve solgun yüzündeki ifade, hem gülünç, hem de merhamet uyandırıcı idi. Onu

tanıyan sosyete kadınları, bu perişan halini görselerdi, acaba ne derlerdi? Fakat talihine, böyle kadınlardan hiç tanıdığı yoktu.

O gece, İvan İlyiç de kendini gösterdi. Önce, "bir zamanlar köyde bir bey yaşardı" şarkısını tutturarak misafirleri hayrette bırakmıştı.

Meclistekiler, hep bir ağızdan:

— İspinoz kuşu öttü! diye bağırdılar. İspinoz hiç geceleri öter mi?

Şarabın tesiriyle coşmuş olan İvan İlyiç, buna itiraz etti:

— Ben yalnız bu şarkıyı mı biliyorum zannediyorsunuz? Başka şarkılar da bilirim! dedi.

— Haydi, öyleyse, hünerini göster!

İvan İlyiç, bir müddet sustu ve birdenbire, kalın bir sesle, söylemeye başladı:

— Kram-bam-buli, babaların mirası...

Fakat o kadar bozuk ve acayip söyledi ki, her taraftan kopan bir kahkaha tufanı, sesini bastırdı, susmaya mecbur oldu.

Kalabalık dağıldıktan sonra, Veretiyev doğruca Vladimir Sergeyiç'e gitti, aralarında, demin anlattığımız konuşma geçti.

Ertesi gün Vladimir Sergeyiç erkenden yola çıkmış, Sasovo köyüne doğru yol alıyordu. Bütün sabahı, heyecan içinde geçirdi; görüşmeye gelen bir tüccarı, neredeyse, düello için gönderilmiş şahit zannetmişti. Ancak, hizmetçisi Stelçinskiy'in mektubunu getirdikten sonra rahat edebilmişti.

Vladimir Sergeyiç, mektubu birkaç defa okudu; gayet ustaca yazılmıştı. Stelçinskiy, söze şöyle başlıyordu:

"*La nuit porte conseil, Monsieur*",[Fransızca: Gece insana akıl öğretir bayım.] hiçbir noktada özür dilemeye lüzum görmüyordu. Zannınca, hasmına hiçbir hakarette bulunmamış, yalnız biraz fazla asabileşmişti, bunu

itiraf ediyordu. Nihayet, son söz olmak, bay Astahov'un emrine daima amade olmakla beraber, kendisinin artık hiçbir tazminat istemediğini bildiriyordu... Vladimir Sergeyiç, bu mektuba nazik, fakat hafif bir alaya kadar varan bir dille, aynı zamanda, hiç böbürlenmeden, vakarını da muhafaza ederek bir cevap yazdı gönderdi, ancak bundan sonra, ellerini ovuşturarak öğle yemeğine oturdu, büyük bir zevkle yedi. Masadan kalktıktan sonra, ileriye bir kafile göndermeden yola çıktı.

Yolu, İpatov konağının dört kilometre kadar kenarından geçiyordu. Vladimir, başını çevirerek konağı süzdü ve gülümsedi.

— Elveda, sessiz köşe! dedi.

Bir an, Nadejda ile Mariya'nın hayalleri gözünün önüne geldi. Elini sallayıp geçti ve başını tekrar ileri çevirerek arabanın içinde hafifçe uyku kestirmeye başladı.

VI

Aradan üç aydan fazla bir zaman geçmişti. Sonbahar gelmiş, sararmış ormanlarda yapraklar dökülmüş, mavi kuşlar uçmaya ve kışın ilk nişanesi olarak, rüzgârlar inlemeye, uğuldamaya başlamıştı. Fakat devamlı yağmurlar henüz başlamamış, yollar çamurdan bozulmamıştı. Bu fırsattan faydalanan Vladimir Sergeyiç, bazı işlerini görmek üzere vilâyet merkezine gelmişti. Bir kulüpte, tanıdığı birkaç kişiye tesadüf etti, bunların arasında, Fliç isminde ihtiyar bir emekli süvari yüzbaşısı da vardı, işgüzar, şakacı, kumarbaz ve dedikoducu bir adam olarak tanınmıştı. Vladimir, Fliç'le konuşmaya başladı.

Eski süvari yüzbaşısı, söz arasında, birdenbire:

— Ha, bakın, dedi. Birkaç gün önce, tanıdığınız bir bayan buradan geçti, size selâm söyledi.

— Hangi tanıdığım bayan?

— Bayan Stelçinskaya.

— Stelçinskaya diye hiçbir bayan tanımıyorum.

— Siz onu henüz genç kızken tanımıştınız, o zaman, bayan Veretiyeva idi, yani Nadejda Alekseyevna. Kocası bizim valinin yanında memurdu. Onu herhalde vaktiyle görmüşsünüzdür. İnce bıyıklı, çevik bir adamdı. İyi bir kızı yakaladı doğrusu, serveti de var...

Vladimir:

—Yaa, öyle mi, dedi. Demek onunla evlendi... hım... Sonra nereye gittiler?

— Petersburg'a. Ha, bir de bonbon kâğıdı üzerindeki yazıyı size hatırlatmamı söyledi. Bu kâğıt neydi acaba, merak ettim.

Eski dedikoducu, bunu söylerken sivri burnunu ileri uzatmıştı.

Vladimir:

— Hatırlayamadım doğrusu. Herhalde bir lâtife olsa gerek.

— Acaba biraderi şimdi nerede, sorabilir miyim? dedi.

— Ha, şu Piotr. Onun işi fena.

Fliç, tilki gözlerine benzeyen küçük gözlerini yukarıya kaldırarak içini çekti.

Vladimir:

— Ne oldu? diye sordu.

— Sefahate daldı... Adam mahvoldu!

— Ya şimdi nerede?

— Hiç bilinmiyor. Muhakkak, çingene kızlarının peşinden takılarak gitti. Vilâyetimiz içinde olmadığını iyi biliyorum.

— İhtiyar İpatov gene orada mı?

— Şu acayip Mihayil Nikolayeviç mi? Hep orada.

— Evindeki durumu nasıl, eskisi gibi mi?

— Evet, hep öyle. Onun baldızı ile evlenseniz hiç fena olmaz. Kadın değil, vallahi bir heykel! Ha, ha, ha... Hatta burada birtakım rivayetler dolaşmıştı...

Vladimir, gözlerini süzerek:

— Yaa, öyle mi... dedi.

Tam bu sırada, Fliç'i oyuna çağırdılar, konuşmaları da burada kesildi.

Vladimir Sergeyiç, fazla kalmadan dönmek niyetindeydi. Fakat Sasovo köyünde altı ev yandığını haber alınca, hemen oraya gitmeye karar verdi. Sasovo, vilâyet merkezinden altmış kilometre kadar ötedeydi. Akşamüstü, Vladimir, okuyucunun bildiği o eve gitti, derhal muhtarla koruyucuyu çağırttı, ikisini de iyice haşladıktan sonra gidip yangın yerini gördü ve icap eden tedbirleri aldı. Yemekten sonra, biraz tereddüt etmekle beraber, İpatov'lara misafirliğe gitti.

Vladimir, Nadejda'nın gittiğini Fliç'ten öğrenmiş olmasaydı, evde kalırdı; çünkü Nadejda ile karşılaşmak istemiyordu. Mariya Pavlovna'yı bir daha görmek istiyordu.

Vladimir, vaktiyle ilk ziyaretinde olduğu gibi, bu defa da İpatov'u Uysal Adamla dama oynarken buldu. İhtiyar, onu görünce sevindi. İpatov'un yüzü,

Vladimir'e endişeli göründü ve ihtiyarın konuşması da, eskisi gibi serbest ve istekli değildi.

Vladimir Sergeyiç ile İvan İlyiç, sessizce bakışarak selâmlaştılar; her ikisi de ilk anda biraz sıkılmışlardı, fakat bu, çabuk geçti.

Vladimir, oturduktan sonra, İpatov'un keyfini sordu:

— Sizinkiler nasıl? dedi.

İpatov:

— Çok şükür, hepsi iyi, teşekkür ederim, dedi. Yalnız bizim Mariya Pavlovna biraz rahatsız gibi... Odasından hiç çıkmıyor.

— Soğuk mu aldı acaba?

— Hayır, değil... Çaya gelir herhalde...

— Yegor Kapitoniç nerede? Ne yapıyor?

— Ah, sormayın, Yegor Kapitoniç çok çöktü. Karısı öldü...

— Aman ne diyorsunuz?

— Hem de bir gün içinde, koleradan öldü. Şimdi görseniz, adamı tanıyamazsınız, benliğini kaybetti. "Matrena Markovna olmadıktan sonra yaşamak, benim için ağır bir yük" diyor ve "onsuz yaşamak istemiyorum, öleceğim". Evet, böyle söylüyor işte... Zavallı adam mahvoldu!

— Ah ne acı şey! Zavallı Yegor Kapitoniç!.. Bir müddet sustular.

Biraz geçtikten sonra, Vladimir hafifçe kızararak:

— Sizin komşunuz o bayan, işittiğime göre, kocaya varmış...

— Nadejda Alekseyevna mı? Evet, evlendi.

İpatov, göz altından Vladimir'i süzdükten sonra sözlerini bir daha tekrar etti:

— Evet, evet, evlendi ve gitti.

— Petersburg'a mı?

— Evet, Petersburg'a.

— Şu halde Mariya Pavlovna'nın onsuz canı sıkılıyor herhalde. Çok dostlardı.

— Elbet sıkılır; onsuz edebilir mi? Dostluğa gelince, size şunu arz edeyim ki, kadınların dostluğu, erkeklerinkinden daha fenadır. Gözden ırak olunca, gönülden de ırak.

— Öyle mi dersiniz?

— Vallahi öyledir. Nadejda Alekseyevna'yı alalım. Gitti gideli bir mektup bile yazmadı. Halbuki yeminle vaat etmişti. Ama onun da başı şimdi karışık olsa gerek.

— Gideli çok oldu mu?

— Evet, altı hafta kadar var. Ecnebiler gibi, düğününün ertesi günü gitti.

Vladimir, biraz sustuktan sonra:

— Biraderi de burada yokmuş diyorlar, doğru mu? diye sordu.

— Burada değil. Onlar, başkent adamları, uzun zaman köyde kalamazlar.

— Biraderinin nereye gittiği belli mi?

— Belli değil.

Bu sırada, İvan İlyiç söze karıştı:

— Elden kaçırdıktan sonra derdine yan, dedi.

İpatov da aynı cümleyi tekrar etti:

— Evet, derdine yan, dedi ve sandalyesinde dönerek ilâve etti:

— Neyse, Vladimir Sergeyiç, eh, anlatın bakalım neler yaptınız?

Vladimir, kendi işlerini anlatmaya başladı. Ipatov, dikkatle dinliyordu. Bir aralık:

— Mariya da bir türlü gelmedi, dedi. İvan İlyiç, git çağırıver.

İvan İlyiç, odadan çıktı, döndüğü zaman, Mariya Pavlovna'nın hemen geleceğini söyledi.

Ipatov:

— Neyi var? Başı mı ağrıyor? diye sordu.

İvan İlyiç:

— Ağrıyor, dedi.

Bu sırada kapı açıldı ve Mariya içeriye girdi. Vladimir, yerinden kalkarak, onu selâmladı; fakat hayretinden tek kelime bile söyleyemedi: son gördüğünden beri, Mariya çok değişmişti. Zayıflamış yanaklarında, pembelik kaybolmuş ve gözlerinin etrafını geniş bir siyahlık çevrelemişti; dudakları acı bir ifade ile sımsıkı kapanmıştı, durgun, gölgelenmiş yüzü, taş kesilmiş gibiydi. Kız, gözlerini kaldırdı. Bu gözlerin feri sönmüştü.

Ipatov:

— Kendini nasıl hissediyorsun? diye sordu.

Mariya:

— İyiyim, dedi, üzerinde semaver kaynayan masanın başına geçip oturdu.

O akşam, Vladimir Sergeyiç'in haylice canı sıkıldı. Ötekilerin de keyifleri yerinde değildi. Konuşmalar, hep sıkıcı mevzular üzerinde dönüyordu.

Rüzgârın uğultusunu dinlemeye dalmış olan İpatov, bir aralık:

— Bakın, dedi. Rüzgârın çıkardığı notalar ne garip! Yaz çoktan geçti, sonbahar geldi, kış da, neredeyse gelip çatacak. Etrafımız kar yığınlarıyla kapanacak. Bari erkence kar yağsa. Yoksa, şöyle bir bahçeye çıktı mı insanı hüzün sarıyor. Bir harabeye girmiş gibi oluyorsun... Ağaçların çıplak dalları çıtırdıyor, o kadar... Evet, güzel günler geçti gitti!

İvan İlyiç onun sözünü tekrar etti:

— Geçti, geçti.

İpatov:

— Tanrı müsaade ederse, gene gelir, dedi.

Kimse bir şey söylemedi.

Sükûtu Vladimir bozdu:

— Hatırınızda mı, burada ne güzel şarkı söyleniyordu bir zamanlar! dedi.

İhtiyar, içini çekti:

— Evet, daha da neler vardı...

Vladimir, bu defa Mariya'ya dönerek:

— O kadar güzel sesiniz var ki... Arzu ederseniz, bir şeyler söyleyebilirsiniz.

Fakat Mariya cevap vermedi.

Vladimir Sergeyiç, ne konuşmak lâzım geldiğini kestiremeyerek, İpatov'a başka bir sual sordu:

— Anneniz nasıl? dedi.

— Çok şükür, bütün hastalıklarına rağmen, yaşıyor. Bugün el arabasıyla bir gezinti yaptı. Annem, kırılmış bir ağaç gibidir, hep çatırdar, fakat bakarsınız, fidanlar yıkılır da o hâlâ durur.

Mariya Pavlovna, ellerini dizleri üzerine düşürmüş, başını eğmiş, oturuyordu.

İpatov, tekrar söze başladı:

— Bununla beraber, annemin hayatı sıkıntılıdır; ihtiyarlık, hiç de hoş bir şey değil doğrusu.

Mariya, kendi kendine konuşuyormuş gibi:

— Hatta gençlik de bir saadet olmayabilir... dedi.

Vladimir Sergeyiç, gece eve dönmek istedi; fakat dışarısı öyle karanlıktı ki, yola çıkmaya karar veremedi. Kendisine, üç ay önce yatmış olduğu ve o zaman Yegor Kapitoniç'in horlaması yüzünden rahatsız bir gece geçirdiği aynı odayı verdiler.

Vladimir, bunları hatırladı ve düşündü:

— Acaba gene eskisi gibi horlar mı?

Sonra, Yegor Kapitoniç'in uşağa uzun uzun nasihatler verdiğini, Mariya'nın gece yarısı ansızın nasıl bahçede göründüğünü birer birer hatırladı.

Pencereye giderek, alnını soğuk cama dayadı. Yüzü, dışarıdaki karanlık içinde donuk donuk aksetti. Gözleri, karanlığın siyah perdesine dikildi kaldı; ancak bir müddet sonra, yıldızsız göğe çizilen çıplak ağaçların dallarını fark etmeye başladı; sert rüzgâr, dalları karanlıkta sallıyordu.

Vladimir, birdenbire, beyaz bir gölgenin zemin üzerinden geçtiğini fark eder gibi oldu... Dikkatle baktı ve gülerek omzunu sıktı:

— İşte muhayyile dediğin böyle olur, diyerek gidip yatağına girdi.

Çok çabuk uyudu; Fakat rahat bir gece geçirmek nasip olmadı. Birdenbire evde birtakım koşuşmalar işiterek uyandı. Başını yastıktan kaldırdı. Şaşkın sesler, bağrışmalar, acele adımlar, kadın ağlamaları, açılıp kapanan kapıların gürültüsü duyuluyordu; bahçeden de heyecanlı sesler geliyor, birtakım sesler de, bunlara daha uzaklardan cevap veriyordu. Evdeki telâş gittikçe artıyor, gürültüler her an bir derece daha kulak yırtıcı bir hal alıyordu. Vladimir'in aklına, ilk anda yangın geldi. Silkinerek yataktan fırladı ve hemen pencereye koştu. Fakat bir yangın kızıllığı göremedi; yalnız, bahçede ağaçlar arasında birçok kırmızı noktalar oynayıp duruyordu ki bu da, koşuşan insanların ellerindeki fenerlerdi.

Vladimir, süratle gidip kapıyı açtı ve İvan İlyiç'le karşılaştı. İvan İlyiç, rengi uçmuş, perişan, yarı giyinmiş bir halde, nereye gideceğini kendisi de bilemiyordu.

Vladimir, onun elini yakaladı ve heyecanla sordu:

— Ne var? Ne oldu?

İvan İlyiç, nefesi kesilmiş, boğuk bir sesle:

— Kayboldu, boğuldu, kendini suya attı! diye bağırıyordu.

— Kim kendini suya attı? Kaybolan kim?

— Mariya Pavlovna! Başka kim olacak! Canımın içini mahvetti o adam! Aman imdat! Çabuk koşalım! Aman çabuk!

Böyle haykırarak İvan İlyiç, merdivenlerden aşağıya atıldı.

Vladimir de, acele ayakkabılarını giyerek paltosunu omzuna aldı ve onun peşinden koştu.

Evin içerisinde kimseye tesadüf etmedi, herkes bahçeye koşmuştu. Koridorda, antre yanında, yalnız İpatov'un iki kız çocuğu vardı; kızlar, korkudan bembeyaz kesilmiş, küçük bir gece masasının yanında, beyaz eteklikleriyle, yalınayak, yumruklarını sıkmış duruyorlardı.

Vladimir, salona atılarak devrilmiş bir masanın üzerinden geçip taraçaya çıktı. Su bendine doğru, ağaçlar arasından, gölgeler ve ışıklar koşmaktaydı.

Bir yerden İpatov'un sesi geliyordu:

— Kanca, çabuk kanca getirin!

Başka sesler de:

— Ağ getirin, ağ! Kayık gelsin! diye bağırıyorlardı.

Vladimir Sergeyiç, seslerin geldiği yere koştu. Gölcüğün kenarında, İpatov'u buldu; bir dala asılmış fener, ihtiyarın başını iyice aydınlatmaktaydı. Bir sarhoş gibi sallanıyor, elini kolunu sallıyordu; onun hemen yanında, bir kadın, kendini otların üzerine atmış, ağlıyordu; etrafta, insanlar şaşkın şaşkın dolaşıyordu.

İvan İlyiç, dizlerine kadar suya girmiş, suyun dibini, sırıkla karıştırıyordu. Arabacı, soğuktan titreye titreye soyunmaya çalışıyordu. Ötede, iki adam, sahil boyunca bir kayık sürüklüyordu. Köyün sokaklarında, keskin nal sesleri duyuluyordu. Rüzgâr, fenerleri söndürmek ister gibi sert sert esiyor ve vızlıyordu. Gölcük, tehdit edici bir siyahlık içerisinde dalgalanıyor, hışırdıyordu.

Vladimir, hemen İpatov'a yaklaşarak:

— Aman neler işittim! Nasıl olur bu?., diye bağırdı.

İhtiyar, cevap olarak:

— Kanca, kanca getirin! diye inledi.

— Aman, Mihayil Nikolayeviç, lütuf buyurun, belki aldanıyorsunuz... durun bakalım...

Otlara yatmış kadın — Mariya'nın hizmetçisi — ağlayarak öteden cevap verdi:

— Hayır, hangi yanlışlık... ben kendim, şu kör olası gözlerimle gördüm... zavallı kuzucuğum, hanımcığım suya atladı, çabaladı durdu, kurtarın diye bağırdı bile... sonra bir daha kurtarın, dedi.

— Peki, sen buna niçin mâni olmadın?

— Canım efendiciğim, ben nasıl mâni olabilirdim ki? Ben farkına vardığım zaman, odadan çıkmıştı; fakat içime doğmuştu... Canım ciğerim hanımcığım, son günlerde çok kederliydi ve hiç konuşmuyordu... Bunun için zaten hissetmiştim ve sanki birisi eteğimden çekmiş gibi hemen

bahçeye koştum. Bir de baktım ki birdenbire bir şey suya düştü. Sonra, kurtarın diye bağırışını duydum... Aman kuzum, aman gözümün ışığı!

— Yoksa sana mı öyle göründü?

— Nasıl olur... Öyleyse nerede? Nereye kayboldu?

Vladimir, işi kavrar gibi oldu, kendi kendine:

— Karanlıkta gördüğüm o beyaz gölge o imiş demek, dedi.

Bu sırada, ellerinde kanca ile birkaç adam geldi; bir de ağ getirmişlerdi ve otların üzerine yayıyorlardı. Büyük bir kalabalık toplanmış, telâşla itişip kakışıyorlardı. Arabacı, bir kanca aldı; muhtar da bir kanca alıp kayığa atladı ve sahilden biraz açılınca, kancaları suya daldırıp aramaya başladılar. Sahilden fener tutup suyu aydınlatıyorlardı. Fenerlerin titrek, donuk ışıkları altında bu iki adamın gölgesi ve hareketi, dalgalanan suları saran karanlıkların içinde, acayip ve korkunç görünüyordu.

Arabacı, birdenbire:

— Ha, işte, takıldı! diye bağırdı.

Herkes olduğu yerde donup kalmıştı.

Arabacı, eğilip kancayı kendine doğru çekti. Suyun içerisinden, siyah eğri büğrü bir şey çıktı.

Arabacı:

— Bir ağaç kökü... diyerek, kancayı çekti.

Sahilden, birçok sesler:

— Geriye dönün, kanca ile bir şey yapamazsınız, suya ağ atalım.

Başka sesler de:

— Evet, ağla aramalı, ağ atmalı... diye tasdik ediyorlardı.

Bu sırada, muhtar:

— Hele durun bakalım, benim de kancam takıldı...

Biraz sonra, ilâve etti:

— Hem de yumuşak bir şeye takılmış gibi...

Kayığın yanında, beyaz bir cisim belirdi...

Sonra, muhtarın feryadı işitildi:

— O! Bizim genç bayan!

Muhtar aldanmamıştı. Kanca, Mariya'nın elbisesine takılmıştı. Arabacı, onu hemen yakalayarak sudan çıkardı. Kuvvetli bir iki itişten sonra kayık, sahile yanaştı. İpatov, İvan İlyiç, Vladimir ve bütün halk, Mariya'nın ölüsüne doğru atılarak hemen kaldırdılar ve eve götürdüler; orada, derhal soyarak nefes aldırmaya, ısıtmaya başladılar.. Ne çare ki, bütün gayretler neticesiz kaldı. Mariya, kendine gelmedi. Hayatı artık sönmüştü.

Vladimir Sergeyiç, ertesi gün erkenden İpatovka'dan ayrıldı. Gitmeden önce, cenazeyi görüp veda etti.

Mariya, üstünde beyaz elbise, misafir odasındaki masanın üzerine yatırılmıştı. Sık saçları, henüz tamamıyla kuramamıştı bile. Henüz bozulmamış yüzünde, hüzünle karışık bir hayret okunuyordu. Açık dudakları, sanki bir şey söylemek, bir şey sormak istiyordu. Göğsü üzerine kavuşturulmuş kollarıyla bağrını bastırmış gibi görünüyordu. Bu zavallı kız, kendini ne düşünce ile boğmuş olursa olsun, ölüm, onun üzerine ebedî sükût ve tevekkül damgasını basmıştı.

Ebedî olarak kaybolmaya ve mezarda çürümeye gitmeden önce, henüz yaşamakta olan insanların bakışlarıyla son defa karşılaşan ölü bir yüz, kısa süren bu son anlarında acaba nasıl bir ifade taşır? Bunu anlayan yoktur.

Vladimir, saygılı, düşünceli bir tavırla, Mariya'nın ölüsü önünde durdu, üç defa istavroz çıkardıktan sonra çıktı. Bir köşede sessiz sessiz ağlamakta olan İvan İlyiç'i görememişti. Hem ağlayan, yalnız o değildi ki. Bütün ev

halkı, hizmetçiler, hepsi acı acı ağlıyorlardı. Mariya Pavlovna, güzel hatıralar bırakarak gitmişti.

Bir hafta sonra, ihtiyar Ipatov, nihayet Nadejda Alekseyevna'dan gelen bir mektuba cevap yazıyordu:

"Sayın bayan Nadejda Alekseyevna.

Bundan bir hafta evvel, baldızım, sizin de yakın arkadaşınız zavallı Mariya Pavlovna, gece kendisini göle atarak, kendi isteğiyle hayatına son vermiştir. Naaşını toprağa tevdi ettik. Bu acı ve müthiş akıbete önceden karar vermiş olduğu halde bana veda etmedi, hatta son arzularını bildirmek için bir mektup bile yazıp bırakmadı. Bu büyük, bu öldürücü günah, kimin üzerine yüklenir, siz herkesten daha iyi bilirsiniz, Tanrı, biraderinizi yargılasın. Baldızım, onu sevmekten vazgeçemediği gibi ayrılığına da dayanamadı."

Nadejda, bu mektubu İtalya'da aldı. Kocası "Kont de Stelçinskiy" ile İtalya'ya gitmişti, kocasını, büyük otellerde hep bu isimle tanıyorlardı.

Stelçinskiy, yalnız otelleri dolaşmakla kalmıyor, sık sık kumarhanelerde, su şehirlerinde de görünüyordu. İlk zamanlarda, kumarda çok para kaybediyordu; sonraları artık kaybetmemeye başladı, yüzünde, umulmadık sergüzeştler geçiren insanlara mahsus hem şüpheli, hem de küstahça bir ifade belirmişti. Karısıyla seyrek görüşüyordu. Fakat Nadejda Alekseyevna'nın, kocası bulunmadığı zamanlar hiç canı sıkılmıyordu. Güzel sanatlara, ressamlığa heves etmişti. En çok artistlerle düşüp kalkıyor, gençlerle, güzellik üzerine konuşmayı seviyordu.

İpatov'un mektubu onu çok müteessir etmişti; fakat gene o gün Köpek Mağarasına giderek, zavallı hayvanların kükürt buharları içerisinde nasıl boğulduklarını seyretmesine de mâni olmamıştı.

Köpek Mağarasına yalnız gitmemişti. Beraberinde birçok kavalyeleri vardı. Bunların en kibarı, Popelain ismindeki sivri sakallı, kareli ceket giymiş bir Fransızdı; bu zat, muvaffak olamamış ressamlardandı. Çatlak tenor sesiyle, en yeni şarkılar söylüyor, gayet lâubali konuşuyordu. Zayıf yapılı olduğu halde, gayet fazla yemek yiyordu.

VII

Ocak ayının güneşli, fakat soğuk bir günüydü. Nevski caddesi üzerinde, büyük bir insan kalabalığı dolaşıyordu. Meclis binası kulesinin saati üçü gösteriyordu. Sarı kumla örtülmüş, geniş taş levhalarla döşeli cadde üzerinden geçenler arasında, eskiden tanıdığımız Vladimir Sergeyiç Astahov da vardı. Biz onu görmeyeli, çok olgunlaşmış, vücudu şişmanlamış, çatal sakal bırakmıştı; fakat ihtiyarlamamıştı. Ağır ağır kalabalık içinde yürüyor, ara sıra etrafına bakınıyordu. Annesiyle birlikte bir araba gezintisine çıkmış olan karısını beklemekteydi.

Vladimir Sergeyiç, beş sene evvel tam istediği gibi bir kızla evlenmişti; karısı hem zengindi, hem de çok iyi bir muhiti vardı. Vladimir, talihinden memnun bir adamın serbest adımlarıyla yürüyor, bir taraftan da, tesadüf ettiği birçok tanıdıklarını, gayet iyi fırçalanmış şapkasını nezaketle çıkararak selâmlıyordu. Birdenbire, tam pasajın yanında, üzerine bir İspanyol pelerini almış, kasketli, oldukça yıpranmış yüzlü, bıyıkları boyalı, iri gözleri hafifçe şişmiş bir adam, neredeyse kendine çarpacak şekilde üstüne geldi. Vladimir Sergeyiç, ağırbaşlı bir hareketle yana çekildi. Fakat kasketli adam, onun yüzüne bakarak yüksek sesle:

— A! günaydın bay Astahov, dedi.

Vladimir Sergeyiç, cevap vermedi, hayretle olduğu yerde durdu. Nevskaya caddesinde kasketle gezmeye cesaret eden bir kimsenin, onun ismini bilmesine bir türlü aklı ermiyordu.

Kasketli adam, sözüne devam ederek:

— Beni tanıyamadınız mı? diye sordu. Sizi bundan sekiz yıl önce, T... vilâyetine bağlı bir köyde, İpatov'ların evinde görmüştüm, ismim Veretiyev'dir...

Vladimir Sergeyiç:

— Affedersiniz, dedi. Fakat o zamandan beri çok değişmişsiniz!

Piyotr Alekseyeviç, eldivensiz eliyle yüzünü sıvazladı:

— Evet, ihtiyarladım, dedi. Fakat siz hiç değişmemişsiniz.

Veretiyev, ihtiyarlamaktan ziyade yıpranmış, çökmüştü. Yüzü, ince ve ufak buruşukluklarla doluydu, konuştuğu zaman, dudaklarını, yanaklarını hafifçe oynatıyordu. Her halinden, ömrünü çok israf etmiş olduğu belliydi.

Vladimir:

— Bu kadar zamandır neredeydiniz? Hiç görünmediniz, dedi.

— Ötede beride dolaştım. Siz hep Petersburg'da mıydınız?

— En çok Petersburg'da bulundum.

— Evli misiniz?

— Evet, evliyim.

Bunu söylerken Vladimir Sergeyiç, ciddî bir tavır takınmıştı. Sanki bununla: "Bak birader, seni karıma takdim etmemi sakın istemeyesin, hatta aklına bile getirmeyesin", demek istiyordu.

Veretiyev, bunu anlamış gibi, dudaklarını kayıtsız bir gülümsemeyle hafifçe büktü.

Vladimir Sergeyiç:

— Kız kardeşiniz nasıl, nerede? diye sordu.

— Kesin olarak bir şey söyleyemem. Herhalde Moskova'da olacak. Çoktan beri mektup almadım.

— Kocası sağ mı?

— Evet, sağ.

— Bay İpatov nasıldır?

— Bilmiyorum. Belki hayatta, belki de ölmüştür...

— Ya şu, neydi adı... Bodriyakov nerede?

— Haa, evet, onun düelloda şahit olmasını istemiştiniz, hatırlar mısınız? O zaman iyice korkmuştunuz. Neyse, nerede olduğunu şeytan bilir!

Vladimir Sergeyiç, yüzüne vakarlı bir ifade vererek sustu. Biraz sonra:

— Kız kardeşinizle, sizinle tanışmak zevkine erdiğim o akşamları daima memnuniyetle hatırlamaktayım. (Vladimir, "zevkine" yerine az kalsın "şerefine" diyecekti). Kız kardeşiniz, nazik bir bayandı. Siz hâlâ güzel sesinizle şarkılar söylüyor musunuz?

— Hayır, sesimi kaybettim. Evet, o zamanlar, iyi zamanlardı.

Vladimir, hüzünle kaşlarını kaldırarak:

— Ben sonradan İpatovka konağına bir daha gittim, dedi. Orasının ismi İpatovka idi değil mi? Hem korkunç bir hâdisenin geçtiği bir günde gitmiştim.

Veretiyev, telâşla onun sözünü kesti:

— Evet, evet, müthiş, çok müthiş bir hâdiseydi, dedi. Evet, evet... Ha, kız kardeşimin kocasıyla az kalsın düelloda dövüşecektiniz, hatırınızda mı?

Vladimir Sergeyiç, ağır ağır:

— Evet, hatırımda, dedi. Lâkin şunu da itiraf edeyim ki, bunlar bana bazen bir rüya gibi geliyor.

Veretiyev'in solgun yanakları kızardı ve kelimeleri tekrar ederek:

— Bir rüya gibi... dedi. Bir rüya gibi... Hayır, benim için bir rüya değildi. O zamanlar, gençlik, neşe ve saadet devresiydi; sonsuz ümitler, tükenmez kuvvet kaynağı vardı. Şayet bir rüya ise, çok güzel bir rüya idi. Şimdi ise, sizinle ihtiyarladık, aptallaştık, hatta bıyıklarımızı boyuyoruz, Nevski caddesi boyunca sersemce dolaşıyoruz. Hiç işe yaramaz bir hale gelmişiz, yorgun beygirler gibi, güçsüz ve siliğiz; hem gururlanıyoruz, hem kuruntu yapıyoruz, dalga geçiyoruz ve üstelik dertlerimizi içkiyle boğmaya

çalışıyoruz... İşte asıl rüya, çirkin olan rüya, bu... Ömrümüz boşuna, manasız ve bayağı bir şekilde geçip gitti... Acı bir şey varsa, o da bu. Keşke bunu bir rüya gibi üzerimizden silkip atabilseydik, bu rüyadan uyanmak kabil olsaydı!.. Sonra, her yerde, her an, korkunç bir hayalet gibi, karşımıza hep eski hatıralar çıkmaktadır. Neyse, Allaha ısmarladık!

Veretiyev, hızlı adımlarla uzaklaştı. Nevsi caddesindeki büyük pastahanelerden birisinin kapısı önüne gelince, durdu, içeriye girerek büfede bir kadeh Pomeranya votkası içti, sonra, tütün dumanıyla buğulanıp loşlaşmış bilardo salonundan geçip arka odaya gitti. Orada, bazı eski tanıdıklar, arkadaşları buldu: Petya Lazurin, Kostya Kovrovskiy, kont Serdükov; daha iki bay vardı ki, bunlara sadece Vasük ve Filat diyorlardı. Hepsi de, bekâr oldukları halde, gençlik çağını geçirmiş, atlatmış adamlardı.

Kimisinin saçları dökülmüş, kimisinin kırlaşmış, yüzleri buruşmuş, gerdanı çıkmıştı; velhasıl, bu baylar, serpilme devresini çoktan atlatmışlardı. Hepsi, Veretiyev'i olağanüstü ve dünyayı hayrette bırakacak bir adam sayıyorlardı; bunun sebebi de şuydu, Veretiyev, kendi faydasızlığını iyice kavradığı için onlardan daha üstün bir zekâ eseri göstermişti. Veretiyev'in muhiti dışında da kendi kendini mahvetmiş olmasaydı, belki bir varlık gösterebileceğine inananlar vardı. Fakat onlar da aldanıyordu. Çünkü Veretiyev ailesinden hiçbir zaman bir şey çıkmaz.

Piyotr Alekseyeviç'in ahbapları, onu her zamanki iltifatlarla karşıladılar. Kasavetli haliyle, asabi sözleriyle, dostlarını bir aralık merakta bırakmıştı; fakat biraz sonra sakinleşti, neşelendi, her şey de yoluna girdi.

Vladimir Sergeyiç'e gelince, Veretiyev uzaklaştıktan sonra, kaşlarını çattı, vücudunu doğrulttu. Piyotr Alekseyeviç'in beklenmedik münasebetsizliği, onu hayrete düşürmüş, hatta onuruna dokunmuştu.

Kendi kendine söylenmeye başladı: "Aptallaştık, şarap içiyoruz, bıyıklarımızı boyuyoruz"...

Neredeyse yüksek sesle:

— *Parlez pour vous, mon cher*, [Kendi hesabınıza konuşun, azizim.] diyerek, üzerine hücum eden bir hiddet dalgasının tesiriyle somurttu,

gezintisine devam etmek istedi.

Fakat tam bu sırada, arkasından yüksek ve kendinden emin bir ses işitti:

— Sizinle konuşan o zat kimdi?

Vladimir Sergeyiç dönüp baktı ve yakından tanıdığı ahbaplarından bay Pomponskiy ile karşılaştı. Pomponskiy, şişman, uzun boylu bir adamdı; iyi bir mevkii vardı ve ilk gençlik çağından beri, bir defa olsun, kendi nefsinden şüphelenmemişti.

Vladimir Sergeyiç, bay Pomponskiy'in koluna girerek:

— O, tuhaf bir adamdır, dedi.

— Lütuf buyurun, Vladimir Sergeyiç... Sizin gibi kibar bir zatın, sokakta böyle kasketli bir adamla konuşması, doğru olur mu hiç? Bu, adaba uygun düşmez. Hayret ettim doğrusu. Bu adamla nerede tanıştınız?

— Bir köyde.

— Hım... köyde. Fakat köydeki komşulara, şehirde selâm verilmez... *Ce n'est pas comme il faut.*[Bu, kibarca bir şey değildir.] Bir centilmen, her zaman centilmen gibi hareket etmelidir, yoksa...

Vladimir Sergeyiç, hemen onun sözünü kesti:

— İşte, karım geliyor, dedi. Yanına gidelim. İki centilmen de, zarif, alçak bir kapalı arabaya doğru yürüdüler. Arabanın penceresinden, genç fakat solmuş bir kadının renksiz, yorgun, asabi, cüretli yüzü bakıyordu.

Arkasında, gene hırçın yüzlü başka bir kadın görünüyordu, o da, annesiydi. Vladimir Sergeyiç, arabanın kapısını açarak, kolunu karısına uzattı; Pomponskiy de, Vladimir'in kaynanasına refakat etti. İki çift, Nevski caddesi üzerinde ilerlemeye başladı. Arkalarından da, sarı çizme giymiş, şapkasında irice bir arma taşıyan, oldukça kısa boylu, siyah saçlı bir uşak yürümekteydi.

1854

ÜSTEĞMEN ERGUNOV'UN HİKÂYESİ

I

O akşam, Kuzma Vasilyeviç Ergunov, hikâyesini bize bir daha anlattı. Bu hikâyeyi, ayda bir defa özenerek anlatırdı, biz de, bütün tafsilâtıyla ve ezbere bildiğimiz halde, her defasında gene zevkle dinlerdik. Bu tafsilât diyebiliriz ki, kesilmiş bir ağacın kütüğünü saran yeni filizler gibi, esas hikâyenin temel direğini sarıyordu. Anlatanın karakterini gayet iyi bildiğimiz için, eksiklerini ve söylenmeden geçilenleri tamamlamakta güçlük çekmezdik.

Kusma Vasilyeviç öldükten sonra, hikâyesini anlatacak kimse kalmamıştı. Bunun için, hikâyeyi herkesin bilgisine arz etmeye karar verdik.

II

Bu hâdise, kırk yıl önce, Kuzma Vasilyeviç'in gençlik çağında olmuştu. Kendisinin söylediğine göre, o zamanlar şık, güzel, sülün gibi, al dudaklı, kıvırcık saçlı, şahin bakışlı bir delikanlıymış. Bu vasıfları şimdi onda görmemekle beraber, sözüne inanıyorduk. Bizim nazarımızda Kuzma Vasilyeviç, görünüşte herkes gibi bir adamdı; basit ve sanki mahmur yüzü, ağır, kaba yapılı bir vücudu vardı. Yıllar geçtikçe, güzellik de, elbet bozulur.

Bununla beraber, eski şıklığından bazı izler kalmıştı. İhtiyarlığına kadar, supyeli pantolon giymişti. Gevşemiş belini kemerle sıkar, ensesini tıraş eder ve alnındaki saçlarını kıvırırdı. Bıyıklarını, siyahtan ziyade, mor ve hatta yeşile çalan İran fabrasıyla boyardı.

Bütün bu halleriyle birlikte Kuzma Vasilyeviç, gayet saygılı bir asilzade idi; ancak, preferans oynarken, yanında oturanların kâğıtlarına şöyle yan gözle bakmayı biraz severdi. Bunu da, para hırsından değil, tutumlu olduğu için yapardı; çünkü boşuna para kaybetmekten hoşlanmazdı.

Neyse, sözü uzatmayalım da esas hikâyeye gelelim...

III

Hâdise, o zaman yeni kurulmakta olan Nikolayev şehrinde ve bir ilkbahar mevsiminde olmuştu.

Donanmada üsteğmen rütbesiyle hizmet etmekte olan Kuzma Vasilyeviç, buraya resmî bir vazife ile gelmişti.

Komutanlık, onu emin ve aklı başında bir subay bildiği için kendisine bazı deniz inşaat işlerini kontrol etmek vazifesini vermişti; zaman zaman, emrine oldukça büyük miktarda para da gönderiliyordu. Üsteğmen, tam bir emniyet duymak için, bu parayı meşin bir kemer içerisinde belinde taşıyordu.

Kuzma Vasilyeviç, gerçekten aklı başında bir adamdı ve genç olmasına rağmen, kendisini, örnek olacak bir şekilde idare ederdi. Her türlü uygunsuz hareketlerden kaçınır, iskambil kâğıdına el sürmez, içki içmez ve kalabalıktan hoşlanmazdı. Bu yüzden, uslu olan arkadaşları, ona gelin hanım derlerdi; ele avuca sığmaz takımından olanları da, onu mızmız, miskin diye vasıflandırırlardı.

Kuzma Vasilyeviç'in yalnız bir kusuru vardı: lâtif cinse karşı içten gelen bir temayül!.. Fakat bunda da ihtirasına hâkim olabiliyor, zaaf göstermiyordu.

Erken kalkar, erken yatardı; vazifesine bağlıydı ve tek eğlencesi, akşamları şehrin kenar sokaklarında oldukça uzun gezintiler yapmaktı.

Başıma kan hücum eder korkusuyla kitap okumazdı. Her ilkbaharda, kan fazlalığına karşı hususi bir ilâç içerdi.

Üniformasını giyerek iyice fırçaladıktan sonra, mağrur adımlarla yemiş bahçelerinin çitleri boyunca yürür, sık sık durarak tabiatın güzelliklerini seyreder ve hatıra olarak bir çiçek koparmaktan bir nevi zevk duyardı. Fakat en büyük zevki, bir "peri" ye tesadüf ettiği zaman duyardı ki, bu peri de, hırkasını omzuna atmış, başına renkli bir atkı bağlamış, çıplak kolu altında bir bohça ile eve dönmekte acele eden güzelce bir taşralı kızdı. Kendisinin de itiraf ettiği gibi, hassas, fakat sıkılgan bir mizaçta olan Kuzma Vasilyeviç, böyle bir periyle konuşmaz, ancak nazik bir tebessümle

uzun uzun ve dikkatle arkasından bakardı. Sonra, derin derin içini çekerek, gene aynı mağrur adımlarla eve dönüp pencerenin önüne oturur, yarım saat kadar düşünceye dalardı, bir taraftan da, Alman ırkından, vaktiyle mahalle muhtarlığı yapmış vaftiz babasının hediye ettiği lüle taşından büyük bir pipoyu sert tütünle doldurarak, özene özene içerdi.

Şen olmadığı gibi, sıkıntılı da olmayan günler, böylece gelip geçmekteydi...

IV

Bir gün akşama doğru, Kuzma Vasilyeviç boş sokaktan geçerek evine dönmekteyken, arkasından telâşlı adımlar, hıçkırıklar, kesik, karışık cümleler işitti.

Dönüp bakınca, gayet sevimli, fakat perişan ve ağlamış yüzlü yirmi yaşlarında genç bir kız gördü. Görünüşte, kızın başına büyük ve beklenmedik bir felâket gelmişti; ayakları dolaşarak koşan genç kız, kendi kendine bir şeyler söylüyor, ellerini oynatıyordu. Sarı saçları dağınık, omzundan sıyrılmış atkısı bir toplu iğne üzerinde sarkmaktaydı. (O zamanlar pelerin ve manto bilmezlerdi). Kız, avam tabakadan herhangi bir kız gibi değil, genç bir hanımefendi gibi giyinmişti.

Ergunov, kenara çekildi. Fakat merhamet hissi, çekingenlik göstermesini önlemişti; genç kız kendisiyle bir hizaya geldiği zaman, teğmen, elini kasketinin siperine götürerek nezaketle selâm verdi ve kızdan gözyaşlarının sebebini sordu.

Elini meçinin üzerine koyarak:

— Bir asker olmak sıfatıyla, yardımda bulunmaya hazırım, dedi.

Kız durdu ve ilk anda, kendisinden ne istendiğini iyice fark etmemiş gibi göründü. Fakat derdini dökmek için fırsat bulduğuna sevinerek, düzgün olmayan bir Rusça ile konuşmaya başladı:

— Lütfen bakınız, bay subay, bu ne haldir böyle! Bu ne korkunç şey...

Dert yanarken, güzel yanaklarından yağmur damlaları gibi yaşlar akıyordu. Anlatmaya devam etti:

— Bizi büsbütün soydular!.. Aşçı kadın, neyimiz varsa alıp götürdü... Sofra takımı, mücevher kutusu, elbise... evet, elbise... hatta çorap, çamaşır, teyzemin el çantası... içerisinde yirmi beş ruble para da vardı... küçük kadife kutu, işlenmiş iki kaşık, gecelik... ne varsa!.. Olup biteni mahalle bekçisine anlattım... haydi, haydi, gidin, dedi... inanmam, dinlemem, sizler şöyle böyle insanlarsınız, dedi... Ben eşyadan bahsederken, dinlemek bile istemedi, defol git, dedi... Çok gücüme gitti, bay subay... Ben nereye gideyim şimdi!

Genç kız, yüksek sesle ağlıyor, fenalık geçiriyordu. Kuzma Vasilyeviç, şaşırmış ve olduğu yerde mıhlanıp kalmıştı. Kız da, ne yaptığını bilmeyerek, onun koluna dayanmıştı.

Üsteğmen, arada bir:

— Durun canım, durun! diyerek, dertli kızın biteviye titremekte olan ince ensesine bakıyordu.

Nihayet, parmağıyla hafifçe kızın omzuna dokundu:

— Müsaade ediniz, sizi evinize götüreyim, dedi. Burada sokak ortasında olmaz. Bunu siz de takdir edersiniz! Derdinizi bir kere anlatınız bakalım. Bir subay sıfatıyla, elbette bütün gayretimle yardıma çalışırım...

Genç kız, başını kaldırarak, kendisini neredeyse kucağında tutan genç adama ilk defa dikkatle baktı.

Sıkılgan bir tavırla başını yana çevirdi ve sessiz sessiz ağlamaya devam ederek bir kenara çekildi. Kuzma Vasilyeviç, teklifini tekrarladı. Genç kız, yüzüne dökülmüş ve gözyaşlarıyla ıslanmış saçları arasından yan yan baktı. (Hikâyenin bu kısmında Kuzma Vasilyeviç, bu bakışın kendisini iğne gibi delip geçtiğini bize daima ısrarla söylerdi; hatta bir defasında, kızın bakışını taklit etmeye bile kalkıştı).

Genç kız, nazik üsteğmenin uzatmış olduğu koluna girdi, birlikte eve doğru yürüdüler.

V

Ergunov'un kadınlarla münasebeti azdı ve bunun için, söze nereden başlamak lâzım geldiğini tayin etmekte zorluk çekiyordu. Buna mukabil, yol arkadaşı, bir taraftan biriken gözyaşlarını silerken, konuşmaktan da hiç geri kalmıyordu.

Biraz sonra, Kuzma Vasilyeviç, adının Emilya Karlovna olduğunu, Riga'da doğduğunu, gene Riga'lı olan teyzesinin yanma misafir geldiğini, babasının vaktiyle orduda hizmet etmiş olduğunu, fakat sonradan göğüs hastalığından öldüğünü, teyzesinin evinde bir Rus kadın aşçı bulunduğunu, iyi bir kadın olmakla beraber az ücretle hizmeti kabul ettiğini, fakat elinde nüfus tezkeresi bulunmadığını ve nihayet, bugün eşyaları çalarak bilinmeyen bir yere kaçtığını öğrenmişti.

Kız, polise de haber vermek gerektiğini ilâve etti ve bunu, — in die Polizei — şeklinde söyledi.

Sonra tekrar mahalle muhtarını ve ondan görmüş olduğu hakareti hatırlayarak, yeniden ağlamaya başladı. Kuzma Vasilyeviç, kızı teselli etmek için söz bulamıyordu.

Fakat intibaları çabuk değişen genç kız, birdenbire durarak, elini ileriye uzattı ve sükûnetle:

— İşte bizim evimiz! dedi.

VI

Bu ev, sanki yere gömülmüş gibi duran, küçük dört penceresi sokağa bakan oldukça berbat, küçük bir evdi. İçerden jeranium çiçekleriyle kaplanmış pencerelerin birisinden donuk mum ışığı sızmaktaydı...

Evle hemen hemen aynı yükseklikte olan tahta parmaklığın, güçlükle fark edilebilen bir bahçe kapısı vardı. Kapıya yaklaşıp da kilitli olduğunu gören

genç kız, sabırsızlanarak, paslanmış kilit halkasını yakalayıp kapıyı vurdu.

Parmaklığın arkasından, ağır adımlar duyuldu; birisi, eskimiş terliklerini sürüyerek, ağır adımlarla yürüyordu. Sonra, boğuk bir kadın sesi, Almanca, Kuzma Vasilyeviç'in anlayamadığı bir şeyler söyledi...

Ergunov, çekirdekten yetişme bir denizci olduğu için, Rus dilinden başka bir dil bilmezdi. Genç kız, gene Almanca cevap verdi. Bahçe kapısı biraz aralandı ve genç kız içeriye girdikten sonra, üsteğmenin tam burnu dibinde kapandı. Bununla beraber, genç subay, yaz gecesinin karanlığında, elinde fener ve kırmızı elbiseli şişman bir ihtiyar kadını fark edebilmişti. Merakta kalan Ergunov, hiç kımıldamadan, biraz sokakta bekledi. Sonra, bir subaya karşı gösterilen bu saygısızlığı düşünerek, birdenbire hiddete kapıldı, soldan geriye sert bir dönüşle evinin yolunu tuttu.

Fakat daha on adım bile uzaklaşmadan, ihtiyar kadınla fiskos etmekte olan genç kızın, yüksek sesle kendisini çağırdığını işitti.

— Bay subay, nereye gidiyorsunuz? içeri buyurunuz !

Ergunov, biraz tereddütten sonra, kabul etti.

VII

Üsteğmenin yeni tanıştığı kız -ki ona bundan sonra Emilya diyeceğiz- misafirini karanlık ve rutubetli bir holden geçirerek, oldukça büyük, basık tavanlı ve kirli bir odaya soktu. Çok büyük bir dolap, duvarlardan birisini neredeyse boydan boya kapatmıştı. Öbür duvarda, yan yana, boyaları dökülmeye başlamış, başları külâhlı iki papaz resmi asılıydı. Diğerinde, kapının tam üstünde ve iki pencere arasında, başı sarıklı bir Türk resmi görünüyordu. Köşelerde, bir sürü mukavva kutular ve sandıklar vardı. Odanın mefruşatı, üzeri muşambalı bir divandan, birkaç kırık sandalyeden ve bacakları eğrilmiş, çuha kaplı bir oyun masasından ibaretti. Bu masanın üzerinde, yarıya kadar içilmiş bir şurup bardağıyla bir erkek kasketi duruyordu.

Ergunov'un bahçe kapısında görmüş olduğu ihtiyar kadın, arkalarından odaya girdi. Bu, çirkin yüzlü, domuz gözlü, şişkin üst dudağında kırlaşmış

bıyıkları bulunan bir Yahudi karısıydı.

Emilya, kadını işaret ederek, Kuzma Vasilyeviç’e:

— Teyzem madam Fritçe, dedi.

Hayretle etrafına bakınmakta olan üsteğmen, kendisini takdim etmek lüzumunu hissetti. Madam Fritçe, genç subayı alttan alttan süzerek, hiç mukabelede bulunmadan, yeğenine, bu defa Rusça hitabetti ve çay isteyip istemediğini sordu.

Emilya, hemen atıldı:

— Ha, sahi, çay... Herhalde bir çay içersiniz; değil mi, bay subay? Evet, teyzeciğim, çay veriniz. Fakat niçin ayakta duruyorsunuz? Lütfen oturmaz mısınız? Oo, amma da resmisiniz ha! Omuz atkımı çıkarmama müsaade eder misiniz?

Konuşurken, Emilya hiç durmadan başını bir taraftan öbür tarafa çevirmekle beraber, omuzlarını da oynatıyordu. Her taraflarını güneşlendirmek için çıplak bir dal üzerine konmuş kuşlar da böyle yaparlar.

Kuzma Vasilyeviç, bir sandalyenin üzerine oturdu ve elini meçine dayadı; kendisine daha ciddî bir poz vermek için, gözlerini yere dikerek, sözü hırsızlığa getirdi. Fakat Emilya, sözünü kesti:

— Rahatsız olmayın, önemli bir mesele değil. Teyzemin biraz önce söylediğine göre, eşyanın büyük bir kısmı bulundu. (Bu sırada, madam Fritçe, söylenerek odadan çıktı). Hatta polise gitmeye bile lüzum kalmadı. Fakat böyle işlerde çok sabırsız davranırım, tabiatım öyledir. Siz Almanca bilir misiniz? Ben o kadar tez canlıyım ki... *immer so rasch!*..[Daima böyle aceleci.] Fakat olup biteni artık düşünmüyorum... *aber auch gar nicht!*.. [Fakat bu da bir şey değil; bunda da iş yoktur.]

Ergunov, Emilya'ya baktı. Gerçekten, yüzü kaygısız bir hal almıştı. Bu güzel yüzün her tarafı gülüyordu: beyaza kaçan sarı kirpiklerle çevrili gözleri, dudakları, yanakları, çenesi, çenesindeki gamzesi, hatta kalkık burnunun ucu bile gülüyordu!..

Emilya, dolabın yanındaki küçük aynaya yaklaştı, gözlerini kırptı ve dişleri arasından bir şarkı mırıldanarak, saçlarını düzeltmeye başladı.

Kuzma Vasilyeviç, onun hareketlerini dikkatle takip ediyordu. Bu kız, çok hoşuna gitmişti...

VIII

Aynanın karşısında hafifçe dönen Emilya; tekrar konuşmaya başladı:

— Sizi böyle teklifsizce eve getirdiğim için beni affedin. Bu hareketim belki hoşunuza gitmemiştir.

— Hayır, bilâkis! Lütuf buyurdunuz.

— Size önce söyledim ya, ben böyle tez canlıyım, önce yapar, sonra düşünürüm... Bazen de hiç düşünmem... isminiz ne, sorabilir miyim?

Ve kollarını göğsü üzerinde kovuşturarak subaya yaklaştı.

— Ergunov. Kuzma Vasilyeviç Ergunov.

— Er... gun... hiç de güzel bir isim değil!.. Yani, benim için zor bir isim. Ben size, bay Florestan diyeceğim. Riga'da, tanıdık bir bay Florestan vardı. Bir mağazada çok güzel *gro-dö-Napl* [Gros de Naples, bir nevi İtalyan kumaşıdır.] satardı, güzel bir erkekti. Hatta güzellikte sizden bile geri kalmazdı. Fakat siz de ne kadar geniş omuzlusunuz! Tam bir Rus delikanlısı!.. Ben Rusları severim, kendim de Rus'um. Babam subaydı. Bakın, benim ellerim sizinkinden daha beyaz!..

Emilya, kanı çekilerek daha beyaz gözükmesi için, ellini yukarı kaldırdı, havada birkaç defa salladıktan, sonra tekrar aşağı indirdi. Sözüne devam etti:

— Gördünüz mü? Hem ellerimi, daima Yunan sabunu ile yıkarım. Güzel, kokulu bir sabundur. Koklayınız! Oo! öpmeyin... Elimi onun için vermedim. Siz nerede vazife görüyorsunuz?

— Ben donanmada, on dokuzuncu Karadeniz filosundayım.

— Yaa, demek denizcisiniz. Maaşınız yüksek mi?

— Hayır, pek o kadar değil.

— Herhalde çok cesursunuzdur, gözlerinizden derhal belli oluyor. Ne kadar da gür kaşlarınız var!.. iyi büyüsün diye, kaşlara geceleri yağ sürmeliymiş!.. Fakat neden bıyığınız yok?

— Nizama göre olmamalı.

— Ay, işte bu olmadı. Ya bu ne, hançer mi?

— Hayır, meç. Meç, deniz subaylarının silâhıdır.

— Demek meçmiş. Nasıl, keskin mi? Bakabilir miyim?

Emilya, kendini zorlayarak dudaklarını ısırdı, gözlerini küçülttü, meçi çekip kınından çıkardı ve ucunu burnuna dayadı.

— Aa, keskin değilmiş! Şimdi ben, bu meçle sizi öldürebilirim de!

Elini Ergunov'un başı üzerine kaldırdı. O da, korkmuş görünerek güldü. Kız da güldü:

— *İch habt* pardon, sizi affettim, dedi ve sonra azametli bir tavır takındı.

— Silâhınızı iade ediyorum.

Sonra, birdenbire:

— Kaç yaşındasınız? diye sordu.

— Yirmi beş.

— Ben, on dokuz. Ah, ne hoş, değil mi?

Emilya, çok şakrak bir kahkaha ile vücudunu geriye doğru attı. Ergunov, oturduğu yerden, kızı bu defa daha büyük bir dikkatle seyrederek

gülmekten ürperen pembe yüzüne baktı. Kızı, gittikçe daha çok beğeniyordu...

Emilya, âdeti üzere, birdenbire sustu ve dişleri arasından bir şarkı mırıldanarak, tekrar aynanın karşısına geçti.

— Siz şarkı söyler misiniz bay Florestan?

— Hayır, bilmem. Öğretmediler.

— Ya gitar çalmayı? Bunu da mı bilmezsiniz? Fakat ben bilirim. Sedef kakmalı bir gitarım da var, yalnız, telleri koptu. Taktırmalı. Bana para verir misiniz, bay subay? Size bir Alman romansı, güzel bir romans söylerim!

Emilya, içini çekerek, bir an gözlerini kapadı:

— Ah, hem ne güzel bir romans, bilseniz! dedi, konuşmaya devam etti:

— Dans bilir misiniz? Yoksa bunu da mı bilmiyorsunuz?.. *Unmöglich*! [İmkânsız!] Fakat ben size öğretirim. Lakosez, vals kazak... tra-la-la, tra-la-la...

Emilya, birkaç defa döndü.

— Bakın ayakkabılarıma!.. Varşova'dan geldi. Bay Florestan, sizinle dans edeceğiz! Ha, söyleyin bakalım, beni hangi isimle çağıracaksınız?

Üsteğmen, gülümsedi ve kulaklarına kadar kızardı.

— Size, güzeller güzeli Emilya diyeceğim!

— Hayır, hayır! Bana, *mein Schâtzchen*, *mein Zuckerpüppchen* [Benim servetim, benim şeker bebeğim.] demelisiniz. Ben söyleyeyim, siz tekrar edin...

— Büyük bir memnuniyetle. Ancak, korkarım, bu benim için biraz zor olacak.

— Zararı yok, zararı yok! Söyleyin bakalım: mein!

— Ma... yın...

— Zucker..

— Tsuk... ker...

— Püppchen, Püppchen, Püppchen!

— Pyü... pyü... Hayır, beceremiyorum! Bir türlü söyleyemeyeceğim!

— Hayır, olmaz! Söylemelisiniz, söylemelisiniz! Bunun ne demek olduğunu bilir misiniz? Almancada bu söz, genç kızlar için en iyi ve çok hoş bir şeydir. Size sonra anlatırım. Şimdi, teyzem bize çay getiriyor. Bravo, bravo! Teyzeciğim, ben çayımı kaymakla içeceğim. Kaymak var mı?

Teyzesi:

— *So schweige dochi*, [Sus artık.] diye, cevap verdi.

IX

Kuzma Vasilyeviç, madam Fritçe'lerde gece yarısına kadar oturdu.

Nikolayev şehrine geldiği günden beri bu kadar hoş bir akşam geçirmemişti. Bununla beraber, bir subayın, bir asilzadenin, böyle Riga'lı bir kızla ve onun teyzesiyle görüşmesinin doğru olmadığını da birkaç defa düşünmüştü. Fakat Emilya o kadar şirin, öyle güzel konuşan, kendisine sevimli nazarlarıyla iltifat eden bir kızdı ki, Ergunov, asalet ve unvanı bir tarafa bırakarak, biraz da kendi zevki için yaşamaya karar verdi.

Yalnız bir hâdise, Ergunov'un içini bulandırmış ve üzerinde oldukça kötü bir tesir bırakmıştı. Emilya ve madam Fritçe ile konuşmalarının en hararetli yerinde, odanın kapısı belirsiz bir şekilde aralanmış ve üzerinde ufacık üç gümüş düğmesi olan koyu renk bir erkek kolu, aralıktan yavaşça içeriye uzanarak, kapının yanındaki masaya oldukça büyük bir paket bırakmıştı. Her iki kadın da, derhal masaya koşarak, getirilen paketi tetkik etmeye başlamışlardı.

Emilya, yüksek sesle:

— Evet, o kaşıklar, dedi.

Teyzesi, onu dirseğiyle dürterek, paketi açmadan alıp götürdü. Üsteğmen, bohçanın bir kenarında, kan lekesine benzer bir şeyler görmüştü.

Emilya'ya sordu:

— Bu nedir? Yoksa çalınan eşyadan bir kısmını iade mi ettiler?

Emilya, isteksiz isteksiz:

— Evet, birkaç parçasını daha getirdiler, dedi.

— Bulup getiren adam, hizmetçiniz mi?

Emilya, suratını astı:

— Ne hizmetçisi? Hizmetçimiz yok ki!

— Şu halde, eşyayı getiren o erkek kimdi?

— Bize erkekler gelip gitmez.

— Fakat müsaade buyurun, ben, bir erkek elbisesinin veya Macar biçimi bir ceketin kolunu gördüm. Sonra, şu kasket...

— Bize hiçbir zaman, hiçbir erkek gelmez! Bir şeycik görmediniz! Kaskete gelince, benimdir.

Emilya, sert ve kesin konuşuyordu.

— Fakat nasıl olur, müsaade buyurun!

— İşte öyle, pekâlâ olur! Meselâ, bu kasketle maskeli baloya gidebilirim. Kasket benimdir, *und Punctum*! [İşte bu kadar; vesselâm.]

— Peki, size demin paket getiren kimdi öyleyse?

Emilya, hiç cevap vermedi ve dudaklarını bükerek, madam Fritçe'nin arkasından çıktı. On dakika kadar sonra yalnız döndü. Ergunov tekrar sual sormaya başlayınca, kız, üsteğmenin tam iki kaşı arasına bakarak, bir erkek için bu kadar meraklı olmanın ayıp sayılacağını söyledi; bu anda kızın yüzü biraz değişmiş ve gölgelenmiş gibiydi.

Emilya, üzeri çuha kaplı masanın çekmecesinden bir deste iskambil kâğıdı çıkararak, Ergunov'dan, karo papazı üzerine fal açmasını rica etti. Kuzma Vasilyeviç, gülerek, kâğıtları aldı. Bütün kötü düşünceler, bir lâhzada zihninden silinmişti.

Fakat bu kötü düşünceler, aynı günde tekrar canlandı. Genç subay, Emilya ile vedalaşıp ona: "*Adieu, mein Zuckerpüppchen*" [Allaha ısmarladık, benim şeker bebeğim!] diyerek bahçe kapısından sokağa çıkınca, yanından, birdenbire orta boylu bir adam geçti ve sonra da dönüp üsteğmene baktı. Gece olmakla beraber, oldukça parlak bir ay ışığı vardı.

Yanından geçen adamın yüzü, zayıfça bir çingene yüzüne benziyordu; gür siyah kaşları ve bıyıkları vardı; gözleri siyah, burnu kemerliydi. Adam, hızla köşeye atladı. Ergunov, onun yüzünü değil, ceketinin kolunu tanımıştı; zaten adamın yüzünü önce görmemişti bile.

Üç gümüş düğme, ay ışığı altında açıkça parlamıştı...

İhtiyatlı bir adam olan üsteğmenin kalbinde, endişe ile karışık bir şüphe uyanmıştı. Evine dönünce, her zaman içtiği piposunu bile yakmadı. Bununla beraber, Emilya ile kurmuş olduğu bu beklenmedik münasebet, kızın yanında geçirmiş olduğu hoş saatler, Ergunov'un hislerini harekete getirmiş ve taşırmıştı...

X

Kuzma Vasilyeviç'in bütün endişeleri, çabucak ve iz bırakmadan geçti. İki Riga'lı bayanı sık sık ziyaret ediyordu. Tabiatı sevdaya tutulmaya elverişli olan üsteğmen, Emilya ile yakın dost olmuştu. Ergunov, ilk günlerde bu yakınlıktan sıkılıyor, ziyaretlerini gizli tutuyordu; sonraları, sıkılmaktan ve gizlemekten vazgeçti. Artık yeni ahbaplarının evinde bulunduğu zamanlar,

kendini rahat hissediyor, ne başkalarının, ne de zaten pek şen olmayan kendi evinin dört duvarı arasını özlemiyordu.

Madam Fritçe, eskisi gibi nezaketsiz ve soğuk davranmaya devam ettiği halde, Ergunov'un üzerinde artık fazla ve nahoş bir tesir bırakmıyordu. Bayan Fritçe gibi serveti olmayan kimseler, misafirlerinin daima eli açık olmasını isterler ve buna bilhassa kıymet verirler. Kuzma Vasilyeviç ise, pek eli açık değildi... Hediye olarak, daha ziyade kuru üzüm, fındık ve pasta götürmeyi tercih ederdi. Yalnız bir defa, kendi tabiriyle, iflâsı göze alarak, Emilya'ya hakiki Fransız kumaşından pembe ve hafif bir omuz atkısı hediye edebilmişti.

Emilya ise, daha o akşam, bu hediyeyi mum alevine kaptırmıştı; Ergunov, biraz nasihat vermek isteyince de, atkıyı kedinin kuyruğuna bağlamıştı... Kuzma Vasilyeviç'in bu harekete kızdığını görünce, yüzüne karşı, şakrak bir kahkaha savurmuştu. Bu vaziyet karşısında, üsteğmen, bu Riga'lı bayanların saygısını değil, itimat ve samimiyetini bile kazanamamış olduğunu kendi kendine itiraf ve kabul etmeye mecbur kalmıştı.

Riga'lı bayanlar, önce etrafı gözden geçirmeden, onu eve almazlardı. Bazen de, kapıda bekletir veya hiç sıkılmadan, eve kabul etmeyerek gerisin geriye çevirirlerdi. Birçok zamanlar da, anlamasın diye üsteğmenin yanında hep Almanca konuşurlardı.

Emilya, kendi hareketleri hakkında ona hiç hesap ve izahat vermezdi, Ergunov'un birçok suallerine de yarım yamalak cevap verir veya işitmemezlikten gelirdi.

Fakat işin en mühim ciheti şuydu ki, dışarıdan bir kulübe gibi görünen madam Fritçe'nin evi, hakikatte hayli genişti ve evin içerisindeki bazı odalar, Ergunov için daima kapalıydı... Bütün bu hallere rağmen, üsteğmen, ziyaretlerini seyrekleştirmek şöyle dursun, bilâkis, sıklaştırmıştı; ne de olsa, eğleniyor ve insan yüzü görüyordu.

Emilya'nın ona daima Florestan demesi, güzel bularak beğenmesi, genç subayın gururunu okşuyordu. Emilya'nın dediğine göre, gözleri bir Cennet kuşunun gözleri kadar güzelmiş, kızın tabiriyle: *Wie die Augen eines Paradiesvogels*. [Bir cennetkuşu gözleri gibi!]

XI

Bir gün, yaz mevsiminin en hararetli sıralarında, Ergunov, bütün sabahı müteahhit ve işçilerle beraber güneşin altında geçirdikten sonra, yorgun, bitkin bir halde, gayet iyi tanıdığı ve alıştığı bu evin bahçe kapısına kadar gelmişti.

Kapıyı çaldı, içeriye alındı. Kendisini, salon denilen odaya dar attı; girer girmez, hemen divanın üzerine uzanıverdi. Emilya, yaklaşarak, ıslak alnını bir mendille kuruladı. Merhametli bir tavırla:

— Yavrum ne kadar da yorulmuş! dedi, sıcaktan ne kadar da bunalmış! Aman Yarabbi... Hiç olmazsa yakanı çöz... Yüreciğin nasıl çarpıyor, bilsen!

Kuzma Vasilyeviç, inler gibi:

— Yoruldum, dostum, dedi. Sabahtan beri güneşin altında ve hep ayaktaydım. Felâket! Eve gitmek istedim, gelgelelim, şu hain müteahhitler bırakmadılar... Eviniz ne kadar serin! Neredeyse uyuyacağım...

— Peki, ne duruyorsun? İstirahat et nonoşum, şekerim. Burada seni kimse rahatsız etmez.

— Fakat sıkılıyorum doğrusu...

— Amma yaptın, haaa! Ne diye sıkılacaksın. Rahatına bak... Ben de sana, neydi o, Rusça ne dersiniz... bay bay yaptıracağım.

Emilya, ninni söylemeye başladı:

— *Schlaf, mein Kindehen, schlafe*... [Uyu, yavrucuğum, uyu (Almanca ninnidir).]

— Önce biraz su içsem!..

— Al sana bir bardak su! Taze, billûr gibi. Biraz dur, başının altına bir yastık vereyim. Bu da, sineklere karşı! diyerek, Ergunov'un yüzüne bir mendil örttü.

— Teşekkür ederim, güzel melek!.. Ben azıcık kestireyim şöyle...

Kuzma Vasilyeviç, gözlerini kapadı ve hemen uyudu.

Emilya, vücudunu sağa sola sallayarak, ninni söylüyor, bir taraftan da, ninnisine ve hareketlerine kıs kıs gülüyordu.

Ninniye devam ediyor ve söylüyordu:

Schlaf, mein Kindehen, schlafe ...

Kendi kendine:

— Amma da kocaman çocuğum var... diye düşünüyordu...

XII

Bir buçuk saat sonra, üsteğmen uyandı. Uyku arasında, birinin sanki kendisine dokunduğunu, üzerine eğildiğini, yüzüne yakın nefes aldığını hisseder gibi olmuştu. Elini uzatarak, yüzündeki mendili sıyırdı...

Emilya'yı, yanında diz çökmüş gördü. Kızın yüzündeki ifade, üsteğmene biraz acayip geldi. Emilya, hemen yerinden fırlayarak pencereye doğru gitti ve bu sırada, elinde tutmakta olduğu bir şeyi de cebine soktu.

Kuzma Vasilyeviç, gerildi.

— Öff, amma da uyumuşum haaa... diyerek esnedi. Benim şeker Frâulein'ım, gelsene yanıma!

Emilya, yaklaştı. Ergunov, çevik bir hareketle yerinden fırlayarak, elini kızın cebine soktu ve küçük bir makas bulup çıkardı.

Emilya, gayriihtiyari bir çığlık kopardı:

— Ah, *Herr Jei*!.. [Hey Allah’ım! (Herr Jehowa’dan kısaltılmıştır).]

Üsteğmen, mahmur bir sesle:

— Bu makas da ne oluyor? dedi.

— Ee, makas işte. Yoksa tabanca mı zannettin? Aman, yüzün ne kadar gülünç, bir bilsen! Ensendeki saçlar, dimdik olmuş! Hem de hiç gülmüyorsun! Ah, ah, hele şunun gözlerine bakın! Nasıl da şişmiş! Ah...

Emilya, durmadan gülüyordu.

Divanın üzerinden kalkan Ergunov, içerledi:

— Eeh, yeter artık! Öyle manasız sırıtıp durma! Daha akıllıca bir şey elinden gelmiyorsa kalkıp giderim!

Kızın susmadığını görünce ilâve etti:

— Gideceğim işle!

Emilya, sustu:

— Aman, yapma, kal, dedi. Bir daha yapmam. Yalnız, saçlarımı düzeltmem lâzım.

Kuzma Vasilyeviç, kasketini eline alarak:

— Yok canım, ne olacak... dedi, kalsın. Gitsem daha iyi olur ya.

Emilya, yüzünü ekşitti;

— Öff, ne kadar da hırçınsın, dedi. İşte tam bir Rus! Bütün Ruslar hırçın oluyor! Bak, işte kalkmış gidiyor. Halbuki dün bana güya beş ruble vereceğini vaat etmişti... bugün ise, bayımız, bir şey vermeden gidiyor!

— Yanımda para yok, dedi. Allah’a ısmarladık!

Emilya, üsteğmenin arkasından baktı, parmağıyla tehdit işareti yaptı.

— Parası yokmuş! Bakın hele neler söylüyor. Ah, şu Ruslar ne yalancı!.. Neyse, alacağın olsun, mops köpeği... Teyze! gelin, size neler söyleyeceğim!

Ergunov, o akşam soyunurken, meşin kemerinin üst kenarında, aşağı yukarı beş santimetre boyunda bir sökük gördü. Tertipli bir adam olduğu için, derhal bir iğne ile iplik alarak, ipliği mumladıktan sonra, söküğü kendi eliyle dikti ve herhalde önemsiz gördüğü bu hâdiseye fazla aldırış etmedi.

XIII

Ertesi günü, Kuzma Vasilyeviç, hep işleriyle meşgul oldu. Hatta, öğleden sonra bile evden çıkmadı ve gece geç vakitlere kadar, yüzü ter içerisinde çalıştı, üst makama raporlar hazırlayarak temize çekti. Yazarken, alfabedeki iki türlü "e" harfini boyuna birbirine karıştırarak imlâ hataları yapıyor, her "fakat" sözünden sonra nedense bir nida işareti koyuyor, "bununla beraber" kelimesinden sonra da hep noktalı virgül kullanıyordu.

Ertesi sabah, yırtık elbiseli, yalınayak bir Yahudi çocuğu, Emilya'dan üsteğmene bir mektup getirdi; bu, Ergunov'un Emilya'dan aldığı ilk mektuptu.

Emilya, şöyle yazıyordu:

"Benim çok sevgili Florestan'ım. Şeker bebeğine bu kadar mı kızdın ki dün gelmedin? Senin şu şen şakrak Emilya'nın ağlamasını istemiyorsan, ona kızma ve bu akşam saat beşte mutlaka gel. Gelirsen, çok sevineceğim, çok sevineceğim... Sevgilin Emilya."

Mektupta, saati gösteren beş rakamı etrafına, çift defne dalı çizilmişti.

Ergunov, sevgilisinin mektup yazma bilgisine için için güldü ve Yahudi çocuğuna birkaç kuruş vererek, geleceğini söyledi.

XIV

Kuzma Vasilyeviç, sözünde durdu: daha saat beşe gelmeden madam Fritçe'nin bahçe kapısı önündeydi.

Emilya'yı evde bulamayınca, hayret etti.

Üsteğmeni, asıl ev sahibi kadın karşılamıştı ve nasıl oldu ise, ihtiyar kadın, bu defa bir reverans bile yaparak, Emilya'nın, önceden tahmin edilemeyen

bazı sebeplerle çıktığını, fakat biraz sonra döneceğini söyledi, beklemesini rica etti.

Bayan Fritçe, temiz bir dantelli başlık giymişti. Gülümseyerek, kandırıcı bir ahenkle konuşuyor, asık yüzüne sevimli bir ifade vermeye yelteniyordu. Fakat yüzü, bu çabalamalardan bir şey kazanmadığı gibi, daha da haince bir ifade almıştı.

Ergunov'a bir koltuk yanaştırarak bir taraftan da hep:

— Lütfen oturun, diyordu. Müsaadenizle size bazı şeyler ikram edeyim.

Madam Fritçe, bir reverans daha yaptıktan sonra, odadan çıktı, biraz geçince, küçük bir demir tepsi üzerine konmuş bir tas çikolata ile döndü. Çikolata, oldukça kötüydü; Fakat Ergunov gene de bütün tası zevkle içti. Bu ilhamın madam Fritçe'ye nereden geldiğini bir türlü anlayamıyor ve bu işe bir mana veremiyordu.

Emilya ise, hâlâ gelmemişti.

Üsteğmenin canı sıkılmış ve sabrı tükenmeye başlamıştı, birdenbire, duvarın arkasından gitar sesleri işitildi. Nağmeler birbirini takip ediyor, gittikçe daha gür ve daha dolgun bir ahenkle etrafa yayılıyordu.

Kuzma Vasilyeviç, hayretle dinliyordu. Emilya'nın, ancak üç teli kalmış bir gitarı vardı, noksan telleri henüz takılmamıştı. Hem, Emilya zaten evde yoktu. Şu halde, gitar çalan kimdi?

Gitar sesi, tekrar ve odanın içerisindeymiş gibi canlandı. Ergunov, dönüp baktı ve az kalsın hayretten bağıracaktı. Karşısında, hiç tanımadığı, acayip bir mahlûk duruyordu; o güne kadar büyük dolabın gizlemekte olduğu kapıdan girmiş, eşikte duruyordu. Bu mahlûka, çocuk desek, çocuk değildi; fakat büyümüş bir kız da denemezdi...

Üstünde kenarları renkli beyaz bir elbisesi, ayaklarında topuklu kırmızı pabuçları vardı. Altın bir toka ile üsten tutturulmuş gür siyah saçları, âdeta bir pelerin gibi, küçücük kafasından omuzlarına dökülerek, zayıf, ince vücudunu örtmekteydi. Koyu siyah gözleri, yumuşak, gür saçlarının gölgesi

içerisinden parlıyordu. Bilezik ve yüzüklerle alabildiğine süslenmiş çıplak esmer kollarında bir gitar tutuyordu. Saçlarının gölgesinde kalmış ufacık yüzü, hemen hemen görünmüyor gibiydi; yalnız al dudaklarıyla burnu fark edilebiliyordu.

Ergunov, olduğu yerde donakalmış, bu acayip mahlûku sabit nazarlarla uzun uzun seyretmişti. Kız da, aynı şekilde, gözlerini kırpmadan, üsteğmene bakıyordu.

İlk şaşkınlığı biraz geçtikten sonra Kuzma Vasilyeviç, yavaş yavaş kıza yaklaştı. Esmer yüzlü kız, gülümsedi, beyaz, parlak dişlerini gösterdi; yavaşça başını kaldırarak, kıvırcık saçlarını hafifçe salladı. Kızın ince, keskin hatlarındaki güzellik, derhal göze çarpıyordu.

Ergunov, kendi kendine:

— Bu şeytancık da nereden çıktı böyle? diye düşündü.

Biraz daha sokularak, yavaşça:

— Bebek, hey, bebecik... siz kimsiniz? dedi.

Bebecik, iki adım geriledi. Yabancı bir şive ve bozuk bir Rusça ile sözleri yanlış telâffuz ederek, biraz kısık bir sesle, konuştu:

— Buraya gel, buraya gel, dedi.

Kuzma Vasilyeviç, kızı takip ederek, kapıdan çıktı, duvarları, tabanı kalın deve yünü halılarıyla döşeli ufacık, penceresiz bir odaya girdi.

Burnuna, gayet keskin bir misk kokusu geldi. Türk tarzında alçak bir sedirin yanında duran yuvarlak masa üzerinde, iki sarı mum yanıyordu. Köşede, ipek şeritlerle işlenmiş tül cibinlik altında, küçük bir karyola duruyordu, başucunda, kırmızı püsküllü, uzun, kehribar bir tespih asılıydı.

Ergunov, sualini tekrarladı:

— Fakat müsaade buyurun, siz kimsiniz?

— Emilya'nın kız kardeşiyim.

— Onun kız kardeşi misiniz? Burada mı oturuyorsunuz?

— Evet, evet...

Üsteğmen, bebeğe dokunmak istedi. Bebek, kaçtı.

— Peki, öyleyse Emilya neden bana sizden hiç bahsetmedi?

— Çünkü, olmazdı...

— Şu halde siz gizleniyor, saklanıyorsunuz demek?

— Evet.

— Bunun bir sebebi de var mı?

— Var, var.

Ergunov, bebeğe tekrar dokunmak istedi. Bebek, bu defa da geriledi.

— Demek bunun için sizi şimdiye kadar görememişim. Doğrusunu isterseniz, varlığınızdan bile haberim yoktu. Şu ihtiyar madam Fritçe, sizin de mi teyzeniz oluyor?

— Evet, teyzem.

— Hım... siz iyi Rusça bilmiyorsunuz galiba... İsminizi sorabilir miyim?

— Kolibri.

— Ne dediniz?

— Kolibri!

— Kolibri mi? Çok acayip bir isim doğrusu... Hatırımda kaldığına göre, Afrika’da böyle bir böcek vardır...

XV

Kolibri, boğazına bir şey kaçmış gibi, acayip bir gülüşle, kesik kesik güldü. Sonra, başını salladı, gözlerini etrafa gezdirdi, gitarını masaya bıraktı ve çevik bir hareketle gidip kapıyı kapadı. Kızın bütün hareketleri, bir kertenkele gibi belirsiz, fakat çevik ve canlıydı. Çok uzun saçları, ta dizlerine kadar sarkıyor, dizlerini geçiyordu bile...

Ergunov, merak etti:

— Kapıyı neye kapadınız?

Kolibri, parmağını dudaklarına götürdü:

— Emilya için... O, gelmemeli. Burada bulunmasına lüzum yok.

Kuzma Vasilyeviç, kurnazca gülümsedi:

— Sakın kıskanmış olmayasınız?

— Ne?

Ergunov, izah etti:

— Ah, evet...

— Ya, demek öyle. Çok şeref verdiniz bana. Yaşınız kaç?

— On yedi...

— On yedi mi dediniz?

— Evet!

Üsteğmen, karşısındaki acayip mahlûka bir daha dikkatle baktı, sesine dokunaklı bir eda vererek:

— Ne kadar da güzelsiniz, dedi. Bir harikasınız, siz. Ne saçlar! Hele şu gözler! Ya şu kaşlar! Harika...

Kolibri, tekrar güldü, muhteşem saçlarını salladı.

— Evet, güzelim ben! dedi. Otursanıza. Ben de oturacağım. Hatta yanınıza oturacağım...

— Buyurun, buyurun! Fakat anlamıyorum doğrusu, Emilya ile nasıl kardeş oluyorsunuz? Aranızda hiç benzerlik yok!

— Hayır... ben kız kardeşi... değil, neydi o, kuziniyim. Buyurun, size bir çiçek takdim edeyim... güzel, kokulu bir çiçek.

Kız, belinden beyaz bir leylâk çıkardı, kokladı, bir yaprağını ısırdı ve çiçeği üsteğmene uzattı. Sonra, sözü değiştirdi:

— Reçel ister misiniz? dedi. Çok iyi reçel; İstanbul'dan gelmiştir. Güzel şerbeti olur.

Kolibri, küçük dolaptan pullarla süslü al renkte ipeğe sarılmış yaldızlı bir kavanoz, gümüş bir kaşık, su dolu ve işlenmiş kristalden ufak bir sürahiyle aynı cinsten küçük bir kadeh çıkardı.

— Şerbetten buyurmaz mısınız? Çok nefis. Size şarkı da söyleyeceğim. Arzu eder misiniz? dedi, gitarı eline aldı.

Ergunov, gerçekten çok nefis bulduğu reçelden bir kaşık aldı:

— Şarkı söyler misiniz? diye sordu.

— Söylerim.

Kız, örgülü saçlarını geriye attı, başını yana eğdi, gözlerini parmaklarının uçlarına ve gitarın sapına dikerek, akort yapmaya başladı. Sonra, birdenbire, vücuduna uygun düşmeyen gür, boğazdan gelen, hoş bir sesle, şarkı söylemeye başladı. Bu seste, üsteğmen bir nevi yabanilik fark etmişti. Kendi kendine mırıldandı:

— Ah benim küçük kedim!

Kız, Rus şarkılarına hiç benzemeyen, hüzünlü bir şarkıyı, Ergunov'un anlamadığı bir dilde söylüyordu. Kuzma Vasilyeviç'in anlattığına göre, bu şarkının sözleri arasında; sık sık "kha" ve "gha" gibi heceler geçiyormuş.

Şarkının sonunda, Kolibri, "sintamar" veya "sinsimar" gibi bir şeyler söyledi ve elini şakağına dayayarak, içini çekti, gitarı dizlerinin üzerine bıraktı. Sonra, yüzünü Ergunova çevirerek:

— Beğendiniz mi? diye sordu. Daha ister misiniz?

Genç subay:

— Büyük bir memnuniyetle, dedi. Yalnız, yüzünüz niçin öyle birdenbire değişti? Hüzünlü görünüyorsunuz. Haydi, siz de biraz reçel yiyin.

— Hayır, ben istemem. Siz yiyin. Ben biraz daha şarkı söyleyeceğim. Bu defaki, daha şen bir şarkı.

Kolibri, gene o anlaşılmayan dilde, oyun havasına benzer bir şarkı tutturdu. Ergunov, boğazdan gelen nağmeleri bir daha dinledi. Kızın esmer parmakları, koşuşan örümcekler gibi, hızla tellerin üzerinde kayıyordu.

Bu şarkı da bitince, Kolibri, "handaa" veya "hassa" gibi bir şeyler haykırdı, gözleri parlayarak, masaya bir yumruk indirdi.

XVI

Ergunov, bir sis içerisine düşmüş gibiydi. Nedense, başı dönüyordu.

Bütün bu hâdiseler, çok ani olmuştu. Bir taraftan da, şu koku, şarkı, vanilyalı reçel, gündüz olduğu halde yakılan mumlar. Öbür taraftan da, Kolibri, parlak saçlarını hışırdatarak, kendisine gittikçe daha çok sokuluyordu. Vücudu sıcacıktı, yüzünde derin bir hüzün okunuyordu.

Üsteğmenin üzerine, tuhaf bir hal çökmüştü. Kolibri'ye bakarak:

Âdeta bir su perisi, diye düşündü.

— Cicim, hele söyleyin bakalım, bugün beni neden böyle ansızın çağırdınız?

— Çünkü gençsiniz, güzelsiniz. Böylelerini severim.

— Ya, demek öyle! Fakat bu işe Emilya ne der acaba? Bana mektup yazmıştı, şimdi neredeyse gelir.

— Ona bir şey söylemeyin. Felâket olur, öldürür beni.

Kuzma Vasilyeviç güldü.

— Emilya bu kadar hırçın mıdır?

Kolibri, ciddiyetle, birkaç defa başını salladı.

— Madam Fritçe, bir şey değildir... Hiç, hiç, hiç... Anladınız mı, bay subay?

Kolibri, ifadesindeki noksanlığı tamamlamak için, eliyle alnına vurdu.

— Demek bu bir sır, öyle mi?

— Evet, evet...

— Peki, öyle olsun. Emilya'ya tek bir kelime bile söylemem. Ancak, buna karşılık, beni öpmelisin!

— Hayır, hayır... sonra... ayrılacağın zaman.

Kuzma Vasilyeviç, kıza doğru eğilerek:

— Yok daha neler, dedi.

Fakat Kolibri, yavaşça çekildi, biraz sonra da, bastırılmış fidan gibi, tekrar doğruldu.

Ergunov, kıza bakarak:

— Hele bak, dedi. Ne kadar da hırçın! İnsafsız...

Kolibri, birdenbire düşünceli bir hal aldı ve yüzünü üsteğmene çevirerek, baktı. Tam bu sırada, evin içerisinde üç defa, muntazam fasılalı, boğuk darbeler işitildi. Kolibri, yüksek sesle güldü:

— Bugün olmaz. Yarın. Yarın gel.

— Saat kaçta?

— Akşam saat yedide.

— Emilya'yı ne yapalım?

— Emilya, bulunmayacak.

— Öyle mi zannediyorsun? Eh, öyle olsun. Fakat yarın, bana bir şey söyleyeceksin...

— Ne?

Sorarken, Kolibri'nin yüzünde daima çocukça bir ifade beliriyordu.

— Benden bu kadar uzun zaman neye saklandığını söyleyeceksin!

— Peki, peki... Yarın her istediğin olacak. Son olarak.

— Bak sana hediye de getireceğim.

— Hayır, istemem.

— Niçin istemiyorsun? Görüyorum ki, süslenmeyi seviyorsun.

— İstemem. Bak, bu, bu, bu, bunların hepsi benim; hiçbiri de hediye değildir. Hediye kabul etmiyorum.

Böyle söylerken, kız, üzerindeki elbiseyi, bileziklerini, çeşitli yüzüklerini ve daha nesi varsa, hepsini birer birer göstermişti.

— Peki, nasıl istersen. Eh, şimdi gideyim artık. Gitmemi istiyorsun, değil mi?

— Evet.

Ergunov, kalktı. Kolibri de kalktı.

— Allah’a ısmarladık, cici bebek. Öpücük ne zaman?

Kolibri, birdenbire, bütün hafifliğiyle zıpladı ve iki kolunu genç subayın boynuna sararak, gagalayan bir kuş hareketiyle, onu dudaklarından öptü. Teğmen mukabele etmek isterken, Kolibri ani bir hareketle elinden sıyrıldı ve kaçıp sedirin arkasına geçti.

Ergunov, biraz sıkılgan bir tavırla:

— Demek yarın, saat yedide... dedi.

Kız, evet, der gibi başını salladı, sonra parmakları arasına sıkıştırmış olduğu bir bukle saçını, sivri dişleriyle ısırdı.

Üsteğmen, eliyle veda işareti yaparak çıktı ve kapıyı kapattı.

Dışarıdan, Kolibri'nin kapıya koştuğunu fark etti. Kilit içerisinde dönen bir anahtar gıcırtısı işitildi.

XVII

Bayan Fritçe'nin misafir odasında kimseler yoktu. Kuzma Vasilyeviç, hemen dönerek hole çıktı. Emilya ile yüz yüze gelmek istemiyordu.

Eşikte karşılaştığı ev sahibi kadın, her zamanki yapmacık, sinsi tavrıyla:

— Aa, niçin çıktınız bay üsteğmen, dedi. Emilya'yı beklemeyecek misiniz?

Ergunov, kasketini giydi.

— Şunu arz edeyim ki bayan, bekleyecek vaktim yok. Hatta belki yarın bile gelmem. Lütfen öyle söylersiniz.

— Peki, söylerim. Gücenmediniz değil mi, bay üsteğmen?

— Hayır, gücenmedim.

— İyi öyleyse. Özür dileriz.

— Allah’a ısmarladık.

Ergunov, eve dönünce yatağına uzandı ve düşünceye daldı. Bu işlere çok hayret ediyordu.

Birkaç defa kendi kendine söylendi:

— Nedir bu başıma gelenler!

Emilya, ona niçin yazmıştı? Sonra da randevu verdiği halde bulunmamıştı.

Ergunov, Emilya'nın mektubunu çıkardı, elinde evirdi, çevirdi, kokladı. Mektup, tütün kokuyordu, bir yerinde de, silinti ve düzeltme vardı. Önce, erkek ağzından "ağlamasını" yazılmışken, bu kelime silinmiş, yerine kadın ağzından yazılarak, gramer hatası düzeltilmişti. Bundan nasıl bir mana çıkarılabilirdi? İhtiyar kadının da bir şey bilmemesine imkân var mıydı? Ya öteki esmer kız? Kimdi acaba? Evet, kimdi?

O sihirli Kolibri, o bebek ve oyuncak gibi kız, üsteğmenin bir türlü aklından çıkmıyordu. Sabırsızlıkla, ertesi günü bekliyordu. Aynı zamanda, bu oyuncak ve bebek kızdan korkuyordu da.

XVIII

Ertesi gün öğle yemeğinden önce, Ergunov çarşıya çıktı ve yırtınarak pazarlık yaptıktan sonra, kadife kurdeleye geçirilmiş ufacık bir altın haç satın aldı.

Şöyle düşünüyordu:

— Kolibri, hediye istemediğini söylüyor ama böyle sözlerin ne demek olduğunu biliriz. Sonra Kolibri'de menfaat düşüncesi olmasa bile, Emilya'ya verebilirim; kabul etmek tenezzülünde bulunur elbet.

Nikolayev beldesinin yeni Don Juan'ı, böyle düşünürken, hakiki ve eski Don Juan'ın insanlarda nasıl bir hatıra, nasıl bir iz bırakıp gittiğini belki de hiç aklına getirmiyordu.

Akşam saat altıda Kuzma Vasilyeviç, önce temiz bir tıraş oldu; sonra, tanıdığı berbere haber göndererek, eve çağırttı; saçlarını, bolca briyantin sürdükten sonra kıvırttı, kâkül yaptırttı.

Bu işi büyük bir titizlikle yapan berber, saçları kıvırmak için, hiç acımadan, bol miktarda mirî kâğıt sarf etmişti.

Bu da bittikten sonra, üsteğmen, yeni dikilmiş üniformasını giyerek, eline bir çift yeni güderi eldiven aldı, biraz da koku sürünüp evden çıktı.

Ergunov, bu defa, çok özenerek giyinmişti; eskiden, "şeker bebek" Emilya ile buluşmaya giderken, giyinişine bu kadar önem vermezdi. Bunun sebebi, Kolibri'yi Emilya'dan daha çok beğenmiş olması değildi; "oyuncak" dediği Kolibri'de, acayip, esrarlı bir hal vardı ve kızın bu hali, üsteğmenin biraz uyuşukça hayalini bile gıcıklıyordu.

XIX

Madam Fritçe, Ergunov'u gene bir gün evvelki gibi kabul etti ve önceden hazırlanmış yalan üzerinde durarak, Emilya'nın biraz sokağa çıktığını ve üsteğmenin biraz beklemesini rica ettiğini söyledi.

Ergunov, pekâlâ der gibi başını salladı ve bir sandalyeye oturdu. Madam Fritçe, tekrar gülümsedi, yani sadece sarı dişlerini gösterdi ve bu defa çikolata ikram etmeden odadan çıktı.

Ergunov, gözlerini hemen o esrarlı kapıya dikti. Kapı kapalıydı. Geldiğini haber vermek için, bir iki defa öksürdü. Kapı hiç kımıldamadı. Nefesini keserek kulak kabarttı. Ufacık bir gürültü veya hışırtı bile yoktu! Etrafta her şey ölmüş gibiydi.

Üsteğmen, kalktı, parmak uçlarına basarak kapıya yaklaştı; boş yere parmaklarıyla yokladıktan sonra diziyle itti. Fakat nafile!..

Eğilerek, birkaç defa "Kolibri, Kolibri!" diye seslendi. "Kolibri, cici bebek!"

Kimse ses vermedi. Kuzma Vasilyeviç doğruldu, ceketini aşağı çekerek düzeltti ve olduğu yerde biraz bekledikten sonra, sert adımlarla pencereye yaklaştı, parmaklarıyla camları vurmaya başladı. Hırçın ve hiddetliydi. Bu haller, askerlik şerefine dokunmuştu.

Kendi kendine söylendi:

— Bu ne saçma iş böyle! Beni kim zannediyorlar? Mademki böyle, kapıyı yumrukla çalarım, birisi cevap vermeye mecbur olur elbet! Hiç olmazsa şu kocakarı işitir belki. Eh, ne yapalım, günah benden gitti!

Ergunov, sert bir hareketle ökçeleri üzerinde döndü. Esrarlı kapı, yarıya kadar açılmıştı.

XX

Ergunov, ayaklarının ucuna basarak hemen gizli odaya girdi. Kolibri, geniş kırmızı kuşaklı bir elbise giymiş, sedirin üzerine uzanmıştı. Yüzünün alt kısmını yaşmakla kapamıştı. Sessiz sessiz, fakat candan gülüyordu.

Kız, bu defa saçlarını toplamış, iki uzun ve sık örgü yapmış, aralarına da kırmızı kurdeleler geçirmişti. Birbiri üzerine attığı küçücük ayaklarını, bir gün evvelki kırmızı pabuçlar süslüyordu. Bu minicik ayaklar, çıplacıktı; fakat uzaktan bakanlar, koyu renkte ipek çorap giymiş zannedebilirlerdi.

Sedir, bir gün evvelkinden daha farklı yerleştirilmiş ve duvara yanaştırılmıştı. Masa üzerinde, Çin işi bir tepsi içinde, şişkin karınlı bir kahve demliği duruyordu; onun yanında da, işlenmiş bir şekerlikle iki tane mavi fağfur fincan vardı. Gitar da, biraz ötede duruyordu. Kokulu bir mumdan, ince sütun halinde, mavimtırak bir duman yükseliyordu.

Ergunov, sedire yaklaşarak, Kolibri'nin üzerine eğildi. Fakat henüz ağzını açmaya fırsat bulmadan Kolibri, elini uzattı, küçük ve sert parmaklarını üsteğmenin saçları arasına daldırdı ve bu kadar özenerek yaptırmış olduğu

saç tuvaletini bir anda karmakarışık etti. Üstelik bir de hiç durmadan gülüyordu.

Bu teklifsizce muameleden pek memnun olmayan Kuzma Vasilyeviç:

— Ah, seni yaramaz! Ne yaptın böyle? diye bağırdı.

Kolibri, yüzündeki yaşmağı açtı.

— Öyle iyi değildi, şimdi daha iyi, dedi.

Sonra, sedirin bir tarafına çekilerek, bağdaş kurdu. Kuzma Vasilyeviç'e döndü:

— Oturun, şuraya oturun.

Ergunov, kızın gösterdiği yere oturdu. Her ikisi de biraz sustular. Ergunov, sitem ederek:

— Neye kaçıyorsun? dedi. Yoksa benden korkuyor musun?

Kolibri, vücudunu simit şeklinde kıvırarak, yan yan baktı.

Ergunov, nasihat verir gibi:

— Benden ürkmemelisin, dedi. Hem dün, beni öpeceğini söylemiştin, unutmamışsındır herhalde...

Kolibri, iki dizini de ellerine alarak, başını dizlerine dayadı ve ses çıkarmadan baktı.

— Unutmadım...

— Öyleyse sözünü tutmalısın.

— Evet, tutmalıyım...

— Şu halde?

Ergunov, kıza sokuldu.

Kolibri, dizlerinin arasına sıkıştırmış olduğu saçlarını bıraktı ve bir örgüsüyle üsteğmenin eline vurdu:

— Uslu oturun bayım, dedi.

Ergunov, biraz mahcup olmuştu. Kendi kendine söylendi:

— Şu haydut kızın ne de güzel gözleri var.

Kolibri, bir kuş gibi, boynunu ileriye uzattı. Etrafı dinliyordu. Kuzma Vasilyeviç, endişe etti:

— Emilya mı geliyor?

— Hayır.

— Yoksa başka birisi mi?

Kolibri, omuz silkti:

— Sen bir şey mi işittin?

— Hayır, işitmedim.

Kolibri, tıpkı kuşlar gibi küçük ve beyzî kafasını, ortadan ikiye ayrılmış saç örgüleriyle ve ensesi üzerine toplanmış kısa, kıvırcık bukleleriyle birlikte, arkaya attı, vücudunu gene aynı şekilde kıvırdı.

— Bir şey yok, dedi.

— Yok mu? Öyleyse ben şimdi... diyerek, Kolibri'ye doğru uzandı. Fakat elini derhal geri çekti. Parmağının ucunda, bir damla kan belirmişti. Elini silkerek:

— Bu da ne münasebetsizlik böyle... Nedir bu toplu iğneler! Ne biçim şeytan iğnesi bu! Akrep kancası... hatta bir hançer gibi! Evet, evet... bu, bir eşek arısı iğnesi; sen de, bir arısın, arı... Anladın mı?

Gözü, Kolibri'nin yavaşçacık beline taktığı iğnedeydi.

Kolibri'nin, arı ile mukayese edilmekten hoşlanmış olduğu anlaşılıyordu. İnce bir kahkaha attı, bir taraftan da söyleniyordu:

— Ya, ben insanı böyle sokarım işte!

Ergunov, kıza bakarken, düşünüyordu:

— Güldüğü halde, yüzünde keder var... Sonra, Kolibri'ye döndü:

— Bak, sana ne göstereceğim.

— Ne?

— Niçin "ne" kelimesini öyle bir tuhaf söylüyorsun? Yoksa Polonyalı mısın?

— Ni, ni...

Ergunov, getirdiği hediyeyi çıkararak, elinde oynattı.

— Bak, güzel bir şey!

Kolibri, kayıtsız kayıtsız baktı.

— A, bir haç! Biz takmayız.

— Nasıl? Haç takmaz mısınız? Yoksa Yahudi misin, nesin?

— Kolibri, söylediklerini tekrar ederek, omzundan geriye doğru baktı:

— Hayır, taşımayız... dedi ve hemen ilâve etti:

— Bir şarkı daha arzu eder misiniz? Size şarkı söyleyeyim.

Ergunov, haçı ceketinin cebine koydu ve etrafına bakındı. Duvarın arkasından hafif bir gürültü işitir gibi olmuştu.

— Acaba nedir? diye mırıldandı.

Kolibri, telâşla cevap yetiştirdi:

— Fare, fare!..

Birdenbire, üsteğmenin hiç beklenmediği bir anda, kıvrak ve düzgün elleriyle başını yakaladı... Kesik bir buse, genç subayın yanağını yaktı. Sanki bir kor parçası yapışmıştı yüzüne.

Ergunov, Kolibri'yi kucaklayıp sıktı; fakat kız, bir yılan gibi sıyrılıp ayağa kalktı; zaten vücudu, yılandan biraz kalıncaydı. Kız, çok yavaş bir sesle:

— Biraz dur, önce kahve içelim! dedi.

— Yok canım, kahve ne oluyor. Sonra içeriz.

— Hayır, şimdi içelim. Şimdi sıcak, soğumadan içmeli.

Kolibri, kahve demliğini sapından tutarak kaldırdı. Kahve, örülmüş ince bir şerit gibi akıyordu. Kolibri, başını omzuna eğmiş, kahvenin akışını seyrediyordu.

— Al, şeker koy da iç. Ben de içeceğim.

Kuzma Vasilyeviç, fincanına bir parça şeker attıktan sonra bir hamlede içti. Bu kahve, ona pek sert ve acı geldi. Kolibri, gülümseyerek bakıyordu. Kızın burun kanatçıkları, hafifçe açılıp kapanıyordu, elindeki fincanını, yavaşça masanın üzerine bıraktı.

Bunu gören Ergunov:

— Sen neye içmiyorsun? diye sordu.

— Ben... ben ağır ağır içerim.

Kuzma Vasilyeviç, şenlenmiş ve coşmuştu.

— Yanıma otursana!

— Şimdi. Yalnız, önce bir şarkı söyleyeceğim.

Kolibri, başını eğmiş, gözlerini Ergunov'dan hiç ayırmıyordu. Gitarı aldı.

Ergunov:

— Peki, peki, öyle olsun, önce şarkı söyle. Hadi otursana.

— Söylerken dans da edeceğim. İster misin?

— Dans mı? Eh, görmek isterim. Sonra etsen olmaz mı?

— Hayır, şimdi... Hem, seni çok seviyorum.

— Beni seviyor musun? Hele bak... neyse, dans et de görelim; ne anlaşılmaz kız!..

XXI

Kolibri, masanın öbür ucuna geçerek, parmaklarını birkaç defa gitarın telleri üzerinde kaydırdı ve hayret eden Ergunov'un beklediği gibi şen ve oynak bir hava değil, ağır tempolu, monoton bir hava çalmurluk çökmüştü.

Vücudunu sağa sola sallayarak, tane tane, sanki güçlükle çıkan nağmelere tempo tutuyordu. Kız gülmüyordu, yüksek ve kavisli ince kaşlarını çatmıştı. Kaşları arasında, belki de barut tozu ile dövülmüş ve bir şark harfine benzer mavi dövme işareti görülüyordu.

Kolibri, gözlerini yarı yarıya kapatmıştı; fakat çatık kaşları altından parlayan göz bebekleri, gene eskisi gibi, ısrarla üsteğmene bakıyordu.

Ergunov da, gözlerini, kızın harikulade güzel ve haşin gözlerinden, esmer ve gittikçe hararetlenen yüzünden, yarı açık duran sabit dudaklarından, bir çift yılan gibi başından iki tarafa sarkan saçlarından bir türlü ayıramıyordu.

Kolibri, yerini değiştirmeden, iki yana sallanmaya devam ediyor, yalnız ayaklarını, hafifçe oynatıyor, bazen uçlarını, bazen de ökçelerini kaldırıp indiriyordu. Bir defasında da, birden hızla dönerek, incecik sesiyle bağırmış ve gitarını havaya kaldırmıştı.

Sonra, tekrar monoton tempolu raksla, aynı ahenkte bir şarkıya başlamıştı. Ergunov, rahatça divanın üzerine oturmuş, Kolibri'yi seyre dalmıştı.

Üsteğmenin üzerine, çok acayip, tuhaf bir hal gelmişti: serbestlemiş, hafiflemiş gibiydi ve hatta fazla bir hafiflik içerisindeydi. Kendi vücudunu bile hissedemiyor, sular içerisinde akıp gidiyordu sanki. Sırtı karıncalanıyor, bir nevi uyuşukluk ayaklarına kadar yayılıyordu. Gözlerine, dudaklarına bir mahmurluk çökmüştü.

Kendini çok mesut hissediyor, etraftaki sesleri bir ninni gibi dinliyordu. İçinde hiçbir arzu kalmamış, bir şey düşünmüyordu. Emilya'nın vaktiyle dediği gibi, "bay bay" yapıyor gibiydi. Ara sıra, kendi kendine "cici bebeğim" diye mırıldanıyordu. Bebeğin yüzü, bazen gözlerinin önünden kayboluyor, siliniyor, sonra tekrar beliriyordu.

Ergunov, bu halini düşünerek kendi kendine:

— Bana neler oluyor acaba? diye soruyordu.

Sualine, gene kendisi cevap veriyordu:

— Şu kokulu dumandan olsa gerek! diye kendini avutuyordu.

Biraz sonra tekrar ninni sesi işitiyordu; birisi de, sanki kulağına eğilmiş, ona çok güzel sözler söylüyordu. Nedense, söyleyen, sözlerini bitirmiyor, hep yarıda bırakıyordu.

Birdenbire, karşısındaki cici bebeğin gözleri, büyüdü, büyüdü, bir köprü kemeri kadar oldu. Gitar, yere yuvarlandı ve çok uzak ülkelerken ses getirdi. Yakın ve çok samimî bir dostu da, bu sırada arkasına geçmiş, kravatını düzeltiyor ve kendisini gayet zarif fakat sıkı bir surette kucaklıyordu. Tam kargısında, kambur bir burun, gür bıyıkları ve kolunda üç düğmesi olan bir adam görünüp kayboluyordu. Bu adamın gözleri, yerinden kayarak bıyıklarının yerine geçiyor, bıyıkları da, gözlerin yerine geliyordu. Bu burun, aynı zamanda yana çarpıktı. Fakat Ergunov, bütün bu hallere hiç hayret etmiyor, hepsini gayet tabii görüyordu. Gittikçe büyüyen bu burunla, bir aralık konuşmak istemişti ve neredeyse: "Hoş geldin, kardeşim Grigoriy" diyecekti. Fakat bu fikirden, nedense vazgeçmiş ve bu

defa, Kolibri ile evlenmek üzere, İstanbul'a gitmeyi tercih etmişti. Çünkü Kolibri, bir Türk kızıydı ve padişah, Ergunov'un da Türklüğe kabulünü ferman buyurmuştu.

XXII

Bu sırada, karşısında bir küçük kayık görmüştü. Binmek istediği zaman, ayağı kaymış ve bu beceriksiz hareketi yüzünden, vücudu haylice ezilmiş, bir müddet, nerede bulunduğunu bilememişti. Fakat sonradan kendini toparlayarak, kayığa oturmuş ve çok büyük bir nehir boyunca yüzmeye başlamıştı. Bu nehrin ismi de Zamanlar Nehri imiş; Nikolayev şehrindeki okulun duvarındaki haritadan başlayarak, ta İstanbul'a kadar akıyormuş. Büyük bir zevkle bu nehirde yüzerken, bir sürü karabatak kuşu görmüştü; sürü halinde gezen kuşlar, onu yakına sokmuyorlar, hemen suya dalarak pembe lekeler halinde kayboluyorlardı.

Kolibri de, kendisiyle beraber kayıktaydı. Fakat sıcaktan korunmak için, sonradan kayığın altına girmiş, ara sıra kayığın dibini yumrukluyordu.

İşte, nihayet, İstanbul gözüktü... Evler, olması gerektiği gibi, Tirol şapkası biçiminde yapılmış. Türklerin yüzleri, genişçe, vakarlı. Bu yüzlere, uzun uzun bakmaya gelmez, çünkü hemen hiddetlenir, ekşir ve birdenbire, eriyen kar gibi ortadan kayboluverirler.

Na, işte! Kolibri ile beraber oturacağı saray da şuracıkta!.. Orada, her şey mükemmeldir, tertiplidir. Duvarlar, generallere mahsus sırmalarla işlenmiş... Her tarafa, saçaklı apoletler asılmış. Köşelerde, borazanlar boru öttürüyor. Sarayın salonuna, doğruca kayıkla girilebiliyor.

Salonun bir köşesine, gayet tabiidir ki, Muhammed Resul'ün büyük bir portresi asılmıştır.

Kolibri, hep ileriye koşarak, odadan odaya geçiyor, arkasından sarkan saçları yerlerde sürünüyor. Fakat kız, hiç dönüp geriye bakmak istemiyor ve gittikçe de küçülüyor. Şimdi o, artık Kolibri değil, ceketli bir erkek çocuğudur. Kendisi de, bu çocuğa öğretmen olarak verilmiştir ve çocukla birlikte, bir teleskopun içerisine girmek zorunda bırakılmıştır.

Teleskop da, gittikçe daralıyor, daralıyor... öyle ki, artık ne ileriye, ne de geriye kımıldamak imkânı bile kalmıyor, nefes alınamıyor.

Sırtının üzerine bir şeyler düşüyor. Ağzına toprak doluyor.

XXIII

... Kuzma Vasilyeviç Ergunov, gözlerini açtı.

Ortalık, sessiz, aydınlık. Sirke ve nane kokusu hissolunuyor. Üzerinde ve yan taraflarında beyaz bir şeyler var. Dikkatle baktı: yatak üzerine gerilmiş bir cibinlik...

Başını kaldırmak istedi, kaldıramadı. Elini oynatmak istedi, gene olmadı. Bu ne demekti?

Gözlerini aşağıya doğru kaydırdı: uzun bir vücut, uzanmış yatıyor. Üzerine, kenarı kahverengi çizgili sarı yün battaniye örtülmüş. Biraz daha dikkat edince, bunun kendi vücudu olduğunu anlamaya başladı.

Seslenmek istedi, sesi çıkmadı. Bütün kuvvetini toplayarak, tekrar seslenmeye çalıştı. Göğsünden boğuk bir inilti çıktı.

Ağır adımlar duyuldu. Saçları kırlaşmış ve yamalı kaput giymiş bir harp malûlü, yanında durmuş, ona bakıyordu. Kuzma Vasilyeviç, gözlerini kaldırdı ve sesini çıkarmadan harp malûlüne baktı. Dudaklarına, büyük, kalaylı bir maşrapa dayadılar. Soğuk suyu kana kana içti. Dili çözülmeye başladı.

— Neredeyim ben? dedi.

Üniformalı adam, hafif sesle:

— Eh, yaşayacak, dedi.

Sonra, sesini biraz yükselterek, Ergunov'a:

— Hastanedesiniz, dedi. Fakat istirahat buyurun ve konuşmayın. Sizin için zararlıdır.

Üsteğmen, hayretler içerisindeydi. Yeniden daldı.

Ertesi sabah, doktor geldi. Ergunov, daha iyiceydi.

Doktor, kendisini tebrik etti ve başındaki sargının değiştirilmesi için emirler verdi.

— Nasıl? Başımda sargı mı? Başımda bir şey mi var?

Doktor, üsteğmenin sözünü kesti:

— Konuşmayın ve rahatsız olmayınız. Uslu uslu yatarak, ulu Tanrıya şükrediniz. Poplevkin, baksana, kompresler nerede?

— Ya üzerimde taşıdığım ordu parası nerede? Ne oldu?

— Eyvah, tekrar sayıklamaya başladı. Poplevkin, fazlaca buz getirin!

XXIV

Bir hafta daha geçti. Ergunov, o kadar iyileşmişti ki, doktorlar, başından geçenleri kendisine anlatmakta bir mahzur görmediler.

Ergunov, şunları öğrendi:

Madam Fritçe'nin evine, son olarak, 16 Haziran akşamı saat yedide gitmişti. Aşağı yukarı yirmi dürt saat sonra, 17 Haziran öğleye doğru, bir çoban, kendisini şehrin iki kilometre kadar ötesinde, büyük Herson yolunun yakınındaki bir derenin içinde, kafası yarılmış, boynunda mor izler, baygın bir halde bulmuştu.

Resmî ceketi, altındaki yeleği çözülmüş, bütün cepleri tersine çevrilmişti. Meçi, kasketi yoktu ve belindeki meşin kemer, içerisindeki paralarla birlikte alınmıştı.

Ezilmiş otlar üzerindeki izlere, kum ve topraktaki geniş çizgilere bakılınca, zavallı üsteğmenin sürüklenerek dereye getirildiği ve sonra, başına balta ile değil, kılıçla veya daha çok muhtemel olarak kendi meçiyle bir darbe indirildiği anlaşılıyordu.

Yoldan başlayan izler boyunca, tek bir damla kana tesadüf edilmiyordu; Fakat yattığı yerde, başının etrafında büyücek bir kan birikintisi vardı.

Hiç şüphesiz, soyguncular onu önce içirmişler ve sonra, boğmak teşebbüsünde bulunduktan başka, gece şehir dışına götürerek, dere içinde bir de başını yarmışlardı.

Kuzma Vasilyeviç, gerçekten demir gibi sağlam bünyesiyle ölüme meydan okumuştu.

Beş hafta sonra, 22 Temmuz’da, ancak kendine gelebilmişti.

XXV

Ergunov, başından geçenleri derhal üst makama bildirdi; hâdiseyi hem sözle, hem de yazı ile izah ederek, madam Fritçe'nin adresini verdi.

Derhal eve koşan polisler, kimseyi bulamadılar. Kuşlar yuvayı çoktan terk etmişlerdi.

Evin sahibini arayıp buldular; fakat sağır ve çok ihtiyarlamış olan bu adamdan fazla bir şeyler öğrenemediler.

Ev sahibi, başka bir mahallede oturuyordu ve bildiği tek bir şey, evini dört ay evvel, elinde pasaportu bulunan Şmul veya Şmulke adlı bir Yahudi karısına kiraya vermiş olmasıydı; kira ile ilgili muameleyi, karakolda kayda da geçirtmişti.

Ev sahibi, bildiklerini anlatıp sözünü şöyle tamamlamıştı:

— Bu kadının yanına, gene elinde pasaportu bulunan başka bir kadın da gelmişti. Ne iş yaptıklarını bilmiyorum. Evde daha başka adamların bulunup bulunmadığından haberim yoktur. Bir aralık, kapıcı veya bekçi olarak bir delikanlı görülmüştü, o da, sonradan ya Odessa'ya veya Petersburg'a gitti. Yeni kapıcı ise, son zamanlarda temmuz ayının başında, gelmişti.

Polisten ve bekçilerden sordular. Elde edilen malûmata göre, Şmulke adlı kadınla birlikte, asıl ismi Frederika Bengel olan başka bir kadın da vardı ve

her ikisi de, 20 Haziran’da, bilinmeyen bir yere beraberce gitmişlerdi.

Çingene yüzlü ve kolu üç düğmeli esrarengiz adamla uzun saçlı esmer yabancı kızı, kimse görmemişti.

Ergunov, hastaneden çıktıktan sonra kendisi için bu kadar uğursuz olan evi bir daha gidip gördü. Kolibri ile konuştuğu küçük oda, hâlâ misk kokuyordu.

Bu odanın, gizli bir kapısı daha vardı. O zamanki ikinci ziyaretinde, sedir bu kapının yanına konmuştu ve kendisini arkadan kavrayan haydudun aynı kapıdan girdiği anlaşılıyordu.

Kuzma Vasilyeviç, resmî bir dilekçe vererek dava açtı. Tahkikat başladı. Türlü makamlara, resmî tarih ve numaralı kâğıtlar gönderildi. Bütün evrak, nizami yoldan ve gereği gibi muamele gördü... İş de bununla kaldı!

Suçlular, denize dalmış gibi, ortadan kaybolmuşlardı ve onlarla birlikte, Ergunav'un üzerinde taşıdığı bin dokuz yüz on yedi küsur ruble devlet parası da kısmen altın ve kısmen banknot halinde, kayıplara karışmıştı.

O zamanki rayice göre, bu, büyük bir para sayılırdı.

Ergunov, bu paranın bir kısmını, tam on sene taksitle ödedi durdu. Sonunda, Çarın bir fermanıyla affedildi.

XXVI

İlk zamanlar Ergunov, bütün felâketi o hain şeker bebek — Zuckerpüppchen— den bilmiş ve onu elebaşı zannetmişti.

Son görüştüğü gün, orada divan üzerinde nasıl uyuduğunu, uyandığı zaman Emilya'yı başucunda bulduğunu, diz çökmüş olan kızın birdenbire nasıl şaşırdığını ve nihayet, o akşam, meşin kemerde görmüş olduğu söküğü bir bir hatırladı. Kemerdeki sökük, herhalde kızın elindeki makasla açılmıştı.

Ergunov, hâdiseyi şöyle tahmin ediyordu:

— Emilya, meşin kemeri gördükten sonra, bunu o cadaloz kadınla öteki iki şeytana haber verdi; sonra, elbirliğiyle bir mektup yazarak beni çağırdılar, tuzağa düşürdüler. Böylece, beni temizlediler. Fakat böyle bir şeyi Emilya'dan kim bekleyebilirdi?

Gözünün önüne, Emilya'nın güzel, iyi kalpli yüzü, açık mavi gözleri geliyordu. Dişlerini gıcırdatarak:

— Şu kadınlar, ah şu kadınlar, diye sitem ederdi. Timsah soyu vesselâm!

Fakat hastaneden çıkarak evine döndükten sonra, yeni bir şey öğrendi; tereddüt ve şüpheye düştü.

Yarı ölü bir halde şehre getirildiği gün, yapılan tariflere göre tam Emilya'ya benzeyen bir kız, perişan ve gözyaşları içinde, Ergunov'un evine gelmiş ve üsteğmenin emir eriyle görüştükten sonra, bir çılgın gibi hastaneye koşmuştu...

Hastanede, Ergunov'un kurtulamayıp öleceğini öğrenince, kol sallayarak, derin bir acı içinde, hüzünlü ve ağlar bir yüzle ortadan kaybolmuştu. Herhalde bir cinayet meselesi olacağını hiç ummamıştı. Yoksa ötekiler, Emilya'yı aldatmış ve hissesine düşen parayı vermemişler miydi?

Yahut Emilya nedamet mi getirmişti?

Ne olursa olsun, Emilya da, o pis ihtiyar kadınla birlikte kaçmıştı. Bu cadalozun elbet her şeyden haberi vardı.

Kuzma Vasilyeviç, bu tahminler içerisinde bocalayıp duruyordu. Emir erini de, hayli usandırmıştı; çünkü ikide bir, ondan kızın şeklini soruyor, söylediklerini sık sık tekrar ettiriyordu.

XXVII

Tam bir buçuk yıl sonra Ergunov, Emilya'dan veya öteki ismiyle Frederika Bengel'den ansızın, Almanca yazılmış bir mektup aldı.

Derhal tercüme ettirmiş olduğu bu mektubu, sonraları, sık sık bizlere gösterirdi.

Mektupta birçok imlâ hatalarıyla, fazlaca tekrarlanan nida işaretleri göze çarpıyordu.

Zarfın üzerinde "Breslau" damgası vardı.

Bu mektubun oldukça doğru tercümesi şöyledir:

"Benim aziz, eşsiz ve unutulmaz Florestan'ım ve bay üsteğmen Ergenhoff!

Kaç defa size yazmaya karar verdim bilseniz! Her defasında da, maalesef vazgeçtim.

Beni de o korkunç cinayetle ilgili zannedeceğinizi düşündükçe, bunu kendim için öldürücü buluyorum!

Benim sevgili üsteğmenim! İnanınız ki, ölmediğinizi, sağ salim kurtulduğunuzu öğrendiğim gün, hayatımın en mesut günü olmuştu! Fakat suçumu inkâr etmeyeceğim, böyle bir niyetim yok. Yalan da söylemeyeceğim! Evet, gerçekten, belinizde para taşımak âdetinizi ilk keşfeden, bendim. (Bizim memlekette, kasaplar, celepler parayı böyle taşırlar).

Bu keşfimi, ifşa etmek hatasında bulundum. Hatta lâtife olsun diye, bu paradan birazını aşırsak fena olmaz, demiştim.

Fakat o cadaloz karı ki hiç de teyzem değildir, derhal o imansız katil Luici ve metresiyle bir suç ortaklığı yaptı. Annemin mezarı üzerine size yemin ederim ki, onların kim olduklarını, hâlâ bilmiyorum.

Bildiğim şu ki, adamın ismi Luici idi ve her ikisi de, Bükreş'ten gelmişlerdi. Polisten saklandıklarına bakılırsa herhalde önemli suçları vardı. Paraları ve mücevherleri çoktu.

Luici, korkunç bir adamdı! (Ein schrökliches Subject). Onun için, bir insanı öldürmek, işten bile değildi!

Çok dil biliyordu. Aşçı kadının çaldığı eşyayı da, gene bu Luici bulup getirmişti. Bunu nasıl bulduğunu hiç sormayın! Bu korkunç adam, her şeyi yapardı.

Kocakarıya, sizi yalnız içirerek sersemleteceğini, sonra götürüp başka bir yere bırakacağını, böylece bütün kabahatin size yükletileceğini ve meselenin bir sarhoşluktan, ihtiyatsızlıktan ibaret sayılacağını söylemişti.

Fakat bu hain adam, demek sizi öldürmeyi tasarlamış ve işi örtbas etmeyi düşünmüştü. Benim ağzımdan size mektup yazan da odur. Kocakarı da, beni bir hile ile evden savmıştı. Hiç şüphelenmemiştim, sonra, şu Luici'den de çok korkuyordum. Beni şöyle korkuturdu: "Seni bir piliç keser gibi keserim" bunu söylerken de, o korkunç bıyıklarını oynatırdı.

Bu sıralarda, beni başka bir yere götürdüler. Çok utanıyorum, bay üsteğmen! Bunları düşündükçe, şimdi bile acı acı gözyaşları döküyorum! Ben herhalde böyle işler için yaratılmış değilim. Fakat ne çare, olan olmuştur.

Sonra, çok korktum ve ister istemez kaçtım. Çünkü polis bizi yakalasaydı, halim nice olurdu?

Sizin sağ kaldığınızı öğrenen Luici, hemen kaçıp gitmişti. Ben de, kısa bir zaman sonra, bu adamlardan ayrılmıştım, şimdi ise, yiyecek bir lokma ekmeğe bile muhtacım! Ama hiç olmazsa, vicdanım rahat.

Şimdi benden, Nikolayev şehrine niçin geldiğimi, soracaksınız belki. Verecek cevabım yok. Doğruyu söyleyeceğime başta yemin ettim.

Şimdi, sözlerimi, benim için çok önemli bir rica ile bitireceğim: küçük dostunuz Emilya'yı hatırladığınız zamanlar, lütfen, onu yüzü kara bir suçlu saymayın. Ulu Tanrı, kalbimi bilir!

Ahlâkım kötü (ich habe eine schleehte Moralitât) hoppa bir kızım. Fakat asla hain değilim!.. Sonra sizi, benim emsalsiz Florestan'ım, daima seveceğim ve hatırlayacağım; size, yeryuvarlağı (auf diesem Erdenrund) üzerinde daima iyilik dileyeceğim.

Bilmem bu mektubum elinize geçer mi? Geçerse birkaç satır yazarak bildirin ne olur. Bunu yaparsanız, size çok sadık olan Emilya'nızı mesut etmiş olursunuz!..

P. S.: Mektubunuzu, F. E. rumuzlu posta kutusu, Breslau, Silezya'ya gönderiniz.

P. S. S.: Size Almanca yazdım; başka türlü hislerimi dökemezdim. Siz bana Rusça yazınız.

XXVIII

Biz, hep bir ağızdan Kuzma Vasilyeviç'e sorardık:

— E, sonra ne oldu? Ona cevap yazdınız mı?

— Birkaç defa cevap yazmak istedim. Fakat nasıl yazayım? Almanca bilmiyorum. Rusça yazsam, bilmem ki... mektubumu kim tercüme eder? Yazamadım işte!

Her defasında Kuzma Vasilyeviç Ergunov, hikâyesini bitirdikten sonra, içini çekerek, başını sallar:

— Ya, gençlik bu... derdi.

Dinleyenler arasında, bu meşhur hikâyeyi ilk defa olarak dinleyen birisi bulununca, Ergunov, onun elini yakalayarak başına götürür ve yaranın yerini yoklatırdı.

Yara, gerçekten korkunçtu. Bir kulağının arkasından başlıyor, öteki kulağının arkasında bitiyordu...

1867

TUĞBAY

I

Okuyucu;

Bundan yirmi beş, otuz yıl evveline kadar, Velikorusya Ukrayna'mızda sık sık tesadüf edilen küçük çiftlik köşklerini bilmem hatırlar mısın? Şimdi onlara artık pek az tesadüf edilmektedir ve belki on seneye varmadan, bu köşklerden en sona kalanları bile, ortada iz bırakmadan kaybolup gidecektir. Sazlarla kaplı akarsulu bir havuz, telâşlı ördekler için, âdeta bir engindir. Bu ördeklere, ara sıra ürkek bir yaban ördeği katılmaktadır. Bu havuzdan sonra, kara topraklı ovalarımızın süsü, şerefi olan sıra sıra ıhlamur ağaçlarıyla kaplı bir bahçe gelir: ağaçlar arasında, iri çilekler yetiştiren bakımsız kalmış toprak setler vardır. Frenk üzümü, kuş üzümü, böğürtlen çalıları yekpare orman gibidir. Bunlar arasından, öğle güneşinin en koyu sıcaklığı altında, renkli başörtüsü ile genç bir kız şöyle azıcık görünüp geçer, incecik sesi etrafı çınlatır. Hemen biraz ötede, tavuk ayağına benzer kazıklar üzerinde duran küçük bir ambar görülür; daha sonra, turfandalık, bakımsız bir bostan, sebze sırıkları üzerinde sürü sürü serçeler, çökmüş su kuyusu yanına sinmiş bir kedi görürsünüz. Biraz daha ileride, dipleri yeşil, uçları sararmış yüksek otlar üzerinde, kıvırcık dallı elma ağaçları yükselir. Seyrek vişne ağaçlarına, üzerinde hiç meyvesi bulunmayan armut ağaçlarına tesadüf edersiniz. Bunları da geçince, çiçek tarhları gelir: gelincik, horoz ibiği, hercai menekşeler, kasımpatıları, yeşil gelin, hanımeli kümeleri, yabani yaseminler, leylâklar, akasyalar... bunların içerisinde, kokulu, yapışkan, sık dallar etrafında hiç dinmeyen, kesilmeyen her çeşit arıların uğultusu devam edip gider. Nihayet, çiftlik sahibinin evi: tek katlı, tuğla temel üzerinde, dar çerçevelerde yeşilimsi camlar, eskiden boyalı olan çatı, lobut şeklindeki parmaklıkları düşmüş olan küçük bir balkon, eğrilmiş saçak altında da, bir çukura yatmış ihtiyar, sessiz köpek. Evin arkasında, ısırganlarla kaplı geniş avluda, deve dikenleri, yabani karanfiller köşeleri sarmıştır. Kapıları yıpranmış hizmetçi kulübelerinin delinmiş saman çatıları üzerine güvercinler, kargalar üşüşmüştür. Ötede, üzerine paslanmış bir rüzgâr fırıldağı takılı şarap mahzeni vardır; bunun kenarında, çıplak üst dallarında karga yuvaları görülen birkaç akça ağaç yükselmektedir. Daha ileride, üzeri yastık gibi yumuşak, ince tozla örtülü toprak yola çıkarsınız. Bunun etrafı,

buğday ve kuşyemi tarlalarıyla dolmuştur; boz renkte köy kulübeleri göze çarpar. Uzakta, su boyundaki uzak çayırlardan, kaz sürülerinin sesleri gelir.

Bütün bunları bilir misin okuyucu?

Köşkün kendisi de, biraz yana yatmıştır, biraz sarsılmıştır. Fakat zararı yok. Bina gene sağlam ve sıcaktır: duvara gömülü fırınlı sobalar, fil gibi durur; içerdeki eşya, sağlamdır, ev işidir; yağlıboya döşemelere çiğnene çiğnene yıpranmış beyaz kilimler serilmiştir. Sofada asılı duran ufacık kafesler içerisinde kanaryalar, tarla kuşları vardır. Yemek odasının bir köşesinde, üzeri "Strike-silent" yazılı, kule şeklinde çok büyük bir İngiliz saati durur. Salonda, ev sahiplerinin yağlıboya resimleri asılıdır; kiremit rengindeki yüzlerinde, sertlik ve korku okunur. Bazı yerlere de, çerçeveleri eğrilmiş meyve resimleri veya mitolojik tablolar asılmıştır. Her yana meyve suyu, elma, beziryağı ve meşin kokusu sinmiştir. Sinekler, tavan altında ve pencerelerde vızıldayıp uçuşurlar. Çevik bir karafatma, bıyıklarını oynatarak, birdenbire aynanın arkasından görünüp kaybolur. Her neyse, böyle bir evde, yaşanılabilir; hem de oldukça iyi yaşanılabilir.

II

Bundan otuz sene evvel işte böyle bir çiftliği ziyaret etmiştim. Görüyorsunuz, geçmiş günlere ait bir mesele. Bu köşkün bulunduğu küçük arazi, eski üniversite arkadaşlarımdan birisinin malıydı. Ona, annesi tarafından akraba olan bekâr bir zattan miras kalmıştı. Arkadaşım burada devamlı olarak oturmazdı. Çiftliğin biraz ilerisinde geniş bozkır bataklıkları başlıyordu ve kuşların göç mevsiminde, buralara çok miktarda su çullukları toplanırdı. Ben de, arkadaşım da, avı çok severdik. Ve işte bunun içindir ki, Petro yortularında, çiftlikte buluşmaya karar vermiştik. Ben, o sırada bulunduğum küçük köyden oraya gidecektim, arkadaşım da Moskova'dan gelecekti.

Dostum, Moskova'da biraz oyalanmış ve iki gün gecikmişti. Ben, arkadaşım gelmeden ava çıkmak istemiyordum. Beni, Narkiz Semyonov adında ihtiyar hizmetçi karşılamıştı; geleceğimden zaten haberi vardı. Bu ihtiyar hizmetçi, Savyeliç veya Kaleb tipinde bir adam değildi, onlara hiç benzemezdi. Arkadaşım, lâtife olsun diye, "Markiz" derdi. Bu adamda, nefsine itimat eden, hatta ince, vakarlı bir eda vardı. Biz gençlere de, biraz üstten bakardı.

Diğer çiftlik sahiplerine de pek fazla saygı göstermezdi. Eski efendisi hakkında lâubali konuşurdu; kendi akran ve emsalini de, cahil bulur, küçümserdi. Okuryazardı, düzgün ve akıllıca konuşurdu, votka içmezdi. Kiliseye arada bir uğradığı için, onu herkes tarikatçı sayardı. Zayıfça ve uzun boyluydu, muntazam ve uzunca bir yüzü vardı; burnu sivriydi; çatık kaşlarını, hiç durmadan oynatır, kaldırır, indirirdi. Üzerinde geniş, muntazam bir redingot, ayağında konçları dizine kadar uzayan ve üst kısmı yürek şeklinde süslü kesilmiş çizmeler vardı.

III

Geldiğim gün Narkiz bana kahvaltı verip sofrayı topladıktan sonra, kapının eşiğinde durarak, beni dikkatle süzdü, kaşlarını oynattı.

— Şimdi siz, bayım, dedi. Ne yapmak niyetindesiniz?

— Doğrusu, bilemiyorum. Eğer Nikolay Petroviç sözünü tutarak gelmiş olsaydı, beraberce ava gidecektik.

— Demek siz, bayım, onun sözünü tutup zamanında geleceğini ummuştunuz...

— Elbet, öyle ümit etmiştim.

Narkiz, tekrar beni şöyle bir süzdü.

— Hım, dedi. Hiç olmazsa bir şeyler okuyarak eğlenin, — sonra esef eder gibi başım salladı — Eski beyden bazı kitaplar kaldı; arzu buyrulursa getireyim. Fakat onları okuyacağınızı tahmin etmiyorum.

— Niçin?

— Bu kitaplar, boş şeyler, zamanımızın beyleri için yazılmış değil.

— Sen onları okudun mu?

— Okumasaydım söylemezdim. Meselâ, Rüya tabiri, ne biçim kitaptır? Eh, başkaları da var. Yalnız, siz okumazsınız.

— Nasıl kitaplar?

— Dine ait.

Ben sustum. Narkiz de sustu. Söze tekrar ben başladım:

— En çok zoruma giden, böyle bir havada evde oturmak.

— Bahçede dolaşın, ormana gidin. Burada, harman yeri arkasında, ağaçlık var. Balık avına da merakınız yok mu?

— Nasıl, sizde balık bulunur mu?

— Var, gölcükte var. Sazanlar, kaya balıkları; ham balığına bile rastlanıyor. Şimdi tam zamanı, temmuz ayındayız. Evet, bir kere denemeli. Bir olta hazırlamamı emreder misiniz?

— Lütfedersiniz!

— Ben size, yemlik takmak için yardımcı bir çocuk da vereyim. İsterseniz, kendim gelirim.

Narkiz, anlaşılan, bu işi yalnız başıma becerebileceğimden şüphe etmekteydi.

— Gidelim, buyurun gidelim, hay hay.

Narkiz bir şey söylemeden tebessüm etti, sonra birdenbire kaşlarını çattı... Ve odadan çıktı.

IV

Yarım saat sonra, balık tutmaya çıkmıştık. Narkiz, kulaklıklı, acayip bir kasket giymiş, bir kat daha kurulmuştu. Vakur, düzgün adımlarla önde gidiyor, omzunda, iki olta, biteviye sallanıyordu. Yalınayak çocuk, arkasından yürüyor, bir ibrikle solucan kavanozunu taşıyordu.

Narkiz, bana izahat vermeye başladı:

— Burada, su bendi yanında, bir de dinlenme yeri yapılmıştır, dedi. İleriye bakarak, birdenbire bağırdı:

— Oho, bizim yurtsuzlar da buradaymış! Amma da dadandılar!

Başımı arkasından uzatarak, demin söylediği yerde, arkası bize dönük iki insan gördüm. Rahat rahat balık avlamaya dalmışlardı.

— Bunlar kim? diye sordum.

Narkiz, hoşnut olmayan bir eda ile:

— Komşular, dedi. Evlerinde yiyecekleri yok, onun için hep bize gelirler.

— Onlara müsaade ediliyor mu?

— Evvelki bey, müsaade etmişti. Fakat Nikolay Petroviç, belki de etmez. Uzun boylusu, kadro dışı edilmiş bir papaz, çok boş bir adam... Öteki şişman da, tuğbaydır.

Hayretle sordum:

— Nasıl? Tuğbay mı?

Tuğbayın elbisesi, neredeyse papazınkinden daha kötüydü.

— Arz ettim ya, tuğbay. Vaktiyle epey serveti vardı. Şimdi, onlara acıyarak, bir köşecik vermişler; orada, Tanrı ne verdiyse, geçiniyorlar. Şimdi ne yapalım dersiniz? Onlar, en iyi yeri işgal etmişler. Bu aziz misafirleri, rahatsız etmeden olmayacak.

— Yo Narkiz, rica ederim rahatsız etme. Biz şuracıkta bir kenara otururuz, onlar bize mâni olmazlar. Şu tuğbayla tanışmak isterdim.

Nasıl arzu buyrulursa. Tanışmak meselesine gelince, ondan fazla bir zevk almazsınız... Adamın anlama kabiliyeti çok zayıflamış, konuşması da biraz safça, âdeta çocuk gibi. Dile kolay, seksen yaşını doldurmuş.

— Adı ne?

— Vasiliy Fomiç. Soyadı da, Guskov.

— Ya papazın adı?

— Papazın mı? Ona, Hiyar derler. Burada herkes onu Hiyar diye çağırır. Asıl adını, Tanrı bilir. Boş bir adam. Tam bir hergele...

— Bir arada mı yaşıyorlar?

— Hayır, beraber yaşamıyorlar. Fakat bilir misiniz beyim, onları sanki şeytan iplikle birbirine bağlamış.

V

Salın yanına yaklaşmıştık. Tuğbay, gözlerini şöyle bir üzerimizden kaydırdı, sonra gözlerini hemen oltanın şamandırasına dikti. Hiyar ise, yerinden fırlayarak oltayı çekip çıkardı, yıpranmış papaz şapkasını titreyen ellerine alıp sararmış sert saçlarını düzeltti ve yerden bir selâm çaktıktan sonra, kısık sesiyle güldü. Şiş yüzü, yaman bir ayyaş olduğunu gösteriyordu. Küçülmüş gözleri, dalkavukça açılıp kapanıyordu. Arkadaşını dürterek, ona, kalkıp gitmek gerektiğini belli etmek istiyordu. Tuğbay, oturmakta olduğu sıranın üzerinde kımıldadı.

Ben derhal müdahale ettim.

— Oturun, rica ederim, dedim. Rahatsız olmayın... Bize hiç de mâni olmuyorsunuz. Siz oturun, biz de şöyle yerleşiveririz...

Hiyar, yırtık cüppesinin önünü kapattı, omuzlarını çekti, dudaklarını, sakalını kıpırdattı... Bizim mevcudiyetimiz, anlaşılan onu sıkıyordu, memnuniyetle kalkıp gitmek istediği belliydi. Fakat tuğbay, yeniden oltaya daldı. Hiyar ise, bir iki defa öksürdü, sıranın tam kenarına oturarak şapkasını dizleri üstüne koydu ve çıplak ayaklarını altına toplayarak, mütevazı bir eda ile oltasını sarkıttı.

Narkiz, kendi oltasının sicimini ağır ağır açarken, azametli bir tavırla:

— Nasıl, balık kancaya geliyor mu? diye sordu.

Hiyar, bitkin, kısık sesiyle:

— Şöyle beş tanecik tutabildik; arkadaşım da, hatırı sayılır bir yayın balığı tuttu.

Tuğbay, çatlak sesiyle tasdik etti:

— Evet, şöyle bir yayın balıkçığı...

VI

Onları dikkatle tetkik etmeye başladım. Tuğbayı değil, onun göl suları üzerine tersine akseden hayalini tetkik ediyordum. Hayali, aynada imiş gibi, açık gözüküyordu; ancak, biraz daha koyu, gümüşi renkteydi. Geniş göl, üzerimize serinlik üflüyordu. Keskin kenarlı sahilinden de serinlik geliyordu. Başımızın üzerinde, koyu altın renkli gökyüzünde, ağaçların tepesinde durgunlaşan sıcaklık, bütün ağırlığıyla üstümüze çökerek, bu serinliği bir kat daha tatlılaştırıyordu. Salın etrafındaki su hiç kımıldamıyordu. Sahildeki çalılıklardan suya akseden gölgeler içerisinde, ufacık ve açık renkli boncuklar gibi, su örümcekleri parlıyor, mütemadiyen daireler çiziyorlardı. Ara sıra, balık yemle oynarken, oltaların etrafında hafif bir halka görülüyordu. Balık, oltaya pek gelmiyordu ve biz, bir saatte güçbelâ, iki adi balıkla bir tane yayın tutabilmiştik. Tuğbayın niçin merakımı uyandırdığını anlatamayacağım. Onun rütbesi, bende bir ilgi uyandırmamıştı. Servetini kaybeden çiftlik sahipleri de o zaman az değildi. Üstelik kılık kıyafeti de hiç cazip sayılamazdı. Kafasını, üst kısmından ta kulaklarına kadar kapatan, kaşlarına kadar inen kasketin altından, kırmızı, temiz tıraş edilmiş, küçük burunlu, ufak dudaklı ve açık gri küçük gözleriyle, yüzü görünüyordu. Bir çocuk yüzü gibi munis olan bu çehrede, sadelik, yufka yüreklilik, eski ve çaresiz bir derdin, kederin izi ve ifadesi vardı. Kısa parmaklı tombul beyaz ellerinde, bir nevi acizlik, beceriksizlik seziliyordu. Bu zavallı ihtiyarcığın, Büyük Katerina devrinde, o sıkı zamanlarda nasıl askerlik yapabildiğini, emir ve kumanda mevkiinde bulunduğunu bir türlü anlayamamıştım. Bakmaya devam ettim... Bazen, yanaklarını şişirerek, bir çocuk gibi soluyup duruyordu; bazen de, bütün ihtiyarlar gibi, hastalıklı bir hal ile gözlerini zorlukla kırpıştırıyordu. Bir defasında, gözlerini açtı, bakışlarını yukarı dikti. Bu gözler, suların

derinlikleri içerisinden bana dikilmişti. Bakışı, bana çok manalı ve hüzünlü gelmişti...

VII

Tuğbayla konuşmaya kalkıştım. Narkiz, beni aldatmamıştı: zavallı ihtiyar, gerçekten dimağca çok zayıftı. Benim soyadımı sordu; iki üç defa daha sorduktan sonra, düşündü, düşündü ve nihayet dedi ki:

— Evet, bizde, aynı ismi taşıyan bir mahkeme reisi vardı galiba. Bana bak, Hiyar, hatırlıyor musun? Böyle bir mahkeme reisi yok muydu?

Ona daima bir çocuk muamelesi yapan Hiyar:

— Evet, evet, sayın Vasiliy Fomiç, dedi. Zannedersem vardı...

Sonra ilâve etti:

— Sahi vardı. Hah, oltanızı lütfen verir misiniz? Yemi kalmamış galiba, balıklar solucanı yemişlerdir. Evet, doğru, yemişler işte...

Tuğbay, birdenbire, tiz bir sesle bana sordu:

— Lomovskiy ailesiyle tanışır mısınız?

— Hangi Lomovskiy ailesi?

— Hangi mi? Eh, işte Feodor İvanoviç, Yevstigney İvanoviç, Aleksey İvanoviç, o da madrabazın biriydi... Feodulya İvanovna... o da, soyguncunun biriydi... ve daha vardır.

Tuğbay, birdenbire kasıldı ve sustu. Narkiz, bana doğru eğilerek, izahat vermeye başladı:

— Bunlar, en yakın adamlarıydı. Madrabaz dediği Aleksey İvanoviç ile onun kız kardeşi Agrafena İvanovna yüzünden adam bütün servetini kaybetti.

— Agrafena İvanovna hakkında orada neler söylüyorsun?

Tuğbay, böyle birdenbire, haykırırken, başını kaldırmış ve beyaz kaşlarını çatmıştı. Hiddetle sözüne devam etti:

— Sen bana baksana! Hem Agrafena da ne demek? Ona, Agrippina İvanovna demelisin, anladın mı?

Bir taraftan da, Hiyar, kekeleyerek söze karıştı:

— Aman kuzum, aman!..

İhtiyar, hiç ümit edilmeyecek derecede coşmaya başlamıştı.

— Haberin yok mu sanki onun için Milonov şiir bile yazmıştı!

Sonra, şarkı söyler gibi, mırıldandı:

—... Bu yanan, düğün gecesi mumları değil...

Sedalı harfleri burnundan söylüyordu. Sonu "an" veya "en" ile biten kelimeleri de, Fransızca konuşuyor gibi telâffuz ediyordu. Onun ağzından böyle düzgün sözler dinlemek, insanın tuhafına gidiyordu.

Mırıldanmaya devam etti:

— Yanan, meşale değil... Yok, olmadı gene; böyle de değil... Hah, buldum, buldum:

Ne putların yıkılıp gitmesi,

Ne erguvan çiçekler, ne somaki mermer,

Onlara zevk vermez.

Tek bir...

— Bak bunu bizim için söylemişler, duyuyor musun?

Tek bir emelleri vardır yüce,

Hoş, büyük, güzel bir emel;

Kalplerinin aşkla yanması.

— İşte bunu bizim için söylemişlerdi vaktiyle, anladın mı?

— Adam sen de... Agrafena...

Narkiz, küçümsemeyle karışık bir kaygısızlıkla gülerek, kendi kendine söylendi:

— Amma da budala, haaa...

Fakat tuğbay, tekrar dalmıştı ve elinden kayan olta, suyun içerisine düşmüştü.

VIII

Hiyar, söylenip duruyordu:

— Baktıkça, işlerimizin berbat gittiğini görüyorum. Balık, yeme hiç yanaşmıyor, baksana... Hava da çok sıcak olmaya başladı. Bizim bayı da melânkoli sardı. Eve gitmek zamanı geldi galiba, belki daha iyi olur.

Sözünü bitirdikten sonra, Hiyar, cebinden ihtiyatla tahta tıpalı teneke bir kutu çıkardı, açıp elinin çukuruna enfiye döktü ve her iki burun deliğiyle birden çekti... Böylece zihni açıldıktan sonra, inler gibi:

— Ohh, amma da enfiye ha! dedi. Bu da olmasa, keder, kasavet, iliklerime kadar işleyecek. Hey, Vasiliy Fomiç, lütfen kalkın, vakit geldi.

Tuğbay, sıranın üzerinden kalktı.

Ben de, Hiyara sordum:

— Buradan çok uzak mı oturduğunuz yer!

— Bay buraya yakın oturuyor, bir kilometre bile yok.

Sonra tuğbaya döndüm:

— Sizinle birlikte gelmeme müsaade eder misiniz?

Tuğbaydan ayrılmak istemiyordum.

Tuğbay, gözlerini bana çevirerek, hususi, vakarlı, nazik, biraz da yapmacık bir tebessümle iltifat etmişti.

Başkalarını bilmem ama bu tebessüm bana her defasında, pudralı saçları, süslü düğmelerle donanmış Fransız biçimi üniformaları ve umumiyetle, on sekizinci asrı hatırlatıyordu.

Tuğbay, eski tarz bir hareketle, ilâve etti:

— Ve çok memnun olurum...

Sonra, derhal eski halini aldı. Katerina devri şövalyesi, onda bir an parlamış ve hemen kaybolmuştu.

Narkiz, arzumu hayretle karşılamıştı. Fakat ben, onun kulaklıklı kasketle örtülü kafasının gayrimemnun sallanışına önem vermeyerek, tuğbay ile birlikte bahçeden çıktım. Hiyar, tuğbayın koluna girmiş, onu destekliyordu. İhtiyar adam ise, tahta bacak üzerindeymiş gibi, hızla yürümekteydi.

IX

Belli belirsiz çiğnenmiş bir patika üzerinden, ot kaplamış vadide, akçaağaç ormanı arasından yürüyorduk. Güneş yakıcıydı. Yeşil, sık orman içerisinde, kuşlar ötüşüp duruyor, çalı kuşları da, patikanın hemen kenarından sesleniyorlardı. Mavi kelebekler, beyaz ve kırmızı yonca çiçekleri üzerinde sürü ile uçuyordu. Arılar, uyku sersemi gibi, durgun otlar üstünde uğultu ile dolaşıyorlardı. Hiyar, kendini toplamış ve canlanmıştı. Narkiz'den korkardı, çünkü Narkiz onu daima gözetlerdi... Bana gelince, bir yabancıydım ve bunun için, Hiyar bana çabuk alışmıştı.

Dili çözülmüştü:

— Bizim bay, diyecek yok, hemen hemen perhizli. Tek bir yayın balığıyla karın doyurulur mu hiç? Meğer siz, sayın bayım, bir şeycikler lütfedesiniz. Hemen şuracıkta, köşe başındaki meyhanede, nefis çörekler vardır. Şayet lûtfunuzu daha ileri götürürseniz, sıhhat ve şerefinize bir dublecik içiverir, ömrünüze dua ederim.

Hiyara bir yirmilik verdim. Öpmek için kavramış olduğu elimi zor kurtardım. Avcı olduğumu öğrenince, tanıdığı bir subaydan bahsetmeye başladı. Bu subayın, İsveç yapısı min-din-den-herr markalı (!) ve bakır namlulu tüfeği varmış; neredeyse bir top gibiymiş. Bir kere patlattın mı, ortalık altüst olurmuş. Bu tüfek, Fransızlardan kalma imiş... Hele bir de köpeği varmış, harika... Hiyar kendisi de av meraklısıymış; başpapazla birlikte bıldırcın avlarlarmış, hatta başpapaz, onu işkence edercesine koşturup yorarmış...

Kelimeleri uzatarak, devam etti:

— Narkiz Semyonoviç'e gelince, ona bakılırsa, ben dünyanın en münasebetsiz insanıyım. Ben de şunu arz edeyim ki, kaşlarını bir karatavuk gibi uzatmış, kendisini, mevcut bütün ilimlerin bilgini zannediyor.

Bu sırada, meyhaneye yaklaşmıştık; burası, avlusu ve kümesi olmayan köhne bir izbeden ibaretti. Sıska bir köpek, pencerenin altında yatıyordu; burnu dibinde, bir tavuk eşelenmekteydi. Hiyar, tuğbayı eşikte oturtarak, kendisi hemen içeriye daldı. O, kendine çörek ve içki almaktayken, ben gözümü, nedense bana bir muamma gibi görünen tuğbaydan bir türlü ayıramıyordum. Bana kalırsa, bu adam, hayatında, mutlaka olağanüstü bir hâdise geçirmişti. Tuğbay ise, beni hiç görmüyormuş gibi davranıyordu; kamburunu çıkararak eşikte oturmuş ve dostumun bahçesinden koparmış olduğu birkaç karanfili parmakları arasında çevirmekle meşguldü. Nihayet, Hiyar, elinde bir dizi çörekle geldi. Kızarmış ve terlemiş yüzü, sevinçle karışık hayret ifade etmekteydi. Sanki gayet hoş ve aynı zamanda beklenmedik bir şeyler görmüştü. Tuğbaya, derhal bir çörek vererek, yemesini söyledi; o da aldı yedi.

Yolumuza devam ettik.

X

İçmiş olduğu votkanın tesiriyle Hiyar, tabiri mahsusla, tamamıyla cıvıtmıştı... Tahta bacaklar üzerindeymiş gibi sallanarak hızla yürümekte olan tuğbayı teselli etmeye başladı.

— Kuzum efendiciğim, neden böyle neşesiz duruyor, surat asıyorsunuz? Müsaade buyurunuz, size bir şarkı söyleyeyim. Derhal neşelenirsiniz.

Sonra da, bana döndü:

— Bizim efendi, hiç şüphe etmeyin, pek şakacıdır; hem de, Yarabbi, ne kadar şakacı, bir bilseniz! Dün, meselâ, bir baktım ki bir kadın salın üzerine çıkmış, donunu yıkıyor... Şişmanca bir kadın... Bizimki de, arkasında durmuş, gülmekten katılıyor. Neyse, şimdi müsaade buyurun da, size tavşan şarkısını söyleyeyim. Bu şarkıyı bilir misiniz? Benim böyle çelimsiz olduğuma bakmayın. Burada şehirde bir çingene kadın vardır. Suratına bakarsanız, çirkin mi çirkin. Fakat bir de şarkı söylemeye başladı mı, biter, bayılırsın! O kadar iyi söyler.

Hiyar, ıslak ve kırmızı dudaklarını alabildiğine açarak, başını yana doğru eğdi, gözlerini kapadı ve sakalını sallayarak, saçmalamaya başladı:

Tavşan çalının dibine yatmış,

Boşuna geziyor avcılar.

Sinmiş tavşan, nefesini kesmiş,

Kulaklarını dikmiş dinliyor.

Ölümünü bekliyor!

Avcılar, ne yaptım ki kızdınız?

Yoksa bir zarar mı verdim size?

Bazen lahana tarlasına girerim,

Fakat yediğim tek bir yapraktır.

O da sizin değil,

Yaa!

Hiyar, gittikçe sesini yükseltmekteydi:

Tavşan karanlık ormana kaçtı,

Avcılara kuyruğunu gösterdi,

Kusura bakmayın avcılar,

Bir de kuyruğuma bakınız.

Ben sizin değilim işte!

Hiyar, şarkı söylemiyor, avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

Avcılar akşama kadar gezdiler,

Tavşanın izini aradılar.

Kendi aralarında çene çaldılar,

Hatta birbirlerine küfrettiler.

Tavşan bizim olmadı,

Aldattı bizi şaşı gözlü.

Hiyar, her defasında, ilk iki satırı uzatarak söylerken, geriye kalan kısmı alabildiğine coşkunca terennüm etmekteydi; bir taraftan da, fiyakalı fiyakalı zıplıyor ve ayaklarını yere vuruyordu. Gırtlağını yırtarcasına bir daha: "Aldattı bizi tavşan" dedikten sonra, takla attı. İstediği olmuştu. Tuğbay, birdenbire, gözleri yaşararak ince bir sesle güldü, öyle bir kahkaha attı ki, kuvveti kesildi, yürüyemez hale geldi ve yere çökerek, halsizce dizlerini dövmeye başladı. Morarmış, çarpılmış yüzüne bakarken, ona çok acımıştım doğrusu... Gösterdiği başarıdan ilham alan Hiyar, çöke kalka oynamaya

başladı. Bir taraftan da, durmadan nara atıyordu: "çiki çiki çikalda, şildi budidı, heyyy!"

Sonunda, öyle düştü ki, burnu toza saplandı. Tuğbay, kahkahalarını bitirerek, yoluna devam etti.

XI

Çeyrek verst kadar daha yürüdük. Sığ bir derenin kenarında küçük bir köy göründü. Kenarda, çatısı yarı yarıya çökmüş, tek bacalı küçük bir ev duruyordu. Köyün sahibesi, daima Petersburg'da oturmakta olan hususi kalem kâtiplerinden bir zatın dul karısı bayan Lomova, bu kulübeyi, sonradan öğrendiğime göre, otursun diye tuğbaya vermişti.

Bayan Lomova, tuğbaya aylık da bağlamıştı; köyden aptalca bir kızı da, yanına hizmetçi olarak vermişti. Bu kız, bayanın kendi ifadesine göre, insan dilinden pek anlamamakla beraber, hiç olmazsa yer süpürmesini ve çorba pişirmesini bilirdi. Evin kapısı önünde, tuğbay, bana tekrar Katerina devrine mahsus bir tavırla, tebessüm ve iltifat etti:

— Apartmanımıza lütfen şeref vermez misiniz? demişti.

"Apartmana" girdik... İçeride her şey fakirce ve çok kirliydi; o derece ki, tuğbay, bunun bende bıraktığı fena tesiri yüzümde okuyarak, omzunu silkti ve gözlerini kırparak:

— *Sö nepa... öl dö perdri*, dedi.

Bununla ne demek istediğini anlayamamıştım. Kendisine Fransızca hitap ettiğim zaman, hiçbir cevap alamadım.

Tuğbayın evinde, en çok iki şeye hayret etmiştim... Birisi, siyah çerçeveli bir camekânın arkasında duran ve subaylara mahsus Sen-Jorj haçı madalyası idi. Bunun altına, eski yazı ile şu cümle yazılmıştı:

"Der Felden Çernigov Alayından Albay Vasiliy Guskov tarafından, 1794 tarihinde, Prag muharebesi esnasında, hücumda kazanılmıştır."

İkincisi de, yağlıboya bir kadın portresiydi. Güzel, siyah gözlü, uzunca esmer yüzlü, yüksek taranmış pudralı saçları, şakaklarında ve çenesinde yalancı benler olan, renkli ve yırtmaçlı rob giymiş, mavi dantellerle süslenmiş bir kadındı. Bin yedi yüz seksen yılları çağına mahsus bir kadın tipiydi bu. Bu portre, kötüce yapılmıştı; Fakat orijinaline benzemek bakımından, fena olmasa gerekti. Bu çehrede, fazla bir hayatiyet ve şüphe götürmeyen bazı vasıflar belliydi. Portrenin yüzü, seyirciye hiç bakmıyor, tebessüm de etmiyordu. İnce burnunun hafif çıkıntısında, düzgün, fakat yassı dudaklarında, çatık kaşlarının düz çizgisinde, hükmetmeyi seven, mağrur ve ateşli bir mizaç belirmekteydi.

Bu yüzün, bir anda ihtirasla veya hiddetle, birdenbire nasıl tutuşabileceğini göz önüne getirebilmek için, fazla bir gayret sarf etmeye hiç lüzum yoktu... Portrenin tam altında, ufak bir komodin üzerine konmuş kalınca bir cam kavanoz içerisinde, kır çiçeklerinden yarı solmuş bir demet durmaktaydı. Tuğbay, komodine yanaşarak, getirmiş olduğu karanfilleri kavanoza koydu ve elini portreye doğru kaldırarak, bana döndü:

— Agrippina İvanovna Telegina. Kızlık soyadı da, Lomova oluyor, dedi.

Narkiz'in söylediklerini hatırladım. Adamcağızın bütün servetini kaybetmesine sebep olan bu kadının manalı ve haince yüzünü, dikkatimi bir misli daha artırarak incelemeye koyuldum.

Sen-Jorj nişanını göstererek, tuğbaya sordum:

— Görüyorum ki, Prag muharebesine ve hücumuna iştirak etmişsiniz, her zaman kazanılması güç, o devirde ise binde bir elde edilen bu nişanı kazanmak liyakatini de göstermiştiniz. Şu halde, Suvorov'u mutlaka hatırlarsınız.

Tuğbay, düşüncelerini toplar gibi oldu; biraz sonra cevap verebildi:

— Aleksandr Vasilyeviç Suvorov... evet... elbet hatırımda. Ufak yapılı, canlı bir ihtiyardı. Herkes yerinde sayarken o, öteye beriye koşar dururdu... (Tuğbay, burada bir kahkaha salıvermişti). Varşova'ya, külüstür bir kazak beygiri üzerinde girmişti. Üstü başı elmaslarla süslü olduğu halde, Polonyalılara şöyle diyordu: "Benim cep saatim yoktur, Petersburg'da

unuttum, yoktur, yoktur". Polonyalılar ise, "Vivat, vivat" diye bağırtıyorlardı... Ne acayip insanlardı onlar!..

Sonra birdenbire değişip sesini yükselterek dışarıya bağırdı:

— Hey, Hiyar, azıcık baksana buraya!.. Çörekler ne oldu? Grunka nerede? Ona söyle de, kvas getirsin...

— Şimdi kuzum efendiciğim, şimdi, hemen söylerim!

Hiyar, bir dizi çörek getirip verdikten sonra, dışarı çıktı ve paçavralar içerisinde, dağınık, perişan bir mahlûka yanaştı. Herhalde o aptal kız Grunka olsa gerekti. Pencerenin camları arkasından fark edebildiğime göre, Hiyar, Grunka'dan ekşi meyve suyu istemeye başladı. Elini huni gibi yapmış, ağzına götürüyor, öteki eliyle de bize doğru işaret ediyordu.

XII

Tuğbayla tekrar konuşmaya teşebbüs ettim. Fakat o, anlaşılan yorulmuş, inleyerek yatağına oturdu ve sızlanmaya başladı:

— Ay, kemiklerim, amaaan... diyerek, çorap bağlarını çözmeye uğraşıyordu.

O zaman, bir erkekte çorap bağı bulunduğuna hayret etmiştim; hâlbuki eskiden, gerçekten vardı, birdenbire düşünememiştim. Tuğbay, uzun uzun, ağzını açarak esnemeye başladı, gözlerini de bir türlü benden ayırmıyordu. Küçük çocuklar da böyle esnerler. Zavallı ihtiyar, öyle sanıyorum ki, suallerimi bile artık anlayamıyordu.

Demek, Prag kalesinin fethine iştirak etmişti... O, elinde kılıç, Suvorov askerlerinin başında ha... Başı üzerinde delik deşik olmuş bir sancak... Ayağının altında insan ölüleri... Bu adam mı? Hakikaten o mu? Hayret edilecek şey doğrusu...

Bu adamın başından daha da olağanüstü hâdiselerin gelip geçtiğine inancım vardı.

Bu sırada Hiyar, teneke bir kap içerisinde, kvas getirmişti.

Tuğbay, iştahla içmeye başladı; elleri titrediği için, Hiyar, kabı destekliyordu. İhtiyar, dişsiz ağzını iki eliyle dikkatle sildi, tekrar gözlerini bana dikerek dudaklarını oynattı, şapırdattı. Ben, meseleyi sezerek, selâm verip odadan çıktım.

Hiyar, arkamdan geldi.

— Şimdi uyur, dedi. Bugün çok yoruldu, mezarlığa da gitmişti.

— Kimin mezarına?

— Agrafena İvanovna'nın mezarını ziyaret etti. Burada kilise mezarlığına gömülüdür, beş kilometre kadar ötede... Vasiliy Fomiç, her hafta, mezarı mutlaka ziyaret eder. Zaten kadını oraya gömdüren de kendisidir, mezarı, parmaklığını kendi hesabına yaptırdı.

— Öleli çok oldu mu?

— Eh, yirmi sene var.

— Bu bayan, dostu veya tanıdığı mı?

— Bütün hayatını, onunla beraber geçirmişti. Ben o hanımı tanımazdım, Fakat aralarında münasebet olduğunu söylerler, işte böyle...

Başımı çevirdiğimi görünce, papaz birden telâşlandı:

— Bana bir kadehçik içki için bir şey lütfetmez misiniz? Fakirhaneye gidip yorgan altına girmem zamanı geldi...

Hiyara daha fazla bir şey sormaya lüzum görmedim; yirmi beşlik bir mangır daha vererek eve döndüm.

XIII

Evde, bazı bilgiler edinmek için, Narkize müracaat ettim. Önceden tahmin ettiğim gibi biraz nazlandı, kuruldu ve böyle boş şeylerin beni ilgilendirdiğine hayret ettikten sonra bildiklerini anlatmaya başladı. Ondan dinlediklerim şunlardır:

Vasiliy Fomiç Guskov, Lehistan katliamından biraz sonra, Agrafena İvanovna Telegina ile, Moskova'da tanışmıştı. Kocası, umumi valilikte bir memurdu. Vasiliy Fomiç de, bu sıralarda izinliydi. İşte o zaman kadına âşık olmuş, Fakat daha tekaüt edilmemişti. Bekâr, kırk yaşlarında, serveti olan bir adamdı. Agrafena İvanovna'nın kocası, tam bu sıralarda ölmüştü. Kocasının ölümünden sonra, çocuksuz, fakir ve borç içerisinde kalmıştı... Vasiliy Fomiç, kadının vaziyetini öğrenince, faal hizmetten istifa etti ve kendisine, tekaüt olduğu sırada, tuğbay rütbesi verilmişti. Sonra, sevdiği dul kadını arayıp buldu; kadın, o zaman yirmi beş yaşındaydı. Kadının borçlarını ödedi, rehindeki emlâkini kurtardı. Sonra da bir daha ayrılmadı, onun evine yerleşti. Kadın, seviyor gibiydi; fakat evlenmek istemiyordu. Narkiz, hikâyeyi böylece anlatırken, şunu da ilâve etti: "Acayip bir kadındı rahmetli... Hürriyetin, kendisi için her şeyden üstün olduğunu söylerdi"...

Bu hürriyetten de, her hususta istifade ederdi doğrusu... Adam, bir karınca gibi, bütün parasını kadına taşıdı durdu. Ne çare ki, Agrafena İvanovna'nın tuhaflıkları, bazen haddi hududu aşardı. Serkeş bir tabiatı, küstahça hareketleri vardı. Günün birinde, hizmetçi çocuğunu merdivenlerden yuvarlamış, iki kaburga kemiğiyle bacağını kırmıştı. Yaptığından korkan Agrafena İvanovna, çocuğun tavan arasına kapatılmasını emretmişti, kendisi de bir yere çıkmamış, anahtarı da kimseye vermemişti. Bir gün tavan arasından gelen iniltiler kesildi... Kazak çocuğunu, gizlice götürüp gömmüşlerdi.

Burada, Narkiz sesini alçalttı: "Eğer bu hâdise, imparatoriçe Katerina zamanında olsaydı, belki iş, örtbas olur giderdi... O zamanlar, bunun gibi daha nice işler mahkeme dosyalarında kalmıştı. Fakat Narkiz tekrar sesini yükseltti ve doğruldu, bu sırada âdil bir hükümdar, Çar Aleksandr tahta çıkmıştı, Tanrı onu takdis etsin! Mesele, yeniden alevlenmişti... Bir tahkik heyeti geldi, cesedi mezardan çıkardılar, üzerinde bereler gördüler. Bütün ev altüst olmuştu. Sonra ne tahmin edersiniz? Vasiliy Fomiç, bütün suçu kendi üzerine almasın mı!.. Buna sebep, benim, demişti, onu itip düşüren benim, tavan arasına da gene ben kapattım, demez mi? Eh, bundan sonra, ne kadar mahkeme üyesi, memuru varsa, polisler de dahil olmak üzere hep onun üzerine yüklenip durdular... Böylece cebindeki son meteliğe kadar, neyi varsa gitti. Adamın kapısını o dereceye kadar aşındırıp usandırmışlardı... Memleketimizi istilâ etmiş olan Fransızlar bile bu kadar

hırpalanmamıştı!.. Adamcağızı soyup soğana çevirdikten sonra, nihayet yakasını bıraktılar. Vasiliy Fomiç, bu suretle, Agrafena İvanovna'yı emniyet ve selâmete kavuşturmuştu, yani onu kurtarmıştı. Bundan sonra, kadın ölünceye kadar, tuğbay evinde oturdu. Söylendiğine bakılırsa, kadın onu çok hor kullanırdı; meselâ, vergi toplamak için, onu Moskova'dan köye yaya göndermişti. Gene Agrafena yüzünden, tuğbay, İngiliz lordu Guze-Guz ile kılıç düellosuna çıkmıştı, lord ona tarziye vermeye mecbur kalmıştı. Neyse, işte bu hâdiselerden sonra, adam günden güne düşmeye başladı, şimdiyse, onu insanlar arasında adam sayamayız.

Yeniden sualler sordum:

— Peki, tuğbayın madrabaz dediği ve kendisini iflâs ettiren şu Aleksey İvanoviç kim?

— Agrafena İvanovna'nın kardeşi. Çok açıkgöz bir adamdı, âdeta bir tefeci gibiydi. Kız kardeşine bile faizle para veriyor, Vasiliy Fomiç'in de kefil olmasını istiyordu. Belâsını buldu nihayet.

— Ya şu adam soyan Feodulya İvanovna kimdi?

— O da, kız kardeşi. Yaman şeydi doğrusu. Tam bir baş belâsı...

XIV

Ertesi gün, tekrar tuğbayın evine doğru giderken, kendi kendime: işte Werther ortaya çıktı, dedim.

O zaman henüz çok gençtim, bunun için de, aşka inanmamayı neredeyse bir vazife sayıyordum. Bununla beraber, dinlediğim hikâye, beni hayret ve merak içinde bırakmıştı. Bu sebeple, ihtiyar adamı yeniden tahrik ederek, konuşturmak, söyletmek arzusuna kapılmıştım. Şöyle düşünüyordum: "İlkönce, ona Suvorov'u hatırlatmalıyım; içinde, şüphesiz eski ateşten bir kıvılcım kalmıştır. Biraz sonra da, onu iyice coşturarak, sözü tekrar şu Agrafena İvanovna meselesine getiririm. Bir "Charlotte" olan bu kadın için, Agrafena, acayip bir isim olsa gerek."

Verter'e benzettiğim Guskov'u, evden biraz ötede, küçücük bir bostan içinde, hiç tamir görmemiş kulübenin ısırganlar bitmiş kenarında buldum. Yosun tutmuş direkler altında, boyuna ayakları kayan ve kanat çırpan hindi yavruları koşuşuyorlardı. Birkaç tümsek üzerinde, sıska bazı otlar filizlenmişti. Tuğbay, biraz önce yerden çekip çıkarmış olduğu körpe havucu temizlemek maksadıyla elbisesinin koltuğu altından geçirdi ve sonra ince ucundan ısırarak yemeğe başladı.

Selâm verip keyfini sordum.

Tuğbay, beni herhalde birdenbire tanıyamamıştı. Bununla beraber, selâmıma mukabele etti. Yani, elini kasketine kadar götürdü; bir taraftan da havucu çiğnemeye devam ediyordu.

— Bugün balık avlamaya gitmediniz mi? dedim.

Bunu söylemekle ona dünkü konuşmamızı ve kendimi hatırlatmak istemiştim.

— Bugün mü? dedi ve düşünceye daldı. Fakat asıl balık avcısı, şu Hiyardır. Bana da arada bir müsaade ediyorlar.

Ağzına götürmüş olduğu havuç, gittikçe kısalmaktaydı.

— Elbet, elbet, çok sayın Vasiliy Fomiç. Demek istediğim o değil. Güneşte duruyorsunuz, fazla sıcak değil mi dersiniz?

Tuğbayın üzerinde, kalın pamuklu sabahlık vardı.

— Ha, evet, sıcak mı acaba? dedi, hayret etmiş gibi, dalgın dalgın yukarıya baktı; havucu da nihayet yuttu. Sonra, ansızın:

— Lütfen bizim apartmana girmez misiniz? dedi.

Zavallı ihtiyarın hafızasında kalan tek cümle, anlaşılan buydu.

Bostandan çıktık. Fakat birdenbire gayriihtiyarî durakladım. Bizimle ev arasında, kocaman bir boğa duruyordu. Başını yerlere kadar eğmiş, gözleri hırsla dönüyor, ağır ağır ve kuvvetle soluyordu. Ön ayağını bükerek, ucu

çatal tırnağıyla tozları yükseklere savuruyor, kuyruğuyla yanlarını kamçılıyordu. Sonra, birdenbire gerileyerek, tüylü boynunu durmamasına sallıyor, alçak sesle, hem acı, hem de korkunç bir sesle, böğürüyordu. Ben, doğrusu, şaşırdım; fakat Vasiliy Fomiç, sükûnetle ileri çıktı ve sert sert söylendi:

— Hey, seni köy mahlûku seni, diyerek, mendilini salladı.

Boğa, tekrar geriledi, boynuzlarını indirdi, birdenbire yan tarafa atılarak kaçtı. Başını sağa sola sallamaya devam ederek gitti.

Kendi kendime:

— Evet, bu adam hakikaten Prag kalesine hücum etmiş bir adam, dedim.

Odaya girmiştik. Tuğbay, terlemiş saçlarını kapatmakta olan kasketini çıkardı. Bir sandalyenin kenarına ilişerek, "ööf" diye seslendi ve daldı.

Ben, diplomatça bir giriş yaptım:

— Vasiliy Fomiç, size uğramakta esas maksadım, yani nasıl diyeyim, siz, büyük komutan Suvorov'un maiyetinde bulundunuz. Yani şey... çok büyük işlere iştirak ettiniz... Biraz tafsilât lütfetmez misiniz? Merak ettim...

Tuğbay, gözlerini üzerime dikti. Yüzünde, acayip bir canlılık belirdi. Ben, hikâye olmasa bile, hiç olmazsa birkaç samimî, cesaret verici kelime bekliyordum.

Halbuki o, hafif bir sesle:

— Efendim, belli ki ben yakında öleceğim, dedi.

Şaşırıp kalmıştım...

— Yok canım, Vasiliy Fomiç, niçin böyle düşünüyorsunuz, dedim.

Tuğbay, birdenbire, bir çocuk gibi elini kolunu sallamaya başladı.

— Ha, bakınız neden, bayım. Ben, Allah rahmet eylesin, Agrippina İvanovna'yı sık sık rüyamda görürüm, fakat onu hiçbir zaman yakalayamam. Arkasından koşarım, bir türlü tutamam. Geçen gece, onu tekrar gördüm. Önümde, bana yarı dönük, duruyor ve gülüyordu. Birdenbire üzerine atladım ve... nihayet yakaladım! O zaman bana dönerek dedi ki: bak, Vasinka, nihayet beni tutabildin...

— Peki, Vasiliy Fomiç, bundan siz nasıl bir mana çıkarıyorsunuz?

— Şu manayı çıkarıyorum: onunla birleşeceğiz! Tanrıya hamdolsun. Ulu Tanrıya, asırlar boyunca hamd ve şükürler olsun! Hamdolsun... Amin.

İstavroz çıkardı. Ağzından başka tek bir kelime koparamadım. Sonra kalkıp gittim.

XV

Ertesi gün, beklemekte olduğum dostum ve evin sahibi nihayet geldi. Ona tuğbaydan, yaptığım ziyaretlerden bahsettim.

— Ya, öyle mi, ben onun macerasını biliyorum, dedi.

Sonra da anlatmaya başladı:

— Bayan Lomova'yı da iyi tanırım; tuğbay onun sayesinde buraya sığınabilmiştir. Ha, tuğbayın o kadına yazmış olduğu mektup da bende olsa gerek. Bayan Lomova, mektubu aldıktan sonra bu köşeciği ona lütfetti.

Dostum, kâğıtlarını karıştırarak, gerçekten mektubu bulup çıkardı. Ben de, bu mektubu, kelimesi kelimesine, buraya alıyorum; yalnız bazı imlâ hatalarını düzelttim. Tuğbay, o devrin birçok adamları gibi, bazı harf ve imlâ hataları yapmıştı. Bu hataları bırakmama lüzum yoktur; mektup, o devrin lisan ve üslûbunu kâfi derecede ve iyi bir şekilde ifade etmektedir.

İşte mektup:

Sayın bayan Raisa Pavlovna,

Benim dostum ve sizin de teyzeniz hanımefendinin vefatından sonra, size iki defa mektup yazmak saadetine nail olmuştum. Birisini, 1 Haziran ve ikincisini de, 6 Temmuz 1815 tarihinde takdim etmiştim. Teyzeniz ise, aynı yılda mayıs ayının altıncı günü vefat etmişti.

Bu mektuplarımda, ruhumu, kalbimi ve hislerimi size açmıştım. Kalbim ve ruhum, öldürücü bir hakaretin tesiri altında sıkışıp ezilmişti ve ümit ederim ki mektubum, derin ve merhamete değer kederimi ifade edebilmiştir. Her iki mektubu da, devlet postasıyla ve taahhütlü olarak takdim etmiş olduğumdan, elinize vardığına ve tarafınızdan okunmuş olduğuna şüphem yoktur. Mektubumdaki açık samimiyetime güvenerek, sizden lütuf ve merhamet göreceğimi ummuştum.

Fakat merhamet hislerinizi, ben zavallıdan nedense esirgemiştiniz. Biricik dostum Agrippina İvanovna'dan sonra, çok sefil, çok perişan bir vaziyete düşmüş, bütün ümidimi, merhumenin tabiriyle, sizin asaletinize bağlamıştım. Merhume, ömrünün hitam bulduğunu hissetmiş olduğu hengâmda, bana, daima hatırımda yerleşip kalan şu son sözleri söylemişti: "Dostum, ben bir yılanım ve senin felâketine sebep de benim; benim için ne fedakârlıklar yapmış olduğunu da bilir ve takdir ederim. Ne çare ki, seni çok fena ve hakikaten çıplak bir halde bırakıp gidiyorum. Ben öldükten sonra, Raisa Pavlovna'ya müracaat et, ondan yardım dile, ona yalvar... Onun kalbi hassastır, kendisine itimadım vardır, seni öksüz bırakmaz..." Sayın Bayan, Tanrı şahidim olsun ki, bütün bu söylediklerim, onun söyledikleridir ve ben, onun diliyle konuşuyorum. Sizin meziyetlerinize, iyi halinize güvenerek, ilkönce, büyük bir samimiyetle, açık kalplilikle yazılmış mektuplarımı size gönderdim. Ne çare ki, uzun intizarıma rağmen, sizden cevap alamayınca, iyi kalbinizin beni yardımsız bıraktığına inanmak mecburiyetinde kaldım. Gösterdiğiniz bu ilgisizlik, beni hakikaten karanlık bir kötümserliğe ve ümitsizliğe sevk etti. Ve bahtsız bendeniz, nereye ve kime başvuracağımı bilemedim. Zihnim karışmış, ruhum boşalmış, perişan olmaya yüz tutmuştum. Bu sırada, felek bana merhametsiz bir darbe indirmişti; nedense, hatırıma, teyzeniz, merhume Agrippina İvanovna'nın da öz kız kardeşi Feodulya İvanovna gelmişti, öz kardeşi, fakat yazık ki hiç de onun gibi bir kalbi olmayan bir kadın... Yirmi seneden beri bütün Lomov ailesine çok sadık hislerle bağlanmış olduğumu düşündüm, bilhassa Feodulya İvanovna'ya karşı beslemekte olduğum hisleri düşündüm, bana

daima "ailemizin velinimeti" Agrippina İvanovna'ya da "kalbimin içi" derdi... Keder ve elemle dolu, uykusuz geçen gecelerin karanlığında, ah çekerek, kendi kendime şöyle düşünüyordum: "Eh, olan olmuştur, kısmet neyse o da olacaktır." Feodulya İvanovna'ya bir mektupla müracaat ettim, ondan, son lokmayı benimle bölüşeceğine dair cevap ve teminat aldım... Bundan ümitlenerek, nem varsa toplayıp Feodulya İvanovna'ya gittim. Götürmüş olduğum hediyeler, beş yüz rubleden fazla kıymetteydi ve kendilerince büyük bir memnuniyetle kabul edilmişti. Kendi idarem için getirmiş olduğum paraları da, Feodulya İvanovna, saklamak bahanesiyle almıştı. Aprippina İvanovna'nın hatırasına hürmeten, sesimi çıkarmamıştım. Şimdi, sayın bayan, nasıl bir itimat duygusuyla bunu yapmış olduğumu bana sorarsanız, buna tek bir cevap verebilirim: o, evvelâ, Agrippina İvanovna'nın hemşiresiydi, sonra da, Lomov ailesindendi. Lâkin ne yazık ki, bu paralar, kısa bir zamanda elimden çıkmış oldu. Son lokmayı benimle bölüşeceğini söyleyen Feodulya İvanovna'ya karşı beslediğim ümit ve itimat, boşuna gitti. Feodulya İvanovna, benim paramla kendine çekidüzen verdi. Meselâ, onun isim günü olan beş şubatta, ona beher arşını beş rubleden elli ruble değerinde yeşil bir Fransız kumaşı takdim etmiştim. Bütün bana vaat edilmiş olanlardan da, kendim, yalnız bir yeleklik, beş ruble değerinde bir kumaş parçasıyla bir boyun atkısı almıştım... Bu hediyeler de, benim bildiğim, gene benim paramla ve gözümün önünde alınmışlardı. İşte, Feodulya İvanovna'nın bana gösterdiği lütuf, bundan ibaretti. Son lokma dediği herhalde bu imiş... Ve daha sonraları, Feodulya İvanovna'nın bana karşı beslediği kötü niyetleri, bütün çıplaklığıyla anlamak imkânını buldum. Haddi aşan masraflarını da görüp anlayabilmiştim; hele Feodulya İvanovna'nın sevdiği bonbonlara, yemişlere pek fazla para gidiyordu. Bunları size söyleyişimin sebebi, artık ölülere karışmış Feodulya Ivonovna'yı lekelemek için değildir. O, Tanrının huzurundadır ve mahkemeye çekilmiştir elbet. Ondan çektiklerim, kalbimden silinip gitmiştir; dindar bir Hıristiyan olduğum için onu çoktan affettim; Tanrı da onu af buyursun!

Fakat sayın bayan Raisa Pavlovna, ailenizin sadık, dürüst bir dostu olduğum için, beni kabahatli mi bulacaksınız? Agrippina İvanovna'yı böyle büyük ve sönmez bir aşkla sevdiğim, uğruna hayatımı, şerefimi ve bütün servetimi feda ettiğim için suçlu muyum? Tamamıyla onun iradesi ve hükmü altına girmiş, artık ne kendimi, ne de servetimi idare edememiştim;

bunları, Agrippina İvanovna, kendi bildiği gibi idare ve sarf ediyordu. Gene malûmunuzdur ki, Agrippina İvanovna ile hizmetçisi arasında geçmiş olan hâdise yüzünden, hiç günahım yokken mahkemeye düştüm ve ölümden daha beter hakaretlere maruz kaldım; onun vefatından sonra, bu işi Senatoya havale ettim ve altıncı daireye naklettirdim. Mesele hâlâ da halledilmiş değildir; beni suç ortağı olmakla itham ettiler; kefalete bağlandım, bugüne kadar cinayet mahkemesince sanığım... Rütbe, unvan ve yaşımla, bu şerefsizliğe tahammül edemiyorum... Beni teselli eden tek bir şey vardır: bütün bunları Agrippina İvanovna'nın hatırı ve ölümünden sonra da, onun ölmeyen aşkı için çekiyorum, ıstıraplara katlanıyorum; bu da, sönmeyen aşkımın, ona beslediğim candan minnettarlığın bir eseri ve delilidir!..

Size yazmış olduğum ve yukarda sözü geçen mektuplarımda, Agrippina İvanovna için tertiplenen cenaze merasiminden de bahsetmiş ve tafsilât vermiştim Nasıl bir cenaze töreni yapmıştık, bilseniz! Ona karşı duymakta olduğum dostluk ve aşk hissiyle, bütün servetimi israf ettim. Bu tören, ayrıca da kırkıncı gün toplantısı, altı hafta süren dua okuma devresi, bana tam yedi yüz elli rubleye mal olmuştu ki, buna mezar taşı için verdiğim elli ruble avans dahil değildir. Bir de, kiliseye yatırdığım yüz elli ruble vardır...

Sayın Bayan! iyiliksever kalbiniz, ümitsizliğe düşmüş ve ıstırap içerisinde kıvranmakta olan zavallı bendenizin feryadını işitsin! Benim gibi mahvolmuş bir adama, ancak sizin insani hisleriniz ve merhametiniz yeniden hayat verebilir. Ben, yaşıyorum ama ruhumun ve kalbimin duyduğu acılar yüzünden, ölü sayılırım. Eskiden ne olduğumu, bugün ise ne hale düştüğümü hatırlayınca, bunu düşününce, ölmüş olduğumu anlıyorum. Vaktiyle bir muharip, hakiki bir Rus'tum, bütün sadakatimle vatana hizmet ettim, hakiki bir vatan evlâdı gibi çalıştım, yüksek bir nişanla taltif edildim. Menşeimle, unvanımla mütenasip servetim de vardı. Bugün ise, bir lokma ekmek için, belimi yedi büklüm yapmaktayım. Nasıl bir sevgili kaybettiğimi de düşündükçe, kendimi bir kat daha mahvolmuş görüyorum. Hayatın bundan sonra benim için ne kıymeti var?

Fakat mukadderatı yenemeyiz, toprağı açıp içerisindekini alamayız; toprak, aldığını geri vermez... işte bunun için, ey hayırsever mahlûk, sana müracaat ediyorum!.. Halk arasında dolaşan dedikoduları sustur, kendini herkesin

itham edici nazarından kurtar; hudutsuz sadakatim yüzünden çatısız kaldım demesinler. Bana lütfederek, herkesi hayretler içerisinde bırak, kötü ve kıskanç dilleri, seni övüp göklere çıkarmaya mecbur et, onların dillerini tersine çevir, senin faziletini söyleyip dursunlar... Ve şunu da âcizane arz edeyim ki, mezarda yatan aziz teyzen Agrippina İvanovna'nın ruhunu şad ve teselli et; o da, senin güzel yardımın ve günahkâr bendenizin de yanık duaları hürmetine, takdis edici ellerini, senin üzerine gersin.

Kendisi için daha başka bir mukadderat beklerken bu hallere düşen ve yapayalnız kalmış bir ihtiyarı, hayat güneşinin battığı bir hengâmda, teskin ve teselli et!..

Hal böyle, sayın Bayan, sadık hizmetkârınız olduğumu beyanla, derin saygılarımı arz etmekle bahtiyarım,

Vasiliy Guskov

Tuğbay ve Sen-Jorj nişanı hâmili

XVI

Birkaç sene sonra, dostumun malikânesini ve bu köyü tekrar ziyaret etmiştim. Vasiliy Fomiç, çoktan dünyadan göçmüştü. Kendisiyle tanıştığım günlerden biraz sonra ölmüştü. Hiyar, henüz yaşıyordu. Beni, Agrafena İvanovna'nın mezarına götürdü. Üzerinde muhteşem ve uzunca bir kitabe taşıyan levha ile mezar taşını, demir parmaklık çevreliyordu. Ve hemen onun yanında, merhumenin ayağı ucunda, üzerine yana yatmış bir haç dikili, küçük bir toprak yığını görünüyordu. Tanrı kulu, tuğbay ve Sen-Jorj nişanı hamili Vasili Gaskov, bu toprak yığını altında yatıyordu.

Onun naçiz vücudu, nihayet, bu kadar hudutsuz: ve ölmez bir aşkla sevdiği kadının yanında kendine bir sığınak bulmuştu.

1867

SON